

PAPI + LELKISÉG

KIADVÁNY SZOROZAT

1. szám.

harmadik év

1943/44.

A PAPI LELKISÉG

kiadványsorozat

az iskolaév folyamán négyszer jelenik meg: az iskolaév elején, karácsony táján, húsvét táján, iskolaév végén.

Célkitűzéseit lásd az első évfolyam első száma 6—12. lapjain.

Osszeállítja Hunya Dániel S. J. teológiai tanár, a szegedi Egyházmegyei Nagyszeminárium lelki igazgatója.

Kiadásért felel Magyar Károly lelkész.

Levelezések, megrendelések címzendők: Papi Lelkiség, Szeged, Dóm-tér 2.

Postatakarékpénztári csekkszámja száma: 51,576.

*

A Papi Lelkiség köteteinek árát két év előtt állapítottuk meg, a pénz akkori értéke szerint is elég alacsonyan. Azóta az árak nagyot emelkedtek. A nyomda is többször emelt. — Keveset mi is emelünk. *Kötetenként egy pengőt.* Legalább ennyit emelni kénytelenek vagyunk. Az emelés 1943 szeptember elsejével lépett életbe. Az előbbi kötetekre is vonatkozik az emelés, amennyiben valaki rendel azokat, vagy pedig visszamenőleg féléven túl fizetési hátraléka van.

A Papi Lelkiség kötetei tehát jelenleg à 4.— P. (Első kötet 5.— P)

*

1943—44. évi kötetek *a természet és természetfölötti* papi kérdések körül mozognak. Kötetenként tehát a főtémák így alakulnak:

1. kötet: *Természet.* (Természetes erők, adottságok nagy jelentősége a papi kibontakozás felé.)
2. kötet: *Természetfölötti.*
3. kötet: *Természet és természetfölötti küzdelme.*
4. kötet: *Természet és természetfölötti győzelme.*

*

A kispapegység mozgalmának lapja egyelőre a Papi Lelkiség függeléke gyanánt jelenik meg. Ez főleg pénzügyi okokból előnyös a kispapoknak, mert ilyenformán nekik csak a különlenyomatok költsége marad.

Bízunk abban, hogy ami különbség így előáll a Papi Lelkiség és a kispapegységi rész szerkesztése között, azt a főtisztelendő paposság az ifjúság iránt való jóindulattal nézi.

*

Egyházi jóváhagyással.

Valde gaudeo

(Az Apostoli Nuncius úr Önagyméltóságának a szerkesztőhöz intézett sajátkezűleg írt soraiból)

Admodum Reverende Pater!

...

Ex natura, ex redactionis ratione necnon ex argumentis in dicto Periodico pettractatis concludere mihi licet ipsum non parvae utilitati esse ad spirituales Cleri formationem fovendam; id, de quo valde gaudeo.

Dum Paternitati Tuæ ex corde gratulor, Te exhortor, ut eadem animi alacritate et, Deo favente, eadem fructuum abundantia, in coepto opere prosequaris.

Tibi, tuisque conlaboratoribus necnon et lectoribus Periodici ex intimo animo benedictionem impertior, divinarum gratiarum auspiciis.

Paternitati Tuæ addictissimus in Christo

Budapestini, die 11. Septembris 1943.

† ANGELUS ROTTA
Archiepiscopus, Nuntius
Apostolicus.

Embernyi ember.

A francia nyelvben közismert mondás: Chevalier sans peur et sans reproche! Ez a közmondás annyit jelent, hogy az igazi lovagias embert félelem és gáncs nélkülinek tartja a helyes ítéletet mondó. Van ebben a gondolatcsoportban olyan elrejtett igazság is, amelynek feltárása helyes életirányt mutatna az egyházi szolgálatra jelentkező papi nemzedéknek, mert életirányának alapjává tenné a *férfias becsületet*, amelyen azután a kegyelem televényéből erőteljesen szökkenhetik természetfölötti életbe a papi lelkiület.

Ebből az előredobott gondolatsorból szinte kikiváncokzik az az igazság, hogy a papi ember életét annak a lovagiasságnak kell első-sorban jellemeznie, amely *önmagával* szemben kemény, fegyelmezett, gáncsnélküli és bátor, de *mással* szemben áldozatos, gyengéd és külső érintkezésben finom és lovagias.

a) A férfiembert jellemző és kiemelve nagyratevő vonások el-seje a *kemény következetesség*. Alapvetésben annyit jelent, hogy az acélos egyéniség életelvek szerint alakítja önmagát. Az orgonabokor gyökérzetéből kemény következetességgel fejlődik az illatos orgonavirág. A férfiember életét is istenadta élettörvények irányítják; ezeknek tudatos meglátása és kemény következetességgel szorgalmazott érvénye fejleszti értékes valósággá az embert. Ebben a keménységben következetes és áldozatos szolgálat rejtőzik, de minden esetben hiányzik belőle a hangoskodó önteltségnek és durvaságra hajló modernak érvényesítése az élet bármilyen területén. A kemény ember önmagával szemben kérlelhetetlen, de érintkezésének területén — az elvek szigorú megőrzése mellett — a szeretet kitartóságában következetes.

Ha a lovagias ember életjegyeinek másodikát keresném, akkor minden esetben a *fegyelmezettségre* kellene ráakadnom. Bár az életfejlődés a sok összetevő tülekedő előretörése nyomán alakul, mégis a Mindenható terve szerint az embernek adatott az a hatalom, hogy a sok irányból betörő hatásokat olyan módon rendezze, hogy azok az Úr elgondolta ember életképét szépségessé varázsolják. De ebben a munkában a rendező hatalom az ember, akit olyan hatalommal ruháztak fel az ég Ura, hogy döntően tudja befolyásolni saját életének kialakulását. Ez a belső fegyelmezettség tehát végeredményben olyan orientáció, amely meg nem ingatható módon feszül az Isten gondolta embereszmény felé. De még itt sem állhatunk meg. Az elméleti meglátás olyan gyakorlati életet követel, amely a lemondás vagy életöröm gondolatának oldalra helyezése mellett kérlelhetetlen az élettökéletesedés szolgálatában. Gyakorlatilag ez ennyit jelent: mindenkor keresi

a tökéletesebbet, sohasem igényli az élvezetesebbet, de legerősebb lendülettel szolgálja a magasabbrendű emberi életet.

Akit a belső fegyelem jellemez, az alapvetésben a természetes, istenrendelte életet szolgálja. A Mindenható elrendezte az emberélet vonalait, sőt a természetes élettörvényekben mindezeket kinyilatkoztatta az ember számára, súlyos hiba volna tehát az, hogy elkendőzött felelőtlenességgel figyelmen kívül maradnának ezek az életkontúrok. Ebben az életkipontozásban erősen követeli helyét a tisztaság erénye, amely alapvetésben annyit jelent, hogy érintetlenül fejlődjék a jövő szolgálatára az a testi élet, amely a jövő élet teremtésének szentségére hivatott. Itt most nincs még szó természetfölötti megszentelődésről, de igenis hang csendül az emberi élet természetes megnemesítéséről. És ez a megnemesedés gondolkodásbeli nemességét, beszédbeli tisztességet és érintkezésszerű finomságot tételez fel. Nem szabad felednie a gáncsnélküli lovagnak, hogy az ő életét annak az elgondolásnak kell vezetnie, amelynek értelmében: szent az élet! Csak az az ember lehet gáncsnélküli lovas, akinek tiszta, természetesen tiszta élete messze úzi magától a gáncsoskodás lehetőségét.

A testi élet tisztasága mellett, amely az életkristály átlátszóságát tükrözi, olyan lelki áttükröződés is jellemvonása a lovagembernek, amely a belső gondolat és külső szó világos egybecsengését hirdeti. Röviden: *igazmondásról* van itt szó! Lovagember sohase felejtse, hogy a köntörfalazó mellékösvények keresése vagy a felelősség elől menekülő, gyengeségre támaszkodó hazudozás semmiképpen sem egyeztethető össze Urunknak ezzel a parancsával: Feleleted legyen igen vagy nem. Ha pedig ide gondoljuk azt is, hogy a papi embert az örök igazságok hirdetőjévé tette az Isten, akkor az ő életére ezerszeresen is követelődő az a parancs, amelynek értelmében az élet egyéb területén is igazmondónak kell bizonyulnia. A hazugság a gyávaság lelkeiből ered, az igazmondás pedig a felelősségteljes életalapzathoz forrásozik. Jól tudom én azt, hogy ez a követelés nagyon nagy igény, de biztosan állítom azt is, hogy csak az igazmondó ember lehet az Úr igéjének élő hangszórója. — Ilyen ember lehet félelem és gáncsnélküli lovas.

A gáncsnélküli lovas negyedik jellemvonásának megrajzolását kérdéssel kezdem... Miért gyujtanak gyertyát?! Ha a Szentírással felelnék, azt kellene mondanom: nem azért gyujtanak gyertyát, hogy véka alá rejtsek, hanem hogy világoskodják mindazoknak, akik a házban vannak... Ez a szent idézet a mi kérdésünkre vonatkozva annyit jelent, hogy a kialakított élet minden körülmények között *bátor nyíltsággal vallja a maga igazát*. A jegenyék jegenyék maradnak a nádasok mellett is, a gyémánt kicsillan a testvér köszénpor közül is; csak a víz silányodhat olyanná, hogy tartálya formáját ölti magára és portestvérei között sárrá silányul... Ez pedig annyit jelent, hogy az Isten terve szerint alakuló ember, az örök törvények szerint gondolkodó és élő férfiú minden körülmények között azt az életformát villantja, amelyet kialakult egyénisége legszentebbnek tartott. A gyakorlati életben azután ez azt jelenti, hogy elvek tekintetében nincsen alku, csak hűség és bátor következetesség. A férfiellet nem az utca piacain pereg alá, a férfi életelvei nem kufárgodásra teremtett piaci

áru, amelyek hangoskodó árlejtéssel adhatók és vehetők, hanem örök elvek, amelyek égi Atyánk áldott és szent ajándékai. Az élet-Fregolik lehetnek színpadi polyácák, de nem lehetnek az Úr virágoskertjének gáncsnélküli lovagjai!

b) De elszigetelt, különálló, magábazárt egyénnek teremtette-e Isten az embert? . . . Azért húzódik-e a nap az égboltra, hogy tündöklő fénnel önmagát dicsérje, vagy azt a küldetést kapta-e, hogy sugárkévájével éltető erőt löveljen a pompázó természetbe? . . . Közvetlenül buggyan ki az ember ajkán a felelet, hogy élő és élettelen egyaránt *szolgálatra* rendeltetett! Mégpedig *áldozatos szolgálatra!* — Az igazi férfiembernek igen sokszor kell arra gondolnia, hogy élete nem lehet a földi és égi javak felhalmozása, hanem a vett és szerzett értékeknek szóró értékesítése. Azért a becsületes férfiember természetéhez tartozó életjegynek tekintse, hogy birtokolt életértékeit az áldozatos lemondásig mások érdekében kamatoztassa. Igen gyakran fecsegnek az emberek arról, hogy társaslények vagyunk, de igen kevesen értelmezik úgy, hogy ez a társas együttlét mások szolgálatát követeli tőlük. Jól jegyezzék meg maguknak az Egyház szolgálói Urunk szavát: „Non veni ministrari sed ministrare!” Akinek a lelkét áthatja ez a tudat, az a legegyszerűbb, az oktatta nevelés szent területéig állandóan értékshóróként jár a földön. Az ilyen ember lelke nem egyszerű befogadó hombár, hanem életerőket sugárzó fényközpont. De ezt a szolgálatot annyira vérré kell teremteni önmagunkban, hogy megközelíthessük az Urunkról hangzott legszentebb megállapítást: „Exinanivit semetipsum.” Az elszegényedéstől pedig ne rettegjen az áldozatos lélek, mert biztos lehet abban, hogy az Úr mindent százszorosan fizet vissza . . .

Az áldozatos ember szeme másképpen lát, mint a köznapi ember. A köznapi ember az emberben csak embert lát, az áldozatos ember az emberben segítő testvért vesz észre. Ez az eltérés már ráfigyelmeztet arra, hogy az érintkezési mód nem lehet a szigorúan jogi vagy mégkevésbé egyszerűen hatalmi, hanem gyengéd odahajlással készségesen nyújtó és megemelő. A papi ember nagy hatalomnak tulajdonosa. Azt is mondhattam volna, az Úrnak legbőszesebben áldottja. És ez az utóbbi azért igazabb, mert belénk szuggerálja azt az igazságot, hogy csak hűbéresei vagyunk az úradta értékeknek. Ilyenformán nem szállhat lelkünkbe az öngőg büszkesége, hanem otthont talál lelkünkben az alázkodás szerénysége. Ez a szerénység azután természetes erővel hangol arra, hogy meleg és gyengéd kézzel hajoljunk mások felé és nyujtsunk nekik lelkünkben hordozott, de Istentől használatra adott életértékeket. Ez a gyengéd odahajlás nem elérzékenykedő, lagymatag érzélgősködés, hanem belső szeretetből fakadó akaratú odahajlás. Ha ez a gyengéd érintkezés fejlődne ki ember és embertestvér között, akkor nem ágaskodnék ellenállásra az eltiport ember, mert hiszen sohasem érezné magát a föld porában, hanem azt venné észre, hogy embertestvérevel együttthaladva éli és élvezi az Isten virágoskertjének gyümölcsseit. Ennek a gyengéd lelkületnek leereszkedő finomságban, melodikusan csengő hangban és szeretetbe simuló gesztusban kell jelentkeznie. Jól jegyezzük meg: a gyengéd érintkezésből az erős emberek élete fakad!

Még két különleges jegy verődik ki a férfias és természetes erkölcs alapján álló ember lelkén. Röviden azt mondhatnánk: *a modorbéli finomság és a lovagias szolgálatakézség*. Olyan erények ezek, amelyek a társadalmi embernek is kiváló jegyei; annál inkább igényelt tulajdonságai az Úr szolgáljának. — A modorbéli finomság nem valami elnőiesedő túlfinomodást jelent, még kevésbé foglalja magába a papi embertől mindig távol maradó piperkőcködést, hanem azt az érintkezésbeli úriasságot jelenti, amely társadalmi vonatkozásban, hatalmi viszonylatban és minden kapcsolatfelvételben a lélek szeretetét, emberbecsülést és emberfölértékelést tud sugározni. Azt azonban magába zárja, hogy öltözködésben mindig tisztaságot és viselkedésben mindig előkelőséget reprezentáljon. A magyar nép igen sok gyarlóságát megbocsátja a papnak, de az elpóriasodó modortalanságot soha. Azt szokták mondani, hogy a zsigori pap képe a legcsúfabb a nép előtt; ez csak annyiban igaz, ha hozzátesszük ezt a jelzőt: a modortalan zsigori pap . . .

Amikor a lovagiasság erényét akarjuk magunk elé állítani, akkor mindenkor eléink ötlük az a kép, amelyben a gyöngék védőjeként és nemes szolgáljaként tűnik elő a lovagias ember. Ezt a nagy szolgálatakézséget, a gyengét védelmezni tudó atyai jóságot és minden nemesért való lelkesedést várjuk el a papi nemzedéktől. Valójában többet kérünk tőle, mint a középkor lovagjától, mert a jóért való áldozatosságot az élet legszélesebb területén követeljük tőle. Mintha azt mondanók: legyen a társadalomnak olyan emelkedett lelkű tagja, aki a jóság szórásában az örök Magvető követője, az elismerés vételében azonban szerényen visszahúzódó. A lovagnak jutalma az önbecsülés, a papi lovagiasságnak elismerése Mesterének dicsérete.

Befejezésül azt kérdezem: miért mondtuk mindezeket? Talán elfelejtettük azt a szent igazságot, hogy a papi élet nem emberi kiválóságokból nő ki, hanem égi Mesterünk adta, szentség útján vett, természetfölötti kegyelemből virágozik ki? Nemcsak nem feledkeztünk meg erről a szent igazságról, hanem még ködbe sem húzott lelkünk előtt ez a gyönyörűsége, szent élettelevény. Egyszerűen azért mondtuk mindezt, mert a skolasztikától ezt tanultuk: Gratia non destruit naturam, sed supponit et elevat!

Az embrenyi ember így lesz az isteni ember alapzata!

Dr. Marczell Mihály

a Központi Papnevelő Intézet kormányzója

Természetes szempontok a pap életében.

A természet és természetfölötti dialektikája egyidős a kereszténységgel. A teológia évszázadokon keresztül viaskodott e problémával s csak lépésről-lépésre bontakoztak ki a helyes fogalmak, s tisztázódott a teljes keresztény igazság ebben a kérdésben. Ma azt mondhatjuk, hogy aki a teológia e traktátusát megértette, az körülbelül a lényeggel is tisztába jött. Azonban itt is alkalmazni lehet a tételt, hogy az egyed fejlődése megismétli a faj fejlődésének folyama-

tát. Az a hosszú birkózás, melyet a keresztény gondolkodás vívott meg e kérdés körül, újból és újból megismétlődik az egyes keresztény élet konkrét kibontakozásában. Aki a maga gyakorlati életében ezt a problémát megoldotta, az a keresztény tökéletesedés szilárd alapkövét rakta le. Hogy meddig folytatja ennek az épületnek emelését, az sok egyébtől is függ, de annyi bizonyos, hogy nem homokra, hanem szilárd alapra épít. Sőt később is, haladásunk folyamán meg kell állnunk időnkint s felül kell vizsgálnunk ezt a kulcsproblémát, mert észrevétlenül hol a naturalizmus, hol a kvietizmus áramlataiba kerülünk. Éppen mivel ilyen alapvető fontossága van ennek a kérdésnek, nézzünk elméletileg is a mélyére.

I.

Kegyelem és természet viszonya. Vallásunkat folytonosan egymással homlokegyenest ellentétes vádak érik. Egyik oldalról azt vetik a szemére, hogy a természetfölötti elem állandó hangoztatásával ellenségévé válik a természetnek, s azzal, hogy folytonosan a túlvilágra irányítja a figyelmet, odatolja át a megoldásokat, híveit alkalmatlannokká teszi az evilági feladatok megoldására. Ugyanakkor a másik oldalról azért ítélik el, mert nem elég természetfölötti, nem elég radikális a földdel szemben, nem elég szellemi. Bűnül róják föl, hogy helyet és jogot biztosít a testnek, hogy a vallást látható közösségbe szervezi, templomaiban tág teret nyit a művészeteknek s liturgiájában szóhoz juttatja a szépet is. Ezek a vádak, ha nem is teljesen szélsőséges, elítélő formában, de mint gyanakvás, szemrehányás, felhangzanak időnkint katolikus hívők, sőt papok ajkán is. Jelül annak, hogy ebben a kérdésben nem látnak tisztán. Sokszor alapja is van e vádoknak, ha nem is az Egyházban, de annak képviselőiben, kik nem képesek e két ellentétes erőt egyensúlyba hozni saját életükben. Ilyenkor aztán a katolikum torzításaival találkozunk. Egyik oldalon sorakoznak a folytonos sopánkodók, színtelen lemondók és jámbor esztéták, a másik oldalon pedig a számok, eredmények, statisztikák megszállottjai, a tevékenység bálványozói. Távol legyen tőlünk, hogy itt mi is pálcát törjünk fölöttük, hiszen a lelki élet legnehezebb problémájával állunk szemben; természetes és természetfölötti világunk végső összehangolása egyet jelentene az eszmény maradéktalan megvalósításával. Még kevésbé jogos egyesek ferdeségeit magával az Egyházzal azonosítani. Hogy azonban minél kevesebb okot adjunk saját életünkkel erre az azonosításra, s mert saját lelkiségünk szempontjából is messzemenő következményei vannak e kérdésnek, azért először elméletileg körvonalazzuk a katolikus igazságot, azután ennek a fényében vonjunk le néhány, mindennapos papi életünkbe is belevágó következtetést.

A katolikus tanítást e néhány mondatba foglalhatjuk össze. A természet a maga teljességében Isten alkotása. Természet nélkül nincs természetfölötti sem, az utóbbi sem létében, sem működésében el nem szakítható a természettől. A természet nem sérül meg, nem válik fölöslegessé, nem is szorul háttérbe a természetfölötti hatása alatt. Sőt ellenkezőleg, a kegyelem gazdagítja, teljes kibontakozáshoz segíti a természetet.

1. Az első igazság tehát, amit le kell szögeznünk: *a természet*

Isten teremője mőve. Isten akaratából van e világ, föld, csillagok, virágok, színek, illatok, test, vér, nemiség. Amit pedig Isten teremtett, azt az embernek a lelki élet legmagasabb fokán sem szabad tagadnia, tőle borzongva elfordulnia. Minden lelki élet már alapvetően elhibázott, ha életellenes. Előbb-utóbb tragikus kisikláshoz vezet, ha arra törekszik, hogy fejlődésével egyenes arányban mindjobban elszakadjon a teremtett valóságoktól.

A Szentatyák sűrűn magyarázzák a Biblia első ígét: „In principio creavit Deus coelum et terram.” Ilyenkor szívesen adják e szavaknak ezt az értelmet: „Isten az Igében teremtette az eget és a földet.” E magyarázatok kifejezetten vagy burkoltan, de következetesen a manicheusok és gnosztikusok dualizmusa ellen irányul. Nyomatékozni akarják velük szemben, hogy Isten teremő Igéjét nem lehet és nem szabad elválasztani a megtestesült és megváltó Igétől. A kettő egy. Amikor a megtestesült Logos emberi nyelven szólalt meg közöttünk, tanítása nem állhatott szemben azzal az első ígével, mely belekiáltotta a teremés előtti csendbe: Legyen! Amikor a Logos a világba lépett, nem autonóm, idegen, sőt ellenséges területre tette a lábát, hiszen az egészet Benne teremtette az Atya, hanem a kinyilatkoztatás szavai szerint „in propria venit”, tulajdonába jött. Annak ellenére, hogy „ővei nem fogadták be”. A kereszténységet tehát nem lehet szembehelyezni a természettel s a „tisza Evangélium” nem ellensége e világnak. A pap csakis ezzel a lelkülettel léphet a világba, közeledhetik az emberekhez és dolgokhoz: nem ellenség közé megy, nem lehet rossz az, amit Isten alkotott. A világ, az anyag, az ember nem romlott meg gyökeresen a bűn által: várt Krisztusra és vár ma is a papra. Akik befogadták, „dedit eis potestatem filios Dei fieri”. Végtelenül fontos, hogy mindig ennek a tudatában s ezzel az optimizmussal, összetörhetetlen bizalommal nézzük a világot és induljunk az emberek felé: gyökeresen semmi sem romlott meg. S ha végtelen távolságok választanak is el sokszor az emberektől, a közös természet továbbra is a közös Atya vonásait hordozza.

2. Erre az alapra építhetjük a következő igazságunkat, mely szerint *a jelen üdvrendben természet nélkül nincs természetfölötti sem.* A természetfölötti létében és működésében függ a természettől. A természetfölötti a járulék kategóriájába tartozik; állandó vagy átmeneti minőség, mely mindig valaminek a járuléka és minősége. Ez a fogalmazás könnyen okot adhat arra, hogy helytelenül gondolkodjunk a kettő viszonyáról.

A keleti atyák szívesebben a test és lélek viszonyát hozzák fel szemléltető példának: amint a lélek áthatja a testet s ameddig áthatja, addig él; ha elválik tőle, akkor a test is csak hullá. Érdekes azonban megfigyelni, hogy ezzel együtt a természet és természetfölötti viszonya osztozik abban a felfogásban, amit a test és lélek egymáshoz való viszonyáról alkotnak. A platonizmus számára a test csak börtön, szelídebb formában foglalát, templom, képkeret, „szamár-testvér”, melynek csupán az a hivatása, hogy hordozza a szellemet. A kultúra és természet viszonyára ugyancsak ezt a nézést alkalmazták: a természetnek egyetlen rendeltetése, hogy a kultúra számára nyersanyagul szolgáljon.

Következésképpen így tekintették a természet és természetfölötti viszonyát is: a kegyelem valamiképpen együtt szenved a lélekkel a test börtönében, a test folytonosan lázong a megszentelt lélek ellen, a testet tehát össze kell törni, igavonó, engedelmes szolgává kell szelídíteni. „*A lélek ugyan kész, de a test erőtlén*”, olvasták sokszor az evangéliumban, s vele, bölcseleti felfogásuk miatt, a testet diszkreditálták. Oly sokszor megfélemltek arról, hogy a lélek tusakodása és szerepe a bűnben legalább akkora, ha nem nagyobb, mint a testé. Ezért aztán érthető, hogy minden platonizmus titokban tiszta formákról, tiszta kultúráról és tiszta spiritualitásról álmodozott.

Abban a pillanatban azonban, ha test és lélek viszonyát nem mechanikusan fogjuk fel, akkor a természet sem lesz többé merő hordozó, passzív anyag a kegyelem számára. A lélek teljesen átjárja s magasabb étellel telíti a testet, de ugyanakkor a test is teljesen megmarad összes igényeivel, adottságaival, képességeivel. Ugyanígy a fizika és kémia jellegzetességei változatlanul megmaradnak akkor is, ha organizmusba épülnek, s ugyanígy a biológia törvényei sem sérülnek meg, ha szellemi lélek hordozóivá válnak, s végül valamennyi együtt megőrzi tulajdonságait akkor is, ha egy magasabb valóság, a kegyelem „informálja” őket. *Mechanikai erők, biológikum, szellemi lélek*, mindegyik a másiktól le nem vezethető sajátos valóság, s mindegyik megőrzi e valóságtartalmát akkor is, ha a *természetfölötti* épül reá.

E kérdések tüzetes vizsgálata nem tartozik ide, de ha már a test és lélek analógiájánál kötöttünk ki, folytathatjuk összehasonlításunkat. Az emberi lelket nem szabad anygali szellem mintájára felfognunk. Az emberi lélek belső természeténél fogva test számára van teremtve, s csak abban képes természetszerűleg kifejteni működését. Ebből következik, hogy a tiszta szellemi állapot, mely a halál és feltámadás között vár reá, csak átmeneti, nem természetszerű számára. Így kell gondolkodnunk a természetfölöttiről is. Az sem csupán a léleknek szól, hanem a testnek is. Szinte azt mondhatjuk, hogy miként a lélek működése közben átszűrődik a testen s a benne talált adottságokat, átöröklött és szerzett tulajdonságokat kioldja és magába olvasztja, s kifelé már ezeknek az adottságoknak köntösében, ezekkel a tulajdonságokkal színeződve jelenik meg, ugyanígy a természetfölötti is, amikor a testet és lelket, tehát az egész természetet átjárja, miként a tűz a vasat, vagy a hó a vizet, annak egyedi jellegzetességeiben mutatkozik meg.

Mi papok hivatásunknál fogva elsősorban kegyelemközvetítők vagyunk. Nem lélek szól belőlünk a lelkekhez, hanem ember áll emberrel szemben. Karizmatikus működésünk egész emberi valónkon keresztül szűrődik, aztán liturgikus cselekményeinken, igéinken és gesztusainkon át megjelenik a látható világban s ezek segítségével szűrődik keresztül híveinknek nemcsak a lelken, hanem egész természetes valóján, kedélyén, kultúráján, testi és szellemi adottságain. Valami hasonlóval állunk itt szemben, mint a fizikai okság tomista elmélete a szentségek hatékonyságánál. A test együtt rezeg a lélekkel s az egész természet a kegyelemmel. Ilyenkor arra kell gondolnunk, hogy legszentebb papi ténykedéseink is természetes valónkon, kifej-

lesztett vagy karakterológiai adottságainkon keresztül szűrődnek a híveink természeti adottságaiba ütköznek. Jól megtanultuk a teológiából, hogy a szentségek „*non ponentibus obicem ex opere operato*” hatékonyak, de arra nem gondolunk, hogy egyéb „*obexek*” is vannak, melyek már azelőtt éreztetik hatásukat, mielőtt híveink elindulnának a szentségek felé. Csak egy példát vegyünk: a legbuzgóbb imádsággal kezdett prédikáció sem viszi közelebb a lelkeket Istenhez, ha a szónok készületlenül számalmas közhelyeket vagdos hallgatósága füleire és sohasem vette magának a fáradságot, hogy az emberi lélek mélységeit tanulmányozza.

3. Ha a természet ilyen belső összefüggésben áll a kegyelemmel, akkor nyilvánvaló, hogy *nem is sérül meg, nem szorul háttérbe a természetfölötti hatása alatt*. Gondoljunk csak arra, hogy Isten teremtő eszméje szerint minden dolog egyszerre két arculattal rendelkezik, két immanens törekvést hordoz magában. Egyrészt valósítja önmagát (természetesen nem Istentől függetlenül) mint magánálló, magának való, egyetlen és egyszervaló lezárt egész, melynek célja és értelme önmagán belül nyugszik (megint nem Istenre, hanem e világra vonatkoztatva). Van. Másrészt ugyanakkor kiutal önmagából, önmagán túlra, magasabbra mutat, beilleszkedik a többi dolgok egységébe s velük együtt zárt rendet alkot. Szolgál.

Gondoljuk el ugyanezt az emberről, úgyhogy a természetfölöttitől és a bűntől elvonatkozunk. Ez a nézés nem teljes, de a módszer miatt megengedhető. Minden ember a maga egyedi létével, adottságaival szintén egyetlen a maga nemében. Hogy ilyen, az Isten örök akaratából származik, s ezért joga is van ahhoz, hogy azonos maradjon önmagával. Szent Tamás mondja valahol, hogy minden ember önmagáért létezik a világmindenségben. A szabad személyiség azért lett az időben, hogy örökké az maradjon, aki. Természetes, hogy ezzel nem tagadjuk: minden, ami létezik, egyben Istent tartozik dicsőíteni. Ilyen értelemben az ember is kiutal önmagából. Ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy az ember természetszerűleg öncélú, és soha, senki számára, még Isten számára sem lehet eszköz.

Ezekután vegyük hozzá, hogy Isten e zárt, önmagában álló és létének értelmét önmagában hordó emberi személyiséget természetfölötti síkra emeli. Valami új, minőségileg is más és több jelenik meg benne. Mindezzel azonban nem veszíti el lényének zárt magában állását, nem válik eszközzé, funkcióvá. Isten teremtői gondolata az emberről nem változott azzal, hogy megszentelő gondolatával fel-emelte, megajándékozta és átistenítette. (A Szentatyák különös szeretettel deificatióknak nevezik a megszentelődést.) A megajándékozás, elhalmozás nem sért, hanem gazdagít. A természet nem szorul háttérbe, nem homályosul el, csupán megnemesül, ahogy a mechanikai erők is változatlanul működnek az organikus lényben s a biológikum is sértetlen marad az értelmes emberben. Az értelmes-érzéki emberi természet ugyanígy megtartja teljes valóságát a kegyelmes-megszentelt síkban, sőt ezt a valóságot akadálytalanul érvényesíti is. Miként a testi adottságok bizonyos természetes előrendelést jelentenek a lélek számára, ugyanígy test, lélek együtt, másszóval a természet, a részére kijelölt kegyelmet egyedi-természetfölötti sorssá formálja. Bizonyos

értelemben természetfölötti individualitásról is beszélhetünk, melynek princípiuma szintén a mennyiségileg megjellegzett anyag, a testi-érzéki emberi természet.

Az emberi természetnek ilyenformán önmagában is, a kegyelem-től elvonatkoztatva is van értéke s ezt a jelen üdvrend sem befolyásolja. Ennek következtében a helyes vallásos magatartás mindig óvakodik a „totális” természetfölöttitől, az álspiritualizmustól, mely végső elemzésben nem más, mint a naturalizmus antivalense, nem csoda, ha könnyen át is lendül a másik végletbe. Aki csak a természetfölötti rend jogosságát ismeri el, az ezzel máris szükségszerűnek jelentette ki a kegyelmet, amely tehát így megszűnt kegy lenni; ezzel összezavarja a két rendet s magának a természetfölöttinek sírját ássa meg. A természetes rend azáltal szolgál Istennek, hogy teremtő törvényeinek engedelmeskedik. Ha az ember a természetes értékrend e relatív önállóságát elismeri olymódon, hogy alkalmazkodik, meghajol e törvények előtt, ezzel szintén Istent tiszteli meg és vallásosságot gyakorol. Ha azonban eredeti, Alkotójuktól megszabott eme összefüggésükből és törvényszerűségükből erőszakkal kiszakítja őket csak azért, hogy közvetlenül vallási aktusokká váljanak, pl. vallásos motívumokból az értelmet eltereli a gondolkodás problémái elől, az akaratnak megtiltja a tetterős, bátor cselekvést s a szívtől megvonja a tiszta örömeit, mindez hamis természetfölöttiség, mert Isten teremtői akaratát gyalázza meg.

Egy alkalommal szépszámú világi hívő jelenlétében szerzetes-elöljáró tette ezt a kesernyés, kiábrándult megjegyzést: a magyar ember természetének nem felel meg a szerzetesség. Csodálkozásomra és ellenkező állításomra azt válaszolta: a magyar ember nem képes a feketére azt mondani, hogy fehér s a fehérre, hogy fekete; túl önálló, hajlíthatatlan. E magyarázat után magamat láttam igazolni, s örültem, hogy valóban ilyen a magyar karakter. Itéletnek volt szánva e kritika, de dicséret lett belőle. E kis epizód csattanós bizonyíték arra, mennyire végzetesen félre lehet érteni és szembe lehet állítani egymással a természetet és természetfölöttit.

Ezen a ponton utalnunk kell arra, hogy a pap bizonyos értelemben természetfölötti személlyé válik s ezzel ő is egyszerre két immanens törekvést hordoz magában. Egyrészt mint szabad személyiség, valósítja önmagát s joga van ahhoz, hogy azonos maradjon önmagával. Másrészt szentelésénél fogva kiutat önmagából s a természetfölötti világ szolgálatára áll. Ebből kétirányú megfontolás figyelmeztet. Az első a pap számára szól: a fölszentelés ténye semmiféle változást nem hoz létre természetének körén belül, adottságai, képességei nem módosulnak. Ilyenben reménykedni a legsúlyosabb illúziót jelentené. A második megfontolás másoknak szól: a papnak fölszentelése után is joga van ahhoz, hogy ember maradjon, emberi körülmények között éljen, nemes emberi igényei legyenek. Ezeket megtagadni vagy ezeken megbotránkozni egyformán helytelen. Fiatal pap hivatástudatból, természetfölötti motívumokból mindazt fölálldozhatja, ami a természetes embernek igénye; ez fölséges dolog. Azonban ha ugyanezt fölöttesei megkövetelik tőle vagy intézményesen meg-

vonják az emberiesség kellékeit, eljárásuk nem természetfölötti, hanem jogtalan. Ugyanez vonatkozatható a pap nyugdíjas életére is.

4. Végül a teljesség kedvéért nem elég annyit mondani csupán, hogy a természetfölötti nem sérti meg a természetet, hanem hangsúlyozni kell, hogy *gazdagítja, kibontakoztatja azt*. Ha az eddig mondottakat elfogadjuk s a természetes és természetfölötti rend összefüggését nem mechanikusan, hanem organikusan szemléljük, akkor már nem vonhatunk merev határt evilág és túlvilág között sem. A földi lét „megkezdett örökélet”, a túlvilág pedig földi életünk folytatása lesz. Cselekedeteinket nem oszthatjuk föl két részre, olyanokra, melyek az örökkévalóságnak szólnak, s olyanokra, melyek e földi életet szolgálják. A kegyelem állapotában végzett legegyszerűbb cselekedetünk is az örökkévalóságnak szól, viszont a kegyelem evilági értéket is jelöl; kiegyensúlyozottságot, békét, örömet, harmóniát, teljességet ad természetes életünknek.

Ahogy a lélek jelen van a testben s annak minden részében, ugyanúgy a kegyelem állapotában élő léleknek egész valója és minden tette átítatódik természetfölöttivel. Gondoljunk csak arra, mekkora különbség van egy lélekkel végzett s egy lélektelenül teljesített munka között, egy automata pontossága s a megbízható ember hűsége között. Nézzünk az állatok szemébe s aztán egy tiszta emberi szembe. Mindkettőben ugyanaz a fizikai és élettani folyamat megy végbe és mégis milyen más, mennyivel több az utóbbi! Hát amikor nemcsak szellem, hanem kegyelem ragyog át a természetben! Nyomában minden természeti erő és képesség kibontakozik, megszépül, meg-nemesedik.

Végeredményben mi is a természetfölötti élet? Az önmagában álló, lezárt személyiség, egyedi lélek megnyílása, föltáru-lása Isten belső világa számára. Közte és a végtelenül gazdag Isten között a szeretet személyes kapcsolata szövődik. Már a tisztán természetes rendben is a szeretet az, mely „csodákat” művel és szinte a lehetetlent is megteremti, amely minden eddig szunnyadó erőt kibontakoztat és kongeniálissá tesz. Mennyivel inkább elmondható ez a természetfölötti szeretetről! A természet rendjében nincs menekvés a személyiség belső, föloldhatatlan magányából. Ebből az ijesztő egyedül-létből, folytonos együttlétből önmagunkkal, mennyi patopszichológias megbetegedés: az élettől, cselekvéstől és a haláltól való félelem származik! Ezek a tehetetlenségi és holtpon-tokon, ahol a természet fölmondja a szolgálatot és cserbenhagyja az embert, közbe tud lépni a természetfölötti. Ahogy a szellemileg nevelt ember a maga lelki erejével fizikailag is többre képes a tisztán izomembernél, ugyanígy a természetfölötti életet élő ember is képes fölfokozni a természet lehetőségeit. Minél jobban kiteljesül és öntudatosul a természetfölötti élet, annál jobban tűnik a személyiség magánya. „*Quicumque baptizati estis, Christum induistis.*” Eltűnik a magáramaradottság nyomása, hogy belső, gazdag érzésnek adjon helyet. „*Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu.*” A félelem helyét bizalom foglalja el. „*Perfecta charitas foras mittit timorem.*” Ime, a kegyelem hatása alatt maga a természet terebélyesedik, vállalkozási kedv, önbizalom, bátorság árad szét benne.

Természetesen nem csupán az egyén életére alkalmazható ez a tétel. Mély természetfölötti forrásokból táplálkozó lelkeség a közönségben is, társadalmi vonatkozásokban is megtermékenyíti a természetes valóságokat. Tökéletesen hazug beállítás az, mely a katolikus országokat és vallásos népeket úgy jellemzi, mintha éppen ennek következtében szükségszerűen szegények, elmaradottak, alacsonyabb kultúrfokon állók lennének. A tények tüzetesebb vizsgálata tudná csak megmutatni, hogy ahol valóban ez a helyzet, ott más okokra vezethető vissza.

Nemrégiben papi körben szó került a magyar katolicizmusnak a népi gondolattal szemben tanúsított magatartásáról. Valaki azt az állítást kockáztatta meg, hogy hivatalos katolikus helyeken és orgánumban e mozgalmat elhanyagolták, kellően nem értékelték, csak negatívumait bírálgták s még ma is gyanakodva tekintenek feléje. Jelen esetben ne keressük, mennyi e megállapításban az igazság. A mi szempontunkból most nem fontos. Csupán azért említjük, mert közben az a kérdés is fölvetődött: vajjon miért van ez így? S az erre adott felelet teljesen belevág jelen eszmélődésünkbe. Valaki ugyanis ezt a magyarázatot adta: Teljesen érthető a katolicizmus e magatartása, hiszen az örök értékekre van beállítva s azok szolgálata közben a földi értékek háttérbe szorulnak. Az olyan vallás, melynek abszolútum az ideálja, relativumoknak nem tulajdoníthat döntő fontosságot. Más a helyzet a protestánsok számára. Ők már oly sokat engedtek természetfölötti életeszményük tisztaságából, hogy egy-egy ilyen relativumban, mint a népi gondolat, meg tudják pillantani teljes ideáljukat.

Rögtön érezzük, hogy e fölfogás mélyén is a dualizmus kísért. Valahogy úgy szemléli az életet, mint hosszú utat, melynek két oldalán sorakoznak a relatív értékek, az út végén pedig az Abszolútum trónja áll. A keresztény szeme állandóan Reá irányul, léptei Feléje sietnek a nélkül, hogy ideje lenne „relativumokkal” foglalkozni, mellettük időzni, problémáikban elmélyedni. Az embert először megnyugtatja ez a szemléleti mód. Itt nyoma sincs a kvietizmusnak. De aztán fölvetődik a kérdés: hogyan is kell közelednünk az Abszolútumhoz? Miben áll az örök értékek szolgálata? Talán az Abszolútum felé való sietésben üres kézzel? Egyszerre rádöbbenünk, hogy a túlvilági életet nem is lehet másképpen megvalósítani, mint evilági feladatok megoldása által. Nem szabad azt gondolnunk, hogy az imádság, elmélkedés és szentségek közelebb visznek célunkhoz, a munka, tevékenység, alkotás és szervezés pedig akadályoz ebben. Egyáltalán nem kell rohannunk lázasan a mennyek országa felé, hanem inkább meg kell állnunk a jelen földadatai előtt. Nem kell hétköznapi munkáinkból kilépni s szerszámainkat letéve kezét mosni, hogy egy kicsit lelkünk sorsát is a kezünkbe vehessük. Krisztus parancsa: *„Elmenvén, tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében”* — nincs ellentétben az Atya parancsával: *„Hajtsátok uralmatok alá a földet!”*

Önmagunk tömjénezése nélkül elmondhatjuk, hogy a magyar papságot ebből a szempontból csak dicséret illeti. Nálunk sohasem volt szokás a piszkos, elhanyagolt külsőt, szellemi alacsonyabbrendű-

seget, világtalan együgyűséget és hozzánemértést természetfölötti értékek tekinteni. Papságunk nem elégszik meg csupán a templomi pasztorációval, ilyen elgondolásokkal sohasem kacérkodott, ilyenféle törekvésekbe bele nem nyugodott. Mindenütt ott van, főként az utóbbi időben, ahol hívei szociális fölemelését, hazájának és fajtájának boldogítását, a műveltség és higiéné terjesztését munkálhatja. Hogy törvényeink és közoktatásunk szelleme, katonáink és levéteink nevelése pozitív keresztény alapokon áll, az elsősorban papságunk egészséges, reális szemléletének köszönhető. Természetesen helytelen lenne mindez, ha tisztán hatalomvágy és rejtett önbiztosítási ösztön inspirálna bennünket. Ha azonban abból a megfontolásból ered, hogy az ember és világa összetartozik, hogy a természetfölötti sem élhet légüres térben, hogy az ember is csak akkor szentelhető meg, ha természetes világát: a légkört, amelyben él, a talajt, amelyből sarjad és a műveket, amelyekben önmagát kiteljesíti, szintén megszenteljük, — ha ebből a megfontolásból ered aktivitásunk, akkor minden munkánk papi tevékenység lesz s természetes életköreink is gazdagodnak általa.

Gondoljuk csak el, hogy ez az egész teremtett világ akkor is kimondhatatlanul szép és gazdag lett volna, önmagában is érték maradt volna, ha Isten nem teremti meg az embert. Mikor azonban a szellem megjelent, mindennek egyszerre mélyebb értelme lett a világon: rejtett összefüggések világossá váltak, lekötött erők felszabadultak, lappangó törvényszerűségek az élet szolgálatába álltak. Az ember minden valószínűség szerint akkor is paradicsomot talál a földön, ha nem természetfölötti a rendeltetése, s akkor is azt a parancsot olvassa ki természetes eszéből, hogy tegye otthonává az egész világot. Ugyanez a gondolat érvényes marad egy fokkal magasabb létsíkon is. Világ és ember együtt, tehát az egész természetes kultúra akkor is érték lett volna önmagában, méltó arra, hogy Isten megteremtse, ha fölébe már nem épül semmi. Mikor azonban a kegyelem megjelenik a világon, nem válik fölöslegessé a föld, hanem még inkább paradicsommá szépül; Istennel is itt a folyók partján, suttogó fák között találkozunk az első ember „az alkony hűvösén”. Mennyi természetes realizmus sugárzik a Biblia minden lapjáról, szinte azon csodálkozunk az ember, hogy voltak papok, akiknek kiesett az emlékezetéből az Írás e mindenben eligazító igazsága: *„Mert szereted mindazt, ami van, mitsem útálsz abból, amit alkottál; mert ha gyűlöltél volna bármit is, meg sem teremtetted, meg sem alkottad volna. Hogyan is maradhatna meg bármi, ha te nem akarnád, és hogyan állhatna fenn, mit nem hívtál létre? Kímélsz mindent, mivel a tiéd, Uram, s az élőben leled örömdet.”* (Bölcs. 11, 25—27.) A kegyelem megjelenésével egész kultúránknak egyszerre mélyebb értelme lett, tartalma gazdagodott, horizontja kitágult. A bűn volt az, mely e fontos harmóniát világ és ember, kultúra és természetfölöttiség között megbontotta s a természetes rendet és kultúrát is ezzel megsértette és elszegényítette. Amikor a bűn ellen harcolunk, ne feledjük, hogy egyúttal a bűn eme következményei ellen is harcolunk. S a végső állapot megint csak nem a természetes világ megsemmisítése lesz, hanem „új föld és új ég” s a testek föltámadása. A paradicsomi állapot

újból visszaáll. E két végpont között nekünk állandóan az a hivatásunk, hogy megszentelő munkánkkal ezt az állapotot megközelítsük s Isten legyen minden mindenkiben.

II.

Az általános elvek leszögezése után ragadjunk ki néhány konkrét területet, ahol a természetes szempontok elhanyagolása végzetesen árthat természetfölötti munkánknak. Hangsúlyozni kívánjuk, nem a természetes életet, sem a horatiusi és rousseau-i naturalizmust akarjuk evangéliumi köntösbe burkolni, hanem a két rend szerves összefüggése miatt a gyakorlati következtetéseket levonni. Az egészséges életmód és kiegyensúlyozott kedély, a meleg szív és világos ítélőképesség, szakszerű munka és józan lelki élet van hivatva arra, hogy a pap csakugyan a föld sava és a világ világossága legyen.

1. *Egészséges élet. „Improvisa mors, sacerdotum sors”* — mondja a szólásmondás. Bizonyára tapasztalati alapja van, tehát törvényszerűséget fejez ki. De mi lehet a magyarázata? Kétségtelen, hogy nem papi karizmánkból folyik, sem Isten valami különleges, minket irányító providenciájából. Természetes magyarázata van: nagyon sok esetben természetellenes, egészségtelen életmódot folytatunk. Nem hivatásunkból kényszerülünk erre, hanem mert önmagunkkal szemben gyengék és hanyagok vagyunk. Sokszor éppen az a legnagyobb bajunk, hogy túl egészségesek vagyunk. Mennyiszer elmondjuk saját védelmünkre: azért olyan sok a kövér pap, mert ez együtt jár a celibátussal. Ilyenkor mindig meg szeretném fordítani a tételt s így fogalmazni: éppen mert celibátusban élünk, nem lenne szabad annyira túltápláltnak lennünk. Mivel egyik oldalon az élet-erők nem használnának el, azért más oldalról nem volna szabad még jobban fokozni őket. Másszóval annyit jelent ez, hogy a celibátus tisztán természetes szempontból is elválaszthatatlan a bőjtől, észszerű, lecsökkentett táplálkozástól. Sajnos, a valóságban éppen megfordítva szokott történni: az egyik helyen elfojtott, megfékezett érzékiesség titkon, rejtett utakon tovább vándorol és más pontra tevődik át. A fajfenntartás ösztöne így az önfenntartás ösztönében éli ki magát. Ebből aztán egyrészt a szervezet gyors elkopása, elhasználódása, idősebb korban hirtelen rövidzárlata következik, másrészt pedig a nemiség területén egy elkerülhetetlen *circulus vitiosus*: az egyik ösztön megfékezése a másik ösztön túlzott kielégülését váltja ki, ez viszont visszahat az előzőre s annak megfékezését, rendbentartását teszi mind nehezebbé. A celibátus ezért csak természetes síkon alig valósítható meg. Másrészt azonban a természetfölötti segítség sem nélkülözheti a természetes feltételeket, vagy pedig neurasthénia tünetek járnak nyomában, eltekintve attól, hogy az ilyen küzdelemben rengeteg természetfölötti energia is elhasználódik. Az elnehezülő testtel és elmeszesedő szervezettel együtt szokott járni a kényelmeség, kevés mozgás, úgyszólván minden fizikai munka hiánya. Viszont a testi tunyaságnak szellemi eltompulás szokott az édestestvére lenni. Mivel pedig test, szellem, természetfölötti átjárja, kompenetrálja egymást, következik a természetfölötti élet „elmeszesedése”, megbénu-

lása is. Milyen sok esetben nagyra hivatott papi életnek ilyen „közön-
séges” kicsinységek a kerékkötői, végső megrekesztői!

2. *Kiegyensúlyozott kedély.* Táplálkozás és testi élet nagy fok-
ban kihat idegeink működésére is. Közismert tény, hogy lelki életünk
függ kedélyunktől, ez viszont idegeink állapotától. Ezzel szinte min-
dent megmondottunk. Kedélyéletünk frissesége ezenkívül mérhetetlen
befolyással van az emberekhez való viszonyunkra. A kiegyensúlyozott
kedély szinte életbevágóan fontos.

Olyan szomorú, hogy vannak papok, akik számára a dolgoknak
nincs üzenete, az eseményeknek nincs súlya, akiknek lelke semmire
sem rezonál, akiket semmi sem érdekel, ami egyhangú taposómalmu-
kon kívül történik. Kedélyük berozsdásodott és csodálkoznak, hogy
nem tudnak hatni az emberekre. Beülnek a gyóntatószékbe, fölmennek
prédikálni, járják az iskolákat, végigbeszélik az egyesületeket, de
nem árad belőlük az élet, nem szikrázik a kedély. Lelkiismeretük
nyugodt, mindent megtettek, a többi a kegyelem műve. Pedig kegye-
lemmel nem lehet megkerülni a természetes föltételeket. Kedélytelen,
élettelen embernek sohasem volna szabad lelkipásztorrá lennie. Egy
íróasztal mellett hasznosan leélhetnék életüket, még inkább cipész-
és szabóműhelyben, de lelkeket csak lélekkel lehet megközelíteni.

Hogy tehát az emberekre hatni tudjunk, magunknak is mélyen
emberekké kell lennünk. Erre tudatosan nevelődnünk kell. Csak
amelyik lélekben megvan a szép élvezésének képessége, a szenve-
désre való fogékonyság és az együttérzés finomsága, csak az előtt
nyílnak meg a lelkek. Igaz, egy húron is lehet szegényes melódiát
elpöngetni, de milyen primitíven! A gazdag skálájú kedély olyan,
mint a sokhúrú hangszer az Isten kezében: a kegyelem ezer árnyalata
nyilatkozik meg rajta.

Kedélyvilágunk egyik legsúlyosabb roncsolója az agyonhajszolt-
ság. Eltévelyedésnek kell minősítenünk, ha valaki természetfölötti
motivumokból, a lelkek szolgálatáért annyi munkát vállal magára,
hogy idegrendszere túlfeszül, kedélyvilága állandó depresszióba kerül.
A vége az, hogy éppen a lelkek szolgálatára válik alkalmatlanná.
Gondoljunk arra, hogy a természetfölöttivel teljesen átszőtt középkor
is mennyi realizmussal tudta megítélni ezt a kérdést. Amikor arról
beszélnek, hogy milyen testi föltételek szükségesek a szemlélődéshez,
akkor bátran leszögezik: a túlhajtott munka, fáradtság, elfoglaltság,
a vezekléssel elnyújt, bőjtökkel megkínzott test kevésbé alkalmas
az isteni kegyelmek befogadására. Ugyanezt el lehet mondani az
apostolkodásról is. Természetesen vannak esetek, amikor a munka
torlódása nem tőlünk függ, amikor el kell végeznünk akkor is, ha
egészségünk rovására megy, hiszen nem az egészség megóvása a leg-
magasabb aszkétikus ideál. Itt csak arról van szó, hogy el ne kapjon
bennünket a modern aktivizmus láza, a hajsza narkotikuma, mikor
a tevékenység magáért a tevékenységért tetszik, s az eredményeket
úgy gyűjtjük, mint a sportember a csúcsteljesítményeket. A követ-
kezmény az lesz, hogy mindig többet fogunk dolgozni mindig keve-
sebb eredménnyel.

Ezzel szokott összefüggni alvási időnk megrövidítése is. Sokszor
ebből is sportot csinálunk. Volt idő, mikor aszkétikus szempontokból

szégyelték az emberek megvallani, hogy kialudták magukat. Általában az volt a fölfogás, hogy az alvás elveszett idő, szükséges rossz, melynek egyedüli célja, hogy az elfáradt erőket fölfrissítse. Ma a lélektannak egészen más a véleménye. Egyáltalán nem tekinti csupán negatívumnak, testi folyamatnak. Az alvás leszállás a természetes lét mélységeibe, hogy ott az életünket formáló vitális erőkkel kerüljünk kapcsolatba. S ha arra gondolunk, hogy Isten teremtő szándéka szerint életünknek majdnem felét átalusszuk, akkor ebben sokkal többet kell látnunk, mint csupán a tudatos lét periodikusan visszatérő szünetelését. Érdekes azt is meggondolni, hogy a Szentírásban milyen fontos szerepe van az álomnak. Az alvást olyan területnek tekinti, amelybe Isten éppúgy bejáratos, mint az ébrenlét állapotába. Bármint legyen is a dolog, az bizonyos, hogy kedélyvilágunk frissesége megköveteli a pihenést.

3. *Meleg szív.* Sokszor hallja az ember papi körökben: Szeresük egymást, mert más aztán igazán nem szeret bennünket! Az ilyen mondások lassan szállóigévé válnak, melyekben igazolást keresünk. Bizonyos mértékben az élet is igazolni látszik őket. Valóban döbbenetes tényekkel találkozunk. Akadnak lelki életet élő, buzgó lelkipásztorok, akik papi kötelességeiket példás, szinte aggályos pontossággal végzik, és mégis lassan megdermed körülöttük a világ, fokozatosan kihűlnek és elhúzódnak tőlük a lelkek. Végül aztán egészen egyedül állnak híveik között. Egyideig talán fájdalmas a magány, de hiába vizsgálják lelkiismeretüket: nem találnak ott semmit, ami kötelességmulasztással vádolná őket.

Nem szeretnek bennünket: ez a világ sora, papi sors! Olyan könnyen belenyugszunk az ilyen sommás kijelentésekbe a nélkül, hogy a mélyükbe hatolnánk. Mert a valóság nem ez. Valami döbbenetes igazság van abban, hogy minden, ami egy emberrel életében történik, szorosan összefügg azzal, amilyen ő maga. Sorsunkat nagyrésztben saját természetünk alakítja ki. Ami bennünk lakik, az határozza meg környezetünk velünk szemben tanúsított magatartását. Vonz vagy taszít, kristályosodási tengellyé válik, vagy pedig taszító hatást fejt ki a szerint, hogy mi lakik a lélekben. Olyan szépen írja P. Lippert, hogy a jó ember, mielőtt megszólal, már gyógyítólag hat környezetére. Megfordítva pedig, aki hideg és uralomravágyó, mielőtt bármit is tenne, már károsan hat a lelkekre. Mert annak az erőnek végső titka, amellyel másokra hatunk, szavainkon és tetteinken túl, magában lényegünkben rejtőzik, s minden tudatos megnyilvánulásunk, gesztusaink és hanghordozásunk ennek a lényegnek megnyilatkozása.

Vannak a természettől csodálatosan meleg szívvel megáldott emberek, akik arra születtek, hogy melegítsenek. A francia „*grande passion*”-nak nevezi s olyan embereket jellemez vele, akiknek egész életén a szív belsősége és bátorsága szövődik át, s ezért nagy szenvedésekkel és nagy boldogságokkal birkóznak folytonosan. Ez bizonyos fajta zsenialitás, amelyre születni kell. Azonban lehet valaki a *caritas zsenije* is. A természetfölötti szeretet a természettől kevésbé meleg szívet is át tudja járni. Az ilyen szív aztán folyton azt suttogja, ha embertársai jönnek feléje: Hiszek benned! Megbízom benned! Az

ilyen szeretet föltétlenül kiárad. Belehatol a másik lélekbe s a beléje vetett bizalom benne erővé válik, mely támogatja őt. Sőt ha az önmagával vívott küzdelemben tántorogna is, ez a reá irányuló szeretet tartja. Ha pedig kisiklanék, szeretetünk akkor sem veszett kárba. Ha ilyenkor sem vonjuk meg bizalmunkat, ha kimutatjuk, hogy továbbra is hiszünk fölemelkedésében, akkor ez a távolból is feléje sugárzó szeretet fogja tartani, ez birkózik vele s egyszer talán meg is menti őt. Ó, nekünk papoknak a világra mindig csak a szeretettől sugárzó szemekkel lenne szabad tekintenünk, úgy, ahogy Mesterünk tette, akkor a szívünk több kegyelem közvetítője lenne, mint minden tanításunk és munkánk összevéve.

Valamitől azonban nagyon óvakodnunk kell, ami főként a természetfölötti szeretetnek vadhajtása s a jótékony szeretet területén jelentkezik. Amikor ugyanis az embertestvér szeretete nélkül csak azért teszünk jót, mert ezzel Isten előtt akarunk érdemeket szerezni magunknak. Tudjuk, hogy egy pohár vízért és egy jó szóért örök boldogságot kapunk. Ezért, amikor kérő embertársunknak poharat nyújtunk, szemünk átsiklik rajta s a mögötte álló Isten tetszését keresi. A megajándékozott lélek ösztönösen megérzi, hogy szeretetünk nem személyének szól, hogy ő is tulajdonképpen csak eszköz volt a mi szeretetszolgálatunk részére, hogy az ő megajándékozása által is magunkat akartuk gazdagítani. Az ilyen fölfedezés a legegyszerűbb emberben is, ha nem is tudná megfogalmazni, kifejezni, csendes szomorúságot és kiábrándulást okoz. Voltaképpen nem is igazi istenszeretet még ez, hanem önző jámborsági gyakorlat.

Gyóntatószékben és betegágynál napról-napra vigasztalni kell híveinket. Talán keressük az előbbieken magyarázatát annak, hogy a sok szó után sem tudunk megnyugvást, békét sugározni a lelkekbe. Mert aki mást vigasztalni akar, annak először szeretnie kell.

4. *Biztos ítélet.* Ha megfigyeljük önmagunkat, azt a tapasztalatot szűrhetjük le, hogy az első papi években túl szigorúak vagyunk. A szószéken mázsás igékkel nyugtalanítjuk, a gyóntatószékben pedig keményen ítéljük a lelkeket. Kezünkben úgy lóbáljuk az igazságokat, mint súlyos dorongokat, hogy vergődő, bűnös emberekre sujtsunk velük. A keresztény erkölcsi ideál fönsége, a reánk bízott hatalom felelőssége, jogszerű, elméleti tudásunk frissesége mind összejátsszik, hogy keménnyé tegyen bennünket. Isten ítélő angyalainak érezzük magunkat. A lelkekben is „eseteket” látunk, amelyeket meg kell oldanunk.

Azután múlnak az évek hosszú sorban. Az „esetek” mögött mind jobban megérezzük a szívet, a rácson keresztül meglátjuk az életet. Bennünk is fokról-fokra jobban elhatalmasodik Krisztus Szívének érzelme: „Szánom a sereget!” Nagyszerűen mondja Bernanos regényhőse magáról ebben a lelkiállapotban: Én nem vagyok erkölcsstanár, én pap vagyok! Ilyenkor aztán a másik véglet felé sodródunk. Kezdjük félretenni a morális alapelveit, az Egyház döntéseit és kikötéseit. A hatalmat, amit reánk bízta, kezdjük a magunkénak tekinteni s úgy érezzük, hogy saját belátásunk szerint rendelkezhetünk vele. Ha a lelkiismeret időnkint meg is szólal, azzal nyugtatjuk meg magunkat, hogy nem hibázhattunk, hiszen szeretetet és irgalmasságot gyakorol-

tunk, mikor egy-egy föloldozást nem tagadtunk meg. S ha talán hibáztunk is, megbocsáttatik nekünk, mert „nagyon szeretünk”.

Pedig az mindig és minden formában veszélyes út, ha a szív logikáját tettük meg mértéknek. Félő, hogy hamarosan önmagunkat is sajnálni kezdjük s a magunk ügyében is mindjobban fölmentő ítéletet hozunk. Ez a legbiztosabb útja a lelkiismeret perverziónak. Az egyik pap a maga vétkét menti s ezért nézi el másban is. A másik, mert másét megérti, tartja a magáét is emberinek, érhetőnek. Kétféle út, egyforma eredmény: *moral insanity*. Megtörténik, hogy magukat példás papoknak gondoló lelkipásztorok a legnagyobb szabálytalanságokat követik el egyházközségi pénzek kezelése körül stb.

Belső életünket is mindjobban az ösztönösségre bízunk. Azt hisszük, hogy a természetfölötti sodrásába kerültünk, pedig illúziók áldozatává lettünk. Ezért általános szabályul kell tekintenünk, hogy egész papi tevékenységünk és teljes lelki életünk folyamán a „*recta ratio*”, a természetes, józan ész maradjon a mérték. A szív dolga, hogy szeressen, az ítélet az értelem dolga.

5. Szakszerű munka. Ebből a helytelen nézőpontból másik veszély is származhatik. Elhítetjük magunkkal, hogy fő a jóakarát. Isten csak azt várja tőlünk, hogy szeressük őt, a többit majd elvégzi helyettünk. Időnkint lelki könyvek is hangoztatják: nem fontos, hogy hol állunk és mit cselekszünk, a fontos az, hogy ahol állunk és abban, amit cselekszünk, lélek nyilatkozzék meg. Mellékes, hogy mit alkotunk, a lényeges, hogy jók legyünk. Valóban mély igazságok vannak e szavakban, ha helyesen értelmezzük őket. Igen, mindennél fontosabb, hogy a papi munka lélekből, életből, kegyelemből fakadjon. De ez nem elég. Ide csak vesszót s nem pontot szabad tenni. Belülről kell kiindulni, de aztán kifelé kell hatnia s az életet formálnia. A lélekből fakadó kis tett is fontos, a nagy tett még fontosabb! Az ibolya is, a tölgy is ugyanabból a talajból szívja erejét. Ne a tölgyekkel szemben dicsőítsük az ibolyát!

Mennyi hozzánemértés, felületesség, kontármunka és lustaság használta már a természetfölöttiséget takarónak. Végeredményben Isten a világot szent komolysággal teremtette s ugyanazzal a szent komolysággal szemléli annak sorsát továbbra is. Nem közömbös számára, hogy hogyan adminisztrál a hivatalnok, hogyan dolgozik az iparos, miként gyógyít az orvos és mit prédikál a pap. A dolgokat nem azért teremtette, hogy játékkockák legyenek az ember kezében. A gyermek tetszésszerint eljátszhatik velük, a fontos csak az, hogy közben jó legyen. Az ember azonban Isten teremtését tartozik folytatni és teljesíteni a maga szabad közreműködésével. Minden munkánk, amit rosszul végzünk, Isten teremtői munkáját szegényíti meg, még ha közben a legtisztább természetfölötti szempontok vezetnek is.

Néhány szempontot ragadtunk ki a papi életből s mindegyikben azt akartuk érzékeltetni, hogy a természetfölötti munka és kegyelem sem ment föl a természet teljes kihasználásától. A kép nem teljes, hiszen végig csak az érem egyik oldalát néztük, közben erősen sarkítottuk is a mondottakat, hogy a lényeg jobban kidomborodjék. A természet nem végső szava az Istennek s a „*recta ratio*” nem a végső norma. Természetre természetfölötti épül s a józan ész ítélete

a lelki élet magasabb szakaszán helyet ad a Szentlélek inspirációjának. De az út odáig nem a természet lerombolásán át vezet, hanem fölemelésén, megnemesítésén. Ezekben a sorokban csak az út első szakaszát tettük meg, azért vesszővel zárjuk gondolatainkat. Egy kis türelmet kérünk, mielőtt a végső ponttal lezárnánk e gondolatsort.

P. Halász Pius S. O. Cist.

A mi nagy lehetőségeink.

Szeretnék röviden rámutatni arra, hogy a természet rendjében micsoda elképesztő lehetőségek szunnyadnak, amelyek csak ébresztésre, fölkelésre várnak és Isten országában nagyszerű eszközökké válhatnak.

A nagy kérdés.

Ma már természetes dolog, hogy egy érintésre villany ég a szobában, pillanatok alatt távolba lehet beszélni, sőt rádión át akár az egész világhoz, órák alatt messzeségbe utazhatom. Természetes dolog a világsajtó, amely mindent nyilvántart és tudat. Természetes dolog a mozgóképszínház, amely a világnak minden szépségét és az életnek minden érdekességét helybehozza és lejátssza előttem. — Hosszan sorolhatnók a kultúra vívmányait.

Oly hamar beleilleszkedünk ezekbe. Megértjük azt is, hogy a világ a maga szelleme és céljai szerint mindjárt ráteszi kezét az újabb felfedezésekre, találmányokra, vívmányokra.

Aztán lassan ráterelődik figyelmünk arra is, hogy talán az erkölcs, a vallás, a kegyelem világa is magáénak mondhatná az élet számtalan eszközét s velük sokat lehetne tenni Isten országa érdekében. Pl. a mozival...

Tudjuk, hogy a teremtmények világa beláthatatlan terület, de belső természetük is szinte kiaknázhatatlan mélységű és értékű.

Kérdés: vajjon nem ösgondolata-e Istennek, hogy a magasabbrendű, főleg lelki, erkölcsi, vallási kibontakozás érdekében az ember tőle kitelhető nagy gonddal ragadja meg a teremtményeket és állítsa a saját és az emberiség fejlődése szolgálatába? Vajjon nem elsőrendű nagy kötelessége-e ez az embernek, főleg pedig a papnak?

Az élet közvetlenségében könnyen átlátjuk, hogy a virág és a gyertya jól illik az oltárra, a téli fűtés nagyon elkel a templomban, a Szentatya rádiószózata a világnak pompás dolog stb., — de vajjon nem lehetne-e magasabb ihlettel és mélyebb átlátással az eddiginél sokkal jobban megragadni a teremtményeket, a természet világát, hogy szolgálják Isten országa nagy céljait?

Vagyis tehát: a) Nem lehetne-e a már meglevő természetes eszközökre jobban rátenni papi kezünket? b) Nem lehetne-e gondosan és találékonyan új értékes eszközöket kiemelni a teremtmények világából az erkölcs, a vallás és kegyelem, vagyis a több emberi élet számára?

A teremtés.

Isten pazar jósággal, bölcseséggel és művészettel rendezte be a világot. Az egyszerű műveltségű ember csak a nagy természet ölében ámul, a virágok változatain, színén és illatán telik el érzésekkel, a csillagos ég ragyogása alatt él meg örök nagy sejtelmeket a Végtelenről, a Hatalmasról, a Szépről, a Jóról.

A természet rendezett lelkű tudósai pedig, az igazán nagy kémikusok, fizikusok, biológusok, botanikusok, zoológusok néma Istenimádásig jutottak el s beismerték csöppnyi tudásukat, amely szinte elveszett az Isten-teremtette világ tengerében.

Isten úgy teremtett, hogy a porszem is csodavilág, a teremtett észnek az egész örökkévalóságon át teljes mivoltában kitanulmányozhatatlan csodavilág.

S a teremtés pazar világát Isten eszköznek szánta: kitűnő eszköznek az ember boldogulásához. Az ádám bűnbeeséssel sem szűnt meg ez az eszközi jelleg, csak megnehezült: verejtékes munka kell hozzá, hogy az ember birtokba vegye, értékeit kiemelje és magasabb célok szolgálatába állítsa.

Talán nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy a bűnbeesett ember nagy tisztulási folyamata: a teremtett adottságokkal való olyan megküzdés, amelynek eredményeképpen a lélektelen világ nagykézségű szolgája lesz a léleknek s a lélekkel együtt valósítója az Isten nagy, örökre boldogító terveinek.

Isten iránt való mélységes teremtményi hódolattal s egyben az ősbukás vezeklésének szellemében kell vállalnunk a legnagyobb emberi munkát: birtokba venni a természet nagy tőkéit s örök nagy célok szolgálatába állítani.

Birtokba kell venni a világot! Ez az Isten országának legnagyobb tétele. Honfoglalás. Ennek verejtékében megigazul az ember s az istenfiúság teljes kibontakozása ezután jöhet. — Pl. a kegyelem legközvetlenebbül értelmi és akarati működéssel fejlődik. A teljes kifejlődésnek elengedhetetlen feltétele: birtokba venni egészen az észet is, az akaratot is a kegyelem számára. Csakis akkor, ha ez az aláépítés sikerült, lehet szó kegyelmi beérésről, érettségről.

Igy van ez az egész vonalon. Csakis az Isten teremtő elgondolása szerint való önura-ember és világura-ember van abban a helyzetben, hogy Isten kegyelmei számára igazán alkalmas alany legyen.

Az Isten teremtő elgondolása szerint birtokba vett föld, munka, gazdálkodás, anyagi javak, művelődés, személyi, családi, népi, nemzeti élet, politika, egyetemes erkölcsiség és vallás: ez lenne szédítő arányú és értékű aláépítése annak az istenországnak, amelynek feje Krisztus, és ez ország őseréjű lendülettel való kiépítésének.

A teremtő Isten gondolatai szerint birtokba vett teremtett lények, adottságok ugyanis a megváltás, a kegyelem, az istenfiúi örök boldogítás csodálatos eszközei, szinte szervei. Nem hiába találkoztak oly szervesen Krisztus egyéniségében Isten, lélek, anyagi világ, s nem hiába kapcsolódott Krisztus még külön is oly szorosan a kenyérhez és borhoz az Eucharishtiában.

Valami csodálatos egységes isteni gondolat megy végig a természet és kegyelem világán. Az összefüggésnek, a kölcsönösségnek, a

segítésnek, az életszolgálatnak, az örök boldogításnak nagy gondolata.

Az izzó ősanyag mérhetetlen erői úgy feszülnek és működnek, hogy évmilliók után előálljon a naprendszer s abban egy kis bolygó, izzó magja körül már szilárd kihűlt kéreggel, amelyen sarjadhat növény, megélhet állat, megvetheti lábát az ember s jöhet közéjük Krisztus. A Földnek Naphoz való viszonyában micsoda csekélység volna olyan eltolódás, amely néhány száz foknyi hőkülönbséget jelentene — s az emberi élet lehetetlenné válnék.

Végtelen isteni bölcsesség alkotta a lényeket a legszentebb segítség alkalmasságára. Az embernek csak kezét kell rájuk tennie, birtokba kell vennie őket: Isten tervei szerint — s örök nagy kibontakozása eszközei lesznek.

A birtokbavétel nehézsége.

Már említettem, hogy a bűnbeesés óta a teremtett dolgok birtokbavétele kemény, sőt verejtékes munkát igényel. Mélyebb megismerésük is nehéz; még nehezebb Isten szándékainak felismerése bennük és általuk; a legnehezebb pedig e szándékok végrehajtása rajtuk keresztül.

Először magának az emberi léleknek kell rendeződnie, kitisztulnia s aztán lesz ez a lélek az emberi életnek eligazodó és eligazító szerve. Csak ép, normális, tiszta lélek tud megfelelően érinteni, rendezni, felhasználni teremtményeket.

Tehát egészséges és fejlett lelkiesség kell! Ösztönökön uralkodó, testet-lelket birtokbavevő, Istenhez símuló lelkiesség.

Papra nézve ez fokozottan áll, mert az ő küldetése a teremtmények legvégső, legmagasabbrendű eligazítása. Neki kell tudni végső útmutatást adni a földi élet kérdéseire. Neki kell példájával is mutatnia a földi eligazodást, a teremtmények felhasználását.

A nehézségeken azonban sokat könnyíthet a tervszerű és összetett munka.

Vajjon nem tudna-e a papság együttesen nagyobb gondot fordítani saját lelkiességére? Vajjon nem tudna-e mélyebben hatolni hittel és ésszel a teremtett dolgok jelentőségébe? Vajjon nem tudna-e tiszta lélekkel, imádságos és áldozatos Istenhez-símulással a *teremtő* Istennek nagy gondolataiból, szándékaiból többet, sokat ellesni?

A teremtmények felhasználása az örök célok felé, Isten előbbvaló gondolata és akarata, mint pl. az anyagi kultúra kifejlesztése. Pedig mit tudott elérni az ember ennek a kultúrának fejlesztésében, hogy csak egyet említek: a villamosság dolgában.

Mit tudott fáradni az emberiség tudományért, irodalomért, találmányokért, felfedezésekért, iparért, kereskedelemért, általában emberi javakért! De mit tudott fáradni a papság is! Érdemes e szempontból is elolvasni dr. Giczzy József: „A katolikus papság érdemei hazánk és az emberiség történetében“ c. művét (Szentgotthárd, 1929.). Pedig a papság összes munkái, áldozatai a valóságban ennél sokkal bővebbek és nagyobbak. Hiszen egy Xavéri Szent Ferencnek, vagy Boscó Szent Jánosnak élete munkáit pontosan elének varázsolni még kötetekben is képtelenség. Főleg a lényeg: a belső áldozatos munka — mindig rejtve marad.

A nehézség tehát a teremtmények igazán Isten-elgondolta felhasználása körül sem nagyobb azoknál, amilyenek megoldására már rengeteg katolikus pap vállalkozott. A komoly odaadás, szorgalom nagy eredményekhez juttat.

Néhány elv.

Ne tekintsük az emberek anyaghoz való tapadását, teremtmények között való elmerülését s általában a világ közerkölcsét és egyetemes vallásosságát a dolgok és esélyek szükségszerű eredményének. Legyünk meggyőződve, hogy ezekért *sokkal többet* lehetett volna már és lehetne tenni. A személyi erők *teljes* latbavetésével, az Istentől vett papi küldetés *teljes* betöltésével — pedig mindkettő lehetőség — kevesen számolhatnak el Isten ítélőszéke előtt.

A nagy könyörgést: Legyen meg az Isten akarata — ne fogalmazzuk úgy, hogy mi ráhagyjuk a teendőket, vagy legalább a fontosabbakat s mi majd belenyugszunk abba, amit Ő csinál. Fogalmazzuk úgy, hogy nekünk meg kell ismernünk és meg kell tennünk Isten szent akaratát az utolsó pontig. S az ehhez szükséges kegyelmekért eseng a könyörgő a Miatyánkban.

Krisztus országa felvirágoztatására a teremtmények mérhetetlen szolgálatot tudnak tenni. E szolgálatokra azonban komoly emberi, papi munkával rá kell igazítani őket. Ha ellenállnak, rá kell törni őket. Isten akarata, hogy a világot beletörjük az örök élet igájába. A leghatározottabb elszántsággal, félelemmentes bátorsággal, imádságos, tiszta szándékkal. Isten terveihez igazodva. Hogy *kiverődjenek* a világon a kereszténység jellegvonásai. Ez hatalmas munka, de csak így áll elő az Isten országának szilárd alapzata.

Korunk nagy baja a lelki mellett szociális-gazdasági. Orvossága kettős. Az evangéliumi szegénység papi példája, és a szociális-gazdasági felemelés. Ez utóbbiban is komolyan közre kell működniök a papoknak. A mai világ megváltásának ez a két legfőbb eszköze. Mindkettő a teremtmények felé való teljes eligazodást jelenti. Az erős, egészséges papi lelkiségnek is kettős csúcsteljesítménye lesz ez.

Az evangélium mintha ellenvetést tartalmazna a teremtmények birtokbavételével szemben: Krisztus a teremtményekről való teljes lemondást hirdeti szóval és tettel. Felelet: kétségtelen, hogy a megigazult embernek legelső és legfőbb magatartása a teljes lelki függetlenség az anyagi javaktól. Valóban, csakis ezzel a függetlenséggel lehet valaki az anyag béklyóiból kiszabadult, egyensúlyozott úr-ember, s csakis ennek van módjában, hogy a teremtmények kormányzója legyen. Hogy aztán kinek és milyen fokban kell a teremtett dolgok kormányzójává lenni tényleg is: a hivatásban nyilatkozó isteni akarattól függ. A világi papnak egészen nagyarányúan kell a teremtmények kormányzójává, rendezőelvévé lennie.

A teremtett dolgok kápráztató, bódító, lenyűgöző, foglyul ejtő hatásai alól felszabadulni és Isten fiainak függetlenségére, szabadságára eljutni bukott ember-természtünknek hatalmas erőfeszítést, szabadságharcot jelent, igazán lényegbevágó aszkézist. Pedig csakis ennek a szabadságnak birtokában leszünk képesek eljutni a teremt-

ményekre vonatkozó isteni szándékok mindig világosabb felismerésére és valószínűsítésére.

Teendők.

Legelső teendő az *önfelszabadító papi szabadságharc*. Bilincsekben nem lehet tömegek élére állani, irányt mutatni. Korunk roppant szociális, gazdasági problémáiban csak kitisztult, független, szabad szellemek tudnak irányt mutatni, azok, akik anyagelettségükben, teremtményektől való függetlenségükben urai lettek a dolgoknak és látói Isten örök, szent gondolatainak.

Ehhez nem segít más, mint olyan erős, férfias papi lelkeség, amely képes programul venni az evangéliumi krisztusi szegénységet. Nem hiába beszélt erről oly világosan, adott példát erre nézve oly félreérthetetlenül és kívánt cselekvést megalkuvás nélkül követőitől, első papjaitól Krisztus, a Főpap, a Vezér.

Ha legalább annyi evangéliumi szellem szerinti szegény pap akadna a magyar papságban, akik példájukkal és tekintélyükkel meg tudnák teremteni azt a magyar papi közszellemet és közgondolkodást, amely *elvileg* már ilyen emelkedett síkon élne, vagyis elfogadná és vallaná az elvet, hogy az evangéliumi szegénység szellemében van a világ papi, krisztusi meghódításának legfőbb erőforrása: akkor már egyenesben volnánk a mai világmegváltás munkájában. Addig azonban semmi kilátásunk sincs erre.

Csakis ebben a papi közszellemen válik majd lehetségessé a magyar papság általános lelki konszolidációja és szociális-gazdasági konszolidációja. Ma még sok a papi nyugtalanság, elégedetlenség, boldogtalanság. És bizony nem okok nélkül. A legfőbb okok egészen mélyen vannak: a papi lelkekben. Van aztán külső ok is elég. Természetes, hiszen a lelki konszolidáció hiánya elapadhatatlan forrása minden papi bajnak, az anyagiaknak is. Furcsán hangzik ma még, de nagy igazság, hogy csak az evangéliumi szegénység szellemében lehet a papság szociális, anyagi jólétét, helyesebben egyensúlyát és megelégedését biztosítani. A magyar problémák megoldásának micsoda erőforrása lenne az ilyen egyensúlyozott, megelégedett papság!

Lelkileg, szociálisan, gazdaságilag egyensúlyozott, megelégedett, boldog papság aztán képes lesz majd a papi hivatások eddiginél sokkal jobb számát és minőségét előállítani. Képes lesz az egyetemes papnevelés nagyobb koncepciójára és gátlástalanabb ennek végrehajtására. Képes lesz a világi munkatársak kiválogatására és tervszerű kinevelésére. Képes lesz a katolikus munkarend és politikai front olyan kiépítésére, amikor a katolikum már döntő erő lett. És képes lesz végül átítatni kereszténységgel az egész világot.

Ezekhez rengeteg eszköz kell, amelyek tekintélyes része nem a kegyelem, hanem a természet rendjéből veendő. Egészséges papi szellemünknek az lesz éppen egyik legfőbb jellemzője, hogy ezeknek az eszközöknek világában biztos érzéssel és tudással, helyes szándékkal és cselekvéssel fogunk eligazodni.

Részletekbe ez írás alkalmával felesleges lenne bocsátkoznunk. Ma még nincs is az a világosságunk, amely ilyen beszédhez és annak

megértéséhez kell. De meg céltalan is részleteket építeni addig, amíg az alap nincs készen, amelyen állnak majd a részletek.

Befejezem.

A világtörténelem legsúlyosabb és legharciasabb eretneksége és pogánysága bontakozik ma. S vele a legtítánibb küzdelem. Ennek az eretnekségnek és újpogányságnak talaja szociális-gazdasági. A kereszténységben adva vannak az ellenerők és megoldások e titáni küzdelem és leszámolás megelőzésére is. Ezeket az ellenerőket és megoldásokat azonban előbb a papságnak önmagában kell érvényesítenie s csak aztán lesz képes másokban is érvényesíteni. Képes lesz az egész világban is érvényesíteni, ha magában Krisztus szándéka szerint igazán érvényesítette.

Még nem késtünk el teljesen.

De az idő igen kevés.

Hunya Dániel S. J.

Becsületesség.

A pap belső értékeinek, lelki életének és hatékony működésének sziklaalapot s egyben fejlesztő életelvet ad a természetes becsületesség.

Arról a becsületességről van szó, amely igaz, valódi, amelyet pogányok is, keresztények is az élet alapértékeihez sorolnak.

Érdemes, sőt szükséges ezt minden papi érték és nagyság kibontakozásához alapul venni, nemcsak azért, mert biztos alap, hanem azért is, mert ennél nemigen fenyeget az értelmi homály és bizonytalanság, — hiszen a becsületességet mindenki érti — és azért is, mert eziránt minden épelméjű embernek érzéke, vonzalma van.

Tehát a fejlődésnek kitűnő kristályosodási tengelye.

I. A becsületesség természete.

A becsületességet annak mondhatnám az erkölcsi életben, vagyis emberhez méltó cselekvéseink világában, aminek az egészségét a testi életben. Gyökérszerű és átfogó rendezettséget biztosít az alanyban, alaphangot ad, cselekvési készséget, lendületet teremt, kielégítő életérzést, nyugodtságot, egyensúlyt szerez.

Tekintve a bukott embertermészetben burjánzó hajlamot a felé, ami az ösztönöknek hízeleg, de erkölcsileg hibás, a szilárd becsületesség kitűnő töke az erkölcsileg helyes életre. S minél inkább természetű adottságok függvénye a becsületesség, vagy legalábbis minél korábban képződött neveléssel, annál biztosabb alapzata a föltnélküli életnek és hivatásbeli hűséges munkának.

Nem feltűnő ezek után a megállapítás, miszerint hosszú foglalkozás papneveléssel mindinkább meggyőz arról, hogy legfőbb követelmény papnövendékben és papban: talpig becsületes ember legyen, helyesebben: lelke legbelső zugában is becsületes ember legyen.

A becsületesség ugyanis kizárja a hamisságot, hazuglelkűséget, kétszínűséget, megalkuvást, könnyelműséget, szöszegést, felületes munkát, gyáva megfutást a nehézségek elől, a hivatás kihasználását földi és alpári célok érdekében... Mindezek pedig olyan mozzanatok, melyek könnyen döntökké lesznek papságra hivatott személyekben is. Kizárásuk tehát a papi élet sürgető igénye.

A valódi becsületesség magatartásai ilyenek: Meggondolja, vállalja-e a nagy hivatást, helyt tud-e állni. Ha vállalta, állja utolsó szívdobbanásáig. Ha megfogta az eke szarvát, nem ereszti el. A közjóra való hivatásban, amilyen a papi, a felelősség eleven tudatát őrzi

a becsületes állandóan. Neki a közjó több és előbbrevaló nemcsak szóban, hanem véres valóságban is a magánjónál. Pontos érzéke van aziránt, hogy mivel tartozik Istennek. *Malo mori quam foedari*. Isten meghántsása neki becsületessége legmélyebb sebe. Isten dolgainak, ügyeinek olyan sáfárja, aki bármikor könnyen számot ad sáfárkodásáról. Készen áll az ítéletre.

Az igazán becsületes ember tehát lelke legbelső magatartása szerint is, külső megnyilatkozásában is igaz, igazságos, egyenes, fegyelmezett és tevékeny ember. Mint ilyen, magas erkölcsi értékek kifejlesztésére alkalmas s a kegyelmi világ számára is fogékony alany. Eszményét Jézus fönséges rövidséggel foglalta össze jordáni keresztségében: „*Decet nos implere omnem justitiam.*” (Mt. 3, 15.)

A becsületes ember tevékenységi iránya: a kötelességek, vagyis a hivatásbeli teendők pontos teljesítése. Nyugodtan, biztosan, vasfegyelmel, mélységes meggyőződéssel. „Minden hitványság foglalta, ha valaki kötelességét nem teljesíti” — szokta volt mondani egy apa gyermekeinek. Ez irány azonban magában még nem jelenti a tökéletességet. Ha tökéletességi törekvést érvényesít magában, ez a törekvés külső tetteiben fokozott pontosságot, belső magatartásában pedig szándékainak tisztítását jelenti. Fönséges lélektani világ a szándékok tiszta és rendezett hierarchiája. Az ilyen ember világosan tudja, miért él és mire hivatott s e célirányban szerves kapcsolattal helyezkednek el a célravezető összes törekvések érték és jelentőség szerint.

Onkénytelenül fölvetődik a kérdés: miben különbözik a becsületesség a nagylelkűségtől? Ha egészen rövid feleletet akarunk adni, akkor ezt kell mondanunk: szeretetben.

A becsületesség törvénye az igazságosság, a nagylelkűségé a szeretet. Minél fejlettebb a becsületesség is, a nagylelkűség is, annál inkább áthatja egész valójukat a kétféle szellem.

A becsületesség kiindul abból, hogy a kettő kettő, a három három, és ha e három: teendő, akkor két teendő nem elég. Az sem mindegy, hogy a teendő miként van elvégezve; azt úgy kell elvégezni, hogy végzőjének becsületére váljék. Pontos érzéke van az iránt, hogy kinek mi jár s ha rajta áll, föltétlenül megadja azt. Kibontakozási irány tehát: tökéletes megbízhatóság, következetesség, hűség, értékállóság, a közösségre nézve pedig: mindig több tárgyilagosság, közjóért végzett hasznos és kitartó és önzetlen munka, közösségi szolidaritás, összetartás.

Stílusa: okosság, nyugodtság, férfias kiegyensúlyozottság, szívósság, szálfajjelleg.

A nagylelkűség szelleme: a jóság meleg áradása, lendülete, lelkesedése, izzása, önmérsztése mások javára. Nem számlál, csak ad. Adja, amiye van, önmagát is. Iránya tehát: mindig több, szebb, lendületesebb jótett. Hogy kötelező-e, nem számít. Hogy marad-e az alanynak is valami, nem számít. — Stílusa: feszültség, buzgóság, mértékfölöttiség, égés, elégség.

A jelzett különbség alapján kitűnik a két érték sajátos természete és roppant jelentősége a papi hivatással kapcsolatban. A papi hivatás teljes betöltése csak a kettővel együtt lehetséges. Másszóval:

az annyira fontos papi nagylelkűségnek föltétlen becsületességre kell épülnie. Világi papban, aki sok szabadsággal és függetlenséggel él és dolgozik, szilárdabb becsületességi alap szükséges, mint a szerzetesben, akit erős keret tart és véd. A papságban elsősorban a világi papnak kell szálfegyéniségnek lennie.

II. A becsületesség hiányai.

Nem lesz itt szó arról az esetről, amikor teljesen hiányzik a becsületesség. Ilyen személyek nem is igen vállalkoznak papi életre.

Annál gyakoribb eset azonban a becsületesség ilyen vagy amolyan fogyatkozása.

1. Gyakoribb jelenségek.

A) Nagy vállalkozások tekintetében.

a) Nem gondolom meg kellően, lehet-e vagy nem, vállalkozni.

Éles jellemzője a becsületes embernek, hogy nagy feladatoknak, főleg ha mások javai is kockán forognak, nem vág neki bizonytalanul. De természetesen nem is nyújtja oktalanul a megfontolás idejét. A becsületességnek talán legjelesebb magatartása: csak azt vállalni, amit meg is tud tenni, — ha egészen rendkívüli gátlás nem lép közbe.

Legnagyobb vállalkozás pappá lenni és még ebben is: világi pappá lenni. S mily gyakran találjuk ma még az ilyen vállalkozásokban a mélyebb meggondolás, az okos kiszámítás hiányát. Hányszor érvényesül az a felfogás, hogy a világi papnak úri élete, könnyű dolga és jómódja van. Hányszor szerepel az ilyen nagy vállalkozásokban a lehető legegyszerűbben gondolkodó becsületesség, melynek vezérfonala: majd csak megleszek én is úgy, mint X-ek és Y-ok.

Elképesztő az az észjárás, mely erősen megkülönbözteti a világi és szerzetespapot olyanformán, mintha a szerzetespapság arravaló volna, hogy bizonyítsa, mennyire nem kötelessége a világi papnak az etikai és vallási érettség, gondolván, mi plusz marad akkor a szerzetesnek.

A papság aspiránsaiban többnyire nemcsak gyöngye a nagy vállalkozás becsületessége, hanem még hozzáértő kinevelése sem könnyű bent a szemináriumban.

b) Nem tartani ki hűségesen.

A vállalkozás teljes becsületességével nem azonos a kitartás szívóssága, teljes becsületessége, hűsége.

A vállalkozás lélektana tavaszi. Az erők fiatalos feszültségben élnek. A reménykedő szív buzdul, a képzelet ragyogóan színez, a hangulat könnyűnek mutatja a legnagyobb vállalkozást is. Az elindulás tehát, sőt a rügyekig, gyors virágzásig való lendület oly nagyon természetes.

A kitartás lélektana egészen más. Föllépnek a tárgyi gátlások és alanyi lohadások. A buzdulás, a ragyogás, a könnyedség élményei játszva távoznak. Meglepő új világ nyit rá a kezdéssel még alig kész ujoncra. Szürke, ködös, darabos világ. Melyben alig találok régi énemet. Érzésvilágom fölborzolódik, bölcseségem kérdőjellé válik, akarásom fáradt lesz. El is tévednék hamar e nem nekem való világban, ha Isten kegyelme nem világítana bele egy eligazító igazságot: küzdelem! Igen, a kitartás lélektana ez: küzdelem.

Nagyon egyszerű és mégis nagyon összetett. Legfőbb baja, hogy nekem nem tetszik. S megindul a hűtlenségek hosszú sora.

Milyen kevés nagyvállalkozó folytatja le a férfiat, a becsületes küzdelmet a hűtlenségre csábító száz és száz szíriánhang ellen.

c) Nem fejezni be egészen.

Fölrakni a vesszőket, a pontokat, elvégezni az utolsó símitást, maradéktalanul beérkezni: a becsületesség végső problémája. Érthető is, hiszen a kitartáshoz sok erő kellett. Tehát ha volt is, elfogyott már. Oly természetes is, hogy jól van, ha már körülbelül megvagyok a feladattal. Hogy még a vége is egészen jó legyen, sőt, hogy ez talán a legfontosabb, ehhez igen sok ember becsületessége kevés. Vagyis hát: mit tehet ő róla? Nem. Helyesebben úgy kell mondanunk, hogy az emberek legkevésbé szeretik a becsületesség legvégső teljesítményét.

Azért van szemináriumunkban is igen kevés beérkező, aki Isten szándékai szerint egészen beérkezett a szentelésre. S meglepő, hogy minél biztosabban hiányzik a beérkezés, annál kevésbé tudja ezt világosan megítélni az illető maga. Innen van aztán, hogy a befejezetlenség állapottá, rendszerré és tömegjelenséggé lett.

B) A hétköznapi munka szempontjából.

Itt már hiányzik a nagy vállalkozások káprázata, amely sarkallna, vagyis a kezdetnek sincs önadta lendülete. Hogy tehát a hétköznapi munkái kifogástalanul becsületesek legyenek, ahhoz nem közönséges becsületesség kell.

Ez a nem közönséges becsületesség még csak akad úgy néha önmagától, szinte az anyaföldből kisarjadtan. De már ritkábban öntudatos kineveléssel. Nem is olyan egyszerű az: az embertermészet nemigen hajt rá, a kultúra még kevésbé, az aszkézis — úgy, amint ismerjük — inkább magasabbra forgatja szemszögét. Mi marad hát indítéknak? A gazdasági és megélhetési verseny: aki tökéletesebbet alkot, az marad felül?

A pusztán becsületességi alapon való állandóan pontos, tökéletes hétköznapi munka igen szórványos jelenség a világon.

Nem különös tehát, ha papok, papnövédek közt is szintén szórványos.

Arról is lehetne szó, hogy talán fölül is múlja az átlagos emberi és kegyelmi erőket az életkörülményekkel adott, tehát nem általunk választott, hétköznapi teendők egész becsületességgel való végzése. Ez azonban mégsem mondható akkor, ha elsősorban nem azon van a hangsúly, hogy a végzett vagy létesített dolog maga tárgyilag milyen tökéletes, hanem azon, hogy a végzés vagy létesítés mint személyi munka alanyilag milyen tökéletes. Ez mégis a belső magatartáson, annak becsületességén múlik. Ha az alanyi erők fogyatékosak, az akarhatnak, amíg szabad, megvan a lehetősége, hogy egészen becsületes magatartást vegyen föl.

C) A külső és belső tisztesség egysége szempontjából.

A külső tisztességre való törekvés ugyanis mesze túlteng a belső tisztességre való törekvés fölött. S ebben a túltengő törekvésben nemcsak az a baj, hogy nem tart egyensúlyt a belső törekvéssel, hanem

főképen az, hogy úgy mutatkozik be az embereknek, mint aki egész lényét ismerteti meg. A külső tisztességet ugyanis rendszeren úgy hordjuk és mutatjuk, mintha egész egyéniségünk bemutatkozása volna. Ez a nagy tény-hazugság bevett és általános szokás. Igaz, hogy még mindig jobb, mintha a belső tisztesség hiányát világosan tárnák fel az emberek, de a helyes mégis csak az volna, ha a művelten tisztas, becsületes, udvarias, szolgálatkész külső magatartásnak a belső mindig megfelelné.

A becsületességnek olyan mély és általánosan emberi sebért érintettük itt, hogy talán túlzás lenne elvárni a papi hivatás hordozóitól e sebtől való teljes mentességet. Joggal elvárhatja azonban mindenki tőlük, hogy vezessenek az egyensúlyért való küzdelemben.

Aki e probléma mélyére lát, tudja, milyen nehéz pontot érintettünk.

D) A közösséghez való viszony tekintetében.

Nem nehéz elméletileg tudni, hogy a közös jó előbbrevaló a magános jónál. Nem nehéz ezt kifejtetni sem. Sőt a harc sem különös a közjó érdekében bizonyos magánjavakkal szemben.

Roppant nehéz azonban az elméletet életünkkel kifejezésre juttatni. Vagyis amikor saját érdekünkről van szó, előbbre tegyük a közjót.

Ahhoz pedig valódi hőslenkűség kell, hogy valaki hivatásból következetesen helyezze előbbre a közjót saját egyéni javánál.

Mennyi gátlása van az ilyen magatartásnak! Az egyéni előnyök féltése a legmélyebb emberi ösztönök közül való.

Nem különös tehát, ha a becsületesség csúcsteljesítményét a közösséghez való viszony területén keressük. Hogy mennyire tud valaki nyugodt lenni, tárgyilagos lenni, önzetlen lenni, mikor egyéni java hátrányára a közjóról van szó.

A papi hivatás lényegesen a közjóra irányul. Éspedig nemcsak akárhogyan, hanem a legreálisabban, a legönzettebben: valódi áldozatos jelleggel.

Ez a hivatás a közjóval kapcsolatban a becsületességnek olyan kristálytisztas logikáját, az önfegyelmzésnek és áldozatkésztségnek olyan acélos akarát követeli, amilyenek csak szívós önneveléssel teremthetők meg.

A becsületességnek azonban nemcsak csúcsteljesítményei keresendők a közösséghez való viszony területén, hanem legöregebb hibái is. Az emberek tetemes részének elképesztően csekély, vagy szinte semmi komoly akarása nincs abban az irányban, hogy a közjót kímélje, óvja, gyarapítsa, mások javára átengedje. Ellenkezőleg arra érez ösztönzést, hogy önjavára minél előbb, minél többet biztosítson belőle, mégha ezáltal tönkre megy is a közjó. A kemény büntető törvények és a szigorú ellenőrzés nélkül a közjó létezése minden más javak fölött kérdésessé válnék.

A papság közjóhoz való viszonyában külön kísértést jelent az a körülmény, hogy a hivatás és nevelődés egész gondolatrendszere nem az igazságosságnak szerződészerű alapelemein épül, hanem inkább a szeretet, jótékonyosság, bőkezűség tényein. Amit a papnövendék kap, azt rendszeren úgy éli meg még ma is, — annál inkább élte meg előző

korokban — hogy az neki hivatása miatt kijár. A közjóért pedig inkább hivatásból dolgozott, mint a justitia, a becsületesség, a felelősség kemény kötelezései miatt. Ha aztán a hivatástudat meggyöngült, ami az étellel többnyire velejár, akkor a közjóra való létezős beállítás gyökerében sorvadt el. Ma már tipeg előre olyan papnevelési módszer, mely a közjóra irányuló elkötelezettség tudatát éleszti és a papi munka alapjává teszi.

2. A jelenségek mélyebb gyökerei.

a) Fölszínesség.

A lélek felszínén úszó képzetek, gondolatok, érzések, vágyak világában élni: olyan nagyon emberi dolog. Hogy pedig ezekkel az életnek csak futó jelenségei, ösztönös kiütkezései vannak adva, az csak természetes.

A becsületesség világa mélyebben otthonos. Ott, ahol már nem lehet úrrá a piaci zaj, a napi élet zűrzavara. Ott, ahol csöndben megindulhat a magasabbrendű értékek kölcsönhatása és kristályosodási folyamata. Vajjon mondható-e a fölszínesség a becsületesség hiányai egyik *mélyebb gyökerének*? Igen. A fölszínesség ugyanis az egész embernek olyan vonása, melyet a lélek értékeinek kilúgozottsága magyaráz.

A fölszínesség tömegjelenség, vagyis az embertömegek jelensége. S minél élénkebb vérmérsékletű egy nép, annál inkább.

Amíg a fölszínesség lélektanilag érvényesül, addig mélyebb becsületesség elől a fejlődés el van zárva.

b) Az ösztönök káprázata és erőszaka.

Fölszínén úszó előbb vázolt lélektani jelenségeink sajátos színbe öltözöttek, sajátos izzel kedveskednek, egységes rendszerré nőnek, világnézetet alkotnak. Ez az ő jellegzetességük az ösztönök gyümölcse. Alacsonyabbrendű emberi ösztönök uralkodnak rajtuk és bennük.

Ezek az ösztönök erőszakosak, öncélúak, az igazságot és erkölcsi jóságot nem engedik érvényesülni. Az ész és akarat uralmát önmaguk fölött nem juttatják szóhoz. A becsületesség pedig lényegesen igazság- és jósaálemekből tevődik össze.

Ezzel a fordított világgal, az ész és akarat ősi jogának és szerepének leigázottságával függ össze, hogy az igazságnak szomjúsága és a magasabb értékek igénye oly halványan jelentkezik a legtöbb ember lelkében.

A világi pap folyton az emberösztönök forgatagában áll, nemcsak a saját ösztönéletét, hanem az emberekét is orvosolnia kell. Szinte túlnagy feladat ez számára, ha az erkölcsi értékek kicsi korától mélyebb gyökereket nem vertek értelmének és akaratának világába.

Az ösztönök szerint való jólét, a zavartalan földies boldogulás, a mindentől előnyt, hasznot és élvezetet húzó világnézet ritka papi léleknek nem alkotják lényeges elemeit.

c) Titokzatos férgék.

Számtalanszor tapasztaljuk, hogy a becsületetes tettek megalapozó belátásait, feltételeit, erőlködéseit ismeretlen legbelső okok bénítják és hatálytalanítják. Ezek főleg a gyávaság és lustaság.

Legkomolyabb nekilendülések hevületét is hamar föl váltja a meggondolás és lankadás. Miért? Titkos rúgók működnek. A nélkül, hogy szándékunkban volna visszalépni, már mozdul bennünk a tudat alatt az önféltés, az aggodalom, az erőlködéstől való húzódozás.

Félni nagyon emberi dolog. A félelem aztán rémképekké alakítja a nehézségeket s tudatunk homlokterébe erőlteti.

Félelemmentes vagy legalább félelem fölött teljesen uralkodni tudó emberekké kellene lennünk, hogy a becsületesség követelményeinek mindenkor megfelelhessünk.

d) *Erkölcsei erőtlenség.*

A becsületesség hiányainak talán legkevésbé érthető, ugyanakkor legmélyebbről dolgozó gyökere az erkölcsi erőtlenség. Ha külön vesszük az előbbi gyökerektől, vajjon mi ez? És miért kell léteznie, ha az ember erkölcsi rendeltetése olyan nagyon jelentős?!

Az ősszülők bűnével kapcsolatban értelmezve bizonyára nem más ez, mint az emberi lélek testfölötti érvényesülésének meggyöngyülése. Ez az érvényesülés a kezdő állapotban tökéletes volt. Nem volt akkor nehézség a végcélt világosan látni, az alárendelt célokat valószínűs értékek szerint rendszerbe fogni és valószínűsíteni; nem volt akkor nehézség szellemiesen gondolkodni, érezni, vágyani, akarni; nem volt nehézség a teremtmények vonatkozásait az örök Jóhoz fölismerni s e vonatkozások értelmében nyúlni hozzájuk; Istennel gyermeked, meghitt bizalmasságban élni. De hol van mindez a fölény, mindez az erő a bűnbeesés után? Nincs.

Az erkölcsi erőtlenség általános adottság, mellyel kezdi az ember pályafutását. Az erkölcsi erő Isten segítségével alátámasztott munka és küzdelem gyümölcse. Arcod verejtékével szerzed kenyeredet, lelked verejtékével pedig erkölcsi tőkédet.

S ha e gyümölcs úgy érlelődne, mint egészséges fa szerencsés termése! De épp arról van szó, hogy fánk a gyümölcserlelés erejét és lendületét elvesztette.

Azok a fák sem kivételesen egészségesek és erősek, amelyeken a papi becsületesség gyümölcseinek kell érlelődniök. Mennyire nem tudják ezt a hívek, mikor a papi gyarlóságok láttán botránkoznak, mint amelyeket nem hajlandók megérteni.

III. A becsületesség mai indítékai.

Örök indítékairól szinte fölösleges beszélni, annyira világosak. És az előbbieken kellően érintve voltak.

Korunknak azonban sajátos indítékai is vannak a papi becsületességre.

1. Evilági értékek kultusza.

Igen kifejlett. Régen is volt már fejlett, görög, római világban, reneszánszban. De nem úgy, mint korunkban. Ma e kultusz az élet alapvető igazsága lett, életelv lett. E kultusz sok vezérét lázadó szellem mozgatta a túlvilág szempontjainak az emberi életbe és haladásba való — szerintük — túlságos beavatkozása és bénító hatása miatt.

Voltak mozgató szellemek, akiket talán az a meggyőződés vezetett: miért ne lehetne az emberi kézzelfogható értékeket erősebb

emberiség szolgálatában jól fölhasználni, hiszen Istennek sem lehetett szándéka holt tőkékert teremteni, vagy az embereket óvni az élő tőkék felhasználásától.

Kevésbé fontos, hogyan taposódott ki e kultusz útja, elég az, hogy e kultusz valóság.

Papi vonatkozásban egymással párhuzamban két fontos megállapítást lehet tennünk.

a) Az *elhitt* értékek kultusza megfogyatkozott.

Az élesszemű pap gondolkodás nélkül is látja, hogy a tömegre ő nem azért hat igazán, mert reverenda van rajta s e reverendának hitbéli jelentősége van; látja, hogy a papi állapot, küldetés sem csupán annak erejében hat, hogy krisztusi eredete és természetfölötti rendeltetése van. Maga a templom, sőt Eucharisztia sem mozgatja a tömegeket csupán a hit erejében.

A hit életereje, mai életet alakító ereje igen meggyöngült. Az emberek érzéke eltolódott a konkrét bizonyosságok felé. A konkrét bizonyosságok pedig igen gyéren álltak a tömegember elé, aki első sorban a pap emberi értékén mérte le a saját gondolkodásának igazságát.

b) A tartalmi értékek kultusza megnőtt.

Ma annak a papnak, aki a tömeg hitét akarja, magának is nemcsak elevenen hívó, hite szerint élő, hanem emberileg, embertömegek ítélete szerint is hitelre méltó embernek kell lennie.

Ma annak a papnak, aki már reverendájával is hatni akar, azzal a reverendával prédikálnia is kell, vagyis olyan értékeket mutatnia be hordozójából, melyek miatt szívesen tisztelik meg a hordozó ruháját.

Ma annak a papnak, aki a papi tekintélyt, állapotot, küldetést magasra tett fényszóróként akarja érvényesíteni, a tömeg gyöngé szemét saját papi-emberi érényeiének színes fényével kell szoktatni.

Ma annak a papnak, aki a templomot és Eucharisziát az emberi élet számára kincsek forrásává akarja tenni, neki magának olyan értéksugárzó embernek kell lennie, aki könnyen ébreszti az emberekben, akikkel érintkeznek, azt a kérdést, vajjon honnan vette ez a pap sugárzó emberi értékeit.

És végeredményben kell-e nekünk e miatt szomorkodnunk, hogy mi papok kénytelenek vagyunk a mai emberek számára Istent, Krisztust, Evangéliumot, Egyházat, Eucharisziát realizálni olyan emberi és papi értékeinkkel, melyek valóban, tapinthatóan bizonyítanak amazok realitása mellett?!

Orülünk neki, hogy ma már kénytelenek is vagyunk — jóakarunk mellett — nagy szerepünket belső értékek birtokában hozzáértően eljátszani.

2. Realizmus.

A mesék világa, dús képzeletekben szívesen zajló élet mindig érdekelt, főleg gyermekibb lelkületű embereket.

Ennek ellenére a mai kornak egészen kiemelkedő vonása, mondhatnám egyik fő értékeleme a realizmus.

Mindinkább odajutunk, hogy a hangsúly nem is azon lesz, hogy amiért dolgozni s amit megragadni akar a mai ember, az evilági értéket jelent-e, hanem azon, hogy mennyire érték objektíve. Mennyi a valóságjellege! S mennyi a mi lét- és életvalóságunk számára a reális jelentősége.

Realizmus! Szívesen nevezném e szót korunk szent szavának.

Valóság! Valóságérzék!

Új világ köszönthet ezzel ránk. Hiszen a metafizikai valóságok az abszolút biztosak. S minden más biztosság azután jöhet. Micsoda világépítés lenne az, melynek alapjaiban csakis abszolút biztos *valóságokat* raknánk le?! S minden többi része is csak valóságokból állna.

Kellett-e Krisztus vallásának és Egyházának valaha is félnie attól, hogy az igaz valóságok nem csaló mérlegén irreálisan könnyűnek találják?! Ellenkezőleg, mindig biztosan tudta, hogy az igaz valóságok nem csaló mérlegén ő a legreálisabb.

Ránk papokra nézve a realizmus becsületességre készítő nagy indítéka így fogalmazható:

a) A korszellemnek e vonása, a realizmus, csak akkor fog átütő erővel érvényesülni, főleg pedig akkor fogja az abszolút valóságokat érvényesíteni, ha a papság teljes realizmussal tud és akar síkra szállni érdekükben.

Gyermekes naívság lenne ugyanis elvárni, hogy a kor a papság nélkül biztosítsa azoknak az értékeknek érvényesülését, amelyekért elsősorban a papság létezik.

b) A papság teljes realizmusa mint cél pedig a legsürgetőbben igényli a papság maradéktalan becsületességét, mint eszközt.

A papi realizmus igen nagy dolog. Úgy venni és élni az evangéliumot, amint van, egészen és egészben! Úgy venni és élni a papi hivatást, amint rendelve van, egészben és egészen! Úgy fogni meg és valósítani az emberek üdvözítését, amint az üdvözítés objektíve igényli, egészben és egészen!

Ehhez majd át kell egy kicsit szerelnünk egész gondolkodásunkat, célkitűzéseinket, életszemléletünket. Hiszen ma még jóakarattal sem lehet azt mondanunk, hogy életünk stílusa az igazi realizmus és hogy e realizmus az emberiség életének alakítására átütő erejű.

Visszont lemondanunk erről még a legvérszegényebb realizmus nevében sem lehet.

De mi lesz az idealizmussal? — kérdezhetjük.

Melyik idealizmussal? Azzal-e, mely egybeesik Krisztus tanával és Isten elgondolásával? — Ez az idealizmus objektív, tehát egyben a legvalódibb realizmus. Pont ezt az idealizmust fogjuk valósítani a teljes papi realizmussal.

Van egy másik fajta idealizmus, melynek a teljes tárgyisághoz kevés köze van, mely erős képzeleti és érzelmi elemekkel van átszőve, mely talán úgy úszik olykor papi életünk egén, mint valami ragyogó felhő. S aki ezt magáénak érzi, az önmagát a hétköznapi lét fölé emelt több embernek éli meg.

Ez az idealizmus majd nyomtalanul eltűnik abban, akiben teljesen úrrá lesz az igazi realizmus. És nem is kár érte, hogy eltűnik.

3. Emberszabású ember.

Mindíg eszmény volt a jól fejlett, arányos, erős, egészséges, szép ember. De inkább testi vonatkozásban. Még a magas görög kultusz sem jutott túl ezen.

A mai kornak bontakozó magasabb igényére mutat, hogy eszménye a lelke szerint nemes ember, a legkomolyabban aktív nemes ember.

Siegfried Behn: *Das Ethos der Gegenwart* (Bonn, 1934.) című írásában azt mondja, hogy a német ifjúságot elsősorban nem ez az érték kérdés mozgatja: szent vagy bűnös? Hasznos vagy káros? (anyagilag). „Ihr eigentliches Ziel ist *der edle Mensch.*” (II. 1.) Az életnek ilyen értékei iránt, az emberfejlődésnek ez iránya felé mutat legtöbb érzéket. Az ilyen lelkiületnek veszélyekkel és halállal szemben kell helytállnia. „Angesichts des Todes bewährt sich die lebendige Tugend, welcher die Gegenwart glaubt, nämlich der echte *Mut.*” (II. 1.) „Tehát nem a sértetlen élet, hanem a veszélyeztetett és a veszéllyel bátran szembeszálló élet, a harcoló és szenvedő élet, amely még a megsemmisülésben sem adja meg magát, ez a nemes élet, különösen ha más életért áldozza föl magát. A sértetlen és virágzó élet maga is nemes, amennyiben elvárható tőle, hogy a veszélyekben bátran helyt fog állni. Ahol azonban félni kell attól, hogy a döntő pillanatban el fog csüggedni és magát semennyiért föl nem fogja áldozni, ott az egészséges és erős élet is úgy hat, mint *roh, frech, und — gemein.*” (II. 1.)

Ennek a beszédnek tartalma nem függ a német aktivizmustól. A nélkül is megáll. És nemcsak németekre vonatkozik. Lényege az, hogy a mai kor embereszménye olyan belső értékeket sürget, melyekkel az ember a legsúlyosabb helyzetekben is helytáll, és ha kell, föl is áldozza magát.

Nem azonos ez még a katolikus etikai eszménnyel. Behn szerint: a jelen emberiség elzárkózik a bűn problémája, misztériuma elől. Az ifjúság is. Ellenkező esetben ugyanis be kellene ismernie saját bűneit, adósságait, a törlesztés kötelezettségét. — Ennek a nemességnek helyes kritikáját csak fölötte álló mérték adhatja meg s ez a „szent”, a „szentségi érték”. „Ezt sejti a mai ifjúság hitösztöne.” (V. 3.)

Természetesen ez a bátorsági alapbeállítás majd hamarosan föltornássza magát arra a magaslatra, melyet katolikus értelemben is etikai érettségnek nevezhetünk.

„... a nemes stíl emberének célja a *keresztény humanitas*” s rajta keresztül „az ember belső világának harmóniája. E harmóniáért folytatott küzdelmet szellem és ösztön között azonban nem segítheti győzelemre más, mint az alázatos-engedelmes beilleszkedés — a hit világába”. (V. 3.)

Ebben az irányban vajúdik ma az emberiség. A vajúdás értékeket kristályosít.

A katolikus pap, főleg a világi pap ennek az emberiségnek legfőbb támasza, sőt eszménye. Ha egyedenként vagy az egyedek túlnyomó számában nem mutatja be az erkölcsi érettséget, belső (szentségi) karaktere folytán még lehet a vallás és Egyház hivatalos személye, de Krisztus ügyét úgy képviseli, hogy e képviselőt nemesnek vagy becsületesnek egyáltalán nem mondható.

Különben nem kell a kor szellemét tanulmányoznunk ahhoz, hogy az „emberszabású papi ember” fogalmához és igényéhez eljussunk. Magunk papi világában is oly nagyon kézzelfogható ez.

Két véglét között mozog a kérdéses téma papok között.

Vannak papok, akik „szentek” úgy, hogy az emberek irtóznak tőlük és lehetőleg elkerülik őket. Ők elvesztették igazi emberszabásukat, talán igazi emberi értékeiket is. Legmegdöbbentőbb természetesen, ha némely „szentéletű” papban a nélkül, hogy túl kritikusok lennénk, nem találjuk a valódi becsületességet, az igazmondást, a szótartást, a következetességet, a munkakészséget, szociális érzéket és szolidaritást, a közösség javának áldozatos szolgálatát, — talán saját közösségének sem — türelmet, jóságot, testvériességet.

Vannak aztán papok, akik sem eltolt szentségi erőlködéssel, sem valódi emberi értékekkel nem foglalkoznak. Akik kissé még kellemetlenebb torzításai a nemeslelkű embernek, mint az egyáltalán nem nemes lelkű világiak.

E két véglét között helyezkedik el a papság nagyobb része, egyik vagy másik véghez közelebb.

Aránylag kevesen vannak, akik középen tömörülnek, vagyis erkölcsileg igazán érettek, valóban emberszabásúak, magas emberi igényeket is kielégítők, annál inkább az átlagos emberi igényeket.

„Aránylag”. Nem más vallások lelkészeihez vagy embercsoportokhoz viszonyítva, hanem egyedül ahhoz a hivatáshoz, melyet a papszentelésben végérvényesen vállaltunk s amely hivatással lelkünket és életünket megpecsételtük.

Örömmel üdvözölhetjük ezt a kort és korszellemet, amely nemes, fejlett emberséget, etikai érettséget kíván, sőt követel a katolikus papságtól s a megalkuvást nem ismerő követeléssel szinte mindennél jobban támasztja majd alá az Evangélium térhódítását.

IV. A becsületesség néhány támaszpontja.

1. A maradéktalan becsületesség elvét és meggyőződését és ez elv szerint való élet akarását jól kell belekalapálnunk lelkünkbe.

Ez legegyszerűbben úgy megy, hogy egyszer alkalmas időben (minél közelebb hivatásunk kezdetéhez, annál jobb; de sohasem teljesen késő) jól meggondoljuk a becsületességet mint az emberélet elemi követelményét s mint a papi élet erős pillérét. E meggondolás eredményeit elvileg összegezzük, értelmünkbe és akaratunkba jól beállítjuk és életünk folyamán sokszor visszatérünk rá elmélkedés, lelkiismeretvizsgálás idején. Ezáltal gondolkodási, akarási, cselekvési rendszerünk lényeges alkotóelemévé lesz.

2. Át kell törnünk magunkban a teljes becsületesség gátlásait: az ösztönök káprázatát és erőszakát, a gyávaságot, félelmet, lustaságot és fölszínességet.

Ez sikerülni fog akkor, ha

a) sokat gyakorlatozunk önfegyelmeléssel, mellyel meggyöngítjük és lassan meg is törjük magunkban az ösztönök uralmát;

b) edzzük magunkat bátorsági tényekkel, melyek a félnék és gyáva szellemet száműzik belőlünk;

c) alapos, vagyis egész munkát végzünk vállalt teendőink egész vonalán.

Tárgyi szempontból az utolsónak van legtöbb nehézsége a mai lelkipásztor életében. Az objektív (nem az elvégzettről van szó) lelkipásztori munka együttvéve sok országban aránytalanul nagyobb, mint amennyit a meglevő lelkipásztorok elvégezhetnének. Rengeteg lelkipásztor úgy éli meg, hogy kénytelen dolgait lelkiismeretlenül, vagyis nem becsületesen végezni, ha egyrészüket teljesen elhagyni nem akarja. Buzgó lelkipásztort nem kevésbé fenyegeti e veszély, mint a nem buzgót. Az éles apostoli szem ugyanis a lelkipásztori teendők mind nagyobb számát és jobb végzését látja állandóan. — Itt nem segít más, csak a bölcs kiválasztás. A papi becsületességet soha nem lehet föladni. Ha ezzel helyt akarunk állni a teendők tömkelegében, pontosan szét kell választanunk azokat a teendőket, melyek objektíve legsürgetőbbek, azután azokat, melyek kevésbé sürgetők ugyan, de biztosan és súlyosan köteleznek, aztán tovább azokat, melyek kevésbé köteleznek. Lesznek olyanok, melyek nem kötelezők, csak buzgóságunk szülöttei. Sőt még nem ritkán olyanok is akadnak, melyek kevésbé okos, fölszínes, kapkodó buzgóság tárgyai.

A papi lelki életnek, Eucharisztia előtt végzett megfontolásoknak kell ezt a fontos rendezést megejteniök s e munkarendezés által a papi becsület lelkiismeretét és öntudatát és szorgalmas gyakorlatát biztosítani.

3. Végül pedig, illetve az élet sorában minél hamarabb, napirendre kell térnünk mint elintézett ügy fölött, hogy a papi feladatok betöltése esetleg jólétünket, testünk barokk állapotát, egészségünket, pénzünket, becsületünket, rangok felé való haladásunkat, talán életünket kívánja vagy követeli áldozatul.

Ez a leszámolás, ez a napirendre-térés a becsületesség egyensúlyát megteremtő alap-magatartás mindenkinél, annál inkább papnál, aki egész életét oltárra tette s onnan adja az emberek üdvözítésére.

Hunya Dániel S. J.

A minimum.

Egy illusztris papi gyülekezet előtt kellett beszédet mondanom a mult télen, s annak elnökétől, egy kedves dignitáriustól azt az utasítást kaptam, fejtsen ki „karmelita egyszerűséggel és őszinteséggel”, hogy milyennek képelném én a munkában nagyon elfoglalt városi papságnak napirendjét. Jelesen, mi lenne az a minimum a lelkiekben, amit talán egy napon sem volna szabad elhagyni. A lelki gyakorlatok alatt ugyanis a papság annyi minden kívánalmat hall, — és a maga részéről helyesel is — de mikor a gyakorlati kivitelre kerül a sor, legtöbbször kénytelen megvallani, hogy a szép elvekből édeskeveset valósított meg.

Arra gondoltam, hogy ez a téma bizonyára másokat is érdekel, s ezért bátorkodom azt közrebocsátani.

Valamikor egy német pasztorális folyóiratban valóságos kifaka-

dást olvastam azon szerzetesek ellen, akik világi papoknak mernek lelki gyakorlatot adni. Mert azt mondja, mit értenek azok hozzá? Egészen más a cella és egészen más egy nagyvárosi körzet. Hogyan szólhat hozzá ez utóbbinak lelki vezetéséhez egy olyan egyén, aki az ő cellájának néhány négyszögméterén túl nem lát?

Hát hiszen, kérem, ebben van valami igazság, s ami igazság van benne, az erősen lecsökkenti az én hozzászólásomnak értékét. Kérném tehát, szíveskedjenek, kedves olvasóim, ezt a körülményt kellő figyelemben részesíteni. Azonban, azt mondják, a vak tyúk is talál szemet, s így egyben-másban talán mégis csak eltalálok az igazat.

Legelőször tehát forduljunk ezzel a kérdéssel magához az édes Udvözítőhöz. Nézzük, vajjon mi az a minimum, amit Ő mitőlünk megkíván?

Azt hiszem, egy futólagos áttekintés azokon a példabeszédeken, amelyek a házigazda vagy a királyi ember és az ő szolgáinak egymáshoz való viszonyát tárgyalják, elég ahhoz, hogy az isteni Megváltónak ezen minimumra vonatkozó nézetét kiolvassuk és megértsük, mekkora az a munkaóraszám, amelyet Ő mitőlünk föltétlenül megkövetel.

Napi huszonnégy óra, sem több, sem kevesebb. Sőt még azt is hozzáteszi, hogy ha ezt a napi huszonnégy órát becsületesen ledolgoztuk, akkor se képzeljünk valamit magunkról, hanem mondjuk: „Haszontalan szolgák vagyunk, ami kötelességünk volt, azt cselekedtük.” Ez tehát a mi isteni Mesterünknek felelete. Ehhez én semmit hozzá nem tehetek, sem pedig abból semmit el nem vehetek. Egészen más kérdés azonban, hogy miképen értendő ez a huszonnégy órai munkaidő. Itt már a magam nézete is bele fog keveredni ezen fejtegetésbe.

Hogy ez a huszonnégy órai munkaidő követelménye nem túlzás, azt tanítja a dogmatika, a morális és az aszkézis, melyek szerint mint Isten dicsőségére teremtett lények, még csak egy másodpercet sem vonhatunk ki bűn nélkül az Ő szolgálatából. Övéi vagyunk a tér három dimenziójában minden porcikánkkal; övéi vagyunk a negyedik dimenzióban, az időben, létünk minden pillanatával. Akár itt, akár ott, akár ekkor, akár akkor vonunk el tőle valamit, az bűn. Ha keveset vontunk el, bocsánatos, de bűnnek akkor is bűn.

Igen ám, — tetszik erre mondani — ez mind szép és jó elméletnek, de hogyan fest a gyakorlat?

Azt hiszem, hogy a gyakorlat logikai szükségszerűséggel vonható le ebből az elvből. Mert ha az én napi szolgálati időm 24 óra, akkor világos, hogy abba bele van számítva az alvás és a szükséges pihenés is, mert hiszen lehetetlenséget az Úristen nem kívánhat. Ebből az következik, hogy az alvás, evés és pihenés szintén istenszolgálat, sőt — mivel minden a szándék tisztaságán múlik — ha szentül végezzük, éppen olyan istenszolgálat, mint akár az imádság. Tulajdonképen tehát semmi különös épültnivaló sem volt annak a szentnek mondásán, akit mikor egy sakkjátszma közepén megkérdeztek, mit tenne, ha tudná, hogy egy óra múlva meg kell halnia, azt felelte, hogy befejezné azt a játszmát. Vagy pedig Szent John Fisher, rochesteri bíboros érseken, aki mikor a Tower börtönében egy reggel

azzal nyitottak be hozzá, hogy egy óra múlva lefejezik, azt kérte, engedjék még egy félóra hosszát aludni, mert rossz éjjele volt; s aludt, olyan édesen, mint talán még soha. Vagy a compiégnei tizenhat kármelita nővéren, akiknek főnöknője, Szent Ágostonról nevezett Boldog Terézia, egy hirtelenében pénzzé tett boa árából egy-egy csésze csokoládét adatott, mielőtt felültek volna a szekérre és indultak volna a nyaktiló alá. Mindez egészen természetes. Az a sakkjátzsma, az a félóra alvás, az a csésze csokoládé, mind a legmagasabb rendű imádság színvonalán állott. Abban a pillanatban az volt a helyén, s ilyenformán az volt Isten akarata. Márpedig *lehetetlen jobbat tenni Isten akaratánál*. Borromei Szent Károly nem tett volna jobban, ha abbahagyva a sakkot, térdre borulva imádkozik, John Fisher, ha sebtében elvégzi az aznapi órákat, a compiégnei 16 pedig, ha nem pótolja elmaradt reggelijét. Végre is a meghaláshoz energia szükséges, az nem éhgyomorra való teljesítmény.

Magától értetődik, hogy mind a három esetet hosszú erénygyakorlat előzte meg. Csupán az tudja az ilyen lelkületet kialakítani, melynek azután teljesen mindegy, vajjon él-e, hal-e. Nagyon természetes, hogy ezt nem kívánhatjuk meg mindenkitől, habár... én igazán nem tudom, vajjon nem kívánja-e meg Az, aki azt mondta: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.” Vagy legalábbis nem kívánja-e meg, hogy valamennyien törekedjünk ezt a lelkületet magunkban megvalósítani, világiak is, de legelsősorban mi papok, akik hivatalból vagyunk közvetítők a világiak és Ő között. Szent Pál apostol mindenkitől megkívánja: „Akár esztek, akár isztok, akár bármi más tesztek, mindent Isten dicsőségére cselekedjete.” Ez szől szerzeteseknek és apácáknak, ez szől világi papnak, ez szől fiatalembernek, fiatal leánynak, ez szől házásoknak egyaránt.

Mihelyt elfogadjuk az istenszolgálatnak napi 24 órára való kiterjesztését; mihelyt belátjuk, hogy a sóprés, takarítás, főzés vagy tanulás, tudományos működés, zene, ének stb. *a maga helyén és idejében végezve, és Isten dicsőségére irányuló szándék által megszentelve egyenlő értékű az imával*, azonnal könnyebben tudunk hozzászólni ama kérdéshez, hogy vajjon mi az a legkevesebb ájtatossági gyakorlat, amelyet egy nagyon elfoglalt városi paptól meg lehet követelni.

Ez a minimum, azt hiszem, egyéenkint nagyon különböző. Egy innsbrucki volt egyetem hallgatótársam Braziliába került ki misszionáriusnak, ahol 12, teljesen elhanyagolt plébánia vezetését bízták reá. Hihetetlen állapotokat talált. A jó portugálok éppen csakhogy meg voltak keresztelve, de akadt, aki életében még nem látott szentmisét. Gyónni... igen, hallottak róla... no de hát nekik arra szükségük nincs, mert hiszen ők nem vétkeznek. Hát a multkor, az az emberölés?... „No igen, atyám, de az egészen kaballéro módra történt, vérbosszúból.” Hát az a sok házasságtörés stb., stb. Egyszóval rettenetes erkölcsi állapotok voltak ezen egyébként nem rosszindulatú lakosság között. Mikor első szentmiséjét mondta köztük, éppen a konsekráció alatt odalépett egy sarkantyús-csizmás alak, feltett tollas kalappal, s megkérdezte, nem tudna-e neki valami jó szert ajánlani tyúkszem ellen.

Néhány év alatt teljes volt a változás. Életének nagyobb részét autón tölti; az röpíti őt az egymástól 50—60 kilométernyi távolságban levő plébániákra; misézik, prédikál, gyóntat, azután be az autóba, átszáguldani a másik állomásra; s teszi ugyanazt vasárnaponként reggeltől estig — másnapokon pedig szintén hasonló iramban. Étkezéseit útközben végzi. Azaz, hogy végezte mindezt akkor, amikor én ezt a levelét olvastam. Most, ha él, akkor már öregember, s lehetetlen, hogy ezt az iramot bírja. — Budapesti cisztercita teológiai tanár koromban találkoztam egyszer egy kórházban a jó erdélyi püspökkel, Majláth gróffal. „Halálra vagyok fáradva, — mondotta — tudja, ezek a jó nővérek megszokták, hogy velem végiglátogatattják a betegeket. Eddig csak ment valahogy, de most már öregszem, s a dolog teljesen kimerít.”

Mondom, sok múlik azon, hogy ki milyen erőben van. A makkegészséges fiatal paptól sokkal könnyebben meg lehet kívánni, hogy érje be kevesebb alvással. — Napoleonnak elég volt napi három óra; Don Boscónak és Páter Hurternek napi négy; én magam, mikor Szent Terézia és Keresztes Szent János műveit fordítottam, éveken át négy órával értem be, s most sem alszom sokat. Egészségtelennek tartom a sok alvást úgy testi, mint lelki szempontból. Éppen olyan rossz szokás, mint a sok evés. Egyiket sem lehet a fenti értelemben vett *imának* minősíteni. Nem istenszolgálat.

Fiatal paptól könnyebb megkívánni, hogy csipjen le valamit az alvásából az elmélkedés javára, s hogy a breviáriumon kívül mondjon el egy olvasót. Ezt mondanám én a minimumnak, hozzávéve, mondjuk, a lelkiismeretvizsgálatot, egy negyedóra lelki olvasmányt, egy kis adorációt. Hogy ezt azután napirendszerűleg, szabott időben tudja-e végezni, az megint más kérdés, mert hiszen még a legkisebb plébánián is sok a *non putarem*-elfoglaltság. Nagyon, de nagyon melegen ajánlanám azonban minden papnak a *szentek életrajzának* buzgó olvasását. Tessék elhinni, hogy valami sajtóságos emelkedettséget ad a gondolkodásnak, ha valakinek ezen a téren megvan az olvasottsága. Márpedig sokat lehet tenni, ha megvan hozzá a jóakarata. Fiatal pap koromban nagyon el voltam foglalva, s mégis tudtam magamnak arra időt szakítani, — szégyenkezve vallom meg — hogy valósággal faltam a regényeket. Szolgáljon némi melegségemre, hogy csak angol regényeket olvastam, mert tiszták, de tény, hogy volt nap, illetve sokszor éjszaka, amikor végigolvastam egy Tauchnitz-kötetet. Talán tetszenek ismerni azt az akkor világszerte ismeretes kiadást, kb. 200—300 oldalas kötetekben. Ó igen, ha valamit szenvedélyesen űzünk, akkor találunk rá időt, s csak az a baj, hogy — magamról mondom — nem a szent dolgokat űzzük szenvedéllyel. Hány olyan embert ismertem, — éppen most gondolok egyre — aki folyton azon sopánkodott, hogy milyen rettenetes sok a dolga; pedig minduntalan kint lehetett látni az utcán, s ha elfogta az embert, lyukat beszélt a gyomrába. Nem lehetett tőle szabadulni. Nem mondom, hogy nincsenek agyonterhelt papok, de hogy sok panaszkodó igazában nem az, továbbá, hogy az igazán megterhelteknél egy kis *rendszerrel* legalábbis sok esetben lehetne könnyíteni azon a sok végzendő munkán, azt is gondolom. Meg azután mennyi idő megy veszendőbe a *vizitbetegség* folytán!

Magam is szenvedtem ebben a papi gyerekbetegségben, és elrémülve gondolok arra, hogy mennyi időt pocskéltam el én fiatal pap koromban vizitekkel és revizitekkel.

Nem tudom, sikerült-e kidomborítanom azt az alapvető gondolatot, hogy az *egész napot* kell imává tennünk a szándék tisztaságának kifejlesztése által. Hogy *teljes* ébrenlétünket kell Isten jelenlétében töltenünk az Ábrahámnak adott utasítás szerint: „Járj előttem és légy tökéletes.” Ha ez sikerült, akkor a többi, még az a minimum sem olyan fontos, mert ha elhagyjuk, holtbizonyos, hogy nem tehetünk másképp. Hogy ez nem csekély követelmény, az természetes, de papi életet élni nagy erőfeszítés nélkül, lehetetlenség. Lavigerie bíboros mondotta egyik allokúciójában afrikai misszióinak: „A missziós hivatása olyan hősiesség színvonalára helyezte, hogy számára nincs középút az életszentség vagy legalábbis az arra irányuló vágy és szívós törekvés — és a romlottság között.” Nem vagyunk afrikai missziósok, — igaz — de azért, hogy a papot is életszentségre kötelezi hivatása, azt annál kevésbé tagadhatja bárki is, mert hiszen az édes Jézus szavai: „Legyetek tökéletesek”, a világi hívőnek is szólnak. Ha tehát a pap nem *törekszik* legalább az életszentségre, akkor lehetetlen tagadni, hogy a romlás útján van.

Járjunk tehát Isten színe előtt; legyen Övé minden pillanatunk, s akkor nem számít, hogy sakkozás, alvás vagy reggelizés közben ér-e bennünket a halál, s elmondhatjuk az édes Jézussal: „*Quae placita sunt Ei, facio semper.*”

Azaz hogy: *igyekezzünk ezt megtenni!* Mert hiszen az Úristen az igyekezetet honorálja, nem pedig az eredményt. Ez utóbbit talán majd csak a tisztítótűz után érzük el. De a jóakarát, az igyekezet elég. Márpedig ez nem olyan nehéz. Szent Ágoston mondja róla klasszikus tömörséggel: „*Nil tam facile bonae voluntati, quam ipsa sibi; et haec sufficit Deo.*” Semmi sem olyan könnyű a jóakaratnak, mint ő maga, — vagyis, hogy meglegyen — s ez elég Istennek. Foucauld Károly atya, a Szahara apostola mondja: „Akarni szeretni annyi, mint szeretni.” Ha tehát megvan a papban ez az általános igyekezet, Isten jelenlétében maradni, Isten emberének lenni, Őt a viláért sem megsérteni akár a legkisebb bocsánatos bűnnel sem: akkor *a minimum az, amit meg tud tenni.* Breviárium, igen, az mindenáron; elmélkedés, olvasó, lelki olvasmány, lelkiismeretvizsgálat, egy kis adoráció: hacsak lehetséges. Ha egyik vagy másik napon még ez sem lehetséges, hát akkor, Isten nevében, napirendre tér ezek fölött is. Azonban én még eddig nem láttam olyan papi elfoglaltságot és nem is hallottam olyanról, amelyben ezek elmulasztása több napon át lett volna szükséges.

Ismétlem: az izzig-vérig pap számára a minimum az, amit meg tud tenni. Aki pedig nem ilyen pap, vagy nem igyekszik azzá lenni, és pedig komoly, szívós, a hanyatlásokból vagy főképen bukásokból mindig azonnal talpra ugró igyekezettel, annak minimumáról nem érdemes beszélni.

Páter Ernő

Testi erő — lelki erő.

A gondolkozó ember számára mindenkor érdekes probléma volt az a sajátos kettősség, mely az ember teste és lelke közt fennáll. Minden filozófiai rendszer kipróbálta rajta erejét — de maradéktalanul csak a kereszténység tudott megválaszolni rá. A test és lélek egymáshoz való viszonya a kinyilatkoztatás fényében ragyog megnyugtatóan. A lélek mint felsőbbrendű és uralkodásra rendelt szellemi valóság, ideális működésében mindenkor feltételezi a hűséges, egészséges és rugalmas testet, mely készségesen áll rendelkezésére a magasabbrendű célok érdekében. Ha nekem egészséges, edzett testi fizikumom van, lelkem egyszersmind birtokában van a legszerencsésebb adottságnak, mely nagyraihivatottságát elősegíteni képes.

Sajnos, az eredeti bűn megtépázta már kezdetben az emberi test eredeti nagyszerű képességeit. Azóta pedig az eltelt évezredek alatt testünk egészsége ellen ezernyi kór támadt, melyek mindegyike lassan lopkodta testünk kitűnő értékeit. Mi már aztán meglehetősen csökkent értékű fizikumot öröklünk, mely önmagában, kellő tudatos fejlesztés nélkül, bizony sokszor nyúga a lélek szárnyalásának. Valahányszor fülünkbe csendül a szállóigévé vált „Ép testben, ép lélek” mondás, fájdalmas sóhajjal gondoljuk mellé, hogy mily szép álmom is ez, de mily kevésbé valóság!

Lehet-e valósággá tenni az ép, egészséges, lelkünk célkitűzéseihez hűségesen alkalmazkodó test ideálját?

Igen. Okos és céltudatos, hűséges gyakorlattal. Az okos testedzés kitűnő aláépítője a lelki életnek és az egész papi működésnek. Az eszmeileg tőlünk sokszor olyan távol álló sportérdekeltségek már régóta megfigyelték, hogy a tudatos lelki életet élő, csupán csak a sport szenvedélyének hódoló ember lassankint értékes lelki tulajdonságok birtokába jut. Nem ugyan természetfeletti, de értékes természetes erények szerencsés kifejlesztője, szinte öntudatlanul is a test célzatos edzése. Bátorság, nyíltság, lovasiasság, megbízhatóság, kitartás, kezdőkészség, szívósság, önmérséklet stb. terem meg a lélekben. Micsoda értékes alap ez a természetfölöttiek részére! Azt is ezerszer megfigyelhetjük, hogyha valaki természetes erények nélkül akar természetfelettiakat gyakorolni, milyen csúfos kudarcot vall. Tornyot építeni alapok nélkül nem lehet.

A sportolók világából vegyük át az ő értékes tapasztalataikat és használjuk fel önmagunk magasabbrendű céljai érdekében. Lelkünk szolgálatába állítsuk be jól megfékezett és kidolgozott testi fizikumunkat. Szavakkal kellően nem méltatható jó eredményt kapunk! Nem fog majd a test nehézsége útjába állani a lélek törekvéseinek, sőt nem egyszer szárnyalásának. Megterem bizonyos harmónia — a Teremtő eredeti elgondolása szerint — bennünk, és a test és lélek egyet akar, miután arra kellő gyakorlattal rászoktattuk magunkat. Apostoli szempontból pedig felbecsülhetetlen nyereség, ha fáradság nélkül bírjuk a munkatöbbletet és nem roppan össze testünk olyan hamar, hanem szívósan ellenáll a betegségek alattomos támadásainak.

Mármost az a kérdés, *hogyan* érhető el mindez?

Válaszom rövid: aránylag elég könnyen. Nem kell hozzá semmi,

csak elszánt, erős akarat. Ez pedig a komoly papi lélekben magától értetődő valami. A kivitelezés is a lehető legegyszerűbb.

Reggel, az ébresztőóra szavára ágyunkból kipattanva, könnyű öltözetben, nyitott ablak közelében, végezzünk néhány mély légzést, hogy a tüdők megteljenek tiszta levegővel. A légzés legyen lassú, ütemszerű, tartsuk benn a levegőt és lassan engedjük ki ismét. Néhány percet fordítva tüdők kiszellőztetésére, kezdjük el könnyű gyakorlatainkat. Karlendítések, guggolás, törzshajlítás, fekvőtámasz stb. szerepelhetnek kis műsorunkon. Körülményeinknek megfelelő kis kollekciót összeállíthatunk testnevelési könyvekből. Mindenki kiválasztja magának ebből a legmegfelelőbbet. Nagyon ajánlhatom a jelenleg Budapesten tanuló hindu Selva Raja Yesudian könyvét: Sport és Jóga. Természetesen csak a gyakorlatokra vonatkozó útmutatásait írom alá, egyéb, különösen a hindu filozófiából kölcsönzött megállapításaira és világnézeti beállítására főntartom papi véleményemet. E könyvet mindezek ellenére szerencsésen felhasználhatom, mivel abban bőséges és mindenki által megvalósítható gyakorlatot találok. Ha pedig ambicionálom a fejlődést és előhaladást kis gyakorlataimban, akkor megint csak találok arra is leckéket egészen az akrobata mutatványokig széles skálában. E könyvnek ma óriási sikere van. Sokan éltek már vissza is vele, ennek ellenére merem ajánlani azoknak, akik e sorokat olvasják. Majd alkalmazzák a kellő distinkciókat és sok hasznot merítenek belőle. A nevezett munka természetesen nem egyedülálló. A lényeg az, hogy megszerezzük testünk rugalmasságát kitartó, céltudatos gyakorlás által. Reggel cca 15—20 percet érdemes erre fordítani. Így leírva soknak látszik és megrémül a kevés idővel rendelkező ember. Ha azonban este könnyörtelenül idejében fekszünk és kellő alvási idő után megfelelően korán kelünk, játszi könnyűséggel megvalósíthatjuk tervünket. Ugyes összevágogatás után úgy elröppen az a negyedóra, hogy észre sem vesszük és gyakorlatainkat végig sem tudjuk csinálni. Nagyon egészséges, ha ki tudjuk fárasztani magunkat egész a veritékezésig. Utána talpig lemosakodunk langyos vízben. Az ember szinte újjászületik és abszolút frissen és rugalmasan indul napi munkájába. Nem lesz álmos a meditáció, breviárium. Az oltárnál is kellő mozgékonyással rendelkezünk. Térdhajtások, meghajlások, kartartás és testtartásunk is sokkal méltóbb lesz.

Hogyan lettem jogista?

A Gondviselés kifürkészhetetlen akarata egészséges testtel áldott meg. Megadta azt is egyben, ami a mindennapi táplálkozáshoz és higiéniéhez szükséges — gondos és rendezett körülmények között élő szülők által. De a test bármily egészséges és fejlett volt is, hiányzott a kidolgozottsága. Soha nem imponált a sportember! Talán azért, mivel egészen kiskoromban néhány közönséges élmény útján ismerkedtem meg a sportolókkal és belém idegződött az a meggyőződés, hogy a testkultusz lélek nélkül való. Ez tévedés, de nem változtat a dolgok mikéntjén az én esetemben. Még Tóth Tihamér könyvét sem találtam elég meggyőzőnek, mikor a sportot ajánlja az ifjúságnak. Nem tudtam elvonatkoztatni a tapasztalt durvaságoctól. — Ezenfelül bizonyos kényelmesség is élt bennem. — Következésképpen a testedzés kikapcsolt életprogramomból.

A szemináriumban lelkivezetőm biztatgatott gyakran. Szép szóval, tréfásan, komolyan — hiába. Nem tudott kiérlelődni bennem a meggyőződés. De az elvetett mag csírázni kezdett. Tavaly nyáron kezembe került Selva Raja Yesudian említett könyve. Megkapott benne néhány dolog. Mindenekelőtt saját élete története, hogyan lett ő vézna testével rövid egyévi gyakorlat által izomteli atléta. Ezt ő képekkel is igen ügyesen és előnyösen illusztrálja könyvében. Megtudtam, hogy a szerző magánélete igen komoly és jelenleg Pesten tanul az orvosi karon, miután testnevelési főiskolánkat elvégezte. Végső argumentum pedig, mely leginkább nyomós volt előttem: nagydiákok hittanára is lévén, valamiképen imponálni akartam fiaim előtt, akiknél főségebb dolog nem létezik a sportnál! Így tehát megpróbáltam a dolgot. Hogy kitartást biztosítsak magamnak, átállítottam a kérdést aszkétikus vonalra. Milyen egyszerűen lehet aszkézist gyakorolni ezzel, és a mellett mennyire hasznos! Meg aztán hátha nem is igaz az egész, ellenőrizni kellene a szerzőt, lesz-e eredmény. Reménnyel kecsegtetett a körülmény, hogy kerékpározni már tudok, úszni is úgy-ahogy. Gyarápítom sport-tudásomat!

A tavalyi 8 napos lelkigyakorlat alatt nagy és komoly feltételeket tettem és augusztus 1-ével elkezdtem a gyakorlatokat. Mindennap 10—15—20 percet. Engem is meglepő kitartással kezdtem a lassított mozgulatokkal és lélekzéssel. Az utóbbit azért gyakoroltam, mert megígérte a szerző, hogy aki lélekezni tud, az indulatain is megtanul uralkodni és kedélyhangulatának állandóságát biztosítja a kiegyensúlyozott lélekzetvétel és friss tüdő. Erre hozott példát a fakirok életéből, ami engem teljesen meggyőzött! Sorra jött tehát a különféle sportmozdulat: futás, súlylökés, ugrás, boxolás, úzás lassított tempóban. Majd a talajtorna szőnyegen, különösen a pocakot lefaragó hintálás a rekeszizmok segítségével és a gyertya stb. Lassan-lassan ez is, az is sikerült. Kezdem bízni magamban és hihetetlenül lelkesítettek elért eredményeim. Titokban tükörből lestem is izmaim kialakulását és némi fantáziával a meggyőződés teljes volt. Torna után csapon folyó vízben tetőtől-talpig lemosakodom mindennap, ami az edzettséget kiválóan növeli. Télen félliter vizet melegítek a többihez, éppen csak, hogy ne szúrjon és meghűlést ne okozzon. Ezen a télen nem voltam náthás és influenzás! Sokkal rugalmasabban mozgok és sokkal egyenesebben járok a nélkül, hogy az nehezemre esne és fárasztana, mint előbb volt. Szinte az fáraszt, ha meggörnyedek.

Ami pedig a kedélyhangulat egyensúlyát illeti: valóban megvan! Nem állítom, hogy ez lelkiség nélkül sikerül teljesen, de azt merem igenis állítani, hogy a lelkiségnek kitűnő segédeszköze a friss szervezet, az állandó jó lélekzetvétel által!

Mindent összevetve: Számomra sok örömet jelentett ez a rendszeres reggeli torna. Véleményem megtisztult és fellelkesült a sport iránt. Rugalmasságom, jó közérzetem, egészséges edzettségem bizonyára Isten nagyobb dicsőségének szolgálatát segíti majd elő.

•

Micsoda áldás egy községnek, ha munkabíró, edzett, egészséges lelkipásztora van, aki nem aggódik az idő viszontagsága miatt, hideget, meleget egyaránt bír, fáradhatatlan és jókedélyű! Mi, akik az élet

evangéliumát hirdetjük, jó, ha be is mutatjuk önmagunkon a diadalmas keresztény szemlélet vonzó hatásait!

Ma mindenkit foglalkoztat a kérdés, mit hoz a jövő. Milyen lesz az élet a háború után? A komoly válasszal mindenki adós marad. Csúpan azt merjük állítani, hogy reánk papokra nagy feladatok várnak, melyeket megoldani legszentebb kötelességünk a vállalt hivatás következtében. Azt is merjük állítani, hogy az új világ emberének nem a vértelen, törékeny, hanem erőteljes típus fog imponálni. Igaz, hogy mindenekelőtt és mindenekfelett a lélek a fontos. Az is igaz, hogy sokszor az erő az erőtlenségben lesz teljessé, de azt sem lehet letagadni, hogy sok-sok jóakarát és zseniális terv megakadt a fizikai erőtlenségek miatt. Mindenkor baj volt az erőtlenség és elégtelenség, mely útjában állott a nagy gondolatok kibontakozásának. Ma ez nemcsak baj, hanem egyenesen tragédia lenne, mely talán százezres tömegek elsodródását vonná maga után.

Jöjjön az új világ, s benne sok új kegyelem, új gondolat, új erő, — és bontakozzék ki Isten világmegszentelő ereje egy olyan új papság kezemunkája nyomán, mely lelkének szárnyalásában egészséges, edzett fizikummal rendelkezik és dicsőítsék bennük és általuk az Istent, aki a természetes erőket is alkotta, s aki maga az Épség, Jóság és Szépség.

B. L. káplán

Pakocs Károly: A HÉT AJÁNDÉK ISTENE. Budapest, a Szent István-Társulat kiadása. 1943. 106 l. Ára 2.40 P.

A szerző neve elég biztatás arra, hogy érdeklődéssel és szívesen nyúljunk a könyvhöz. Valóban itt sem csalódunk.

Az „elfelejtett Isten” ajándékozó szeretete, a mindengazdagságú Isten pázarló jósága tárul elénk a könyv lapjairól. Ha imádságos lélekkel, nagy tanulmánygyással vesszük kézbe a könyvet, akkor bizonyára „a Szentlélek maga mutatkozik meg nekünk és kelti föl bennünk az olthatatlan vágyat: Veni Creator Spiritus, Tu septiformis munere!” S van-e valamire inkább szükség, mint hogy a Szentlélek drága ajándékaival megteljen papi lelkünk? Akkor jut mások gazdagítására is.

Külön ki kell emelni az írás előkelően csiszolt stílusát, mely a könyv értékét és olvashatóságát nagyban megnöveli.

Papság és világiak együttműködése társadalmi mozgalminkban.

Az Egyház sok évszázados múltja során aligha adott korszerűbb gondolatot a keresztény világnak, mint éppen az „Actio Catholica” eszméjét; a világiak életrevaló és szervezett bekapcsolását a krisztusi igazságok szolgálatába, egy egészen új életrendszer kiépítése végett. A gondolat óriási, s napról-napra korszerűbb, sürgetőbb, különösen a mai viszontagságos időkben. Ma már szinte közhely, de sajnos, nem egészen köztudat, hogy a most felépülő új világban annyi hely és szerep jut az evangélium igazságainak, amennyit annak sáfárai kemény munkával biztosítani tudnak. Ugyanis olyan eszmék forrongó katlana mellett élünk, amelyek teljes diadalrajutásuk esetén megtagadnak minden életteret a keresztény igazságoktól és egészen más alapokon rendeződik be a társadalmi és gazdasági élet. Legfőbb ideje az eseményeknek teljes erővel elébevágni; különösen a papság és világi munkatársak együttműködésének feltétlen biztosításával.

Tény, hogy a papság a mai kuszált társadalmi és gazdasági élet számára a keresztény igazságok térhódítását teljes sikerrel egyedül meg nem oldhatja. Ezért van szükség a küzdő Egyház legjobb világi munkatársainak együttműködésére és szakadatlan utánpótlására, ki-nevelésére. Egy olyan sajátos fegyvertársi viszony kiépítésére van szükség, amely a mai és eljövendő idők minden próbáját megállja. Ez természetesen elsősorban azon fordul meg, hogy mennyire sikerül belátnunk a keresztény igazságok népmentő, nemzetfenntartó erejét; mennyire sikerül ennek gyakorlati következtetéseit levonnunk egységes cselekvés végrehajtására vonatkozóan; szükség szerint talán állandó harcban, talán hosszú évtizedeken át, mérhetetlen áldozatokkal. Erre nézve nem alkothat magának külön véleményt sem a papság, sem a világi munkatárs az ügy sikertelenségének veszélye nélkül.

Azt is tudnunk kell, hogy a fegyvertársi viszony papság és világi munkatárs között kölcsönös követelményekkel lép fel. E mellett sem térhetünk napirendre. Mit várhat el egyik a másiktól jogosan? Milyen belső adottságokat s milyen külső magatartást? — Nem személyi szeszélyből vagy igényeskedségből, hanem éppen a végső cél érdekében, a keresztény igazságok honfoglalása szempontjából. Ha itt nem látunk tisztán, veszélyeztetjük az átütő sikert, s a nagy gondolat szármalmas kontármunka marad kezünkben. Abba a szomorú helyzetbe kerülhetünk, hogy nem tudunk építeni, pedig kincses bányáink vannak, mert nem mértük fel erőinket s nem dolgoztunk ki egységes, minden magyar számára elfogadható építési tervet az új idők parancs-szava szerint.

Mégegyszer szögezzük le a papság és világi apostolok együttműködésének végső célját. Nem más az, mint Isten országának kiépítése, amely „az igazság, a béke és az öröm országa a Szentlélekben”. Sietünk hozzátenni, már itt a földön is. Tehát az új országépítésnek alapjait már földi életünkben le kell raknunk, s oly magasra húzni a falakat, tetőzetet, hogy az az örökkévalóságba nyúljen. Ez az építőmunka kiterjed a magyar élet minden ágára, ahol az igazság, a béke és az öröm egyáltalán szóba jöhet. Tehát életünk világnézeti, kulturális és szociális területeire is, ahol óriási feladatok várnak még a papság és a világi munkatársak együttműködésére. Nem lehet csak egyetlen ágában, mondjuk a világnézeti részben szolgálni a magyar életet, hanem rá kell ébrednünk a kultúra és a szociális kérdések döbbenetes összefüggéseire a világnézeti kép kialakításával kapcsolatosan. Éppen az volt eddig a kereszténység tragikus félreértése, hogy csak világnézeti területen szántak neki szerepet, kulturális téren annál kevésbbé, szociális téren pedig egyáltalán nem. S így tudták a kereszténységet a túlon túl jómódúak bakternek odaállítani Wertheim-szekrényeik mellé; a szegény réteg pedig mákonyt látott benne jogos igényeinek elbódítására. A valóság pedig az, hogy a keresztény igazságok az élet minden viszonylatára vonatkoznak. S ez kell, hogy megszabja a papság és a világi apostol együttműködésének irányát. A teljes magyar embert kell megfognunk, aki világnézeti, kulturális és szociális igényekkel él egyszerre.

E szerint az Isten országa itt, magyar földön, nemcsak egy-egy ember hitből élő igazságán, békéjén és örömén épül fel, hanem az egész magyar életrendszer olyan megteremtésén, amelyből igazság, béke és öröm sugárzik. Kell-e szebb, komolyabb motívum papság és világi munkatárs munkábaállítására?!

Márcsak azért is itt kell kezdenünk, s főleg így kell elgondolnunk az új világ felépítését, mert a sötétség fejedelme is itt, a földi életünkben rakja le a maga országa alapjait, s látnunk kell, különösen korunkban, hogy milyen nagy arányokban és mesteri módon szervezi meg éppen az igazság, a béke és az egészséges életöröm tömegaposztáziáját. Mennyire hatalmába tudta keríteni a magyarságot, amikor széles tömegekben tompította el az igazság és igazságosság szellemét; ezeket tett békétlenné; a pusztító selejtkultúra rabjaivá az ösztönöség szolgálatában; s ezekből tudta kiirtani a tiszta életörömet a szürke hétköznapi idegölő igájával. — A sátán nagy tétellel dolgozik.

És mi?! — Vajjon a papság és világi munkatársak valamennyien eljutottunk-e addig, hogy hasonló tömegarányokban gondolkozzunk?! S együttes erőfeszítéssel hatalmas tömegarányú szervezkedést segítsünk diadalra?! Vagy talán elég továbbra is, ha egy-két „szép lélekre” horgászunk órákon át a helyett, hogy széles, hatalmas hálókkel próbálkoznánk egészen a fenékhullámokig.

A lehetőség adva van. A KALOT és Hivatásszervezet többéves multjában és céljaiban hatalmas társadalmi szervezkedés horizontja bontakozik ki; éppen a szociális igazság, az építő béke és a tiszta életöröm kemény napszámmunkájában. Az egész magyar élet átrendezését akarja ez a két mozgalom; világnézeti, kulturális és szociális téren egyformán. Méghozzá modern módszerrel: tömegkeretekben sejtki-

építéssel. Mert csak ez lehet méltó válasz minden tömegapoztáziára. Ezt már tudja, sőt élni próbálja minden világi munkatárs.

De elmondhatjuk-e, hogy az egész papság lelkében él az egységes tudat, hogy e két mozgalom korszerű eszköz az Isten kezében éppen az új világ felépítésére?! S minden tömegszakadárság megakadályozására?! Felismertük-e valamennyien ebben a két mozgalomban az istenadta lehetőséget, egy modern pasztorációs eszközt, amelyért nemcsak érdemes, hanem szükségszerűen kell is áldozatot hozni, sok minden vállalásában és sok mindenről való lemondásban; — helyben, szélesebb kerületekben vagy éppen országos arányokban?! — Vagy amiért nemcsak érdemes, hanem egyenesen szükségszerű a fiatal papság egységes mozgalmi nevelése is!

Alighanem ennek felismerésén állja ki első próbáját a fegyvertársi kapcsolat. De az ügy sikere is. Mert amennyire súlyos tévedésbe esik — mondjuk — a világi munkatárs, ha egyéni érvényesülést keres a fenti szempontok helyett, amíg a talpig-pap maradéktalanul mozgalmi munkát végez, éppen olyan súlyos a tévedés, ha a papság csak részben is kényelmetlen és céltalan munkatöbbletet lát a mozgalmi munkában, amelyre viszont a világi munkatárs egész életét önzetlenül feltette. Itt az Isten országának ügyét csak úgy lehet szolgálni, ha valamennyien, papok és világi munkatársak, felismerjük e két mozgalomban Isten akaratát is, amelyet most már nem gátolni, hanem minden erővel diadalra segíteni igyekszünk.

*

Talán nehéz az első pillanatban Isten akaratát látni e két mozgalomban. A mindennapi élet ezer más gondja erősen elvonja figyelmünket ennek felismerésétől. Itt csak két szempontra mutatunk rá röviden.

Az első történelmi. — Szívesen szoktuk megcsodálni az Egyház örök-modern arcát és felismerni kétezeréves multjában az Isten gondviselő kezét. Ma már meg tudjuk magyarázni, hogy miért volt szükség az első századok vértanúira: hogy a kis mustármag gyökérszájai a kiontott vérben megerősödjének. Tudjuk, miért volt szükség nagy tanítókra, egyházatyákra, szerzetrendek alapítóira, térítőkre, szentekre, nagy pápákra; s miért pontosan akkor, amikor felléptek. Az Egyház történelmi életének erői vetették fel őket a mindenkori szükség szerint. Amilyen természetű volt a gátszakadás, olyan szabásúak voltak a pionírok, a gátépítők. A Gondviselés küldte, szólaltatta meg őket az Egyházon keresztül. Munkájuk, eredményük dogmákban, történelmi tényekben vagy mindnyájunk számára szóló életszentségben fekszik. Küldetésük gondviselésszerű volt.

A mult század utolsó évtizedei óta pedig a társadalmi kérdések nyelvén szól hozzánk az Egyház ugyancsak nagy pápái, szentjei útján. Társadalmi szervezkedést, mozgalmakat sürget. Mert ma ilyen természetű a gátszakadás. Gondviselésszerű ez is. S ezért merjük nyugodtan hirdetni, hogy a KALOT és a Hivatásszervezet mozgalma a Gondviselés vonalában áll. Mert megértette az Egyház szociális elgondolásait, s tereli a megvalósítás útján. De mennyivel könnyebb lenne a dolga, ha mindnyájunk előtt tudatos volna már ez a gondviselésszerűség. Ha a jó lelkiismeret nyugtalanító elevenségével élne bennünk a

tudat, hogy az Istennek segítünk történelmi tervei kibontásában, ha itt is az Egyházra hallgatunk és kivesszük részünket a társadalmi mozgalmak munkájából. S hogy mit jelent ennek az ellenkezője.

De van még egy másik érv is a gondviselésszerűség mellett. Ez már mélyebb, metafizikai. — Tegyük fel a kérdést: Vajjon a magyarság minden rétegében él-e halhatatlan lelkéhez méltó életet? Minden vonatkozásában, kultúrájában, szociális berendezkedésében? Úgy, ahogy az Isten elgondolta róla. Tagadhatatlan, hogy az Isten a magyarságnak sajátos hagyománykincseket adott; ez még ma is él nótáiban, táncában, viseletében, szokásaiban, díszítőművészetében. Ami megkülönbözteti a világot minden más népétől. S mi könnyebb a józan ész számára, azt elfogadni, hogy mindezt azért adta a magyarságnak, hogy nyomtalanul kivessen belőle idegen selejtkultúra hatására, vagy azért, hogy azt az Ő szándékai szerint s az Ő dicsőségére gyönyörűen kibontsa. A KALOT és a Hivatásszervezet pedig éppen azt akarja, hogy ezek a népi értékek minél teljesebb pompával kibontakozzanak az Isten eredeti tervei szerint. Ezért állt be e két mozgalom gondviselészerűen Isten terveinek szolgálatába.

Vagy éppen társadalmi téren: mi állhat közelebb Isten eredeti terveihez, a parasztság gazdasági felemelkedése-e földbérli, feldolgozó, értékesítő szövetkezetek útján, új gazdasági önkormányzatok kiépítése segítségével, amint ezt a két mozgalom akarja; vagy a mai osztálytársadalom megtartása, a jövedelmek aránytalan eloszlása, a gazdasági egyenrangúság hiánya stb.?! Nem nehéz a választás. Sokkal nehezebb a választás gyakorlati következményeit levonni. Pedig ha jól levonjuk, az Isten örök terveit ismertük fel s annak megvalósítására vállalkozunk. Elsősorban a két mozgalom útján. S mennyire zavarná a papság és a világiak együttműködését az a helyzet, ha valaki e két mozgalomban egyszerű „műkedvelősi” társaságot vagy pusztán érdekvédelmi irodát látna, míg a világi munkatárs úgy tudja, hogy erőfeszítéseivel, áldozatával Isten gondviselészerű terveit valósítja meg a magyar földön. Itt bizony egységes látásra kell helyezkedniök a papságnak és a világi munkatársaknak. (Folytatjuk.)

Dr. Farkas György

Társadalmi emelkedés és papi lelkület.

Senki sem szakadhat el a földtől... A természet vastörvényeinek mindenki engedelmessé tartsa... A pap is ember... Naturam expellas furca...

Ilyesféle kijelentések itt-ott a gyarló embert mentegetik, másutt meg rámutatnak valami nagyot akaró elindulás kátyúba jutott szekerének eredendő hibájára. És nem áll-e talán a „reálisan” gondolkodók, a minden lelkiség, magasabb életideál felé törtetést jóelőre gúnyos mosollyal fogadó pesszimisták nézete a lelkebb papi életstílus híveiről: ne akarjunk mindjárt angyalok lenni, legyünk csak, kérem, előbb emberek!?

Valóban a pap is ember. Korának, nemzetének, társadalmának gyermeke. Bármennyire is valóság a természetfölötti rendbe való újjá-

születés, nem vétettünk ki a világ törvényei alól. A papot a népből hívja az Úr, és rövid ötévi lelki alakítás után újból a néphez küldi. És attól a pillanattól kezdve, hogy a primícia oltárnyi magasságából elindul az Isten népe felé, már novus homo. Vajjon miért van a „reális” élet kesernyés ismerőinek annyiszor igaza, mikor a fiatalos buzgóságot így hervasztgatják: majd lekopik rólad... leszel te még zelosusból langymeleg... Szinte társadalmi kényszer nehezedik arra, aki mer más lenni, mint ahogy egyes körök a papot „a valóságban” elképzelik. Ez a társadalmi kényszer alakítja át előre vagy vissza, de mindenképen más irányba, mint ahogy az áldozat maga a kispapi meditációk ihletett óráiban elképzelte. Hiába, a társadalom malomkövei súlyosak... Néha ránk nehezednek csupán, de máskor megmozdulnak és örölnek, morzsolnak...

A mai társadalom általános jellemzője a mozgás: a feudális rendszer abroncsait a feltörekvő tömegek feszítőereje szétvetette, s azóta a társadalom vágyaktól és törekvésektől, álmoktól és indulatoktól forrongó, kavargó katlan. Vajjon a feltörekvő, a földtől és a nyomortól menekülő tömegek, a tudás és szellem idealista törtetői előtt egyaránt szentély-e a papi rend, ahova csak hivatott léphet: qui vocatus, tamquam Aron?

Minden feltételezett jószándék mellett is nagyon hatnak az emberi tekintetek is a hivatásokra. Másként nem volna érthető, hogy egyes szomorú időkben miért néptelenednek el a szemináriumok. Az isteni elem rendszeren emberi tényezők szabadonhagyásával, mellettük és rajtuk keresztül működik. A társadalmi erők hatása erre az isteni elemre különösen szembetűnő.

A papi hivatást mindenki emelkedési lehetőségként fogja fel: az idealisták ezen át vágyódnak egy lelki, szellemi társadalomba, ahol az Ég törvényei szabadabban érvényesülnek, mások inkább anyagi és, külső tekintélyben való növekedési lehetőséget látnak benne. Spranger szavaival élve, az emelkedés törvénye szerint nemcsak a hegymászó emelkedik, hanem a léggömb is: míg amaz kemény, verejtékes munkának, emez éppen könnyűségének köszönheti emelkedését. De még azt sem lehet társadalmilag valóban felemelkedettnek nevezni, aki — ha még olyan kemény, áldozatos, de — *csak bér-munkát* végez szellemi téren is: az éjt nappallá tévő legszorgalmasabb teológia-tanulás sem ad papi lelkületet önmagában. Mondhatnám azt is, hogy az ilyen papok csupán vámszedői a magasabb életstílusnak; hozzáadni, magukból kiárasztani ezt nem képesek, mert az értékek csak idegen ruhaként lógnak *rajtuk*, de nem válnak vérré, hússá, izommá *bennük*. Ezek semmi vagy igen kevés értéket jelentenek a társadalom számára, noha valamikor tanulmányaikhoz és felmutatott iskolai eredményeikhez szép reményeket fűztek. Talán saját maguk számára a legérthetlenebb, hogy ajkukon miért erőtlen az evangélium, miért kerülnek tiszteletben és tekintélyben híveik előtt mindig hátrább, miért nem tudnak visszhangot ébreszteni a hívek lelkében. És: miért nincs örömük abban a munkában, amelyre annyi erőt pazaroltak, abban a tudásban, melyet oly keserves munkával szereztek meg. A meggyőzés útja helyett a lelkek vezetésében mindjobban hajlanak radikális megoldások felé. Embereket akarnak jól-rosszul betanult módszer-kaptafák szerint irányítani, hiányzik belőlük a távlat,

a megértés, nincs gondolatukban sem rendszer, sem lélek; mert nem tudnak alkalmazkodni belső mivoltukban a túl gyors emelkedéshez, máról-holnapra kerültek vezetőhelyre, lelkek irányítására olyanok, akik legkevesébb ismerik azokat, kiket vezetni tartoznak. A meg értett vezető magára marad, mert látnoki szemmel nem tudja mások útjába beleállítani magát, ahol maga sem járt soha. A múlt század intelligenciájának tömeg-aposztáziája intő példa arra, hogy parvenúk a felemelkedettek előtt nem tekintélyek, sőt éppen a papi tekintély lejáratói. — Így válik a nyáj pásztornélkülivé, a pásztor nyájától elhagyottá. Ez a társadalmilag kielégítetlen lelkiállapot hajszolja a lelkek emberét el a lelkektől, hogy a társadalmi élet más tájain találja meg azt a vezetői tekintélyt, melyet a lelkek társadalmában hiába keresett.

Sprangernek az a megállapítása, hogy a mai élet nagyon is kedvez ennek az intellektualista parvenű-típusnak, nemcsak a „világi” társadalomra áll. A „világ” és az „Isten országa” nem különült el sem látható, sem tapintható kínai fallal, egymás gyengeségeiben és boldogulásában egyaránt osztoznak. A mai „világban” inkább a „világra való”, „eszes” és „tanult” koponyákat jutalmazza társadalmi sikerek. Az intelligenciavizsgák a lélektelen szellemi tehetségekre korlátozódnak; a mechanikus emlékezőt, gyors kombinatív képességet, asszociatív visszahatást nézik, de az ethos síkjára emelt erkölcsi embert a teszt nem képes mérni. Veszedelmes észembereké és gátlás nélküli akarat-embereké az élet, akik mindíg a felszínen mozognak, erkölcsi problémát azonban semmiben sem látnak. Számukra minden megoldható egy-két szabállyal, esetleg szellemes fordulattal vagy jóakarátú erőszakkal. Az összes politikai, társadalmi és erkölcsi kérdések tömegét képesek három-négy formulával elintézni, a templomban és gyónatószékben kegyes moralizálással, politikai téren, kereskedelemben és gazdaságban a laikus morál közhasznú bölcseségével. Annál veszedelmesebb, ha ezek úgynevezett derék és jó emberek, akik a cigányok sajnálatos erkölcsi és társadalmi bajain részvevő szívvel sterilizálással akarnak segíteni, vagy a káromkodó katonát ilyen lelkiismereti probléma-megoldással nyugtatják meg: nem baj, nem is lennél katona, ha nem káromkodnál.

Ezekről írja Spranger: „Hiányzik a finom lelki alkalmazkodó képesség, mely szabad minden programtól és frázistól; hiányzik a kedély benső gazdagsága, mely a másikban a legfinomabb oldalakat is megérti, sőt az egyéni és az egyedülálló dolgokat is megsejti: vagyis hiányzik a mélyebb megértés, intelligencia, melynek gyökerei a kedély teljességébe mélyülnek. Értelmük van, de nincs szellemük, van akaratuk, de nem lelkük, ösztönük, de nem erkölcsi erejük. Ezért gondolkoznak történelmietlenül: számukra csak egy minden időkre örök séma létezik, amellyel házalnak. Aztán pszichológiátlanul is gondolkoznak, mert a valódi pszichológiát nem lehet megtanulni csupán, ez függ a lelki tartalomtól”

A „világ” társadalmi problémái mozgásba, hullámozásba hozzák az „Isten országa” tengerét is; nem csendes óceán veszi körül, hanem kérdések és megoldási kísérletek viharzanak körülötte és benne egyaránt.

A pap-társadalom sokkal finomabb kulturális és szellemi-lelki

tényezői nemhogy csökkentenék, hanem még fokozzák a nehézségeket a felemelkedők számára. Még a legmagasabb szellemiségű embereknek is mérhetetlen emelkedést jelent a papi hivatás: angyali és isteni régiókba helyezi az embert, s mint földi lényt bírójává, vezetőjévé teszi halhatatlan lelkeknek. Égi titkok sáfára lesz, menny és föld összekötője. Egész valóságával benne kell élnie az örökkévalóságban: társasága a mennyi társadalom, hitével mintegy maga köré kell csoportosítania, vagy méginkább: magában kell hordoznia az egész mennyországot. Ez olyan követelmény, mely nem alacsonyodhat le merő frázissá, hanem eleven életnek kell lennie, mert e nélkül a pap nem Isten embere többé, hanem haruspex, aki legjobb esetben értetlenül nézi azt, amit napról-napra tesz. Ez az égi kapcsolat köti aztán össze a papot paptársaival, Egyházával, híveivel, a többi Krisztushordozóval. Valódi társadalom ez, a földinél is reálisabb, természetfölötti társadalom, sőt valójában az egyetlen igazi, örök realitás, melynek csak halvány mása a földi.

Ha tehát a társadalmi emelkedés probléma, akkor ebbe a társadalomba való fölemelkedés kérdése a javából való! Összegeződik benne a földtúró, mának élő társadalom minden bajjal való felfelvánszorgása az emberibb, szellemibb közösségi élet felé, és a lelkiség felé törtető szellem tengernyi fáradsága.

Még földi társadalmi osztályokat is csak kivételes szellemek képesek átugrani, egyébként a felemelkedés hosszú generációkat vesz igénybe. Az első nemzedék rendszerint a fölemelkedés anyagi alapjait teremti csak meg, ő maga még idegenül mozog az új formák között. A magasabb társadalmi életforma kultúrjait a következő generáció kezdi csak magáévá tenni. Elsajátítani csak akkor tudja, ha apáinak lendületét nem váltja fel benne a kimerültség vagy az új lehetőségekkel visszaélő élvhajászó élet csömöre. Az anyagiakon elkezdett emelkedésnek folytatódnia kell szellemi téren: az értelmi és erkölcsi világ javait, a jó, a szép, az igaz világ mérhetetlen kincseit kell magáévá tenni, mert csak így lesz teljes értékű tagja a társadalom szellemi nemesosztályának. Mindezeket felül legyen szilárd világnézete, mely egyéni életének irányt mutat, munkáját célra vezeti, egész önlétét beállítja a világ-egészbe. Aki magában elvégezte generációk eme munkáját: az a fölemelkedett ember!

Vajjon lehet-e ezt a kívánatos eredményt egyedül neveléssel elérni? Lehet-e a megcsappant számú középosztályt intellektualista képzéssel, akadémikus fokozatok tömeggyártásával felfrissíteni? Egyáltalában nem! Kiváltképen nem úgy, ha az iskola csak szaktudást ad, de tág látókört, ízlést, világnézetet kialakítani, valamint mindezek bölcséleti tudásalapját lerakni nem képes. Pedig az iskolának vállalkoznia kell arra, hogy a kiválasztás szűrőjén keresztül nemcsak a szellemi, hanem erkölcsi, világnézeti és vallási szempontból selejtes, tehetségtelen elemeket is elkülönítse, akiknél a magasabb iskolába való tódulás egyedüli indítéka a menekülési vágy a lenézett munkától, meg a sután értelmezett előkelőség, magyarul: úrhatnamság. Ez pedig nem annyira nevelési, mint inkább szociális és társadalmi probléma. Mivel azonban a társadalom forrongó állapota a régi korlátokat elsodorta, ezeknek szerepét is át kell venni olyan társadalmi tényezőknek, amelyek voltaképpen másra valók. Az iskolát ma a feltörekvők

tömege rohamozza, akiknek — saját nézetük szerint — már éppen csak a bizonyítvány hiányzik, hogy az áhított fölemelkedést elérjék, „urak” legyenek. Ha a tömeg egyszer beveszi a kultúrának eme fellegvárát, vége az iskolának, de vége a kultúrának és a kultúrfőlénynek is. Olyan erősnek kell lennie az iskolának, hogy ezt a modern barbár-támadást állni tudja. Ilyen lesz, ha a feltörekvők tömegét alapos vizsgálatnak veti alá, tovább csak a fölemelkedésre képeseket engedi, a parvenűket pedig, minden más hamis szentimentalizmust félretéve, visszaküldi oda, ahova Istentől kapott tehetségük mértéke szerint valók. Sokkal egészségesebb megoldás volna, ha ezek saját társadalmi körükön belül kapnának olyan iskolázást, szellemi képzést, mellyel saját társadalmuknak produktív, esetleg vezető, de mindenképen hasznos tagjai maradnának, míg innét kikerülve számukra természetellenes környezethez kerülnek. Ebben a légkörben első dolgok, hogy még az eddig meglévő valódi értékeiket is elvetik, mert a maguk népi és öntudatlan kultúráját gyerekes cifraságnak, koloncnak tartják, hiszen annak tudatos megbecsülése már magasabb intelligenciát tételez fel. Így vesznek el az értékek lent, a magasabb társadalmi rétegben pedig egyedül az önérdekre tekintő beállítottságukkal, meddő önkérésükkel egyenesen botrányai lesznek a társadalomnak.

A papi társadalomtól sincsenek távol az ilyen problémák. A falutól való menekülés, az állástalanság réme nálunk is kitermelt egy típust, amely a válságos esztendőkből előzőnlötte szemináriumainkat. Volt ugyan bennük vallásos érzés meg hit, de ez inkább amolyan pietista, gyermeces vonzalom lehetett, nem pedig meggyőződés, hivatás. Csak később fejlődhetett ki belőle valódi hivatás, midőn a szemináriumi évek folyamán meglátta és önmagában tudatosította az örök hajlékok távlatait. De ha nem látta meg? És ha azt sem vette észre, hogy vakon járkál a látók között? Hogy a teológiai anyag megemésztetlen formulákban nyomja az agyát, míg más, fölemelkedett számára élet, lelki étel volt, kenyér, asszimilálható, gyarapító táplálék! Hogy a lelki élet ajtaja örökre lezárult kapu volt számára, melyet kinyitni férfikézzel nem tudott, legfeljebb csenevész gyermekökkel dőngetett? Ha elmélkedései soha nem voltak életforrások, legfeljebb ellágyulást tükröző állóvizek? Ha az Ordo csak mint karizmák csodaszere, emberi gyengeségeket pótló vagy éppen emberi munkát feleslegessé tevő deus ex machina rajzolódott ki képzeletében, de soha úgy, mint tűz, melyet majd ő, a pap táplál emberi erővel, a lángját meg a kegyelem isteni szélfuvallata emeli feljebb és feljebb?! Itt is helyénvaló a kérdés: egyénileg nem lett volna-e jobb, ha kevesebb, de megemésztett tudással, kevesebb, de erejéhez mért követelményekkel a saját körében maradt volna?

Meg kell jegyeznünk, hogy egyáltalán nem gondolunk arra, hogy a szerényebb értelmi adottsággal rendelkezőket ki kellene zárni a papi rendből. Egyáltalában nem vagyunk intellektualista rajongók, mert eleven cáfolataink lennének az arsi plébános mintájára gyúrt papok. Sem az ész, sem a képzelő erő, de még az akarat emberei sem képesek önerejükből erre a társadalmi emelkedettségre, hanem csupán azok, akik meglévő tehetségeiket át tudják értékelni sub specie aeternitatis! Ha gyarló is a képzelet, gyengébb is a tudás, de mégis meg tudja szólaltatni a belül izzó lelket, akkor a kevés földi adottság

részesül az örök értékek gazdagságában! — De bármilyen tehetség, fényes emberi adottság takarjon hideg lelket, leplezzen természetfölötti vakságot, nem papi érték! *A papi élet számára érték meghatározó a kegyelmi élet: de nem az önmagába zárt, hanem az isteni ki nyilatkoztatást közvetíteni tudó kegyelmi élet.* Ehhez persze kellene természetes és természetfölötti adottságok, olyan harmóniába hozva a pap egyéniségében, mely képes magán keresztül a hívek számára a természetfölötti életet kívánatosá tenni.

Vajjon honnét jönnek, melyik tájon születnek az ilyen papi egyéniségek? Hol van a társadalomban az az insula sanctorum, ahol a Gondviselés már a gyermekbölcsőkbe jövő papi egyéniségek reménységcsíráit helyezte?

Nézzük először a kérdés megfordítottját: van-e papi szempontból terméketlen társadalom? — A zseniális szellemek útja mutatja, hogy a kegyelem számára nincs a földön massa damnata. A zsenik előtt nem akadály a társadalmi rétegeződés páncélfala. De az igazi nagy tehetség ritka üstökös a társadalom terén: szürke meteorok útmutatója. Hivatásuk is az útmutatás: új ösvényeknek meglátása, felfedezése, elindulás olyan szokatlan utakon, melyekre a tömeg még sejtésében sem mert rálépni, mert gyakran még álmodni sem meri azt, hogy járhatók. Ezért sorolja a tömeg a zsenit sokszor a különcök közé, pedig óriási úr választja el őket: míg az utóbbinál a külön út a lényeg, a zseninél csak következménye annak, hogy az igazságot olyan új oldalról közelíti meg, melyen őt aztán milliók fogják követni, ha ő már egyedül elvégezte az úttörés fáradságos munkáját. A zseni mindig a társadalom számára vállalja magára ezt a magános kutató munkát, tehát hivatása a legnagyobb mértékben szociális jellegű. Éppen ezért kell, hogy fejlődése, kibontakozása idején állandó kapcsolatban álljon a közösséggel, hogy annak álmaival és vágyait feltárhassa, kimondhassa. A néptől elzártan kitenyészített zseni egyáltalában nem zseni; ha az is lehetett volna, akkor is ilyen módon különccé válik, aki azt a nagy utat, amelyet mint úttörő a kortársai élén futott volna be, önmaga körül keringve teszi meg. *Grandes passus extra viam*, nagy élet érték és cél nélkül. — A zseni számára éppoly élet-szükséglet a társadalom, mint a közösség számára ő. — Ami a tehetséges embernek egyénileg, ugyanaz egész társadalmi osztályoknak is lehetséges a társadalmi emelkedés útján, csak persze hosszú évszázadok, generációk alatt. A keresztény hithirdetés nem ismer megkeresztelhetetlen népeket. Ezeknél a fölemelkedés útja egyesek fel-emelkedésével kezdődik. A kiválasztottak feladata, hogy aztán egész környezetüket magukkal emeljék.

Elanyagiasodott, elpogányosodott légkörből ki kell ugyan emelnünk a magasabb lelki szintre vágyódókat, de csak azért, hogy szent misszióshivatás öntudatával visszaküldjük őket oda, ahonnan vétettek, hogy öveiket emeljék. De a közben, míg a kiválasztottak magányában élve jövő papi hivatásuk harcosszellemi fegyvereit élesítik, időről-időre próbálják is ki azokat ott, ahol harcolniuk kell; nézzenek bele a társadalom bajai és kérdései közé, tapintsák ki ütőerét, vegyék észre betegségeit, sebeit, hogy a probléma aktualitását állandóan érezzék és ez folytonosan sarkallja őket tehetségük újabb megfeszítésére. Így tudnak aztán számotvetni jövő feladatuk nagyságával,

hivatásuk követelményeivel és saját tehetségük, jellemük, kitartásuk erejével. Nem áll meg az az ellenvetés, hogy esetleg megtántorodnak és elvesznek a köz számára. Mert ha helyes szempontokkal rendelkeznek, ha hivatott nevelőik jól előkészítették őket a nehézségekre és megmutatták azt is, hogy hogyan kell az emberi problémákhoz hozzájárulniok, akkor az ilyen megtántorodás csak azt mutatja, hogy a helyes szempontokat képtelenek magukévá tenni, tehát: nem valók a felemelkedők közé, jobb, ha már akkor távoznak, mikor még lelki kárt a társadalomban nem okoztak.

Mert tudnunk kell, hogy ez az út az a bizonyos keskeny ösvény, amelyen nem sokan járnak. Az átlagot bizony előbb-utóbb visszahúzza a régi környezet, és rajtuk fonákul teljesül az Apostol szava: mindenkinek mindene lettem. Pogányok között pogány, földhözragadtak között föld-imádó, anyagiak között zsugori, eszem-izsom-társaságban hozzájuk hasonló. A társadalomban ugyan működik a felhajtó erő, de egy másik is, mely lehúzni, nivellálni akar, mely nálánál különbséget nem hajlandó elismerni, és személyes sértésnek veszi, ha valaki különbséget mer lenni és próféta-allúrókkal jelentkezik saját hazájában. Éppen ezért a legapostolibb küldetésű falusi, tanyai és periférián élő papokban kell különösen erőssé válni a lelkek társadalmához való tartozás tudatának, hogy a szerényebb társadalmi forma, esetleg a régi környezet, a visszanivellálódott intelligencia ne hasonlíthassa át őket a maga képére. Szüntelenül érezzék, hogy küldetésben vannak az Ég társadalmából, hogy szegényeknek, rongyosoknak, eldurvult lelkűeknek hirdessék az evangéliumot; hogy emeljék őket társadalmilag; mint felkiáltójel mutassanak a hit, munka, nemes élvezetek pénzzel meg nem szerezhető örök társadalmi értékeire, hogy híveik anyagi vágyai helyébe a lélek birodalmának magasságai és mélységei után való vágyódás lépjen.

Ha tehát megállapítjuk azt, hogy erre nem mindenki képes, ez nem jelenti egyetlen társadalmi osztály elítélését sem. De igenis jelenti azt, hogy fokozott figyelemmel kell kísérnünk minden egyes lélek útját, aki a papi társadalomba való felemelkedésre vállalkozik, vajjon a Lélek vonzza-e vagy valami más? Az Egyház kezdettől fogva igen szigorú szelekciót gyakorolt a hivatásoknál, hosszú tapasztalata pedig arra mutat, hogy a legtöbb valódi hivatás onnét jön, ahol *bensőséges családi élet, anyagi és lelki kultúra, vallásosság és idealizmus, a keresztény erények utáni törekvés természetes életformává vált*. Ahol lelki értékekkel már nemcsak a neofiták mohó túlbuzgóságával, hanem a megszokottság, a mindennapiság természetes könnyedségével élnek és mintegy sajátjukként használják. Ez a csoport nem egyetlen társadalmi osztályban, hanem a többi között elvegyülve él. Sajátos ez az élet, merőben más, mint az öt körülvevő embertömegé: elkülönített, hangtalan és feltűnés nélkül való, mert akik élnek, undorodnak a vásári zsvajtól. Ezek nem puffogatnak még katolikus frázisokat sem, hanem inkább munkával és verejtékkel szolgálják Egyházukat és nemzetüket. Közéleti szereplés, társadalmi csillogás helyett szürkén és kopottan élnek, mert családjukban, számos és Isten félelmében nevelt gyermekükben akarják földi és örök boldogságukat megtalálni. Közéjük tartoznak az elpusztíthatatlan idealisták, akik inkább koplalnak, de eszményi hivatásukat nem hajlandók semmiféle jólkereső állás-

sal elcserélni, mert őket nem a pénz, hanem az eszme boldogítja. Közülük valók, akik az ideális magasságok felé az élet legkülönbözőbb pontjairól indulnak el: egyetemi vagy falusi katedráról, bírói székből, íróasztal, munkapad vagy az eke szarva mellől. Ők mindig tudnak örök távlatok felé tekinteni, képesek a végtelen perspektívák nyelvén gondolkodni, és minden esetben a változatlan igazságok, a keresztény humanitás vonalába tudják ösztönösen vagy tudatosan az emberi élet egyes mozzanatait beállítani. Ez a nemzetség, a gens sancta képes gyermekeinek lelkébe már zsenge koruktól a felemelkedés egyetlen jogosítványát belevésni: aki több akar lenni, tudjon és akarjon többet használni!

Ez a szociális követelmény álljon tisztán az ifjúság lelki irányítói előtt. Azt az ifjút, akiben nincs meg a készség és képesség arra, hogy adni, sugározni, emelni, gazdagítani tudjon, sürgősen tanácsolják el a papi pályáról. Az sem való ide, akinek a szellemi munka soha nem jelent mást, mint kényszerű robotot, véres verejtéket, aki nem tudja magát szívvel-lélekkel valami ideális munkába (cserkészet, kongregáció, szociális munka) belevetni, aki csak a holnapi pihenésért és a társadalmi jólét ígéretéért eszi a mai nap izzadságtól, robottól keserű kenyerét. Még aki képes is minden isteni parancsnak eleget tenni, de a jövő jólét-ábrándjainak „vagyonát” nem tudja „szétosztani”: nem méltó Krisztushoz!

Ime az evangéliumi gazdag ifjú története a társadalmi kérdés tengelyében!

Már hallom is az ellenvetést: Kérem, nem lehet a mai világban ennyire igényesnek lennünk, úgyszólván kevés a pap, mi lesz, ha még kevesebb lesz?

De! Ebben a kérdésben nem az a főszempont, hogyan lesz minél több papunk, hanem az, hogyan érvényesíthetjük Krisztus akaratát, aki bizonyosan nem akar egyetlen rossz papot sem, hanem minél több jót! Arról van szó, hogy el ne kallódjék egy jó sem, akit Ő hív, és a szentelést el ne nyerje egyetlen hivatlan sem. Ez Isten országának az a törvénye, melyet ha elsősorban keresünk, a többi mind hozzáadatik nekünk. Az ifjúságot nem annyira az ész-érvek, hanem az irracionális erők hajtják a hivatások felé. Minél nagyobb a követelmény, minél eszményibb színben pompázik előtte a jövőendő hivatás, annál jobban vágyódik feléje, annál inkább vonzódik hozzá az az ifjú, akiben megvan a sarkkutatók, misszionáriusok, pionírok és felfedezők elszántsága. De minél inkább elnyárszolgárisodik, minél inkább a dolce far niente zsákutcájába kerül a papi hivatás, annál inkább távol marad az, aki lehetőségeket és távlatokat keres.

A Gondviselés válna lehetetlenné, ha nem volna elég hivatás. Van, mégpedig éppen olyan, amilyen a mai világban kell. Csak azt ne higgyük, hogy a régi világ, az egyensúlyban álló társadalmi helyzet nyugalmas módszerével is célt fogunk érni: ha egyszerűen várjuk, hadd jöjjenek, ha kedvük van. Kutató szemmel, vizsgálódva kell keresni abban az előbb említett rétegben, mely családi örökségként adja nemzedékről-nemzedékre a keresztény idealizmust, van-e köztük a legmagasabbra vágyó? Egyéni és tömegpasztorációban egyaránt meg kell csillogtatni az ifjúság előtt a lelki fejlődés és a lélegz gazdagítás távlatait. Akinek a lelke visszhangozza a természetfölötti szavakat:

az már a mi társadalmunkba tartozik! Még az sem baj, ha ez a visszhang kissé kamaszosan zagyva, hiszen sihedereket, borzas hajú és száguldó vérű fiatalokat hív az Úr, nem lesimitott, szöglet és durvaság nélküli kész jellemeket. Nagyon igaza van a jó Pázmány Péternek, aki a Pázmáneum rektorát egyszer arra figyelmeztette, hogy a csendes, nyugodt vérű tót ifjak mellett ne zárja ki gondosságából a zabolátlanabb, keményebb magyar fiúkat, mert azokból nagyon jó papok, éppen a töretlen magyar ugar számára való harcos jellemek lesznek. Sőt hozzátehetjük, éppen a száguldó vérű, problémákkal küszködő, szögletes és darabos jellemű, forrongó lelkek lesznek képesek a papi élet ezernyi kívánalmának, feladatának megfelelni, ha kemény kézzel hozzáfognak a saját lelkük zürzavarában rendet teremteni. Nagy harc ott van, ahol nagy értékek ütköznek össze. Vigyázzunk tehát, nem a nagy harcosokat kell kiszelektálni, hanem a kiskaliberű „széplelkeket”, akik nyárspolgári filisztersorsnál többre úgysem viszik! Bele kell nyúlni az ifjú lelkek forrongó világába, le kell szállni a kamaszproblémák viharzó mélységeibe. Ha a forrongásból és a mélységekből tiszta, üde törtetések forrásoznak föl, ha a kamaszhibák között is virágzik a magasságok felé való határozott vágy és kemény törtetés: a serdülő gyerek nagy lelki szabadságharcának ezek olyan kiharcolt értékei, melyek az ilyen ifjút hibái ellenére is az isteni Szív vonzáskörében tartják.

Ezt a vonzalmat kell aztán ápolni, erősíteni, tudatosítani. Úgy kell azonban óvni, hogy tölgy, nem pedig melegházi virág váljék belőle. A tehetség kifejtésére nagyon is szükség van akadályra, de ez legyen ugyanolyan természetű, mint a fegyver, mellyel az ifjúság harcol. Legyen harc, de szellemi téren! Az ifjúság hihetetlen erő-kifejtésre képes, ha eszméért, jövőért, jellemért kell kényelmességet, puhaságot, élvezetet feláldozni. De ugyanakkor kenyérgondokkal, fűtetlen szobával, nyomorral küzdeni képtelen. Szégyene nem egy gazdag társadalomnak, hogy szellemi értékei kenyérgondok között mennek tönkre ezzel a farizeusi megokolással: az ifjúság küzdjön! Ha azonban az ifjúság a nincstelenséggel küzd, éppen úgy elemi élményévé válik a vagyonprobléma, mintha túlzott anyagi lehetőségekben dúskálódva vesztené el érzékét az ideális értékek iránt. Míg az utóbbi koravén, tehetetlen nyárspolgárrá, az előbbi lázadóvá, anarchistává lesz. Igen, az ifjúság küzdjön, de az eszmék harcában. Az anyagiakért való küzdelem az érett társadalom kötelessége; ez tartozik egyúttal annak a társadalmi rétegnek gyermekei számára a társadalmi föl-emelkedés céljából anyagi lehetőséget nyújtani, mely réteg éppen a szellemiek iránti vonzódása következtében anyagiakkal a legkevésbé van ellátva. Sajnos, a mi társadalmunk még mindig árasztja magából azt a liberális szellemet, mely széles körökben érintetlenül hagyja azt a felfogást, hogy életrevaló csak az anyagiak megszerzésében ügyeskedő típus, míg az eszmék embere megérdemli, hogy a levegőtől éljen. A keresztény Magyarország létérdeke, hogy papságunk teljes figyelme magyar népünk eme legértékesebb társadalmi rétege felé forduljon. Ha ők idealizmusukkal összeegyeztethetetlennek, hivatásukhoz méltatlannak tartják, hogy hangosan követelődzenek, csak szerény sóhajtásaik ütik meg füleinket, vajjon miért hallgatunk mi? Az Egyház létérdeke és a jövőndő papi nemzedékért való gond kell

hogy rádöbentsen minket az ideális pályák elnéptelenedésében rejlő veszélyekre! Mi lesz, ha éppen e pályákon levő emberekben kerekedik fölül a társadalmi kilátástalanság, az anyagiakban való kisemmi-zettség érzése? Pedig már itt tartunk. Közöttük pusztít legjobban az egyke, mert a szellem munkásainak megbecsülésével hatékonyan senki nem törődött. Éppen ők voltak kénytelenek saját magukat kenyérgondok között felmorzsolni, akik idejüket a legdrágábbra tudták volna felhasználni: a saját lelki kultúrájukkal emelni a többi még anyagiasságon álló rétegeket. E helyett inkább ezek néznek rájuk megvetéssel, mert csak szellemi javaik vannak, de anyagiak nincsenek. S most ezeknek, a magasabb lelkiségtől, szellemi kultúrától áthatott életre rendelt családjainknak kelljen rálépni a nemzeti öngyilkosság útjára? Merőben olyan anyagi természetű okok miatt, melyek megoldásához — számbavéve a nemzetünkben rejlő gazdasági erőket és lehetőségeket — korántsem kell akkora áldozat, mint a megoldás elhanyagolásából származó következmények elhárításához. Ennek a társadalmi rétegnek a szerepe mindig az útmutatás, az úttörés volt: ha fölemelkedett, magával emelte nemzetét, de öngyilkossága az egész nemzetet a sír szélére sodorja!

A papság nem állhat tehetetlenül, sőt nagyon is sokat tehet a társadalmi kérdés e részletkérdésének megoldása érdekében. Kell is tennie, mert a Rerum Novarum és a Quadragesimo Anno reformszelleme éppen minket kötelez arra, hogy a szellemi reformot vállaljuk, ha az államtól és a társadalomtól az anyagi és szervezeti újjáépítést várjuk. Első feladatunk, hogy a papi társadalomban és a vele kapcsolatos egyházi alkalmazottak körében érvényesüljenek maradéktalanul a szociális elvek. Nem csupán a köznapi értelemben vett munkáskérdésre kell gondolnunk, hiszen ennek szükségessége már a legmaradibb felfogású emberek előtt sem idegen. De ki kell terjesztenünk figyelmünket a tanítók, kántorok és a többi intelligens munkatársunk helyzetére, mert az ő szociális problémáik megoldatlansága magyarázza nagyrészt azt is, hogy a felemelkedés útja miért akad el a falusi intelligenciánál, miért nem ömlik tovább erőteljes bőségben az első generációban megindult fölfeléívelés folyama egészen a lelki társadalomig. Pedig a falusi intelligenciának kellene szolgálatni a nép hivatott vezetőinek, a falusi papoknak tömegeit, mert elsősorban ők rendelkeznek erre való adottságokkal nagy számban: megvan bennük a néppel való közvetlen testi-lelki kapcsolat, az ifjúkori élmények élelvensége s ugyanakkor az a szellemi s olykor lelki kultúra is, ahonnan könnyen lehetne fölemelkedni a papi társadalom szellemi és lelki kultúrájának magaslatára. Valami lelki megroppanás azonban éppen őket hajtja el a néptől és ösztönzi a falutól való menekülésre. Ilyen légkörben hogyan fejlődjék ki a népért való áldozatos élet elhivatottsága? Valami hiányzik: talán az, ami az élmények, kötelekek fölé emelné őket. Nem abból származik-e ez, hogy szociális helyzetük megoldatlanságát a papság felé való keserű példázgatások közben tárgyalták? — Ők sem maradhatnak ki szociális gondoskodásunkból. — E nélkül egész szociális prédikálásunkat a mai, Egyházunk iránt nem túl barát-ságosan hangolt társadalom a vizet-prédikálás körébe utalja.

E szociális cselekvés támasztja alá szociális prédikációnkat. A mai kultúrélet kívánalmainak csak anyagiakban független, rende-

zett társadalmi életet élő ember tud megfelelni. A szellemileg kimagasló rétegnek tekintélye a többi társadalmi réteg előtt csak akkor van, ha ezt a tekintélyt alá is tudja támasztani, ha a szellem harcában teljes fegyverzettel, néha könyvtárnyi tudással tud kiállani. A szellemiekkel foglalkozó embernek éppúgy, sőt még jobban kijár a társadalmi megbecsülés, mint azoknak, akik a gazdasági életben tesznek szolgálatot a nemzetnek; az elv, hogy a szellemi szolgálatot úgysem lehet megfizetni anyagiakban, nem jogcím arra, hogy a szellemi munkásokat a társadalom számára legfontosabb munkájuk ellenértékétől és jutalmazásától megfossszuk. A szociális értékelés fokmérője a társadalomért végzett egyéni munka. — A papságnak még mindig van elég tekintélye, hogy importune — oportune hangoztatni tudja ezeket és a többi hasonló szociális alapigazságokat. A szellemi értékek felkarolásával és jutalmazásával maga is példát adhat a szellemiség megbecsülésére. A tehetségek segélyezése történeljünk kitüntetési formájában, ünnepélyes tiszteletadással, mellyel a közösség voltaképp saját maga jobbik énjét tiszteli meg legértékesebb tagjaiban. Elsősorban nem annyira az anyagi eszköz nagyságában, mint a tisztelet és nagyrabecsülés jelein, a társadalmi igazságszolgáltatás őszinte belátásán van a hangsúly. Ezzel az igazságszolgáltatással a társadalomnak elitjét tudnánk az Egyházhoz kapcsolni, egyúttal egy olyan közkeletű hazugságot megszüntetni, melynek mérge már szélkében-hosszában hat. Ez a bátor kiállítás a szociális igazságok mellé végeredményben azok előtt emelné az Egyház tekintélyét, akiket jószándékú túlzásuk kergetett abba a táborba, ahol az Egyház ellenére akarják a szociális kérdést megoldani. Ebben a munkában már egyesek vállalták az úttörés mártíriumát. Most már azonban itt volna az idő, mikor nemcsak elszigetelt jelenség ez, hanem egész lelki társadalomnak általános megmozdulása.

Igy kellene papi lélekkel odaállni a jövő hivatások bölcsőjéhez: a családhoz és a társadalomhoz, melyből a következő évtizedek papjait hívja a Gondviselés. Ne legyen soha túlsoknak tartott az az idő, melyet erre áldozunk, esetleg a pasztoráció súlyosabbnak látszó kérdései mellett. Nem sajnáljuk soha azt az erőt, melyet a társadalom és főleg az ifjúság, a jövő nemzedék átszellemesítése érdekében kifejtünk. A diákmise zavartalan nyugodtságától kezdve a gyóntatáson át a legegyszerűbb társadalmi megmozdulásig, mindenhol érezze az ifjúság, hogy ők nem másodrendű hívei az Egyháznak. Érezze, hogy az Egyház törődik vele, sőt családja, társadalma bajaival is. Lelkivezetőin át sejtse meg, hogy az Úr rajtuk, embereken át akarja megszentelni a világot. Csakis így, ezzel a munkával tudjuk a lelkibb társadalom szintjére azokat felemelni, akik egyáltalában képesek az emelkedésre. Az ilyen szellemben nevelt ifjúságról mondhatjuk majd aztán el teljes joggal, hogy krisztusi szellemű.

Ezt a munkát pedig vállalni kell valakinek, valamelyik társadalmi osztálynak: annak, amelyik hivatásánál fogva a legmagasabb értékek hordozója, melynek Krisztustól rendelt osztály-hivatása, hogy elszakadjon a földtől, az anyag és a földiesség nehézkes törvényétől. Érvényesüljön ebben a társadalomban a szociális törvények minden idealizmusa, eszményi ereje, szépsége, igazsága: ahol rend van, ahol érték és súly szerint kap minden jelentőséget, ott érvényesül a kiválasztás törvénye; ahol haladás van, ott érvényesül a munka törvénye;

ahol a lángoló buzgalmat alátámasztja a megnyugvás, ott érvényesül a munkamegosztás és igazságosság törvénye; ahol a társadalmi verseny átnemesül a szolgálat versenyévé, ott a beneficiumot officiumnak, a jogot kötelességnek tekintik. Itt kiváló vezetők a nekik megfelelő helyre kerülve pezsdülő életet varázsolnak a jobbra vágyó lelkek birodalmába. Mert ebben a társadalomban minden fölött áll a szeretet: a Mester iránti odaadás hajtja őket, hogy mindent emeljenek föl: az elesettet emberi méltóságra, az embert lelki magasságba, a lelket örök, isteni régiókba.

Igy majd mégis csak elszakadunk a földtől!

Idézett mű: Spranger: Kultur und Erziehung. Leipzig, 1928. 4. kiadás. Das problem des Aufstieges c. fejezet 205—226. lapokon.

Dr. Tamás Győző
hittanár

Varga László S. J.: KERESZTÉNY FELELŐSSÉG. Pázmány Péter Irodalmi Társaság kiadása, 1943. Két kötet. Áruk együtt 10.50 P.

Tulajdonképpen tíz év súlyos termését hordja ez a két tanulmánykötet. Egész történelmi sorsfordulónkat és a magyar élet legvéresebb problémáit vizsgálja benne a mélyen intuitív, mégis kérlelhetetlenül logikus szerző.

Főbb cikkszoportok: A sátán rostájában (az európai emberiség megrázkództatásának természetfölötti értelme), A győzelmes ember (a keresztény ember életértékéről szól), stb. A második kötetben páratlanul világos eligazítást kapunk a szociális élet nagy perében: keresztények, liberálisok és mindenfajta kommunisták között.

Nagy értéke ennek a könyvnek, hogy a tiszta krisztusi látás (kitűnő teológus szól itt) az élet minden realitásának sodró erejével párosul benne és nyelvi szempontból is, egy pázmányosan monumentális modern magyar stílus mintaképe. Aki így hirdeti Krisztus örömhírét, az tapasztalni fogja, hogy az Ige semmit sem veszített fiatal erejéből.

A pap és a teológiai tanulmányok.*

A magyarországi Unio Apostolica vezetősége azzal a megtisztelő feladattal bízott meg, hogy egyesületünk évi közgyűlésén említsek fel néhány gondolatot az egyesületi tagok napi kötelezettségei valamelyikének magyarázataként.

Az alábbiakban a nekem annakidején, a gyakorlati pasztorációs életben a legnagyobb gondot okozó úniós kötelességről szeretnék szólni, s ez az, amely egyesületi ellenőrző napunkon a napi elmélkedés után közvetlenül következő helyen áll ilyen felirattal: *Studia Ecclesiastica*. — S félreértés elkerülése végett zárójelben mindjárt az is fel van tüntetve, hogy naponkint legalább félórát kell teológiai stúdiummal foglalkozni.

Bizony, ennek a kötelezettségnek nagy elfoglaltságot jelentő kápláni munkaköröm mellett csak igen nehezen vagy egyáltalán nem tudtam eleget tenni. Akkori működési helyemen a katolikus hívek lélekszáma 15,000 volt. Leiki ellátásuk kizárólag három papi személyre, egy plébánosra s két káplánra hárult. Kivülük sehol semmi segítség, ott egyetlen szerzetesnek vagy szerzetesnőnek se híre, se hamva. A kápláni teendőkön kívül hittanóráim száma 26 volt. Három egyesület jutott nekem, amelyben a két nyári hónap kivételével, minden héten kellett beszélni. Az intelligens közönség szellemi szintje (egyetemi hallgatók egyrészt, női intelligencia másrészt), valamint a hétről-hétre visszatérő előadások megünneplésének veszedelme a szorgos készületre kényszerítettek. — Betegellátások és háztól történő, nagy területek bejárását kívánó temetések s egyéb más, bőséges pasztorációs elfoglaltságok (vasár- és ünnepnapokon binációk szentbeszéddel, keresztelek, esketések) csaknem teljesen lehetetlenné tették a napi félórás tanulást.

Nem tagadom, hogy a beszámoló megfelelő rovata sűrűn jelezte e kötelesség elmaradását. Hozzá még külön is említést tettem az Unio Apostolica németországi assisztensének, Maximilian Jüttnernek (akkor még a magyarországi tagozat tagjainak is hozzá kellett elküldeni a havi beszámolót), hogy nagyarányú elfoglaltságom mellett igen-igen nehezen megy a napi félórás elméleti foglalkozás. Jó asszisztensünk bővebb információt kért, írnám meg, mi az a nagy elfoglaltság. Tennivalóimat a fentiek szerint összegeztem. A német lelkivezető válaszában lehetetlennek minősítette, hogy munkakörömet rendszeren elláthassam; s felszólított, hogy a helyzetről tegyek jelentést a Főpász-

* A magyarországi Unio Apostolica 1943 augusztus 4-én tartott, lelkigyakorlattal egybekötött értekezletén elhangzott előadás.

toromnak, akinek bizonyára nincs tudomása arról, hogy plébániánkon a munkaerők gyarapítására halaszthatatlanul szükség van. De megnyugtattam az asszisztentst, hogy az általa jelzett és a püspök úrhoz küldendő információra nincs szükség, ő világosan ismeri a helyzetet, s a mi adottságaink a jelen körülmények között változtatást nem engednek meg, tehát munkakörünkön módosítás nem eszközölhető, hár-munknak kell azt erőnk szerint ellátni. Mire ő legalább néhány hasz-nos jótanáccsal igyekezett rajtam segíteni a „studia ecclesiastica” el-végzésében. (Tanácsait később külön jelzem.)

Fentieket azért bocsátottam szorosán vett tárgy kifejtésem elé, mert tudom, hogy paptestvéreim között is sokan vannak, akiknek nagy elfoglaltságuk miatt e kötelezettség hű ellátása gondot, nehézséget okoz. Mégis, a legnagyobb elfoglaltság közepette is keresni kell az alkalmat, hogy e téren a lehető legkevesebb legyen mulasztásunk. — További gondolatmenetünket csoportosítsuk így: I. miért? II. hogyan? és III. mit tanuljon a pap?

I. 1. Tanuljon először azért, mert ezt maga a kinyilatkoztató Isten kifejezetten is előírja számunkra a *Szentírásban*. *Malakiás* prófétánál olvassuk: „a pap ajkai őrizték a tudományt, s az ő szájából tanulják a törvényt, hiszen ő az Úr követe”. (2, 7.) Ha már az ószövetség meg-kívánta papjaitól a nagyobb tudást, mennyivel inkább áll ez az új-szövetség szolgáira. Az e téren való különbségnek is akkorának kell lennie, amennyivel felülmúlja tökéletesebb jellegével az újszövetség a régít. A pap tanulási kötelezettsége az újszövetségi *Szentírásban* egyébként bentfoglaltatik az *Udvözítő* e parancsában: „Elmenvén, tanítsatok minden népet!” (Mt. 28, 19.) Ahhoz u. i., hogy másokat taníthasson, magának is tudnia, tanulnia kell. A papi tudáshiányra a *Szentírás* egy helyen súlyos büntetést ró: „Mert te megveded a tudomá-nyt, arra ítéllek téged, hogy ne gyakorolhasd papságodat” — ol-vassuk *Ozeás* prófétánál. (4, 6.)

2. De az *egyházatyák* is tanulásra sürgetik a lelkipásztorokat életpéldájukkal, irodalmi hagyatékaikkal és közvetlen utalásaikkal. A tudásnak és hősi életnek ezek a tündöklő fároszai és erős oszlopai szinte minden idejüket, ami lelkipásztori működésükből fennmaradt, a szellemiekkel való foglalkozásnak szentelik s nem egy közülük többet írt, mint amennyit egyik-másik pap egész életén át olvas! Nagy munkásságú szentek és tudósok (Origenes, a három nagy Kappadóciai, Chrysostomus, Szent Ágoston, Szent Jeromos, Nagy Szent Gergely, Damaszkuszi Szent János, Sevillai Szent Izidor, Beda Venerabilis, Aquinói Szent Tamás, Szent Bonaventura, Bellarmin Szent Róbert, Petavius, Suarez, Szent Alfonz) ha úgy eljőnnének most közénk, na-gyon elcsodálkoznának: mennyire nem ismerjük és használjuk azokat a hatalmas szellemi kincseket, amelyeket ők fáradhatatlan munkával, átgötyört, átdolgozott éjtszakák feláldozásával alkottak, hogy jól felsze-relt szellemi fegyvertárt hagyjanak a későbbi nemzedékekre az isten-telenség ellen való harchoz. — De nemcsak életpéldájukkal és irodalmi hagyatékaikkal, hanem kifejezett utalásaikkal is szólnak a pap tanulá-sáról. Nagy Szent Gergely mondja: „Az egyházi férfiúnak mind életé-vel, mind tudásával tündökölnie kell; mert a tudás helyes élet nélkül

felfuvalkodottá tesz; a jó élet pedig kellő tudás nélkül gyümölcs-
telen marad.”¹

3. Az *Egyház* is kezdettől fogva gondos előképzésben részesítette
s kellő tudást kívánt meg azoktól, akiket az egyházi rend szentségének
felvételéhez engedett. E cél elérésére vonatkozó kívánalma és gondos-
kodása kezdettől fogva napjainkig állandóan fokozódott. — I. Gelasius
pápa óta (494) a tudáshiány a felszentelésnek kánoni akadály.

Van, aki tiszteletben tartva a Szentírás, a Szenthagyomány és az
Egyház előírásait, készségesen elismeri, hogy a papnak valóban kellő
tudással kell rendelkeznie. De azt vallja, hogy a megkívánható szellemi
kincsek birtokába jutunk s magunkkal hozzuk a szemináriumból, fő-
iskolából, egyetemről. Következésképp, arra az intelemre, hogy felszen-
telésünk után is szükségünk van folytonos önképzésre mindaddig, amíg
a lelkek szolgálatában állunk, ezt válaszolja: amennyit én tudok, elég
az nekem! Staudinger² élesen elítélően válaszol e kifogásokra. Tudsz
eleget? — kérdi gúnyosan. Igen, tudsz annyit, amennyi elegendő ön-
ámításodhoz! Tudsz annyit, hogy a rád bízott lelkekkel tégy valami
jót is, — de még több ügyetlenséget, fonákságot, s elmulasszál számtalan
jót! Persze korlátoltságodban, amellyel nem átallod hangoztatni,
hogy eleget tudsz, miképpen vennéd észre: mennyi még az, amit tudnod
kellene hivatásod megfelelő betöltéséhez! — „Én eleget tudok!” —
merheti-e valaki e szavakat kiejteni, ha arra gondol, hogy Szent Ágoston,
Szent Tamás és Szent Alfonz haláluk napjáig nem hagyták abba
a megfeszített tanulást s mégsem mertek úgy nyilatkozni, hogy ők már
eleget tudnak!

Hogy mennyire szükségünk van a tanultak folytonos ismétlésére,
a régi ismeretek felrisszítására, mutatja a két következő, megtörtént
eset. Újmisés koromban faluhelyen tartózkodtam. Legények össze-
verekedtek. Kettő belehalt, a többiek csendőrkézzre kerültek. A szülők
üzennek a plébánosnak, hogy a fiúk gyónni szeretnének elszállításuk
előtt. A plébános vissza akar üzeni, hogy nem gyónhatnak, mert fenn-
tartott kiközösítésbe estek emberölés miatt. Az esetnek tanúja lévén,
az akkor vizsgázott tanyanyag ismeretében az ellentétes megoldásra
irányítottam a figyelmet. A kérdésnek közösen utánanézve, való-
ban úgy találtuk, hogy gyóntathatók és feloldozhatók a szerencsétlen
fiatalemberek. — A másik, nemrégiben történt eset: az egyik püspöki
aulába ír egy lelkipásztor s jelenti, hogy távollétében helyettese téve-
désből hirdetések nélkül esketett meg jegyeseket; lévén ez a házasa-
g érvénytelen, — írja — „sanatio in radice”-t kér. Bizony elég nagy-
fokú tájékozatlanság! S ne gondoljuk, hogy utolsó emberek voltak
ezek! Ellenkezőleg, igen tanult és kitűntetett férfiak. Nem megbotrán-
kozni akarunk az eseteken vagy azokat elítélni, hanem csak okulni
belőlük.

Külső tekintélyi érveket (Szentírás, Szenthagyomány, Egyház)
vettünk eddig figyelembe a papi önképzés szükségessége mellett.
Továbbiakban nézzük a belső bizonyítékok vonalán: mi a haszna, az
előnye a szellemi önképzésnek?

¹ Josef Staudinger: Jesus und sein Priester. Freiburg i. Br. 1936. 86.

² Idézett művében 89. 1.

1. Első, hogy *szilárdan megalapozottá teszi a lelki életet*. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a hitnek és tudásnak, az istenszeretetnek és istenismeretnek szoros összetartozását. A hitet szilárdítja, ha azt elméletileg jól körülbástyázom. Istenszeretetem nem hullámló, hangulati elem, hanem lelki életem ingathatatlanul egyensúlyban tartó valóság, ha teológiai tanulmányaim alapján a maga nagy valóságértéke szerint hordozom Isten szellemi képét lelkemben. Nem is vágyódhatom kelően Isten után, nem is szerethetem Őt, ha előbb meg nem ismertem. Közismert, alapvető bölcséleti elv: Nil volitum, quin praecognitum! Szent Ágoston szerint is, Isten megismerése egyenlő az Ő megszerzésével: Noverim Te, ut amem Te! Ha megismertem Őt, már szeretem is! S mikor Isten megismerésével kapcsolatban keresem hozzá való viszonyomat s meglátom, hogy minden, ami vagyok s a jó, ami bennem van, Istennek ajándéka; viszont minden rossz, bűn, hiba, ami elrútít, az sajátom, — ez az elméleti ismeret a lelki életnek alapvető sarkélményéhez, a helyes alázatossághoz vezet, ugyancsak Szent Ágoston szerint: „Noverim me, ut despiciam me!” Nem kétséges tehát, hogy a pap lelki élete csak akkor rendelkezik mély gyökerekkel, ha nem hiányzik a kellő elméleti tudás. Valaki az ész és szív, a tudás és jámborság viszonyát a következő hasonlattal fejezte ki: Az értelem és a szív egy és ugyanazon mérlegnek két serpenyője. Ha az értelem serpenyője jól meg van rakva, a szív-serpenyő felemelkedik. Ha ellenben az értelem serpenyője üres, a szív mélyre süllyed.

2. Szükséges az intenzív, folytonos szellemi önképzés *a papság tekintélyének megóvására*, vagy amennyiben már elveszett, visszaszerzésére. Az éleslátású Napoleon tette egyszer az egyik államtanácsban azt a megszívlelendő kijelentést: „A papok abban a pillanatban ejtették ki kezükből az irányítás gyeplőjét, amikor tétlenül nézték, hogy a tudományok berkeiben a vezetőhelyek átmenjenek a laikusok birtokába.”³ — A magyar történettudományban 200 évvel ezelőtt a papok, szerzetesek, elsősorban a jezsuiták vezettek. A jezsuita rend eltörlésével a vezetés egyre jobban ment át a nem egyháziak kezébe. Ennek eredménye lett a magyar történelemnek teljesen protestáns beállítású szemlélete és ennek diadala. (Még katolikus papok is 50—60 %-ban ilyen beállításban látják a magyar történelmet!) Ma papok nem játszanak jelentős szerepet a magyar köztörténetírásban, sőt egyháztörténetünket is nagyrészt világiak írják s papok járnak iskolába világi történészekhez, hogy ellessék tudományukat, módszereiket s ha késve is, de nyomukba lépjenek, igyekezzenek pótolni a hiányokat.

3. Minden foglalkozásban, hivatáskörben *szükség van a továbbképzésre*. — Az az orvos, aki egyetemi tanulmányaival befejezettnek vélné ismeretszerzését, az orvostudomány mai szédületes fejlődése mellett csakhamar bezárhatná rendelőjét. — Nemrégiben hosszú évek után egyik gyerekkori földim, jóbarátom, aki jelenleg egyik tekintélyes vidéki OTI-körzetnek főtitkára, töltött heteket városunkban. Gyakran jöttünk össze, sokat beszélgettünk régi és új dolgokról. Meglepődtem, amikor megtudtam, hogy a sok új rendelet közepette meny-

³ Staudinger id. m. 94.

nyire folyton fejlődő valami az OTI-ügy, mennyi időt kell ott egy-egy vezetőnek az új jogszabályokat tartalmazó rendeletek tanulmányozásának szentelnie, hogy az újakat a régiék rendszerébe, egységébe beillessze, nehogy egy-egy rendelet könnyelmű kezelésével az intézményt károsodás érje; mert ez a tisztviselőnek szinte soha jóvá nem tehető hibapontul számíthatna! — Júliusi tíznapos légo-tanfolyamunkon a vezető tanár egy-egy ismeretcsoport közlésekor többször bemutatta a légo-ügyben 1938 óta beállott ugrásszerű fejlődést. Mennyi új, folyton módosító rendelkezés fejlesztette ki a mai állapotot! Tehát az élet minden — mégoly ellentétes vonalán is folytonos a fejlődés! Hát akkor csak a mi hivatásunkkal kapcsolatban ne lenne továbbjutás?! — Az igaz, hogy a kinyilatkoztatás örök, hitünk állandó, a dogmák változatlanok. S mégsem ellentmondás fejlődésről beszélni. Mert időközben változik a korszellem, az emberek vallási igénye; ellenségeink is másként formulázzák meg támadásaikat. Így a mi örök, önmagukban változatlan értékeinket is az emberek felé új oldalról kell bemutatni, a régi igazságot új ruhába öltöztetni, belőlük a mai igények megkívánta gyakorlati alkalmazásokat levonni.

4. *Híveink elvárják*, hogy a pap a maga hivatásának területén belül, annak elméleti és gyakorlati igazágaiban *otthonosan mozogjon*. Ha más síkon, a csillagászat, fizika, irodalom birodalmában rendelkezik kiváló ismeretekkel, azt értékeli, talán meg is csodálja. De ha nem járatos bennük, nem veszi tőlük rossznéven. Elveszti azonban hívei megbecsülését, ha észreveszik, hogy nem tudja azt, amit tudnia kellene. S híveink e szempontból egyre igényesebbek. Behatóan érdeklődnek a dogmatika, a morális, az egyháztörténelem és liturgia aprólékos kérdései iránt. — Alkalmilag egy vegyes társaságban az ott jelenlévő egyik alezredes nagy megértéssel és elismeréssel a papi coelibatus iránt kérdezte: Melyik elvirai zsinat is tette Nyugaton kötelezővé a coelibátust 300-ban, a spanyolországi vagy a kisázsiai? Másik kérdés: a Szent József patrocínium octávjának vasárnapján a praefatio miért van a vasárnapról s nem Szent Józsefről, amikor viszont a Szent Szív ünnepe octávjának vasárnapján a praefatiót a Szent Szívről vesszük? — Ismét másvalaki nemrégiben arról érdeklődött, hogy a moziban látott Borgia Lucrezia-film történeti meséje mennyiben felel meg a valóságnak?

5. Fontos, hogy a divatos nézetek, a minden embert magával ragadó *korszellem idején* a pap az *igazság képviselője* maradjon. Egyrészt, hogy a jószándékkal kellő eligazítást keresőknek meg tudja mutatni a helyes utat, másrészt, hogy őt magát ne kapja fel és sodorja magával, mint könnyű pelyvát a divatos nézetek változó forgószele. Mert hogy új és új áramlatokkal számolni kell, azt már előre megmondta Szent Pál a Timoteushoz írt II. pasztorális levelében: „Lesz ugyanis idő, mikor majd az emberek nem viselik el az egészséges tanítást, hanem saját kívánságaik szerint seregszámra szereznek maguknak új tanítókat, mert visziket a fülük és elfordítják fülüket az igazságtól, de odaadják magukat a meséknek. Te vigyázz, viseld el a szenvedéseket mindenben, végezd az evangelista dolgát, töltsd be szolgálatodat, légy józan.” (II Tim. 4, 3—5.) S úgy lett, ahogyan Szent Pál megjövendölte. Már az első századok mindegyikében felütötte fejét

valamely divatos tévtan. Az Egyház szembeállította ezekkel a helyes tanítást kifejtő egyetemes zsinatokat. Ennek ellenére sok pap megszédült és a helyett, hogy a föld sava, másoknak megőrzői lettek volna, maguk is beleszédültek a korszellem kavargó örvényébe. A középkori zsinatok is nem győzik hozni a fegyelmi rendelkezéseket a kor divatját követő papok ellen: ne kövessék a világiak divatos szórakozásait, ne járjanak divatos ruhában, ne úzzenek a hivatásukkal össze nem egyeztethető foglalkozásokat stb. — Ennek ellenére a korszellem divatjának hódítása sokszor igen erős volt a papság soraiban. A reneszánsz nagy számmal kerítette hatalmába a papokat, főpapokat, sőt pápákat. Marsilius Ficinus firenzei kanonok a szószerkekre Plato-könyvet vitt magával s az evangélium hirdetése helyett annak a szövegét magyarázta. A reneszánsz-pápák sok tekintetben káros uralma közismert. Magyarországon is erősen hódított a reneszánsz szellem az egyháziak között. A most folyó lelkigyakorlatunknak vezető pátere is említette egyik beszédében Szalkai László prímást és Geréb László erdélyi püspököt, mint kirívó reneszánsz-egyénségeket. A példákat tovább lehet fokozni. Szalkai elődei a prímási székekben: Szatmári György s még előbb Bakócz Tamás, szintén reneszánsz-főpapok; Várday István kalocsai érsek, Vitéz János váradi, Janus Pannonius pécsi, Báthori Miklós váci püspökök a divatos szellemiségnek szintén kiemelkedő képviselői.

A reformáció szintén bőségesen szedte áldozatait a papság köréből. A magyarországi reformáció megalapítói és első terjesztői: Dévai Biró Mátyás, Sztáray Mihály, Erdősi Szilveszter János, Kálmáncsehi Sánta Márton, Dávid Ferenc: mind katolikus papok és szerzetesek voltak. Sajnos, az újabb századok divatos korszellemével szemben sem mutatkozott több tartóerő. A racionalista elem a 18. században éppúgy behatolt a papság soraiba, mint annakidején a reneszánsz vagy reformáció. A 18. század vége felé a teológiai tárgyak közül törlik a skolasztikus filozófiát; szégyelték Szent Tamást, szégyelték a középkori metafizikát. Így korábban a tomizmus erőteljes képviselőjében oly eredményes salzburgi egyetemen a század közepétől annyira eltávolodnak a skolasztikától s frigy létesül az új áramlatokkal, hogy a tanárok szégyenkeznek Szent Tamás ünnepén méltató beszéd tartására vállalkozni. E szomorú szellemi züllés eredményeképpen aztán 1791-ben el is törlik Szent Tamás ünnepének megülését a filozófiai és teológiai karon. Egy teológiai tanár 1812-ben magyar nyelvű filozófiát ad ki s ebben a skolasztikát úgy jellemzi, hogy az nem egyéb, mint nagyfokú tudatlanság, s a középkorról azt írja, hogy „nem lehet száraz szemmel nézni azon csapásokat, amelyek a tudományokat komor alkonyodásba hozták”.⁴

A jozefinizmus, majd a liberalizmus is szedte sorainkból az áldozatokat. Tipikus példája a liberális felfogású paptudósnak Horváth Mihály, a különben kitűnő paptörténész. — Az első világháború után ismét új szellem indult el Nyugatról. Egyike azoknak a divatos hullámoknak, amelyek ahogyan keletkeztek, hódítottak, virágoztak, ugyanúgy le is tűnnek. Hogy papságunknak milyen volt a magatartása

⁴ Félegyházy J.: Teológiatörténet. I. 130.

vele szemben, arról most nyilatkozni még korai volna. Felületes szemlélet számára eléggé kedvezőnek mutatkozik a helyzet. Valójában azonban nem egészen így van. A papság fiatalabb generációjába a kelletténél erősebben szívódott fel a korszellem, s hogy eredményeiben ennek nagyobb hatása nem mutatkozott, az köszönhető nálunk a szélső-jobboldal egyesektől annyira áhított, de szerencsére elmaradt győzelmének. Egy ilyen „győzelem” szomorú meglepetéseket hozott volna. Az sem hallgatható el, hogy az utóbbi éveknek a korábbiaknál erősebb aposztázias hulláma is okozati összefüggésben áll éppen ezzel a korszellemmel. A szerzetesi és világi papi utánpótlásnak ijesztő alázuhanása, a hivatások számbeli csökkenése is elsősorban a korszellem hatásának tudható be. — S vajjon hogyan teljesítette a papság másik feladatát: a hívek eligazítását és milyen eredménnyel? Általában az eredmény igen csekély volt. E tekintetben nem hallgattak Egyházra, papságra, sőt sok gúny, támadás érte őket e miatt a szélsőjobbról. De nem baj. Ez ereje, dícsérete lesz egy lehiggadtabb időben. Nem hallgatható el, hogy szolidabb teológiai alap, nagyobb szellemi felkészültség esetén szavának több súlya lett volna. Tehát a világnézeti elirányítás céljából nem lehet eléggé hangsúlyozni a fokozott szellemi felkészülés szükségét.

II. Látjuk, mennyire fontos a papnál a szellemi tőke folytonos gyarapítása. Most nézzük, hogyan tehetünk és tegyünk eleget a „studium ecclesiasticum” kötelezettségének?

Ne a kapkodás, a kíváncsiság vezessen. Ne legyünk e téren sem állhatatlanok, mert különben ránk is állani fog az a Szent Pál-féle megállapítás, hogy vannak, „kik mindíg tanulnak, de az igazság ismeretére soha el nem jutnak”. (II Tim. 3, 7.) A kapkodás helyett igyekezzünk rendszerességet belevinni tanulmányainkba s eszméléssel, gyakorlati alkalmazással hasznunkra is fordítani az elméleti ismeretet, ama bölcs megállapítás szerint: „Non parienda nobis solum, sed fruenta sapientia est.” Tegyük úgy, mint a méh: a virággal gyűjtött anyaggal előbb magát táplálja, magában dolgozza fel s utána lesz belőle az értékes, másnak is hasznothajtó méz.

Igen okosan igazít el bennünket Szent Bernát, amikor a tanulás módjáról, céljáról szól: „Egyesek azért tanulnak, — úgymond — hogy sok érdekeset megtudjanak s ez kíváncsiság; mások, hogy a tudományból anyagi előnyt húzzanak s ez kapzsiság; ismét mások, hogy ki-tűnjenek s ez hiúság; mások, hogy előkészítsék az utat méltóságokba, magas állásokba s ez becsvágy; mások, hogy képzetek legyenek s ez okosság; végül vannak, akik azért tanulnak, hogy ember-társaiknak tudásukkal használjanak s ez a tanulás: szeretet.”

Ugyancsak ide, a hogyan kérdéshez tartozik az is: van-e a lelki-pásztornak sok elfoglaltsága közepette ideje a napi félórás tanulás-hoz? Van, ha azt ügyesen beállítja egyéb elfoglaltsága szolgálatába. S itt jött jótanácsaival segítségemre az említett német asszisztens, Maximilian Jüttner. Jelezte, hogy a katechézisre való készület nyugodtan beszámítható studium ecclesiasticumként, ha kitesz napi fél-órát. Mivel nálam többre is rúgott (könyveket, feldolgozásokat használtam, vázlatot, sőt részletes kidolgozást készítettem, hogy a következő esztendőkre meglegyen), nyugodtan éltem a kapott jótanáccsal.

A hitoktató, a káplán tehát az első 1—2 évben, amíg komoly előkészületet kíván a katechézis, ha a vele való foglalkozás legalább félórát kitesz, ezzel egyesületi kötelezettségét is teljesítette. Ugyancsak beszámítható *studium ecclesiasticum*nak a prédikációra való készülődés. Hiszen ez nálam, s gondolom más kezdőnél is, három délutánomat is igénybe vette. S még ma — másfél évtized múltán — is belekerül jó félnapomba egy-egy prédikációs készüllet: tehát aznapra megvan a *studium ecclesiasticum*.

Nemcsak a könyvekből, hanem a szakfolyóiratokból merített ismeretszerzés is beszámítható. Ha pl. járatom az egyedüli magyar nyelvű hittudományi folyóiratot, a *Theológiát* s ennek értékes teológiai mondanivalóit figyelmesen, megemésztve olvasom: eleget teszek önképzési kötelezettségemnek. Ugyanez mondható az Egyházi Lapok komoly, tartalmas dogmatikai, jogi, liturgikus, lelkipásztori írásairól, — nem azonban könnyebb fajsúlyú eszmefuttatásairól.

E mellett természetesen nem szabad hiányozni a lassan, alaposan átvett, teljes értékű teológiai művek: egy-egy dogmatika, morális, pasztorális, egyházjog áttanulmányozásának sem!

III. S itt jutunk el ahhoz az utolsó, befejező kérdésünkhöz: *mit* is tanuljunk?

1. Mivel naponkint úgyis kötelező egy fejezet elolvasása a Szentírásból, nem látszik sürgető szükségűnek a *studium biblicum* külön tanulmányozása (hacsak valaki szakképzettségre nem törekszik e körből). A szentírási kritikának sokszor oly meddő s aránylag gyors egymásutánban alátűnő változatai nem érdekelhetnek túlságosan bennünket. Az exegéták mondásai is, a korban előbbre haladó pap számára egyre inkább emberi (bár sokszor igen tiszteletreméltó) vélekedéseknek tűnnek fel a szent szöveg csodás mélységű és melegségű tanítása és lélektáplálása mellett. Éppen ezért egyre nagyobb legyen a papban a hűség, a ragaszkodás a Szentíráshoz, annak olvasásához, megfogadván Szent Pál intelmét, aki így ír Timoteushoz: „Te csak tarts ki a mellett, amit tanultál s amiről meggyőződöttél, hiszen tudod, kitől tanultad s gyermekkorod óta ismered a szent írásokat, melyek a Krisztus Jézusban való hit révén üdvösségre oktathatnak téged.” (II Tim. 3, 13.)

2. A *filozófia* propedeutikus, előkészítő jellege miatt, amely előkészítésen már túl van minden felszentelt pap, e szempontból szintén nem mutatkozik élesen elsővonalbeli tanulmányozási anyagnak.

3. Viszont nem lehet eléggé hangsúlyozni a *dogmatika* szeretetét s a vele való gyakori, beható foglalkozást. Valljuk meg, hogy iránta többekben tapasztalható egy kis idegenkedés és még több mulasztás. Ennek kettős oka van. Egyrészt, mert gyakorlati alkalmazhatósága a morálissal, pasztorálissal, joggal szemben kevesebbnek látszik; — másrészt, mert természete szerint a legnehezebb, legelvontabb teológiai tárgy. Tanulmányozása megfeszítettebb szellemi erő kifejtést igényel, amitől a kényelmes emberi természet húzódozik.

Ennek ellenére is szükséges hangoztatni fontosságát. Minden mesterembernek, hivatalnoknak, orvosnak, mérnöknek stb. tisztában kell lennie a maga foglalkozása tárgyával. A pap sem lehet kivétel ez alól. A mi foglalkozásunk tárgya Isten. Őt kell megismernünk önmagában, Őt a hozzánk való vonatkozásokban. Hozzá kell eljutnunk ön-

magunknak s Hozzá kell vezetni az embereket. Közvetítők vagyunk Isten és ember között; kötelességünk, hogy legjobb tehetségünk szerint ismerjük megbízónkat, Istent; Őt, akinél embertársaink közbenjárójának kell lennünk. Igaz, hogy nemcsak a dogmatikának, hanem az egész teológiának Isten a tárgya, de míg a teológia többi disciplinái már csak közvetett, alkalmazott teológia, addig a dogmatika eminenter, elsősleges értelemben véve az.

Micsoda tartópilléreket ad lelki életünk számára a dogmatika! Ha csak úgy hirtelenében magára az Isten lényegére vonatkozó filozófiai fogalmakat vesszük, már azok sem száraz rendszerezési princípiumok, hanem életet lehellnek! Ha tanulmányozom, hogy Isten „ens a se“, „esse subsistens“, hogy csak Ő egyedül abszolút, minden egyéb esetleges, lehullik: mindjárt eszembe idézi, hogy nem érdemes másért élni, dolgozni, de még csak egy lépést sem tenni; figyelmeztet arra, ami az „unum necessarium“. — Ha olvasok a „primus motor movens immobilis“-ről s a corrolariumban arról, hogy minden mozgás elsősleges elve Isten, hogy nincs egyetlen mozdulatom, amit ne Ő végezne bennem elsőslegesen, akkor adódik a következtetés: tehát minden mozdulatom, akár értelmi, akár cselekvésbeli, legyen vele teljes harmóniában! — Mikor azt tanulom, hogy minden jónak, szépnek, értéknek, pozitívumnak a „prima causa“-ja Isten, eszembe jut: tehát az én létem minden adottságának, képességeinek is Ő a forrása, — Neki minden tisztelet s nekem nem lehet Vele szemben soha eléggé alázatosnak lennem! S ha arról szól a dogmatika, hogy Isten „est ens summe perfectum“, rájövök, hogy hamis eszmények helyett Őt, minden tökéletesség teljességét és forrását kell megtennem élet- és cselekvési eszményemül. — S így lehetne sorra venni Isten lényegének egyéb mozzanatait, továbbá a dogmatikának Krisztusról, megváltásról, szentségekről, utolsó dolgokról szóló traktatusait; mindez nemcsak ismeretünket gyarapítaná, hanem lelki életünk számára is a legmélyebb megalapozást nyújtaná.

4. Ami az *erkölcstant* illeti, ezt talán soha nem volna szabad a papnak kezéből letennie, hogy híveinek a gyóntatószékben jó vezetője legyen. A papnövendék a morálisban gyerekésszel talán csak a bűnök katalógusát látja. Itt-ott valamely erény fogalma jobban tisztázódott előtte. Amint azonban kint érettebb ésszel forgatja a morálist, meg látja benne azokat az elveket, amelyeknek segítségével a pap hívei számára az erkölcsi törvények világoslátású kifejtője, a lelkek okos bírója, gyógyító orvosa és bölcs irányítója lehet.

5. A *lelkipásztorkodástan* és *szertartástan* a pap mindennapi leggyakoribb ténykedéseit teszi tudatosabbá és lélekkel telítettebbé. A liturgikus mozgalom fellendülő korában szükségtelen hangoztatni a teológia e részei alapos ismeretének fontosságát.

6. Az *egyházjog* tanulmányozása is elsőrendű fontosságú. A katolikus Egyház és a felekezeti ú. n. egyházak közötti lényeges különbség, hogy míg Krisztus igaz Egyháza, a katolikus Egyház tudatosan vallja magáról a látható jelleget, mert isteni Alapítója ilyenek rendelte, addig a szekták egyházai — saját tanításuk szerint — láthatatlan egyházak. Egyházunk tehát látható, vagyis jogilag megfogható Egyház, élete jogi keretek között folyik le s jogi jellegét krisztusi

rendelésre építi. Ezért kell Egyházunk jogszabályait alaposan ismerni. Egyházunknak a mi számunkra látható élete — jogi élet. Az egyház-kormányzatnak, közigazgatásnak, bíraskodásnak s minden nem kizárólag lelki ténykedésnek jogi formához kell kötve lennie, sőt egészen lelki cselekmények is a felismerhetőség, megnyugtatás és bizonyíthatóság szempontjából jogilag megfogható külső cselekményeket tételnek fel és írnak elő. A plébánia közigazgatása, iskolaügye, a házassági esetek okos megértése és elirányítása kellő és állandóan fel-frissített, ébren tartott jogi tudást tételnek fel.

7. Az *egyháztörténelem* már ismét nem számítható gyakorlati tárgynak. Mégis érdemes vele foglalkozni: a történeti tudás az emberek érdekli s azt becsülik, — másrészt a legegységesebb távlatú műveltséget a történeti tájékozódás biztosítja számunkra. (*Historia est testis temporum et magistra vitae.*)

Szabályzatunk „*studium ecclesiasticum*”-ot ír elő; ezért nem térek ki más tudományokkal való foglalkozásra. Mint a teológiával érintkezőket azonban legyen szabad felemlíteni (a filozófiától külön választva) a *szociológiát*, mint napjaink legfontosabb kérdéseinek keresztény szemléletű elméletét; és a falukutatásból kiinduló, ma népiségtudománynak nevezett új, elméleti és gyakorlati irányzatot. Ez új tudománynak jelentős részét képezi a vallásos néprajz, amely már nem tekinthető idegen területnek a pap számára sem.

*

Szalézi Szent Ferenc a tudást a pap nyolcadik szentségének nevezi. S valóban, hogy a rábizottakat az Udvözítő rendelkezése értelmében meg tudja óvni, őket a helyes úton tudja vezetni s ő maga a világ világossága tudjon maradni, az nem utolsó sorban a teológiai tudományokkal való állandó kapcsolatától függ. „Unwissenheit die Mutter aller Irrtümer.”⁵

Ha nem tanulnak a papok, a küzdő (militans) Egyház: „*Ecclesia dormiens*” lesz. Helyette majd megkezdí a munkát és virrasztást a sátán, de akkor már jaj nekünk!

Egy alkalommal bemutattak *XIII. Leo* pápának egy nagyratörő, tudománykedvelő, tehetséges fiatal papot. A pápa elismerően nyilatkozott a nemes, megengedett ambíciótól fűtött tudományszeretetről, de hangsúlyozta, hogy a tudományszeretetet kösse össze az erény szeretetével s a kettőt együttesen gyakorolja. Így szólta hozzá: A keresztény erényektől övezett tudomány legyen papi méltóságodnak királyi dísz.

A nagy tudós *Görres* pedig így szól: Tudás és jámborság a papi életnek két szeme. Ha egyik vagy másik hiányzik, hiányzik a papi élet egyik szeme. Márpedig az egyszemű ember se nem szép, se nem ép!

Az *Unio Apostolica* okos szabályzata az elmélkedés mellett mindjárt a második helyre illeszti a „*Studia Ecclesiastica*”-t. A kötelező előírás azt célozza, hogy a jámborság mellett a papi tisztánlátásnak másik szeme, a tudás is töretlen fénnel ragyogjon bennünk!

Félegyházy József dr.

⁵ *August. Rösler: Fürs Priesterherz. Münster i. W. 1908. 251.*

A papi egység útja.

A clunyi gondolat.

Cluny példája azt mutatja, hogy a papság egyházas szellemű lelki megújodása maga után vonja az egész társadalom katolizálását. Röviden összefoglalva ez a clunyi gondolat: a papságnak az egyetemes krisztusi béke szellemében való összefogása által helyreállítani a társadalmi osztályok és nemzetek békés együttműködését. A X. század zűrzavarából ezt hozta létre a clunyi reform, s ennek a feladatnak végrehajtását várja tőlünk a XX. század zűrzavara.

Ily nagyarányú munka elvégzése nem történhet meg külön erre a célra megalkotott szervezet nélkül. Cluny hatalmas világszervezetet hozott létre szerzetesekből, világi papokból és fejedelmekből, s bármily csodálatos lelki elmélyedés mellett ily szervezet nélkül nem érte volna el a békét. Ma csak egy megoldás látszik alkalmasnak: a hivatási szervezkedés. Nemcsak azért, mert a földi ország és a zűrzavar fejedelme apokaliptikus arányú szervezetekben támad és nekünk is szükségünk van minden erőnk egyesítésére a legszélesebb alapokon, hanem azért is, mert ez az út vezet az egész társadalom összefogására a béke rendjében. A papi egység így a társadalmi egység kovásza lesz és kihat a nemzetek közti egység megeremtésére is. Egy szerzet körül való összefogás ma gyakorlatilag megoldhatatlan lenne, de a papi hivatás mindnyájunkat összekapcsol, a hivatási szervezkedés gondolata a társadalom minden rétegével közös. Alapja pedig ugyanaz, mint Clunyé: a béke rendjének gondolata.

Mindenekelőtt lássuk világosan a hivatási szervezkedés mibenlétét, az Egyház lényegével való összhangját és azt az utat, melyet a papi egységnek be kell futnia, hogy eljusson a vázolt társadalmi kiteljesedéshez. Ha a papi hivatás lehető egyéni és társadalmi fejlődésének útját végigkísérjük, kérdéseinkre megkapjuk a hozzávetőleges feleletet. A részletek felderítése azután már egyrészt külön tanulmányok, másrészt az élet feladata lesz.

A hivatás.

Első mozzanat az *alanyi hivatás* (vocatio). A pályaválasztás előtt álló fiatalemberben felmerül a gondolat, hogy pappá lesz. Eszméjét támogatják különféle külső és belső körülmények, ezekben többé-kevésbé Isten akarata nyilvánul. A hívó szó követése szabadakaratától függ. Többekkel együtt közös elhatározással beléphet a szemináriumba, felszenteltetheti magát. Még nem ez a hivatási szervezkedés. Előbb jön a második mozzanat, a *tárgyi hivatás*. Ez a társadalomban

a munkafelosztás következtében keletkezett, s viszonylag nagyobb önálló feladatkört betöltő hivatal, foglalkozási ág. A papi hivatás ebben az értelemben maga is szervezetet, hierarchiát alkot, részben isteni, részben emberi jog, és pedig az Egyház rendelkezései szerint. Ez nem képezheti szabad szervezkedés tárgyát. Hasonló a helyzet az állam egyházi vonatkozású törvényeivel kapcsolatban; ezek módosítása rendszerint Róma és az állami kormányzat közti konkordátumok törvénybeiktatásával történik. Csak újabb papi állások szervezése lehetséges társadalmi megmozdulás útján, a megfelelő jóváhagyások elnyerésével. De még nem ez az, amit hivatásszervezkedésen értünk.

A harmadik mozzanat a hivatás mint *életforma*. A pap elfoglalta hivatalát, ez most már számára megélhetési forrást, társadalmi állást, testi-lelki életének keretét s jórészt tartalmát is jelenti. Ez az, ami itt bennünket közelebbről érdekel s a hivatási szervezkedés alapja. Ez az alanyi és tárgyi hivatáson túl azok következményeit foglalja magában, melyek világi embernél elsősorban a fizetéssel kapcsolatosak, papnál — legalább eszményileg — a lelki kamatokkal. Ezeknek a gyümölcsöknek szaporítása, jobb felhasználása a cél, amelyért a hivatásszervezkedés a társadalomban megindult, s amelynek elérésére a papi egység mozgalma is irányul. Vagyis keressük az utakat-módokat, hogy papi hivatásunk kereteiben miképpen szerezhethünk több érdemet Isten szolgálatával, Isten dicsőségének és országának terjesztésével.

Werner Sombart, a híres német társadalombölcsező, a hivatási szervezkedésnek három fokozatát különbözteti meg: intencionális, finális, ideális egység. Az első szellemi közösség, a második mozgalmi szervezet, a harmadik rendi testület. Ez a felosztás jól mutatja a hivatási szervezkedés fokozatos kibontakozását s alkalmas arra, hogy a papi egység útját is képzeletünk vásznára vetítse. A papi egységnek is előbb a lélekben kell kialakulnia, hogy életképessé legyen. Azután mozgalommá kell lennie, hogy magával sodorja a bátortalanokat és gyengéket is, ha vannak ilyenek sorainkban, végül szilárd szervezetet kell kapnia, hogy erődítménnyé legyen a béke rendjének őrizetében.

A szellemi közösség.

Fiatal paptestvérünk rövidesen rájön arra, hogy súlyos megpróbáltatást jelent számára az egyedüllét. Érzi, hogy a világ szellemével való birkózás meghaladja egyéni erőit, és ha nem kap erősítést, őt is elsodorja az örvény. Imaélete még korántsem annyira fejlett, hogy a felszínen tudná tartani. Körülnéz segítő kezek után. Tegyük fel, szerencséje van. Felettese megértő, atyai jósággal bánik vele, testi és lelki ügyeit egyaránt nagy tapintattal és szeretettel egyengeti el. Fiatal paptársakra is talál, akikkel kellemes órákat töltenek együtt. A súlyos botlásoktól megóvjva ez a családias szeretetegység, még sincs egészen megelégedve. Azt szeretné, ha a hivatás ügyeit mindenki szívügyének érezné s mélyreható megbeszéléseket tarthatna velük. De csak nagyon ritkán sikerül a társalgást elmélyítenie. Mindenki fáradt s a pihenés óráit vidám csevegéssel szereti eltölteni.

„Szítsd fel magadban Isten kegyelmét, amely benned van” (2 Tim. 1, 6.) — súgja valami. Ó igen, a szüntelen égő áldozat tüzének nem

szabad kialudnia, a tüzet táplálni kell! Nem elég az oltár köteléke, nem elég a szeretet melege sem, bár néha ez is hiányzik. Új és új éghető anyag is szükséges és a Szentlélek lehellete... Így töpreng a fiatal pap, mígnem egy szép napon felkeresi a szemináriumban régi spirituálisát. A tapasztalt lelkivezető avatott kézzel nyúl a didergő lélekhez, megmelengeti, megmossa, bekötözi sebeit, aztán meghívja a havi lelki számvételre. Ott majd találkozik testvéreivel, akik hozzá hasonlóan ápolják a hivatás tüzeit, ott majd kap táplálékot a következő hónapra. S a kereső szív úgy érzi, megtalálta, ami után vágyódott.

Sombart szerint igazi hivatási közösség csak akkor létesül, ha a tagok közt a közös hivatás iránti szeretet alkotja a köteléket. Ez annyit tesz, hogy a pusztá baráti vagy lelkiatya-fiúi viszony még a papok közt sem jelent hivatási egyesülést. Csak hogyha az alap a hivatás értékelése, terheinek megkönnyítése, célkitűzéseinek, eszmei alapjainak mélyebb átélése, jön létre az intencionális egység. Jellemző vonásai ennek, hogy tagjaiban feléled a hivatási öntudat, a becsületérzés, vagyis hivatásuk magas értékelése, lelkiismeretes szolgálata és a sürgető érzés, hogy másokat is annak megbecsülésére bírjanak s tartózkodjanak minden olyan cselekedettől, amely a hivatáság tekintélyét csorbíthatná. Maga a kötelék szellemi, intencionális, nem tartja még össze külön szervezet. Ilyen közösség pl. a hivatás lelkét ápoló folyóirat, a mi esetünkben a Papi Lelkiség körül csoportosuló olvasói gárda.

Mindazonáltal, mint a szellemi egység kialakulásának fontos előfeltételét, ide kell sorolnunk mindazokat a kisebb tömörüléseket, melyek az együvé tartozás érzését felkeltik. Ilyen az előljáró és alattvaló közötti patriarchális viszony, a családi, baráti és lelki egyesülések. Szent Ágoston családi békének nevezi az együttlakók rendszerinti egyetértését a családfővel a parancsolásban és engedelmisségben. Hasonló a régi germán jog házi békéje (Hausfriede), az a biztonság, amit a ház és a házigazda családjának és vendégeinek nyújt minden kívülről és belülről jövő támadással szemben. Ez a családi viszony, alkalmazva a tárgyi értelemben vett hivatás kereteire, feloldja annak merevségét, s az igazságosság rendjét a szeretet méltányosságával enyhíti. Ezzel átvezet az életforma, lelkület, szellem egységesülése felé. Nagy fontossága van ennek olyan hivatáságokban, hol, mint a papi, katonai, hivatalnoki pályán, maga a tárgyi hivatás is széleskörű szervezetet jelent és csak egy lépést kell tenni a megfelelő szellem megteremtéséhez.

Az Egyház története gyakran mutat fel olyan eseteket, midőn a nagyszívű főpásztor nemcsak baráti találkozási gyűjti össze papjait, hanem anyagi, szellemi, lelki ügyekkel is törődik s őket egyénileg is kezeli. Különösen nagyhatású kezdeményezések voltak a vita canonica néven ismert közösségek. Szent Ágoston saját házában gyűjtötte össze papjait, közös asztalnál étkeztek, tanította őket és szabályozta erkölcsüket. Szent Chrodegang ugyancsak közös lakásra bírta rá a papokat, és a bencések mintájára alakította életüket. Holzhauser az Unio Apostolicát valamikor hasonló célkitűzéssel (együttlakás) indította el, mai leegyszerűsített követelményei viszont már jórészt átmentek az egyházi törvénykönyvbe. Sokat ígérnek a havi rekollekciók, melyek keretében a főpásztor is megtalálja a családi érintkezés lehetőségét papjaival, a spirituálisoknak és meghívott előadóknak is alkalom nyílik

a kegyelem felfokozására, a megjelent papoknak is találkozóra. Ima-
szövetségek a kegyelmi háttért szolgálják, hitbuzgalmi egyesületek
a tervszerű lélekápolásnak adnak keretet.

Az összetartozás, egymásért való felelősség tudata, a hivatás
közös ápolásának szelleme az első lépés a hivatási szervezkedés útján.
A fejlődés megindulhat a tárgyi hivatás keretei között vagy azon kívül,
pusztán a közös életforma, lelkület művelésének jegyében. Eszközei
lehetnek családi jellegű összejövetelek, lelki gyakorlatok és havi lelki
számvételek, közös, a hivatás szellemét ápoló lap, hitbuzgalmi és ima-
szövetségek, Unio Apostolica, vita canonica. Eredményei öntudat,
biztonság, becsületérzés, a hivatáshoz való ragaszkodás és egymás
nagyrabecsülő szeretete. Egyszóval, a *communio sanctorum* papi mása.

Mozgalmi egység.

Egy idő múlva ismerősünk ismét nyugtalankodni kezd. Minél
jobban halad a lelkiekben, annál kevésbé tudja csillapítani buzgal-
mát a templomjáró öregasszonyok áhítata, s elindul embereket halászni.
Beleveti magát az egyesületi életbe. Szindarabokat, táncmulatságokat
rendez, hogy a tisztességes szórakozás segítségével édesgesse magá-
hoz a lelkeket. Megy is a dolog, nyugtalansága azonban mégis foko-
zódik. Miért nincs elegendő világi apostolunk, akik ezt a feladatot el-
végezhetnék, s miért nem tud ő hódítani egyedül az ige s az isteni
élet erejével? Persze, arsi plébánosoknak kellene lennünk, hogy ezt
megtehessük, de hát elegendő-e csak az egyéni szentség útján küzdeni
a tömegaposztázia ellen?

Mennyire másképp festene a helyzet, ha az egész papság meg-
mozdulna! Egyszerre megérezné a nép, hogy itt *nem kivételről* van
szó, hanem a társadalom egész lelki elitje kelt fel, rázta meg magát, s
indul el egy új világ felé. Egyszerre a papság felé fordulnának a szem-
ek, felfigyelne a férfivilág: Hogy is gondolják a papok azt a Krisztus
szerinti rendet? Hogyan építik ők maguk a saját részüket benne?
Semminek akkora hatása nincs, mint a közös példa erejének.

Előveszi paptestvérünk a *Quadragesimo anno*-t és tanulmányozni
kezdi. Úgy látszik, nincs ott más a papságról, mint a megszólítás, a
többi a proletárok sorsának enyhítését célozza. De mégis, lássuk csak!
1. Megállapítja az Egyház illetékességét a szociális kérdésben. 2. Ki-
emeli a papok ilyirányú tanító, nevelő, szervező, sőt politikai tevé-
kenységét. 3. Munkások, földművesek és *középosztálybeliek* szociális
egyesüléseit a *Rerum novarum* nyomán. 4. Hangsúlyozza az állam-
hatalom tehermentesítésének szükségességét társadalmi szervezetek
útján. 5. A rendiség helyes felújítását mint szociálpolitikai célkitűzést.
6. Hogy az új rendiség alapja a hivatásfoglalkozás lehet csak, „más
megoldás alig lehetséges”. 7. Hogy a hivatásrendek önkormányzati
testületek. (Tehát nem egyszerűen állami szervek!) 8. Hogy „a már
most fennálló és üdvösen működő szabad egyesületek a keresztény
társadalomtan szellemében minden erejükkel igyekezzenek az utat
egyengetni a magasabbrendű foglalkozási testületekhez, vagyis a hiva-
tások rendiségéhez”. 9. Végül, mint legfontosabb orvosszert jelöli meg
az erkölcsi megújodást. „Mélyebb és áthatóbb tekintettel észrevesz-
szük, hogy a társadalom forrón óhajtott megújulását egy belső lelki

megújulásnak kell megelőznie a keresztény szellemenben... Egyedül ez a megújulás tudja orvosolni a földi javaknak túlhajtott keresését, ami minden bajok gyökere."

Igen, csak hogy a papságban is erőteljes, dinamikus lelki megújulásra volna szükség, hogy magával tudja sodorni a társadalmat. Új Cluny kell, a lelki erőket összefogó nagy mozgalom, hogy a kegyelem áradata gyanánt zúduljon rá a beteg országokra. És ha a társadalomban a hivatások szervezkedése adhatja a megújulás keretét, az *élen járó papság megújódási mozgalmának is a papi hivatás szervezetében kell testet öltenie.*

A „hivatásszervezet” több, mint pusztán szellemi közösség és még nem hivatásrend. Több, mint szellemi közösség, nemcsak azért, mert szabályokon alapuló szervezete van, — ebben egyezik a közönséges egyesületekkel — hanem főleg azért, mert mozgalom. Ebben különbözik a hivatásrendtől is, amely már a mozgalom gyümölcse. A mozgalom a szellemi közösségektől és a közönséges egyesületektől abban tér el, hogy folyton új és új módszerek, eszközök igénybevételével tör célja elérésére. Hatalmas arányokban bontakozik ki, tisztviselői rendszerint már nem láthatják el mellékfoglalkozás gyanánt feladatukat, hanem kifejezetten neki szentelik életüket. Sombart kifejezésével finális egység, legfontosabb tényezője, meghatározója, ereje a cél, helyesebben a célok rendszere, a program, mely pontosan körülírt változást kíván a társadalom életében előidézni. A változás lehet a művészi, irodalmi ízlésben, a politikai hatalomban, a vallásos élet területén stb. Hivatásszervezeti mozgalom az, melynek programja kizárólag a hivatási életforma tökéletesítését célozza.

Legismertebbek a munkásmozgalmi hivatásszervezetek. Ezek régebben (szociáldemokraták, keresztényszocialisták) többnyire egyszersmind politikai pártot is alkottak, csak a pápai enciklikák hatására indult meg a tisztán társadalmi-gazdasági szervezkedésük. Nálunk a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete három tagozatában az ipari munkásokat, földműveseket és az értelmiséget öleli fel. Ne gondoljuk, hogy minden hivatásszervezetben a gazdasági jellegnek kell uralkodnia. A hivatásszervezet olyan, amilyen a programja, a program pedig akkor jó, ha alkalmazkodik a hivatás természetéhez. Továbbképző tanfolyamok létesítése, talán a legegyszerűbb munkásrétegeket leszámítva, minden hivatás mozgalmának célkitűzései közt szerepel. Évi kongresszusokat tartanak, hogy a tudomány haladásával lépést tartsanak, pl. az Orvosszövetség; mások a hivatás közös sérelmeit, jogi, sőt erkölcsi problémáit vitatják meg. Csak abban az egyben egyezik meg majdnem minden hivatási mozgalom, hogy saját *kamarájának*, autonóm szervezetének felállításáért küzd. Ma már az ipari és kereskedelmi kamarák mellett orvosi, ügyvédi, mérnöki és sajtókamara is van hazánkban.

A papi hivatásszervezet programját úgy kellene összeállítani, hogy az mindenben megfeleljen a papi hivatás természetének. Felöllelhetné tehát mindenekelőtt a liturgikus mozgalmat és az egyházi karitást mint a lelkipásztorkodás lelkét. De aztán ki kellene terjednie az apostolkodás széles mezejére, a hit- és egyházvédelem, a világnézeti propaganda, egyházzervezés és erkölcsi nevelés kérdéseire. Mindezekben nem annyira a közvetlen kifelé hatás volna a cél, mint inkább

az, hogy a papságot felkészítse az újabb támadások kivédésére s az újabb katolikus akciók végrehajtására. Ezáltal az A. C. hátvédét képezné. Természetesen az egyházszerkezeti kérdések kapcsán (új lelkesítő állások szervezése, a papi utánpótlás) a papság jóléti ügyei is szóba kerülnének s megindulhatna az országos papi jóléti intézmények (szállodák, szanatóriumok, üdülők, biztosítás, pénztárak stb.) felállítására, ahogy arra külföldön már nem egy példa van.

A középkorban tábori békének (Heerfriede) nevezték azt a rendet és fegyelmet, melynek egy támadásra induló hadseregben kell uralkodnia. Ennek a tábori békének elnyerése a hivatásszervezet feladata. Vagyis az, hogy az apostolok utódai, a pápa és a püspökök fegyelmezett, harcedzett, bátor, a küzdő Egyház régi és új fegyvereit alaposan ismerő és használni tudó papságot kapjanak kezükhöz. A legújabb pápai megnyilatkozások, püspökkari határozatok pontos megismerése, végrehajtási módozatainak megbeszélése volna egyik legfontosabb ténykedése. De felkarolhatná mindazt, amit a szellemi közösségek nyújthatnak, amennyiben helyette más szervek azt el nem végzik.

Az Egyház történetében nagy megújodási mozgalmak elindítása többnyire szerzetesrendek alapításához kapcsolódik. Csak a clunyi reform indul el szellemi megújodásból, ezért lehet mintaképe mai törekvéseinknek. Napjainkban az A. C. lelkipásztori konferenciái már jórészt hivatási mozgalom jellegét öltik magukra, de szükség volna állandóbb és szélesebbkörű programra is. A KALOT papi kurzusairól ugyanezt kell mondanunk. Ha mindig általánosságban mozgunk, az éppoly hiány, mintha mindig részletkérdéseket tárgyalunk. Csak céltudatos és tervszerű mozgalmi munka felel meg a kor igényeinek. Ehhez viszont szükség van némi állandó szervezet létesítésére. Legalább egy-egy titkárt kell beállítani, akik kizárólag a közös nagy papi érdekek szolgálatára fordítják idejüket. Csak a papi ügyek számára ne tudnánk papot adni? Ezerszeresen kamatozik.

A hivatásszervezeti mozgalom jellemzője, hogy tagjai számára különböző, hivatásukkal összefüggő előnyöket nyújt, anyagiakat, szellemieket, erkölcsieket; viszonzásul pedig a tagoktól áldozatokat követel. Ezek az áldozatok néha meglehetősen érzékenyek, gondoljunk csak a munkások sztrájkjaira. Az egyéni érdekek, ambíció önkéntes háttérbeszorítását követelik a közösség érdekével szemben. A papi hivatásszervezetben főleg a paptestvérek erkölcsi felemeléséért hozott áldozatok, ima, önmegtagadás, engesztelés, tevékeny közbelépés volna ez az áldozat. De lehet anyagi is a közös nagy célok megvalósítására. A hivatásszervezkedés történhet a megindult kongresszusok továbbfejlesztése útján, de az sem látszik lehetetlennek, hogy a pápai körlevelek elvei szerint szervezett értelmiségi hivatásszervezetben külön papi tagozat alakuljon. Ez biztosítaná a papság közvetlen érintkezését a többi hivatásszervezetekkel, aminek előnyei mindkét részről kiszámíthatatlanok.

Hivatásrend.

És most a tollam akadozni kezd, megilletődve állok meg a jövő fátyola előtt. Szabad-e jóslatokba bocsátkozni ily rendkívül komoly területen, szabad-e a képzelet zaboláját megeresztve bemerészkedni

a papi életforma jövődő alakulásának titkaiba? Hisz a hivatásrend vonalán, ha egyszer a fejlődés elvisz odáig, a papság nagy közös életformája mintegy objektiválódik, szilárd szervezetet nyer, mely többszörösen visszahat magának az Egyháznak, Krisztus titokzatos testének életére. Lelkünk Édesanyjához pedig csak eltakart arccal, az áhítat, imádság szellemében lehet közeledni. Itt elhal az egyéni hivatás jelentősége, maga az Isten igazgatja, formálja földi birodalmát, ki ha akarja, „kövekből teremthet Ábrahámnak fiaikat”. Földi helytartója és az apostolok utódainak kara biztos kézzel vezetik a Szentlélek erejével az Egyház hajóját századok viharain át az örök kikötő felé. Szabad-e hát merész szárnyalással megelőzni ennek az isteni kormányzatnak útját, s azt mondani, erre, és nem más irányba visz a legközelebbi jövő?

Mégis vannak jelek, az idők nagy jelei, a multban és jelenben, főleg a pápai megnyilatkozások, melyek bizonyos sejtésekre jogosítanak, intések, melyek jámbor óhajtásokat keltenek szívünkben, hogy Édesanyánkat minél nagyobb ékességben lássuk felragyogni Isten dicsőségére. Ezekről a sejtelmekről beszélnünk kell épp most, a szorongatás és üldözések napjaiban, hogy lelkünkben felderüljön egy szebb, krisztusibb kor eljövetelebe vetett édes remény.

A papi hivatásrend azon az izzó talajon várja születését, hol az ember teremtése óta küzd egymással Isten országa és a földi ország. Az a fenséges dráma, melyet erről a küzdelemről Szent Ágoston a „De civitate Dei” c. művében elének vetít, a végén a béke összhangjában csendül ki. S a történelem azt mutatja, hogy ez a béke nem utópia. A földi ország saját vesztére, rendszerint e világ bölcsei után indul ugyan, mégis van a történelemnek nagy pillanata, — ilyen volt, Cluny korszaka — mikor a küzdelemben szünet áll be, a földi birodalmak megpihennek az égi haza szerető ölén. Ez a nagy pillanat megérdemli, hogy ha kell, évszázadok készítsék elő, mert ha el is múlt, hatása évszázadokra szól, s milliók és milliók lelkét ragadja az örök hajlékok felé.

A papi hivatásrend feltételezi az Egyház és állam közti teljes bensőséges harmóniát. Feltételez egy olyan társadalmi rendet, hol az egész népesség a pápai körlevelek szellemében foglalkozási ágak szerint önkormányzati testületekbe tömörül, s az igazságosság, szeretet és béke megvalósításán fáradozik. Ebben a társadalmi rendben a papi hivatásrend — az ország katolikus papságának önkormányzati testülete — nem csupán egy paritás alapján megszervezett foglalkozási ág, hanem az egész társadalom szíve, lelke, melyből az éltető kegyelmi áramlatok kiáradva lendületet, fejlődést visznek az egész organizmusba. Az összes többi hivatásrendek belőle kapják világnézeti, erkölcsi elveiket, általa járulnak Isten oltárához áldozataikat bemutatni. Így kézzelfoghatóan öltenek testet Krisztus Urunk szavai arról, hogy ti vagytok a világ világossága, a föld sója, az emberiség kovásza.

Mi lesz ennek a papi hivatásrendnek megvalósulási formája, ma még nehéz elképzelni. Elmékedéseim során az a sejtés merült fel bennem, hogy talán a Katolikus Akcióval együtt a katolikus autonómia teljes megoldását fogja jelenteni. Azért az A. C.-val együtt, mert míg az a laikus apostolokat szervezi meg, ez a papságot tömöríti autonóm szervezetbe, s míg amaz az egyházközségeken belül a katolikus autonómia laikusok által végezhető feladatait oldja meg, ez az egyház-

megyék keretében a kizárólag papokra tartozó s a papi életforma kiteljesítését célzó kérdéseknek lenne megoldója. Mindenesetre szeretnék szerény erőimmel további tanulmányokban nagyobb világosságot hozni ez ügyben, bár, hogyha megvalósulásra kerül a sor, lesz és van a magyar egyháznak elég szaktekintélye jogi és egyéb oldalainak kidolgozására. Itt csak arra szorítokozom, hogy a hivatásrendiség általános jellemző vonásait és benne a papi hivatásrend egy-két jellegzetességét kiemeljem.

Sombart a hivatásrendeket ideális egyesüléseknek tekinti, értve ideán a kanti transzcendentális eszméket, melyek meghaladják az emberi szabad konstrukciók területét. Ilyenek szerinte a család, az állam és az Egyház. Hozzájuk hasonlóan a hivatásrend is egyénefeletti társulás, és pedig a társadalmi organizmus szerve. Ennek igazsága kitűnik abból, hogy az egyszer megalkotott hivatásrend mindaddig fennmarad, amíg az egész társadalom rendje fel nem bomlik. Ebben különbözik éppen a hivatásszervezettől, mely szabad egyesülés. A hivatásrend az állam felé képviseli tagjai hivatási érdekeit s a többi hivatásrenddel együttműködve szabályozza a társadalmi életet, főként a gazdaságát, szellemét és lelkit.

A hivatásrendiség kifejlődése az állami alkotmány lassú átalakulását is maga után vonja, amennyiben egyes közhatalmi feladatok teljesítése a rendi önkormányzatok hatáskörébe megy át. De nem jelenti szükségképen a népképviselői parlament megszüntetését, sem diktatúrát. Ellenkezőleg, a szabadság megszüntetése helyett annak megszervezését foglalja magában, az igazságosság és béke elveinek érvényesítésére. Mint ahogy a vármegyei önkormányzatok is fennállanak a követküldés joga nélkül, mint a szabadság biztosítékai, a hivatásrendiség is a foglalkozási ágak autonómiáját teremti meg erőszakos alkotmányos változások nélkül. A Quadragesimo anno ajánlotta megoldás ebben tér el a diktatorikus rendi kísérletektől.

A körlevél szerint a hangsúly a hivatásrendiségben nem a diktatorikus megoldáson, hanem az egyes foglalkozási ágak autonómiáján van. Az önkormányzatra mintául a területi autonómiákat hozza fel, ez pedig a különböző alkotmányok szerint más és más terjedelmű lehet. Nélkülözhetetlen eleme a kötelező hatályú szabályalkotás és végrehajtás, de lehet benne bírászkodás is, például a munkások és munkaadók közti vitás ügyekben; vagyoni jogalanynak kell lennie, de lehet külön adóztatási egység is, mint nálunk az ügyvédi kamara; jelenthet ezenkívül vallásos testületet, erkölcsi felügyelő szervezet is, mint a középkori céhek, gondoskodhat saját tagjairól mint jóléti szervezet, ápolhatja a szakmai tudományokat, a szakoktatást.

A hivatásrend szervezete teljesen alkalmazkodik a megszerzett hivatás belső természetéhez, tehát a papi hivatásrend a hierarchiához. Tőle mégis eltér annyiban, hogy míg a hierarchia elsősorban és közvetlenül az oltárt szolgálja, az igehirdetést és a hívek kormányzatát intézi, a hivatásrend magának a papságnak testi-lelki javát, felkészülését és a többi hivatásrenddel együtt a társadalom életét alakítja. A papi élet társadalmilag kiteljesedett formája ez, szemben a hivatalos objektív szervezettel.

A papi hivatásrend megszervezése nem kizárólag az ország papságának szabad elhatározásán múlik. Függetlenül Róma döntésétől, az állam

állásfoglalásától, főleg pedig a Szentszék és az ország kormányának megegyezésétől. A papság csak az előkészítő lépéseket teheti meg, hivatásszervezeti mozgalmat indíthat el és imádságaival segítheti elő a hivatásrend létrejöttét. Mindez jó, hogy így van. Így a hivatásrendiség kénytelen organikus úton fejlődni és így lesz életképes, mintegy természetes alkotás. A hirtelen átalakulás úgysem felel meg lényegének, mely mint látni fogjuk, szervesen fejlődő organikus társadalmat tételez fel. A papi hivatásrend is akkor lesz élettel teli alkotás, ha előbb átmegy a szellemi és mozgalmi egység fokozatain, és csak amikor már minden készen áll, jön hozzá a fejlődést beteljesítő rendi autonómia.

Új középkor felé.

Befejezésül lássuk a hivatásrendiségnek a középkorhoz való viszonyát, az eszményt, amely felé a papi egység halad. A hivatásrendiséget élesen meg kell különböztetni a középkor születési rendiségétől. Az a társadalom függélyes tagoltságán épült fel, vagyis ugyanazon hivatáságon belül (főleg mezőgazdaság) hadi, vagyoni és hivatali státus szerint kialakult osztálykülönbség volt az alapja. A hivatásrendiség a vízszintes tagoltság szerint szervezi meg a társadalmat, vagyis a rendek egymásmellett foglalnak helyet és csak hivatásuk értékrendje hoz elsőbbséget (honoráciorok, Ecclesia praecedit). A születési rend öröklődő volt, apáról-fiúra szállt, a hivatásrend a szabadon választott hivatásokra támaszkodik. A papság akkor nem képezett külön rendet, hanem a fő- és köznemesség soraiban foglalt helyet, most a dolog természetéből kifolyólag külön rendet kell képeznie.

Közös vonások mégis a középkori és a modern rendiség közt, hogy mindkettő a társadalmi béke biztosítására irányul, s mindkettőnek létrehozásában fontos szerepe van a hierarchiának, az egyházi rendnek. Maga a rend mint társadalmi fogalom a római jogból ered, hol egyaránt alkalmazták a hivatali és a társadalmi állás, rang, osztály megjelölésére. Tertullian vezet be az egyházi tisztségek kifejezésére. A középkorban a királyi tisztségek összefoglaló neve is lett, ilyen értelemben alkalmazza még Szent István az Intelmekben. Később az egész nemesi osztály, fő- és közrendek s a városi polgárság is mint rend szerepel az országgyűlésen. A „negyedik rend” elnevezés a munkásság és parasztság jelölésére már újabb keletű, történelmileg nem voltak rend gyanánt megszervezve.

A középkori rendiség megszilárdulásában nem kis szerepe volt a Clunyból eredő béketörökvéseknek. A földesurak magánharca állandó kavargásban tartotta a kort. A béke csak úgy valósulhatott meg, ha a főurak közt szoros alkotmányos kapcsolat létesül. Ezt hozta a treuga Dei intézménye, mely fokozatosan kényszerítette a főbeket a király bírói hatalmának elismerésére. Ugyanekkor ők maguk vazalusaiknak voltak bírái, a nemes urak jobbágyaik felett ítélkeztek. Az így megerősödött rendiség kiélezte ugyan a rangfokozatok különbségét, de elérte a jogbizonytalanság megszűnését és a rend, béke viszonylagos helyreállítását. A régi germán jog Dingfriedéje, a közgyűlési béke, melynek a tartományi és országos gyűléseken kellett uralkodnia,

igy a rendi jogok kifejlődésével mintegy állandó jelenséggé változott s lehetővé tette a kifelé ható keresztesháborúk nagy közös erőfeszítéseit. Mert a bíraskodás is többnyire a gyűléseken történt, ott simította el a gróf, a fejedelem alattvalóinak ellentéteit. Mellette pedig ott ült a püspök mint kancellár, és a méltányosság, emberiség érdekében érvényesítette befolyását. Ma viszont a pápai körlevelekből s egyéb pápai megnyilatkozásokból kiinduló béketörekvések az osztályharc kiküszöbölésére irányulnak, s e célra az azonos hivatásúak közt létesülő szoros, rendi kapcsolat kiépítését sürgetik. Ez a rendi béke is jórészt közgyűléseken érvényesül, ennek létrehozásában is nagy szerepe lesz a papi rendnek, mint ható- és mintaoknak egyaránt.

A rendiség minden alakjában az organikus társadalom- és államelmélet megvalósulása. E szerint a földi ország vagy a társadalom is Isten országához hasonlóan, egy titokzatos testet alkot. A misztikus testnek szervei, az ugyancsak szervezetbe tömörített hivatási csoportok, osztályok, foglalkozási ágak, egymást kiegészítve működnek közre az egész test javára. A magyar Szent Korona tana is ennek az elméletnek egyik változata.

Az új rendiség új középkort jelent annyiban, hogy ugyanazok az alapelvek jutnak benne uralomra, mint a középkori rendiségben. Ezekre az elvekre alkalomadtán visszatérünk. Itt elég annyi, hogy valamennyit egy egységbe fogja össze a béke eszménye. Ennek az eszménynek, ezeknek az elveknek érvényesülése visszahozza Krisztus Egyházának legszebb korszakát, legdicsőbb diadalát. S ez jelenti a legnemesebb értelemben vett új középkort.¹

Kerkai György S. J.

¹ Jegyzet. Egyéb forrásokon kívül (különösen Werner Sombart: *Beruf és Grundformen des menschlichen Zusammenlebens c. tanulmányai Vierkant Handbuch der Soziologie Stuttgart, 1931. gyűjteményes művében*) felhasználtam a Papi Lelkiségben eddig megjelent s e tárgy körébe vágó cikkeket. Névszerint jó hasznát vettem a következőknek: *Perényi József: Az Egyház egysége és a papi egység* (1. sz.), *Glattfelder Gyula: Hivatás*, *Dr. Mester János: A hivatásetika alapfogalmai*, *Dr. Dénes Nándor: A papi hivatás*, *P. Szeverin: Szentek hivatástudata és hivatásszeretete*. *Dr. Pfeiffer Miklós: Papi hivatás és a közjó szolgálata*, *Varga László: Új középkor küszöbén*, *Hunya Dániel: Hivatástudatunk alkatelemei* (2. sz.), *Bubnics Mihály: Caritas Christi urget nos* (3. sz.), *Dr. Eröss Alfréd: A pap Krisztus misztikus testében* (4. sz.), *Dr. Tiefenthaler József: Papi tömörülésben papi erő* (2—4. sz.), *K. L.: Az órállás riadója* (6. sz.) és *Schnattner Szigfrid*, valamint *T. I. Z. „visszhangja”* (7. sz.), *Hunya Dániel: A magyar papság átütő ereje* (8. sz.), végül a különböző papi megmozdulásokról közölt beszámolóknak és ismertetéseknek.

Az útipoggyász.

Nagyon hálás voltam valamikor egy rokonomnak, — akkor még nem voltam kármelita, s tőle indultam látogatóba egy előkelő helyre — mondom, hálás voltam: egy igen kapóra jött szívességéért. Elutazásom előtt ki találtam nyitni előtte útításkámat, s ő megbotránkozva csapta össze kezeit. Hát hiszen, mi tűrés-tagadás, tényleg úgy volt minden beletiporva. Rögtön kifordította az egészet, s mint afféle mestere a műpakkolásnak, gyönyörű rendbe rakott mindent. Alig értem célomhoz, a házigazdám bevezet a nekem szánt szobába, s azt mondja az inasnak, pakkolja ki az útításkámat. Ez meg is történt, ott az ő jelenlétében, s nekem nem kellett szégyenkeznem.

Többé-kevésbé jól csomagolt útipoggyással indultunk útnak ebben az életben. Útrakelésünket az a titokzatos kis villanás jelezte, melyet az echinus-petéék megtermékenyülése alkalmával lehet a mikroszkóp alatt megfigyelni. Elfelejtettem már, hogy hány kromoszómája van az emberi szervezet mindenegyese sejtjének, — mondjuk, hogy huszonnégy, nem fontos — közülük tizenkettőt adott édesatyánk, tizenkettőt édesanyánk, s ezek mindegyike magába zárt valami, az ő elődeiktől felfelé, ki tudja hányadik nemzedékig felvihető „gén“-t, valami örökölt tulajdonságot. Ugyanabban a pillanatban teremtette meg az Urísten semmiből a mi halhatatlan lelkünket.

Halhatatlan lélek, szunnyadó értelemmel és szabadakarattal, s a génektől tarkított, egyesült két sejtből rohamosan fejlődő szervezet: ez volt az útipoggyászunk, amellyel a sártekén megjelentünk. Útításkánkat nem mi magunk csomagoltuk ki. Mikor elkezdtünk az eszünkkel élni, annak tartalma már ki volt rakva.

Nem minden embernek egyenlő az útipoggyásza, hiszen születnek krétinek, születnek süketnémák vagy más tekintetben hibásak; születnek erkölcsi terheltségekkel megnyomorítottak. Azonban, akit az Urísten később papnak akar kiképeztetni, annak számára legalábbis jó középminőségű felszerelésről gondoskodik. Mert hiszen, tapintatlanságától eltekintve, együgyű volt annak a világi úriembernek megjegyzése, aki Csernoch János bíboros hercegprímás tiszteletére adott díszebéden azt találta mondani: „Ha nekem volna egy ostoba fiam, azt papnak adnám.” Meg is érdemelte, hogy a prímás, aki meghallotta szavait, így torkolta le: „Szerencséje, hogy az ön apja nem gondolkozott így, mert különben ön most káplán volna valami eldugott faluban, s nem is vinné többre.”

A paptól hivatásának természete, de a felvételi feltételek is megkövetelik, hogy jó tehetségű ember legyen. Az arsi plébánosra ne hívatkozzunk. Az zseniális ember volt a maga nemében, csak egyoldalú.

Tehetsége az életszentségre irányult, de később ismerethiányát is pótolta. A tehetségeket azonban a papnak ki kell fejlesztenie, és pedig a hivatás által megkövetelt irányban. Mivel pedig e tekintetben sokat mulasztunk valamennyien, azért írom ezeket a sorokat, mert azt mondják, hogy magamforma öregembernek kell e téren tapasztalattal bírnia. Csupán a természetes adottságokról beszélek, nem a kegyelmi életről.

Hát, hogy is ne volna e téren tapasztalatom! Legelsősorban a mulasztások terén. Nagyon elhanyagoltam egész életem folyamán az eutrapélia erényének kifejlesztését, magyarul fejezve ki a dolgot: a jólneveltséget, tapintatosságot, finomságot. Nem tudom bánni, mert az ebből folyó megaláztatások mérhetetlen lelki hasznomra szolgáltak, de azért ezt az utat nem merném másnak ajánlani. A pap legyen finom ember.

Nem mulasztottam azonban el útipoggyászom egy sérült darabjának, a hangomnak kijavítását. Mikor egy kis bakonyi faluban először énekeltem végig egy nagymisé, kérdésemre a kántor nagy eutrapéliával megjegyezte: „Hát tetszik tudni, annyit azért észre lehet venni, hogy a plébános úr nem énekes.” Hát valóban nem voltam az. Hatodikos koromban súlyos gégebaj folytán elvesztettem a hangomat, úgyhogy éveken át suttogva beszéltem. Az énekemre pedig ráillettek Heine szavai:

„Ein Gesang, der Stein erweichen,
Und Menschen rasend machen kann.“

Mint gimnáziumi tanár csak úgy tudtam gyenge hangommal boldogulni, hogy nagyon tisztán ejtettem ki mindenegyed hangot, minden szótagot. Ezzel elértem azt, hogy az utolsó padokban is megértettek. Római ember koromban a Sancta Croce bazilikában prédikáltam, s ez a rendszerem ott is bevált. Megjegyezték, hogy gyöngye ugyan a hangom, de elér a nagy templom végéig. „Voce debole, ma voce che arriva.“

Negyvenöt éves koromban léptem a Kármelbe, s ott kezembe került egy könyvecske. Szerzőjét nem tudom, de a címe volt: „Die Kunststimme.“ Később kezemhez jutott ugyanennek egy későbbi, sokkal terjedelmesebb kiadása, mely azonban távolról sem olyan gyakorlati, mint az első. A kis könyv egy sor hangtalan gyakorlattal kezdődött, melyeknek célja volt felszabadítani a nyelv izmait bizonyos ideges, görcsös összehúzódásoktól, mert ezek okai a helytelen hang-kiadásnak. Végigcsináltam őket, s az eredmény meglepő volt. A hangom rohamosan javult és erősödött. Ennek következtében kedvet kaptam az énekhez; tanítottam is néhány évig a gregoriánt, s ma, 71 éves koromban, elismerten erős és elég jó hangom van. Világos, hogy ez még senkit sem tesz kiváló szónokká, — engem sem tett azzá — de hiszen nem is az a cél, hogy a szószéken ragyogjunk. Viszont azonban jó hang nélkül nem lehet eredményesen prédikálni. Igazán nem értem egyik-másik fiatal paptársamat, hogy nem igyekszik megjavítani a hangját. Hogy miért beszél úgy, mintha gombóc volna a szájában, — aminthogy csakugyan az is van benne, amennyiben az az idegesen, görcsösen összehúzódott nyelv valóságos gombóc; vagy hogy miért beszél összeszorított fogakkal, a helyett, hogy a száját tággra nyitná.

Megvallom, nem értettem a szellemóriást, Prohászka püspököt sem, hogy miért nem javította meg tótos kiejtését. Igaz, hogy az ember ezt

csak az első szavaknál vette észre, mert a következő pillanatban már beszédének varázsa alá került, de azért mégis meg kellett volna tenni, mert hát „*etiam pulchrum ex integra causa . . .*” Magam is úgy voltam vele, mert egészen a hatodik osztályig a Felvidéken jártam. Akkor azonban lekerültem Pécsre, s elkezdtem dolgozni a kiejtésemen. Eltartott néhány esztendeig, de végre is sikerült azt kisimítanom. A pap igyekezzék a lehető legszebben beszélni magyarul. Sohasem felejtsem el Macki Valért, aki Egerben a nyolcadikban volt tanárom a magyarból. Micsoda csodálatos, színgazdag, zengzetes nyelven adta elő az irodalomtörténetet! A magyar nyelv bámulatosan szép . . . ha szépen beszél. Miért ne használná fel a pap ezt az eszközt is a lelkek üdvére?

A poggyászkunkba tette az isteni Gondviselés egyebek között azt a tehetséget is, hogy tudjunk ennek a légtengernek fenekén gyalog előrehaladni. Mármost azt hihetné az ember, hogy járni minden ép- kézláb ember tud; pedig dehogyis tud. Innsbruckban, mikor a magasabb szemeszterekben mint az alpinizmusnak helyi bajnokai egy-egy őszi szünnapon nekiindultunk valami csúcshoz, — csakis olyannak természetesen, amelyen az ember a nyakát törhette, mert a többit mélysé- gesen megvetettük — s elsurrant mellettünk egy-egy csapat „gólya”, hetvenöt centis katonalépésben rohanva fölfelé, valami rendkívül édes, keresztényi káröröm fogta el szívünket. Tapasztalatból tudtuk ugyanis, hogy mennyi ideig bírja a szív és a tüdő ezt az iramot. Nem is telt bele több egy óránál, s íme, a magasság egyharmadánál ott találtuk őket hanyattfekve a földön és kapkodva a levegő után. Nem is tudtak továbbmenni, míg mi lassú, kimért, óránként hatszáz méternyi magas- ságot járó lépésünkkel szépen feljutottunk a csúcsig.

De ha a katonalépés nem válik be a hegymászásnál, éppoly ke- véssé van helyén a papi funkciónál. Pedig hányszor látunk papot, aki zuhogó, nehéz katonaléptekkel megy ki az oltárhoz, s ott katonalé- ptekkben mozgolódik. Az én felejthetetlen professzorom, Péter Noldin szokta mondani, hogy van pap, aki pontosan megtartja a rubrikákat, egy kivételével, tudniillik azzal, hogy a misézésnek szépen kell lennie. Emlékszem egy teológiai tanárra, aki a liturgia folyamán azt ajánlotta hallgatóinak, hogy az oltárnál tánc lépésben mozogjanak. Azt hiszem, a szándék jó volt, a kifejezést azonban nagyon szerencsétlennel tar- tom. Még csak az kellene, hogy a pap eltáncolja a szentmisét! Isten ments ilyesmitől. Ne legyen az sem tánc lépés, sem katonalépés, hanem előkelő, hosszát illetőleg közepesre méretezett, komoly, a gyorsaság tekintetében is kellő középutat tartó, ünnepélyes lépés. Minden szépen miséző pap — sajnos, külön típus a papok között — így tesz; meg lehet tőle tanulni. De érdemes is. Nem tudom, melyik szent, ha nem csalódom, Szent Alfonz mondja: „*Qualis missa, talis praedestinatio.*” Amilyen a pap miséje, olyan a vége.

A szónoki taglejtésről vannak már kitűnő kézikönyveink. Ott van P. Szabó Józsefé, aki Abonyi Géza színművésznek remek gesztusait közli le szövegg kísérettel, háromszázegynéhány pillanatfelvételen. Kiseb- b terjedelmű, de nem kevésbé kitűnő Bognár Elek könyve: „A szónoklás és előadás művészetéről.” A társadalmi érintkezés bonyo- dalmai között remek útmutató Tower Vilmos: „Papi illemtana.” Tan- könyvekkül kellene őket bevezetni a szemináriumba. Ezeket azonban

csak mellesleg említem, mert nekem az a célom, hogy saját tapasztalataimat adjam elő.

Abban a korban léptem papi pályára, amikor a táplálkozás Magyarországon, a mai hadifogalmakhoz képest, szinte hihetetlen legendás méretek között folyt. A legtöbb ötvenéves ember már aggastyánnak számított, s hatvanon innen meghalt, mert életerejét kimerítette a táplálékoknak mezőgazdasági anyagokká való feldolgozása. A kivétel kevés volt, s az is rendszeren gyomor bajának köszönhető hosszabb életét. Nem akarok szenteskedni: nekem mindig kitűnő étvágyam volt, de józan eszemre hallgatva, még fiatalon feltettem magamban, hogy minden étkezésnél elhagyok egy tál ételt. Maradt így is elég, de azért ennek a korlátozásnak igen sokat köszönhetek. Nem utolsósorban akaraterőt. Igaz ugyan, hogy ez a tapasztalat a mai siralmas étrendi viszonyok között nem aktuális, de jöhetnek más idők, s én óva inténék minden papot a túltáplálkozástól. Rossz szokás az egész, és hozzá — dísztelen. Azt is nagyon ajánlanám, hogy tanuljon meg minden pap koplalni, vagyis hosszabb vagy rövidebb időre meglenni táplálék nélkül. Mikor mi Innsbruckban a hegyeket másztuk, rendszeren éhgyomorral indultunk, s megesett, hogy csak késő délután vagy este étkeztünk, pusztán azért, mert így könnyebben tud az ember járni. Ismertem vadászembert, aki ha vadászatra ment, egész nap megvolt egy-két szelet csokoládén, mert így biztosabban lőtt s nem nehezedett el. Én egyszer ötödfél napig koplaltam, napi egy csésze cukortalan meleg teán, mert azt reméltem, hogy ez jó hatással lesz cukor bajomra. Minden dolgomat el tudtam végezni ezen idő alatt s kitűnően éreztem magamat, bár a reményem nem teljesült. Egy jóbarátom, régi iskolatársam, súlyos vesebaját gyógyította eredményesen koplalásokkal. Évenként egyszer-kétszer egy-egy hétig volt meg minden nélkül, — hozzáértve *naponta egy pohár keserűvizet, ami föltétlenül szükséges* — de egyszer tizen-nyolc napig húzta ki. Hosszabb utazások alkalmával, különösen nyári melegben kitűnő dolog a koplalás. Az ember csodálatosan frissnek érzi magát. Egészséges embernek ártani semmiesetre sem árt, az önuralmat pedig csodálatosan acélozza. Engem egy orvosi könyv vezetett erre a koplalásra; szerzője valóságos apostola volt ennek a rendszernek. Kipróbálta önmagán, és különösen gyomor bajok gyógyítására ajánlotta. Igaz, hogy ha azután az ilyen kiéhezett ember jó asztalhoz jut, akkor esetleg megbotránkoztat másokat az étvágyával, mert hát az emberi természet „kitör és eget kér”. Jó az ilyesmiről tudni olyanoknak, akik elsápadnának arra a gondolatra, hogy mi lenne, ha egyszer elmaradna az ebédjük vagy a vacsorájuk. Gondolják meg, hogy mit bír ki a katona a fronton! Én azt hiszem, hogy ezen a téren minden papnak edzett embernek kellene lennie.

Útfelszerelésünk nem mindig kifogástalan része a testi egészség, s magában véve nem is olyan nagy baj, ha nem százpercentes, mert egy kis betegség lelki szempontból igen egészséges lehet. De legalább ne rongáljuk, amint én tettem mértéktelen dohányzással. Ha nem léptem volna a Kármelbe negyvenöt éves koromban, már régen a sírba pipáltam volna magamat. Sajátságos, hogy éppen papok tudnak olyan rabjai lenni ennek a vészes szenvedélynek, holott nekik volna hivatásuk mértéket tartani minden tekintetben. Világi embert sokat ismertem, aki sohasem lépett túl a határon, s azért nem is ártott az egészségének.

Az én nagyapám, például, elszítt reggeli és ebéd után egy-egy szivart, de sohasem többet. Ebédétől másnap reggelig sem evett, sem nem ivott. De erős, edzett ember volt még hetvennyolc éves korában is. Kivitt magával vadászni térdigérő hóban, négy óra hosszat! Én odavoltam a fáradtságtól, őrajta semmi sem látszott. Ellenben a pap legtöbbször egész nap dohányzik, már tudniillik, aki teszi, mert hiszen újabban örvendetesen szaporodik a nemdohányosok száma. Nagyon megbűnhődnek érte. Korai érlemeszesedés, agyvérzések, nyelvvrák járnak ezen szenvedélynek nyomában. Annyit mondhatok, hogy ha — ne adja Isten — másodszor kellene születnem, sohase kezdenék dohányozni. Az ember olyan jól megvan nélküle! S az a rettenetes dohányszag! Most, hogy nem dohányzom, valósággal szenvedek tőle, mikor a gyóntatószék rácsán keresztül belehel egy olyan lélek, akinek tüdejéből facsarni lehetne a bagót.

Volt azonban a mi útitásánkban nem egy olyan dolog, amely a papi életben nemcsak nem használható, hanem egyenesen káros. Hogy csupán párat említsek, ott volt a túlzott önérzet, hiúság, nagyravágás és mindaz, ami ezekkel összefügg. De ezekről majd talán máskor.

Páter Ernő

A plébános szabadsága.

A kódex — meglehetősen megszorításokkal — a 465. canon 2 §-ában a plébánosoknak kéthavi szabadságot enged. Az élet azonban inkább a megszorításokat ismeri, mint az évi szabadságot: kilenc hónapig az iskola és egyesületi élet, nyáron a kis gazdaság és télen-nyáron a lelkek gondozása annyira lekötik, hogy akárhányan 3—5 év óta egyetlen heti szabadságot sem élveztek. Áll ez főleg egyedülálló és szerényebb javadalmú plébánosokra. Hiába, a helyettesítés és szabadság költségekkel jár.

Ha hébe-korba hozzájutunk, hogy rövidebb vagy hosszabb távolságra utazzunk valami halaszthatatlan ügyben, az utazás kényelmetlenségei között azon gondolkozunk, miért utaznak annyian. A háború előtt is kellett vásárolni, törvénykezni, kilincselni, akkor is ontotta a hétvég és a nyári hőség a városlakókat a fürdőhelyekre. Akkor több volt a vonatjárat, nagyobb a gépkocsiközlekedés, de mindezt összeadva, mégsem volt annyi utas. Valami lázas nyugtalanság, idegesség hajtja az utazóközönséget, hogy a végeláthatatlan szerelvények már az indulási állomáson megtelnek.

Hasonló lázas ütem jelentkezik a lelkipásztorkodásban is. A 3—4 órás szolgálatok, a sok hittanóra, a szórványlátogatás, a felek kiszolgálása, a saját lelki életünk mindennapi gondja stb. súlyos teherpróba az ember testi és szellemi erejére. Egyenkint nagyon szép, szükséges és változatos, de napról-napra, hétről-hétre szól a harangszó, az iskola-csengő, az egyházi naptár, kopognak az ajtón, és változó egészséggel és hangulattal is állandóan készenlétben kell lenni és változatlan örömmel kell oktatni, kérni, énekelni. 45—50 éven túl már a legjobb szerkezet is kezdi tapasztalni az orvostudomány jóakarátát, az egyes szervek

fokozatos kopását. De egyért mindennap hálát adunk Istennek: azért, hogy a szemináriumban pontosságra, helytállásra, kötelességteljesítésre szoktattak.

A magyar papságnak hatalmas erőfeszítést jelentett a leszámazási adatok kiállítása. Erdélyre egyszerre három gond nehezedett: a háború, a felszabadulással járó berendezkedés és az anyakönyvi szolgálat. A levéltár, a régi jegyzőkönyvek és domus historia alapján összehasonlíthatjuk a régi békeévek szolgálatát és kérdéseit a mai megterheléssel és kérdésekkel, és nem csodálkozunk azon, ha valaki elidegesedik, fiatalon összeroppan vagy belefásul a munkába.

A sok testi megerőltetésben felhalmozódik a kórananyag. Rendetlenül kezdenek működni az egyes szervek, minden kicsiség képes már felizgatni, a lélek már csak nagy nehézségekkel képes uralmát biztosítani. Itt az ideje kikapcsolódásnak, vissza a természethez és a természetes élethez!

Amikor a Hargitán nem voltak a villák, a posta, a műút, akkor is tudtuk, miért adta Isten a havasi levegőt és a borvizeket. Amúgy patriárkálisan, fejszével, ágyneművel, konyhával, egy nagy szekéren érkezünk ki a fürdőre, hogy egy-két hetet töltsünk teljes igénytelenségben, teljes csöndben, Isten közelségében. Sajnos, a két hétből hat nap lett, az érkezést és indulást is beleszámítva. De ez is elég volt arra, hogy felfrissülve és örömmel énekelhessem a Glóriát és Dominus vobiscumot.

A vasszervezet is elkopik, abban is felgyűlnek a kórananyagok. A lelki élet is könnyen elkopik és ott is felgyűlhetnek a kórananyagok. Nemcsak a kánikula űzi a nyaralókat, hanem a lelkük nyugtalansága, amit sem a Balaton, sem a Hargita, sem az Unőkö, sem a Mátra meg nem gyógyítanak, hanem csak az Isten.

A lélek gyógyulásához hit kell. A mai embert egy világ összeomlása zaklatja. A hegyek magassága, a völgyek pompája, a fenyők illata, a havas virágai, a sziklák keménysége s a viharok zúgása azt hirdeti: Isten nem változik. Ez így volt a mai mérhetetlen megpróbáltatás előtt s így lesz évszázadok múlva. És ott a havason felütjük Schütz dogmatikáját a kegyelemről és a legméltóságosabb Oltáriszentségről; milyen másképen gondolkozunk és misézünk:

„O salutaris hostia, quae coeli pandis ostium:
Bella premunt hostilia, da robur, fer auxilium.“

A lélek gyógyulásához Manréza kell. Ezt is megpróbáltuk tízen Erdélyből az idén. Nem először és nem is utoljára. Nem a Hargita hűvösségében, hanem éppen a nyári hőség tetőfokán, és azt gondolom, hogy a lélek a test legjobb orvossága. Minden nehézségre, szenvedésre és lelki kérdésre megkapja a feleletet „et renovabitur ut aquilae juvenus tua“.

Lajos Balázs

Papi életünk természetessége.

„Genua mea infirmata sunt a ieiunio.“ Jaj! Még a térdeim is elgyengültek a sok böjtöléstől! Eszünkbe jutnak a Zsoltáros panaszos szavai (108. zs.), amikor elhízott, elerőtlenedett paptárson szánakozunk, amint homlokát és kolláréjára ereszkedő nyakát törülgeti, piheg, szuszog, nagyokat fúj és mosolyogva igyekszik tovább vinni kényelmetlen terhét: a zsírtömeget. Távol legyen tőlünk a gúnyolódás, mert hiszen az orvostudomány szerint a túlságos kövérség egyúttal betegség; a hájtömeg megakadályozza a szív és tüdő rendes működését, károsan befolyásolja az anyagcserét, megterheli a vérkeringést, akadályozza a könnyű mozgást, tompítja a kedélyt, a munkakedvet, a szorgalmat és általában a szellemi képességeket. A kereszténytelen világnézet, a durva és gúnyolódásra hajlamos népítélet az elhájásodott, elkényelmesedett kövér papokról szeret tréfákat faragni; tehát nemcsak esztétikai és egészségügyi szempontok, de a papi lelkiség és egyházas érzés követelményei is egyaránt javallják a józan, természetes életet, az elhízás, elhájásodás megakadályozását. Ha sajnáljuk a teherhordó munkást, aki görnyedésig rakta vállaira terhét, még inkább sajnálhatjuk a kövér embert, az elhájásodott papot, mert amaz ledobhatja terhét, de ez állandóan cipeli magával. Az elzsírosodott pap igen jó, zsíros falat az ördög számára: a sátán könnyen elbánik vele!

Azonban az elzsírosodott pap önmagára vessen, mert a pap és a vendéglős vagy mészáros közt mégis csak óriási a különbség! Naponta kétszer hús, édes ételek, délben, este a szokásos borjárandóság, délelőtt egy kis sör, esetleg likőr, pálinka, teázás, délután kártyázás, kevés mozgás, az annyit ajánlott szobatornázásra, szabadban mozgásokra lemondással legyinteni: mozgok én eleget; a sörgyárostól, a hentes-től nem kívánhatjuk azt a természetfeletti gondolkozásmódot, amit egy pap alaposan megtanult és olvasmányaival, elmélkedéseivel, egész életműködésével állandóan tágítani kötelessége.

Amint védekezünk egyéb betegségek ellen a megelőzés módszereivel, úgy kell a hízásra hajlamos papnak megelőzni az elhájásodás betegségét is; itt érvényesülhet legkiadósabban az önmegtágadás, örnevelés, a lemondás és papi lelkiség művészete. Aki szent hivatásának örömteljes tudatában van, az igyekszik papi működésének akadályait leküzdeni. Nem lehet itt célunk orvostani előadást tartani az elhízás megakadályozásáról, a mértékletességről, az okos és józan önmegtágadásról; csak rámutatni kívánunk a papi lelkiségtől megkívánt természetes papi életre, amelyben könnyen megbirkózunk a nehézségekkel és nem kell a test akadékaival is győzködnünk hivatásbeli kötelességeink teljesítése közben.

Ne olvassa ránk a világ a szent Apostol korholó szavait: „Hi sunt semetipos pascentes, nubes sine aqua, arbores autumnales, infructuosae, bis mortuae, sidera errantia.“ Csak önmagukat hizlalják, olyanok, mint az esőtlen felhők, mint a gyümölcsstelen őszi fák, mint a bujdosó csillagok. (Epistola Judae.)

Való tény, hogy a lelki vezetést intenzívebben igénylő hívek a papban csupa lélek-, szív- és szellemembert szeretnének látni.

Ó, mennyire szabad a papi lélek, ha útja nyitva van az ég felé! És ez az ég felé vezető út a papi élet természetessége. Ego sum via,

veritas et vita: az Úr szent nyilatkozata; mi pedig Alter Christus vagyunk és ez a papi eszmény örök időkre érvényes, nem változhatik korok, divatok áramlatával. A nemes papi lelkiség, a papi élet természetessége olyan, mint a fa levele; felső oldalát — színét — a nap felé fordítja; másik oldalát a föld felé. Supernaturale fundatur supra naturam; ősrégi teológiai megállapítás. A föld felé forduló oldalt látja, kritizálja, figyeli a világ; ez lehet rágalom tárgya és botránykő. A pap tehát külső viselkedésében, modorában, mozgékonyágában, hívekkel való érintkezésében, öltözködésében legyen emelkedett, szentül fölényes; aki előtt az élet mindennapi eseményei valóban csak esetlegesek, de nem kétségbeejtően reálisak; mert a világ küzdelmeit in specie aeternitatis értékeli. Ez a papi élet természetessége; ami ezen alul van, az fonákság és ferdeség, hiány és gyarlóság. A virágnak kell a föld, a gyökér, a levegő; de mindenekelőtt a napsugár; e nélkül elhervad az élet; „avertente autem Te faciem, turbabuntur, deficient et in pulverem suum revertentur”, ha az Úr elfordítja arcát, elpusztul a föld színe, mondja a Zsoltáros. (103. zs.) Ha egy világhatáskörű kizsákmányoló a földet a nap hatásköréből, rögtön megszűnne az élet özöne.

Mennyi fonákságot, visszatetsző hiányt, félszedséget látunk és látnak a hívek is a pap külső viselkedésében; amikor a pap mintegy kivetközni akar lelkének természetességéből, mindenáron hasonlítani akar a hétköznapi emberéhez; mivel pedig az Egyház útja a világon keresztül vezet az örökkévalóság felé, ez az út pedig nagyon poros és csatakos, a pap is könnyen elporosodik és elszárosodik. Aggódva kell tapasztalunk, hogy különösen a fiatalabb paptársakban kerekedik felül a vágy a hétköznapi emberek közé keveredni; olyan civil ruházatot, vadcivilt, rövid kabátot, térdnadrágot, színes nyakkendőt figyelhetünk meg nem ritkán, — főleg fiatalabb papokon — hogy elcsodálkozunk: hallottak-e ezek az oltártestvérek valamit az egyházból a papi ruha használatáról? Csak minél inkább bent gázolni a mindennapi élet gyatra eseményeiben! A nyáron megszólít valaki utazás közben: nem ismer? — gondolkodom, hol is nyilatkozhattam ennél a falusi borbélynál? Rövid térdnadrág, térdem alul szorosra csatolva, elnyűtt színes kelme; micisapka, kihajtott apacsing, lafogó nyakkendő. — No, nem ismer, juj, de meleg van, én vagyok! — Végre megismertem, egy rég nem látott paptársam. Nem gúnyolódtam, de önkénytelenül kicsúszott a számon Szent Polikárp vértanú püspök szava Marcion eretnekéhez: „Cognosco primogenitum diaboli.” Elértette a célzást és idegesen törülgette a homlokát. Azt mondják, a pap akárhogyan öltözködik, felismerik. Egy fővárosi pap mondta, hogy ha teljesen civilben megy is valahova, színházba, moziba, cirkuszba, itt is, ott is ráköszönnek. Az én „eretnekem” Fregoli átváltozó művész mesterségét túlszárnyalva úgy ki tudott vetközni papi élete természetességéből, hogy mint kivételes figura — primogenitus diaboli — erősítse az általános szabály érvényét.

Derűs történetet hallottam egy papi társaságban; elbeszélője az üde eseménynek tanúja volt egy nyári papi otthonban. Ott nyaralt egy derék fiatal paptársa, sovány, ösztövé, egészséges ember, egy rántásra való felesleges zsír sem volt rajta, de azért a nyári meleget csak úgy bírta elviselni, hogy bélés nélküli címádat használt. Ha a napfény záporában állt, röntgenképen mutatkozott be a címáda alatti

látvány. A társalgóban többen együtt vannak, amikor egy kegyelmes püspök úr lép be az ajtón; a tiszteletteljes üdvözlésekre szelíd és kegyes szívéllyesség a válasz. A püspök meg nem állhatja, hogy a furcsa látványt szóvá ne tegye: — no, kedves fiam, mondja csak, mivel van bélelve a címádája? — A megszólított nem jött zavarba, talán már máskor is feltették neki ezt a kérdést. — Emberrel, Kegyelmes Uram, könyörgöm alázatosan, emberrel! — volt a szellemes válasz. De a nyájas és kedves viszontválasz még szellemesebb volt: — Jó, hogy felvilágosít, kedves fiam, mert különben azt hinném, hogy pipaszárral. — Mindenki mosolygott; a megröngenezett oltártestvérnek pedig most az egyszer igazán melege volt a pipaszárral bélelt címádjában.

No meg azok az ágylepedőből „a legutolsó divat szerint” készült porköponyegek, bokáig érnek és azon alul sötéten mered a poros útra a reverenda alja. Igen, igen! Az Egyház útja az ég felé az élet poros útján vezet keresztül. Azok a letűródött kalapok, ferdén, hátul felhúzódó kollárék, gyűrött ligulák, cingulus soha; persze, a katonák sem használnak kardbojtot! A mi kardbojtunk a cingulus. Tovább: az étlappal dicsekvő reverendák, egy-két gomb hiányzik, néhány pedig soha begombolva. Micsoda öltözködések; mit szólnak a hívek, akik a külsőt látják és az után ítélnek, kritizálnak! Ez nem a papi élet természetessége; ez a sáros, poros világ gyatra élete; a falevél visszája, a föld felé fordul. Szent Ágoston az új ruháról ír fényes elmeélel szellemes sorokat. Azt mondja Szent János evangélista: „Facta sunt encaenia in Jerosolymis” (Cap. 10.). Lőn pedig a templomszentelés ünnepe. Szent Ágoston görög nyelvtudásával ékeskedik; ugyanis ezeket a sorokat fűzi az evangélium mondatához: „Graece caenon dicitur novum. Quando-cumque novum aliquid fuerit dedicatum, encaenia vocantur. Jam et usus habet hoc verbum. Si quis nova tunica induatur, encaeniare dicitur.” Akinek új ruhája van, enceniát tart, ünnepel. A nagy egyházatya bizonyára sziporkázó szellemességgel gáncsolná el ezeket az új világi „tunikákat”, papi viselkedéseket. Megismételné szigorú feddését: „Quid tibi cum pompis diaboli, quibus renunciasti!” Mi közöd van neked a sátán ficsuroszkodó, gigerliskedő pompáihoz, hiszen ezeknek ellene mondtál! Ez a viselkedés nem a papi élet természetessége.

Azután tovább; ellaposodás, ellanyhulás szellemi téren, darabosság a hívek körében, nyárspolgáriság társalgásban, elhanyagoltság a szent funkciók végzése közben. — Olyan szépen gyóntat, mondja valaki, de rögtön panaszolja tovább, — csak ne menne a hálósobából egyenesen az istállóba, mert a ruhájának igen erős szaga van. — Menynyire észrevesznek és lekritizálnak a hívek mindent! Istállószag, étel-, italszag, avagy ezeknek éppen ellenkezője: csupa parfümillet; az egyik nem odor sanctitatis, a másik nem odor suavitatis! A papi élet természetessége, a valódi papi lelkeség: „myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis”. Ne fújjon kesernyés pipafüstszagot a gyóntató atya; a kegyelem illik egyedül ajkaihoz: „Diffusa est gratia in labiis tuis” (44. Ps.).

A szelíd komolyság, fegyelmezettség is fényév távolságban van a lármás, mindig tréfára hajlamos, mindig hangosan nevető, minden gondolatból blazírt viccet faragó nyegleség felett. A hívek — de még a lelkiekkel keveset törődő átlagemberek is — komolyságot, méltóságot kívánnak látni a pap arcán, mozdulatain. Mindenkinek megvan

a maga szerepe. Az orvos, a közjegyző, az ügyvéd nem fogadhatja a feleket viccelve, gúnyoros modorral, nevetgélve, hanem csakis kellő komolysággal. Az Úr Jézusról még annyit sem olvasunk, hogy valaha mosolygott volna. A pap — Alter Christus — mindig nevet, széles vigyorgásra húzza száját, neki mindig annyira tetszik a tréfa, a viccelődés, a tartalmatlan — semmitmondó sok fecsegés. Egy öt világrész minden nevesebb cirkuszát bejárt híres bohócról olvastam, hogy magánéletében végtelenül komoly ember volt, aki még családjá körében sem tudott nevetni. De előadásai alatt ájuldoztak az emberek a tréfáin. Ennek ez volt a kenyere, életének természetessége. Mikor kisfia halálos ágyán feküdt, este szerepelnie kellett; a hatás leírhatatlan volt, a közönség halomra dőlt a nevetésviharban; de mikor a szegény művész kitámolygott a porondról, bánatában és sírásában összeesett a ponyvák mögött. A bohóctól ezt várja a publikum; a paptól lelkiiséget, fegyelmet, komolyságot; ennek ez a kenyere, ez életének természetes tartalma.

Nagyon elmésen mondja Ernő atya, istenáldotta derűs aszketikus iratainak egyikében, hogy ő bizony nem szeretné, ha a halálos ágyánál egy ilyen, mindig viccelődő pap szolgálná ki. Hozzá tehetjük: talán még maga az a pap sem szeretné, ha egyáltalán komolyan tud gondolni a halálos ágyra.

Egyik nyáron községem sok szegény lakosa közül többen idénymunkára szegődtek el nagygazdaságba. Ősszel hazajövet, az első vasárnapon még egybeverődve alkalmat találak beszélgetni velük. Hogyan volt a helyzet az idegenben; voltak-e többször templomban, no meg hát, ki végezte el a szentgyónást; egyik másik lány jelentette, hogy igen; látták-e többször a plébános urat; ki beszélt vele és így több alkalmi kérdés. — Igen, a plébános úr kijött néhányszor a majorba, beszélt velünk, nagyon finom ember, annyit tréfázott velünk, olyan jó, figurás ember. — Mellbe vágott ez a szó; erről az oldalról ismertem én is; és szegény munkás proletárjaim is erről az oldaláról ismerték meg: olyan jó, figurás ember!

„Omnibus omnia esse” szentírási szabályt igen gyakran idézzük; érezzük át az apostoli küldetés hevét: mindenütt ott lenni, templomban, szószéken, iskolában, gyóntatószékben, egyesületekben, községházán, családi látogatásokban, híveink számtalan gondjainak megosztásánál, de mindig kellő komolysággal, lendületes mozgékonyssággal, fegyelmezettséggel és azzal a papi lelkiiséggel, természetességgel, amelyet állandóan sugall a character ordinationis.

Szent Jeromos figyelmeztetése: „Si a recta via paululum declinaveris, non interest, utrum ad dexteram vadas, an ad sinistram, cum verum iter amiseris.” Ha eltérsz az arany középutról, elveszted az útirányt!

Nem lehet olyan tökéletes lelkipásztori pedagógiát írni, nem lehet annyi szabályt összehordani, hogy végre ne lenne szükség arra a különleges hatodik érzékre, amit a lelkiek terén így nevezünk: *pastoralis prudentia*.

Aranyszájú Szent Jánosról olvassuk: „Omnes admirantur, dignumque existimant, cui Paulus Apostolus, quem ille mirifice coluit, scribenti et praedicanti multa dictasse videatur.” Csodálatos szellemi alkotásait Szent Pál apostol diktálta. Egy régi festmény is így ábrázolja. A lelki-

pásztori okosság, józanság, bölcsesség nekünk is diktál; minket is eligazít a helyes útirányban; de ez az irány transzcendentális; a földi élet csak részlet az örökkévalóságban, annak múltó eseményein úgy tekint át a pap, mint a röntgensugár a testek belső szerkezetén.

Éppen a pap tudja legjobban, hogy nem ildomos más háza előtt seperni; de igen üdvös megbeszélni azokat a hibákat, gyarlóságokat, félszégeket, amelyek annyira ellenkeznek papi életünk természetességével, a papi lelkiiséggel. Szent Ágoston szerint: „Initium operum bonorum confessio est operum malorum.” A jónak kezdete a rossznak beismerése. A csontig, velőig harcoss temperamentum a jobbért és tökéletesebbért követeli, hogy beismerjük a hibákat, a darabosságot, a nyegleséget. Lisieuxi Kis Szent Teréz szent fölényességgel mondja aláztatának őszinteségében: „C'est ma faiblesse, qui fait toute ma force.” Még a gyengeségem is erőt ad nekem. Ezt az erőt az örök életért használjuk fel.

Ibsen a holtelevenekről ír egyik drámájában; szerinte holteleven az, aki csak a világnak él, dolgozik, alkot és szerepel és annak dicsőségét keresi. „Es ist nicht der Mühe wert, sich so immerfort abzunützen für den Mob und die Masse und die ganze Welt.” Nem érdemes az embernek magát annyira agyonhajszolni, kihasználni ezért a világért. Mennyit érthetünk mi papok ebből a végtelenül komoly mondatból; mintha csak a Szentírásból idézne szerzője. Dolgozni, törtetni semmiért, ez a világ tragédiája, de a lelkiiségéből, égi természetességéből kivetkőzött papnak is tragédiája; az isteni színjáték, a dantei divina comoedia végtelenül más: maga az örök élet.

A világ tragédiájában élő pap elfordítja Don Bosco Szent János jelszavát: Da mihi cetera, animas tolle! Nem kellene a lelkek. Összecseréli a 113. zsoltár szavait: Non Tibi Domine, sed nomini meo da gloriam! Csak a saját gyarló dicsőségét keresi. Elégedetlen híveivel, vigasztalan keserűségében kifakad: „Et dixi in excessu meo: Omnis homo mendax!” (115. Ps.) Mindenki hazudik, csak ő az egyetlen igaz!

A buzgó pap, az igazi lelkiiség művelője a 4. zsoltárt idézi: „In pace in idipsum dormiam et requiescam.” A világ javai miatt nyugton vagyok, ezekre semmi gondom. Ez az ő életének természetessége, lelkiisége. Szent János evangélistára, a legelső teológusra figyel: „Carissimi! Nolite mirari, si odit vos mundus.” (I Epist. 3.) Kedve-seim, ne csodálkozzatok azon, ha gyűlöl titeket a világ. Ez a Divina Catastrophia hagyománya (Septem Dolorum B. M. Hymnus). Ez papi életünk természetessége; a Szent Jeromos által említett recta via, amelyről letérni nem lehet.

Zalagyömörő.

Szeberényi László
plébános

A liturgia zsolozsmás vonásai és Krisztus.

Luitgard nevű bencés apáca (1182—1246) különös kegyelemként azt kérte az Úrtól, hogy „jobban értse a psaltériumot és így nagyobb áhítata legyen”.

Az értelmet az Isten adja, az áhítatot a liturgia. A liturgia légkörében érkezik a lélek arra a csúcra, ahol teljes szépségében bontakozik ki a zsolozsma.

A katolikus lelki élet ősforrása: *a liturgia*. A papi élet tápláló ereje a *zsolozsma*. Mennyi lekicsinyléssel, titkos gyanúval és ajkbiggyesztéssel intézzük el mi papok is, igen sokszor az *első* fogalmat, ne csodálkozzunk, ha üres, száraz és tartalmatlan marad számunkra a *második*. Pedig a liturgia és zsolozsma lényegesen összefügg egymással.

A liturgia arcán a zsolozsmás vonások olyanok, mint gyermek arcán az anyajegyek. Megismerésük okvetlenül elvezet a kettő közti mélységes és titokzatos kapcsolat megértéséhez.

Sok út visz errefelé bennünket.

Mindíg csodálkoztam a klosterneuburgi liturgikus kalendáriumról hallott dolgokon. Magyar viszonylatban szinte érthetetlen. Igen szerény kezdetből fejlődött ez a naptár a liturgikus apostolság jelentékeny tényezőjévé. Nemcsak Ausztriában, hanem Németország egész területén is. 32 egyházmegyében volt használható! Kitűnően szerkesztett, nagyszerűen kezelhető munka volt. Napról-napra követte az egyházi kalendáriumot, a directoriumot s nem csupán a változó mise-szövegeket magyarázta szépen és alaposan, mindig kidomborítva a liturgikus vezérgondolatot, hanem a karimádságot, a breviáriumot, sőt még a martyrologiumot is. Minden szent ünnepen hozta a szentnek rövid életrajzát, magyarázta a stációkat és bővelkedett elmélkedésre igen alkalmas gondolatokban. Egy-egy napnak átlag 3—4 oldalt szentelt. Tízezres példányban forgott közkezen s távolról se higgyük, hogy csak papok, szerzetesek, esetleg csupán szerzetesnők kezében. Laikus hívők forgatták és váltak a kalendárium szellemében — liturgikus apostolokká.

Csodálatraméltó!

S amikor csodálkozunk, gondolunk-e arra nyomban, hogy mily messze vagyunk *mi* ettől! Lám, a kalendárium milyen kitűnő út a liturgikus élethez. Ha csupán csak egy dolgot: a liturgikus szent szövegek pusztá olvasását végezzük, rögtön rájövünk, mert rá kell jönnünk, hogy zsolozsmás műveltség nélkül itt-ott egyenesen érthetetlen számunkra a liturgia.

Ez a körülmény is magyarázza, hogy nálunk a liturgia oly

nehezen és soká lesz széles néprétegekben népszerű. Hiányzik az alaptétel.

Az egyik egyházmegyénk kebelén belül alakult Egyházmegyei Liturgikus Bizottság kiadásában pár évvel ezelőtt megjelent a *Liturgikus imakönyv*. Természetesen csak az illető egyházmegye használatára. A bevezető előszóban a főpásztor hangsúlyozza, hogy „első tekintetre szokatlanok, idegenek ezek az imák”.

A zsolozsmás vonások miatt kell ezt kifejezetten előrebocsátani, amelyek mint anyajegyek jelennek meg a szent liturgia arculatán. Semmiféle más imakönyvben, legyen az Lelki manna, Égi manna, Rózsakert vagy éppen a Szent vagy, Uram, nem kell ezt mondani. „Erőtelmes, komoly imák ezek”, folytatja a megyéspüspök. Nem mintha egyéb imakönyvben gyenge, vagy ha szabad mondani, „komolytalan” imaszövegek lennének, csak a *liturgikus*, kimondottan *liturgikus* imakönyv szükségképpen erőteljes, komoly imádságokat tartalmazhat. Az erő és a komolyság a szent zsolozsmától származik. Mint okozatot magyarázhatjuk ezt a szent erőteljességet a rég letűnt korok történetével, az ószövetség lelkével, népszellemmel, de nem elégségesen. Egészen maradéktalanul csakis magával a Szerzővel, az Istennel magyarázhatjuk meg. Az Istenhez csakis ez a szent komolyság és isteni erő illik. Lamartine mondása jut itt eszembe: *Az Isten olyan, mint a spártai édesanya. Szeret, de szigorú.*

A zsolozsma szövegének fegyelmezett erőteljessége, hogy úgy mondjam: komoly szigorúsága végeredményben isteni kézjegy. Meglátszik ez a liturgikus szent cselekmények misztériumain, amelyek szinte nem nélkülözhetik a zsolozsmás vonásokat. Épp ezáltal mentesülnek minden ellaposodástól, mesterkéeltségtől vagy affektált érzélgősségtől.

A liturgia, a zsolozsma kemény, határozottra szabott demarkációs vonalai között vezet el bennünket odáig, hogy az újszövetség *Christus*-ában szeressük az ószövetség *Deus*-át. Hogy imádvá szeressük Krisztusban a kinyilatkoztatott Istent. Így válik a liturgia az ó- és újszövetség összekötő és egyesítő kapcsává. Krisztusban, akinek személyében megjelent nekünk az Isten, ember formájában s ezzel beteljesültek a zsolozsma messiási jövendölései az utolsó jottáig. Ime, röviden szólva, így kapcsolódik össze: liturgia, zsolozsma és Krisztus.

A krisztusi hit fénye mellett vizsgáljunk közelről néhány zsolozsmás vonást a liturgia arculatán.

1. *Maiestas Domini*.

A liturgiát teljesen áthatja, hogy az Egyház a *dicsőség* Királyának jegyese.

Ószövetségi vonatkozásban ez a körülmény teljesen megfelel az Úr fölséges színe előtti teljes és feltétlen meghódolásnak. Az Úré vagyunk. Mindenünk Tőle van. Rendelkezik velünk. Nekünk csak egy kötelességünk lehet: semmiségünk tudatában elismerni teljes függőségünket. A szent zsolozsma matutinum részének megkezdése előtt naponkint imádkoztatja velünk az Egyház: „... nagy Isten az Úr, nagy király... kezében van minden földhatár, övéi a nagy hegyek mind. Övé a tenger, ő alkotta, a szárazföldet keze formálta meg. Jertek,

boruljunk a földre, imádjuk, térdre ereszkedjünk Alkotónk előtt."

A szentmise liturgikus szövege is utal erre. Hányszor elmondjuk misemagyarázat közben, hogy a miséző pap méltatlansága tudatában elmondja a Confiteor-t. De csak figyeljük meg, *mi után* következik el? Miután megvallottuk, hogy segítségünk annak nevében van, „Aki az eget és a földet teremtette”. A maiestas Domini előtt csak alázatos meghódolás a helyénvaló. Mellverés. Mea culpázás.

Csak figyeljük meg azt is, hogy majdnem minden liturgikus cselekmény előtt kifejezi az Egyház a „maiestas Domini”-t a 123. zsoltár 8. versszakával: qui fecit coelum et terram. Roppant nagy és fölséges az, Aki az eget és földet alkotta. De ugyanakkor nagyon kicsinyek vagyunk *mi*.

A liturgia fénye, pompája a maiestas Domini-nek tükrözője. Ezért van az, hogy a liturgikus Krisztus mindig a dicsőség Krisztusa, Krisztus Király, Isten Császár, „aki fölséges és nagy az ő dicsősége és nagyvoltának nincs határa, s nemzedékek nemzedékeknek mondják el szentségének fölséges dicsőségét” (137. és 144. zsoltár).

Pannonhalmán a zsolozsma helye általában az ú. n. káptalanterem. Izléses, újabbkori alkotás. Itt dobog a Rend szíve... Szép, faragott padok, csiszolt falak és oszlopok, melegszínű festmények. A terem középpontja az oltár. Az oltárkép Krisztust ábrázolja, a modern idők Krisztus-alakját, az Egyház életközösségében uralkodó Istenembert, az Igét, aki szeretetből testet öltött és szentséges Szívét tárja a zsolozsmázó kolostor népe felé. Felhőszerű távlatban, kissé homályosan, lassan fakuló körvonalakkal van rajzolva alakja. Tekintete nem nevezhető csupán jóságosnak vagy éppen olvadékonyan érzelmesnek, merőben szeretetteljesnek vagy lágynak. Van mind-ebből valami tekintetében, de arca, ez a cordiális Krisztus-arc kimondhatatlanul előkelő, minden emberi fölé emelt isteni tekintete az emberek Legkiválóbbjának, aki bár az eget és földet alkotó Istennel egy-lényegű, nem áttolja kitaráni karját és megmutatni Szívét, melyben a mennyei Atyának jókedve telt.

Körülötte hullámszik a kolostor liturgikus imaélete, a szent zsolozsma.

Az imádságos kórus a piros szívű, nagy Király közvetlen udvartartása.

Egyetlen imaórán való részvétel a káptalanteremben azonnal meggyőzi az imádkozót, hogy a maiestas Domini és a szent zsolozsma, mint a gyermek és az anyajegy tartoznak össze.

A maiestas Dominiből levezethető érzelmek megjelenítése szintén zsolozsmás vonás a liturgiában.

a) Öröm.

A maiestas Domini nem jelent a liturgiában valami félelmes istentávolságot vagy rabszolgalelkű istenfélelmet. Nem, hanem éppen örömet. A maiestas hú kísérője a gaudium, az exultatio, a laetificatio.

Ha örvendeni, ujjongani akar a liturgia, a psalteriumtól kér kölcsön szavakat. Tudja, hogy ez nem emberi alkotmány, hanem divina inspiratio. Nem tud semmi más valami úgy ujjongani, mint a liturgia! Minden szentmise elején az Úrhoz fordultat velünk, qui laetificat iuventutem meam. Az öröm permanens ifjúságot kölcsönöz a léleknek, állandó derűt, csendes békét. Az Úr oltárához lépni, a litur-

gia legszakraálisabb tényét végezni csak örömmel lehet. Az öröm aztán kicsattan: Az Úr dicséretét beszélje szám (144. zsolt.); Dicsérd lelkem az Urat (145. zsolt.); Alleluja! Dicsérjétek az Urat, gyönyörű és illendő dicsérete legyen a mi Istenünknek (146. zsolt.); Alleluja! Dicsérd, Jeruzsálem, az Urat, dicsérd, Sion, Istenedet (147. zsolt.).

Az ádvent szépen szemlélteti a maiestas, a gaudium és a zsolozsma összefüggését a szentmise liturgiájában. Ádvent első vasárnapja: a félelem vasárnapja, félelem a fölséges Úrtól, ki eljő ítélni eleveneket és holtakat. A második vasárnap a reményé, nem kell rabszolgafélelemmel rettegnünk, hisz Megváltónk is az Úr; — a harmadik vasárnap már átcsap ujjongó örömbé: gaudete in Domino, iterum dico gaudete. (Philipp. 4, 4—5.) Ugyanilyen hangulatú a nagybőjt 4. vasárnapja: Laetare... (Iz. 66, 10.), laetatus sum in his, quae dicta sunt mihi. (121. zsolt.) A gaudium itt is feloldja a maiestas Domini köteleles félelmét.

A temetés liturgiájában, mikor ugyancsak félelem szól hozzánk attól, Ki ítélt eleveneket és holtakat, szintén megszólal a zsolozsmás öröm. Koporsó mellett ujjong a liturgia, a 94. zsoltár hangjával. Exultemus, ... jubilemus... praeoccupemus faciem eius in confessione et in psalmis...

Az említett liturgikus imakönyv 87. lapján található hálaadás szentáldozás után. A könyv kifejezetten „liturgikus” hálaadásnak mondja. Ugyanaz, ami a hivatalos gratiarum actio post missam. A három, kemencébe vetett ifjú dicséretével és a 150. zsoltárral végezhető el a *liturgikus* hálaadás szentáldozás után. Áldjátok... dicsérjétek, áldjátok... dicsérjétek, szinte ebből áll az egész hálaadás. Mindenesetre ezzel hálát adni szentáldozás után, főként civil ember részéről, nagy zsolozsmás műveltséget kíván. De mennyire elütő ez a dicsérő és örömteli hálaadás azoktól az áradozó, édeskés hálaadásoktól, amit oly sok imakönyv nyújt. Sőt, talán a legtöbb.

A liturgikus öröm — az *igazi* öröm, Krisztusban.

b) *Irgalom.*

A liturgia a zsolozsma szavaival dicséri legméltóbban az Úr irgalmát: quoniam in aeternum misericordia eius. Hatalmas az Úr, fölséges és rettenetes, igazságos, de irgalmas is. Senkit sem vet el, aki lilaszínben jó éléje.

Az irgalom dicsérete zsolozsmás vonás a liturgiában.

A bűnbánat szentségéhez való előkészület a liturgiában a 129. és az 50. zsoltár elimádkozásában elégül ki. „Ha felrovd a vétkeket, Uram, Ki áll meg akkor előtted, Uram? Ám a bocsánat tenálad vagyon... bizom az Úrban, bizik az én szívem, Igéjében igen reménykedem.”

A liturgiában a maiestas Domini dicséretét mint lila árnyék kíséri a bűnös lélek esdeklése irgalomért. Tu sedes in sempiternum, nos autem peribimus in aevum? (Baruch 3.)

Éppen azért szorulunk irgalomra, mert az Úr oly fölséges!

Talán sehol sem fonódik egybe annyira a liturgiában mint zsolozsmás vonás a maiestas és a misericordia, mint ascensio octáváján. Bár a miseszöveg éppolyan, mint in die ascensionis, de nem így a zsolozsmában. A psalterium az ascensio octáváját úgy ünnepli, mint praememoratio ultimi iudicii-t. Az Úr, ki elment tőlünk dicső-

séggel, eljő egykor ítélni — hatalommal. Iudicabit Dominus populum suum et in servis suis deprecabitur (Ps. 134.) adja meg az alaphangulatát az octávnának. Itélni fog, ez végtelen fölségéből következik, de irtalmazni is, ez a mi szolgavoltunkból következik. Reos paventes obruet tremenda maiestas Dei; — offensus ultor diceris; punire scis, scis parcere — zengi az officium nocturnum himnusza az egykor ítélkező fölséges Isten-király felé.

A teljes napi officium divinum figyelmes áttanulmányozása a legkisebb kétséget kizáróan meggyőz bennünket, hogy mennyire zsolozsmás vonás a liturgiában — a maiestas Dominiból közvetlenül következő — misericordia Domini.

2. Szent komolyság és fegyelmezettség.

A legnagyobb tisztelet övezi az Urat és mindazt, ami az Úré és az Úrra vonatkozik. Ezt a tiszteletadó lelkületet bátran tekinthetjük zsolozsmás vonásnak a liturgiában. Az isteni udvartartás etikettje követeli ezt az összeszedett, tartózkodást parancsoló szent magaviseletet. Papi zsolozsmán jelenlevő világi embert legelőször is ez a körülmény lepi meg és fogja el. A felállás, leülés, a testtartás, a kézmozdulatok, a fő- vagy mélyhajlás, az egész közösségen előmlő benső összeszedettség — a liturgikus imaélet abszolút szent komolyságára mutat.

Végeredményben mindez az Isten iránti nagy tiszteletre vihető vissza és csakis ebben találja meg maradéktalan magyarázatát.

Már a zsolozsma természete is indokolja ezt az említett szent komolyságot és fegyelmezettséget. Komoly, erőteljes imádságokat ad a zsolozsma a liturgiának, természetes, hogy változatlanok maradnak ezek továbbra is és nem járulnak hozzá a legcsekélyebb elpuhuláshoz sem.

A bencés noviciusnak legnehezebb feladata volt: a kóruson kántornak lennie. Minden más tisztség eltörpült e mellett. Nem emlékszem, hogy egyetlenegy is egészen hibátlanul végezte volna feladatát. Az intonálás ideje, a hang eltalálása, a lectiók pontos és szabatos olvasása, a himnuszok egy vagy két sorának megkezdése akkora figyelmet, összeszedettséget, állandó készenléletet és fegyelmezettséget követelt, hogy egyáltalán nem csodálatos, ha emlékezetem szerint, senki sem végezte hivatalát köztünk egészen tökéletesen, vagy ne éljünk ezzel a fogalommal, mondjuk: *hibátlanul*. Pedig mindig volt előzetes próba a magiszternél; a hangos olvasás, artikulált kiejtés és szabatos hangsúlyozás állandóan sürgetett követelmény volt. De viszont nem is emlékszem, hogy bármi az életben akkora hatással lett volna lelkemre, mint az egészen harmonikusan, remekül egybecsengően levezetett liturgikus imaóra.

3. A szárazság.

Talán ez a legszemléltetőbb, ha nem is a legtalálóbb kifejezés arra, amivel azt akarjuk mondani, hogy a liturgia soha nem áradozik, szertelenül nem csapong, soha nem dagályos.

A liturgia mindig kimért. Mértékletes. Szabatos és határozott. Szentül józan.

Zsolozsmás vonás.

Csak egy szemléltető példát erre.

A keresztyári napok liturgiája. 3 napon át tartó közös könyörgeése a népnek, körmenet formájában. Körmenet nélkül szinte el se tudja képzelni a nép a keresztyári napokat. Népünk legtöbbször csak jó időért, az alkalmas és hasznos időért könyörög. Tegyük föl: égető szárazság van. Pusztító aszály. S a rogációs nap liturgiája így vezeti be a napot: Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua... Vagy elázik minden már, rothad az élet kint, nap mint nap esik, a rogáció hangulata ugyanaz: Propitius esto peccatis nostris Domine, propter nomen tuum.

Akár esik, akár jó idő van: Exaudi nos... Propitius esto... Ez az állandó egyformaság, változatlan kimértség, mondhatjuk „szárazság” igen jellemző anyajegye a liturgiának, elsősorban a liturgikus imádságnak.

Vagy ha ilyen szemüggel figyelünk meg egy Mária-ünnepet, mennyire észrevehető rajta a zsolozsmától származó szárazság. Bár az ünnepre összeválogatott antifónák vagy egy-egy szentatya lectiója, vagy éppen a himnusz enyhíti ezt, de az uralkodó jelleg elmoshatatlan, az említett szárazság.

És milyen jó ez! Mennyire alkalmazkodó az emberi átlagos természetéhez. Lehetővé válik, hogy a *legszárazabb* lelkiállapotban is imádkozhassak természetfölötti lelkülettel.

Nem ellenkezik ez a szárazság a zsolozsmás örömmel. Sőt éppen az előbbi óvja meg a liturgiában az ujjongó örömet az előbb említett édeskés és cukrozott, limonádézű áradozástól. Így válik a liturgia gyengéddé és mégis erőteljes, férfias, komoly és kimért hordozójává a legszentebb cselekményeknek. Krisztusi vonások ezek.

4. Az általános individualizálása.

A liturgia nem csupán tanítás vagy érzékekhez szóló művészi hatáskeltés, hanem nagyszerű *élmény*, amelynek én vagyok a hordozója, alanya: a nagy közösség közepette is.

Én vagyok az, aki várva-várom az Urat. (Zsolt. 39.) Az én könyörögésemet hallgatja meg, engem visz ki a nyomorúság verméből és a mély sárból, engem állít kösziklára, az én lépéseimet irányítja, én vagyok az a boldog ember, akinek reménye az Úr neve (u. o.). Nekem mondja az Úr az eltömegesedés közepette Náthán prófétával: „Tu es ille vir.” (II Kir. 12, 7.) Én vagyok az a szent *tönk*, melytől Izaiás szerint függ a közösség feltámadása. Én is közte vagyok a tíz igaznak, aki el tudta volna háritani Sodoma ítéletét, én is egy vagyok a hét-ezerből, akik nem hajtottak térdet Báál előtt. (III. Kir. 19.) A liturgia személyes, nagy, átható és aktív élménnyé avatja az általánost azáltal, hogy *engem* tesz meg a közös élmény központjává. Pl. Jób történetének nem én vagyok a szenvedő alanya? Nem én vagyok Dániel, akit körülvesznek az oroszlánok a veremben? Nem én vagyok az Énekek énekének boldog vőlegénye? S ezzel az individualizálással egyenes vonalba kerülök Krisztussal. Jób, Dániel, a Vőlegény mind az ő előképe. Bennük magamat szemlélem.

Ez mind zsolozsmás vonás a liturgiában, hiszen ha a 150 zsoltárt figyelmesen vizsgáljuk, tapasztaljuk, hogy az egyes szám uralkodó

többségben fordul elő. Adva van tehát az általános egyedítése, ami a liturgiának egyik igen sajátos arcvonása.

5. A Krisztusra nevelés.

A liturgia éppen a szent zsolozsma módszerével teljesíti a szentpáli kifejezés valóságát.

A liturgiában minden Isten dicsőségére van, de Krisztusban és Krisztussal. Az egész liturgia a teljes Szentháromság egyetlen dicsérete Krisztus által, „ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia sunt”. Isten dicsőítése azokkal a szavakkal, amelyeket Ő, az örök Ige által kimondott. A liturgiában az Isten dicsőítése csakis Krisztussal együtt történhetik.

A liturgia, ha szabad így kifejeznünk: a szent zsolozsma karján vezet be bennünket az Istenembernek az Atya iránt érzett szeretetébe, az Atya magasztalásának titkába.

Különös élvezettel néztem mindig ebből a szempontból a zsolozsmáskönyvünk lectiói végén a responsoriumokat és versikulusokat.

Csodálatosan harmonikus egymarokrafogása az új- és a Krisztusra nevelő ószövetségnek. Például, éppen amikor e sorokat írom, az eucharisztikus commemoratio sollemnis-nek van octávája. Az első lectió a Genézisből van, a kórus rá a zsidók leveléből felel. A második a Leviticusból, a kórus rá Szent János evangéliumából ad választ. A harmadik Malachiás prófétából — válasz a zsoltárokból és Izaiásból. A negyedik szintén Malachiás prófétából, válasz ismét a zsidókhoz írt levélből. Az ötödik lectio Szent Ciprián mártír-püspöknek Ceciliushoz írt leveléből való, a kórus a 109. zsoltárral resonál, a hatodik részre a Bölcsesség könyvéből, a hetedikre a Korintusi levélből és így tovább.

Ugye igaz, hogy a liturgiában a Krisztusra nevelés katekzochén zsolozsmás vonás. . .

6. A liturgia a zsolozsmát imádkozó Krisztus.

Nem is kell mély szimbolum ennek megértéséhez. Hisz a liturgia istentiszteleti cselekmény, amelyet valaki az Egyház megbízásából végez. A zsolozsma eminenter kimeríti a liturgia fogalmát. A zsolozsma nem eszköz, célja, mint az Egyház hivatalos imádságának: Isten dicsérése és magasztalása annak példájával egyesülve, Aki a legméltóbb dicséretet nyújtotta földön jártában az Istennek. Ezt fejezi ki magvasan az imaszöveg: „Uram, azzal az isteni szándékkal egyesülve, mellyel Te itt a földön Istennek hódoltál, ajánlom fel Neked ezeket az imaórákat.” Tehát per Christum, cum Christo et in Christo — ad Deum. Ha zsolozsmázom, Krisztussal imádkozom, Krisztussal hódolok az Atyának, Krisztusba temetkezve semmisülök meg, Krisztus isteni szándékával egyesülök. A zsolozsmát imádkozó Krisztus bontakozik ki bennem és válik eleven valósággá. Tehát nem azért mondom a zsolozsmát, hogy megszentelődjem, helyesebben nem ez az elsőleges célja az imádkozó Krisztus lemásolásának, hanem hogy — megszentelődésemben is — Isten dicsősége érvényesüljön. Amint-hogy ez volt Krisztus földi életének célja, ezért van az egész teremtett világ, ezért az egész mennyország. A legnagyobb istendicsérő és istenimádó itt a földön Krisztus volt, nyomába lépve tehát Krisztus

célja az enyém is lesz. Az is világos, hogy a célt csakis Krisztus által érem el éppen akkor, amikor a legszentebb imaáldozatot mutatom be Istennek: zsolozsmázom.

Csácsbozsok.

Schnattner Szigrid O. S. B.

Psallite sapienter.

Fiataltoltártestvérrel beszélgetek a breviárium nehézségeiről; buzgósággal telített lelkének még ilyen nehézségei vannak; számára az élet problémái egyelőre kicsinyek; novellaszerű jellemrajz helyett elég, ha homlokáról áradó krizma és erény illata eszembe juttatja a 113. zoltár szavait: „Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam!” Minden gondolata, vágya egyedül Isten dicsősége!

— Mondja csak, kedves oltártestvér, ön már két éve imádkozza a breviáriumot; a gyönyörű invokáció zoltárt: „Venite, exultemus Domino” egész éven át mindennap imádkozzuk a nagyhét három utolsó napja kivételével, tehát már kívülről tudja; ugyan mit jelentenek ezek a szavak: „Si introibunt in requiem meam.”

— Hát kérem, ezt másképp nem lehet lefordítani, mint: „Ha be fognak menni az én nyugalmamba.”

— No, és mi ennek az értelme; kik mennek be, hova? Talán mégsem egészen így van.

— Hát kérem, ezt másképp nemigen lehet jobban lefordítani.

— De igen, ezt a mondatot jobban is lehet, sőt kell is helyesen fordítani: Megesküdött az Úr, hogy akik Őt negyven esztendeig bosszantották tévelygésükkel: „nem fognak bemenni az Én nyugalmamba”, Kánaán földjére. Így már egészen más értelmet nyer ennek a zoltárnak utolsó mondata. Éppen így a 131. zoltárban Dávid megesküdött az Úrnak: „Si introiero in tabernaculum domus meae; si ascendero in lectum strati mei; si dedero somnum oculis meis.” Ezek a „si — ha” esküszócskával kezdődő fogadalmak, eskük az ősrégi héber esküminta fordításai: Nem megyek be házamba, nem lépek fel nyoszolyámra, nem engedek álmod szemeimnek, míg helyet nem találok az Úrnak. Ezeket a fordításokat bizony több-kevesebb fáradsággal tanulmányozni kell, mert csak így kapunk helyes értelmet és így teljesítjük a Zsoltáros intelmét: Psallite sapienter! (46. zs.)

— Hát engedjen meg, kedves oltártestvér, még egy példát a sok nehézség-közül, mert bizony — sajnos — a Psalteriumban bővelkedünk a fordítási, megértési nehézségekkel. Csaknem minden zoltárban találunk kisebb-nagyobb akadályokat. A 103. zoltárban: Benedic, anima mea, Domino, mit jelent ez a mondat: „Herodii domus dux est eorum.”

Ifjú oltártestvérünk zavarában elpirul; szinte előre sejteti, hogy amit mond, az téves, derűsen, mosolyt keltően téves lesz.

— Hát kérem, — Heródes... Heródes háza a vezér... Ő maga is kedélyesen mosolyog. — Különben, kérem szépen, — folytatja sietve — a spirituális úr is azt szokta mondani, amikor a zoltárokat fordítottuk, hogy csak igyekezzünk minél nagyobb figyelemmel

imádkozni a breviáriumot és időnkint a magyar szentírási szöveget is olvasgassuk hozzá, azután majd mindig jobban megértjük; fő a jószándék; a jó Isten ügyis megérti.

Tényleg így van; fő a jószándék; és igyekezzünk minél gyakrabban olvasgatni a magyar szöveget, mert a zsolttárakban nagyon sok nehézséggel találkozunk. A breviárium imádság: „Onus diei”; a napnak édes terhe; minden pap megtanulta a szemináriumban, hogy „digne, attente et devote” kell a breviáriumot imádkozni, ha nem akarjuk a terhet egyszerűen csak lerázni magunkról, hanem annak viseléséből bőséges lelki hasznot akarunk meríteni. Ennek a szent és fölséges tehernek imádkozása közben nem is annyira a lectiókban, a szentatyák irataiban — különösen például Aranyszájú Szent János irataiban — található nehézségeket, vagy kevésbbé inkább a történelmi részletek nehézségeit, mint főleg a zsolttárakban lépten-nyomon felbukkanó akadályokat kell leküzdenünk.

Papi társaságokban általában ritkán beszélünk a breviáriumról. Ha ketten vagyunk együtt, még inkább előfordul a szó a breviáriumról; és ekkor vesszük csak észre, hogy mindnyájan sok nehézségről panaszkodunk egymásnak. Érdemes idős papok, szerzetesek említik, hogy főleg a zsolttárak megértése, a mondatok összefüggése minduntalan akadályokba ütközik; szavakat mondunk, melyeknek a megszokott használattól elütő jelentése van; a magyar szentírási szöveg állandó olvasása segít csak a nehézségek megoldásában, melyek még így is újból és minduntalan előtolakodnak. Példa rá a fentidézett invocatio zsolttár mondata, amely csupa egyszerű, könnyen érthető szavak összetétele és mégis — előzetes tanulmányozás nélkül — helytelen lesz az értelme, hibás a fordítása.

Vagy egy másik példa: Pünkösöd octávjában többször is imádkozzuk: „Spiritus Domini replevit orbem terrarum, alleluja!” A felelet csupa könnyen érthető, egyszerű szavak együttese, de annál nehezebb a megértése: „Et hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis, alleluja.” Amikor paptársaknak említettem ezt a nehézséget, mind-egyik meglepetve mondta: tényleg erre nem is gondoltam; és nem is kaptam kielégítő magyarázatot. (A magyar szentírási szöveg ez: „Mert az Úr lelke betölti a föld kerekességét és aki mindeneket össze-tart, annál vagyon a szó értelme.” Bölcsesség Könyve I. 7. A Kopácsi-féle szentírási kiadás ezt a rövid aljegyzetet fűzi hozzá: Semmi sincs előtte elrejtve.)

Íróasztalomon előttem van egy kicsike zsebnaptár alakú német zsolttárkönyvecske; hátránya, hogy nincs benne magyarázat. A zsolttárak alapos begyakorlásához, jó megértéséhez igen előnyös volna egy kicsi magyar szövegű kézikönyvecske, a hivatalosan elfogadott magyar szöveg egyszerű lemásolása noteszalakú könyvkiadásban, minden zsolttár elé rövid tartalmi magyarázat és a szöveg alatt a nehezebb részek magyarázó jegyzetei; szinte nélkülözhetetlen volna minden pap számára. A gyérszámú ilyen kiadványok, zsolttárkulcsok nem kielégítőek éppen azért, mert csak magyarázatot nyújtanak, de a magyar szöveg hiányzik.*

* Ilyen zsebnaptár nagyságú szövegek könyv szó- és mondatmagyarázatokkal ellátva igen csekély munkával készülhetne, és olcsón. Egy néhány tagú, esetleg

Ha jól értem a zsoltár szövegét, kellő tanulmányozás, a magyar szöveg és magyarázó jegyzetek ismételt átolvasása után — sok homály, nehézség eltűnik, ami a szakramentális ima áhítatát egyébként zavaróan befolyásolja.

Csak egyetlen példát ismét: Pünkösöd oktávjára alatt a matutinumban három zsoltárt imádkozunk; köztük a 67. zsoltár, *Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus. Hálaima egy nagy győzelemért, diadalének, amikor a Frigyszekrényt felemelték, harcba vitték. Szerény véleményem szerint a legnehezebben érthető zsoltárok egyike; csupa homály, nehezen, bizonytalanul fordítható mondatok, melyek többféle magyarázatot is megengednek, sötét, elmosódó képek, hasonlatok, exotikus, excentrikus kifejezések — *si dormiatis inter medios cleros, pennae columbae deargentatae et posteriora dorsi ejus in pallore auri... nive dealbabuntur in Selmon... Ut intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso... Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum... Ha ezt a nagyon nehéz zsoltárt a magyar szöveg és szómagyarázatok segítségével tüzetesen áttanulmányozzuk, csak akkor értjük meg valóban, hogy miért imádkozza az Egyház pünkösöd nyolc napján keresztül éppen ezt a nagyon nehéz zsoltárt és csak így érthetjük meg, hogy milyen nagy lelki összefüggés található a zsoltár szelleme és az ünnepi oktáva misztikus hangulata, liturgiája között.**

Itt a latin nyelv legkiválóbb tudása sem segít, csődöt mond minden fordítási készség, gyakorlat; akárcsak egyik-másik himnusz-nál (pl. *Dedicatio Ecclesiae* himnuszok); csakis az előző tanulmányok, magyar szöveg ismételt olvasgatása, a latin szöveggel egybevetése, a bővebben jegyzetezett szentírási kiadás használata lehet eredményes, hogy a breviárium imádkozása valóban Isten dicsőítése és szegény, gyarló lelkünk számára nagy kincs legyen.

Már az *ante divinum Officium* könyörgésben is kérjük az Urat, hogy világosítsa meg értelmünket: *intellectum illumina*, mert csak a kellő értelemmel végzett ima lehet „*digne, attente ac devote*” elénekelt szent zsolozsma. E nélkül csak unalmas teher, recitálás, pszallálás, amikor is a cél az utolsó gyors mozdulattal végzett keresztvetés; a megkönnyebbülés, na végre ez is megvan! *Om mani padme hum!* Így a tibeti lámák is tudnak recitálni.

De mi az Isten felkent papjai vagyunk, *Alter Christus*, akiknek a szent Író parancsol! *Psallite sapienter!* (46. zs.) *Bene psallite Ei in vociferatione!* Jól énekeljete az Úrnak örömkialtással! (32. zs.)

A papnak a szentmise után kétségkívül legfenségesebb munkája

lelkipásztorokból álló bizottság néhány hét alatt elkészítené. Szerény gyakorlatomat szívesen felajánlanám 20—30 zsoltár feldolgozásához; egy hét alatt készen volna. Példa kedvéért: 1. zsoltár: *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum.* Boldog ember, ki az istentelenek tanácsán nem jár. A Tárkányi-féle 1892. egri nagy szentírási kiadás ehhez a rövid zsoltárhoz 11 aljegyzetet hoz; a breviáriumot imádkozó papnak alig néhányra van ezek közül szüksége. Dr. Császár prelátus úr igen gyakorlatias Zsoltárkulcsa 9 kifejezés-magyarázatot ad. Szerény véleményem szerint — ha előttünk van a magyar szöveg — még ennyi sem kell; 4—5 kifejezés megmagyarázása teljesen elegendő a tökéletes megértéshez és a lelki haszonnal teljes imádkozáshoz. Egy ilyen olcsó kiadványt nem is kellene propagandával árusítani; a Szent István Társulat egyszerűen szétküldené az országban; száz pap visszaküldené, ezer és ezer megtartaná, bombasiker volna!

a breviárium; ehhez a szent munkához pedig kellő idő szükséges, alapos, állandó készség, hozzákészülődés, a kedélyvilág, a lelkiület melegsége: affectum inflamma! Jószándékunkat egybefonjuk az Úrnak azzal az isteni szándékával, mellyel itt a földön Isten dicsőítését végezte: in terris laudes Deo persolvisti. Így remélhetünk csak meghallgatást: exaudiri merear ante conspectum divinae Maiestatis!

Valahol a plébánián, szűkebbkörű tisztességes társaság volt együtt; ebéd után egy kis kártyázás; nem nagy szenvedéllyel, nem is nagy tételekben. Télen volt, csak egy szoba fűtve; a plébános beült az ablakmélyedésbe és recitált. Uram, segíts sietni. Domine, ad festinandum me adjuva! Na, szentatyám, még nem jössz? De mindjárt, csak egy kicsit még várjatok. Om mani padme hum!

Papi Lelkiség kiadványunk szerint egy pap lelkesen dicsekedte el, hogy egy lelkigyakorlatos házban milyen jól tudott elmélkedni; kint a kertben, egy nyugágyon végigdőlve, rigófütyt bársonyos hangjai mellett. A cikkíró szerényen megjegyzi, hogy ő bizony nem kérne ilyen elmélkedésből. Én is szerényen megjegyzem, hogy nem kérnék ilyen recitálásból. Ördögbiblia és zsoltárkönyv, nem fér meg egymásmellett; akkor inkább ment volna be a „szentatya” a meleg konyhába, az ájtatos Rozi néni csendes konyhai munkája és a zsozma-ima közt több lelki kapcsolatot lehet találni.

Csak a felületesen, figyelmetlenül és értelmetlenül végzett breviáriumozás, elhadart recitálás mondathatja a hanyag pappal, hogy miért nem rendel az Egyház valami „jó imádságot”, amit szívesen lehetne végezni; miért kell azt imádkozni, hogy az előregedett Dávid királyt hogyan melegítették szolgálói? Vagy Arphaxad király milyen vastag falakat építtetett; avagy Assuerus király milyen nagy lakomát rendezett, mennyi minden jót ettek, ittak, hogyan lógtak az égszín, vörös és kék kárpitok a biborköteleken. A zsoltárok csodálatos szépsége, a szentek, vértanúk fenséges életrajza és a nagy egyházatyák iratainak tengernyi bölcsesége mellett ilyen részleteket kiragadni, mintegy céltáblául odaállítani, a blaszfémia érdes felületét sűrölja. Két évezred óta senki nagyobb kritikával nem kezelte a Szentírás részleteit, mint Szent Jeromos, minden idők legnagyobb biblikusa; és az öreg Dávid király gyengeségeivel kapcsolatban ezeket a misztikus szavakat írja: „Quae est ista Sunamitis, uxor et virgo, tam fervens, ut frigidum calefaceret; tam sancta, ut calentem ad libidinem non provocaret.” Aki még emlékszik legalábbis arra, hogy teológiai tanulmányai közt volt „Studium biblicum hermeneutico-exegeticum”, — ha egyébként mindent elfelejtett már ebből a tudományágból — az nem ütközik meg a Szentírás exotikus leírásain és annak nem probléma, hogy az Egyház miért helyez el ilyen részleteket is a Divinum Officiumban. Ha sorsod az ég, akkor megérted, Oltártestvérem! De ha sorsod a sáros föld, akkor senki sem tudja veled megértetni.

Schneider jezsuita, híres lelkivezető is figyelmeztet Manuale Sacerdotum című jeles munkájában: „In Psalmorum, Canticorum et Hymnorum intelligentiam opportuno tempore studiose incumbatis.” Minél jobban értjük a zsoltárokat, énekeket és himnuszokat, annál nagyobb áhítattal tudunk elmerülni azok szépségében. Állítólag Beethoven minden halhatatlan művét odaadta volna a praefatio fenséges dallamáért. És melyik nagy egyházatya nem adná oda minden láng-

eszű munkáját a rövidke 8. zsoltár fellegekben járó fenségéért: „Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum is universa terra!” Lehet-e ennél „jobb” imát elrendelni?

Az Egyházi Lapok 1940 márciusi számában olvashattunk egy jellegzetes rövid szerkesztői üzenetet, nyilván arra a kérdésre, — fájdalmasan szomorú kérdés — hogy a nagyvárosi munka elégséges ok-e a breviáriumozás alóli felmentésre? A válasz természetesen elutasító: „Nem ok a felmentésre.” Már maga a kérdés is elkedvetlenítő. Lehet-e egy papnak annyi dolga, hogy ne kelljen imádkoznia? Az üzenet mintegy vigasztalásul továbbfűzi: „A nagyvárosi munka hajszájában élő pap mondogatta: a breviáriumi kérdést sok munkám közt úgy oldottam meg, hogy még egy rózsafüzért is elmondok naponta, így a breviárium is elvégződik. Az összeszedettségre ajánlotta, hogy az imádás, hálaadás, engesztelés jellegzetes szavainál térdet vagy fejet hajtson az imádkozó. (Gloria—adoro—gratias—misericordia.)

A buzgó papnak sohasem hiányzik az idő a breviáriumra, mégpedig attente, devote, lehetőleg minden kifejezés tökéletes megértésével, mert hiszen a buzgó pap a teljes megértésre különösen törekszik. Eléggé ismeretes a szent papok életéből, hogy különösen az éjtzaka idejét szerették az imának szentelni. Szent Don Bosco, az Arsi Szent Plébános éjjel imádkoztak, nappal csodálatos munkabírással fáradoztak. Fraknoi Vilmosnál olvasom Cesarini Julián bíboros legátusról, a tizenötödik század híres diplomatájáról, hogy erkölcsi tisztaságáról csodálattal eltelve szólnak kortársai; minden éjjel fölkelt és a templomba ment, ott végezte a zsolozsmát, és reggel minden szentmise előtt elvégezte a szentgyónást. Jól mondják: a pap vagy hős vagy tragikus. És micsoda értelemmel mélyednek el ezek a hős papok a breviárium minden szent nehézségébe, hogy annak szépségével, bölcsességével megtölthessék szomjas lelküket.

A földkerekség breviáriumozó papsága óriási templom, aranykupolája a ráboruló égboltozat; hatalmas szentély. Néha a papok annyira törtetnek a kitüntetésekért, az előmenetelért; nos, ebben a szentélyben mindnyájunknak megvan a stallumunk; szent jogunk és kötelességünk a viola-piros szalagos könyvből az imádkozás. Óriási orgona, melynek sípjai vagyunk; sok százezer pap, szerzetes és apáca muzsikál ebben a fenséges kórusban; a hívek százmilliói csatlakoznak hozzánk, mert velünk együtt mondják a Pater noster-t, amit mi legalább hússzor elmondunk naponta csak a breviárium keretében; velünk mondják az Üdvözlégyet, a gyönyörű Gloria Patri doxológiát, amit legalábbis negyvenszer ismétlünk a zsoltárok közt, és a hívek milliói segítenek nekünk, amikor a rózsafüzérben ők is ezt ismételtetik. Ennek a gigantikus szent kórusnak feje Szent Péter utóda: Domine, labia mea aperies. És a nagy kórus felkiált: Et os meum annuntiabit laudem tuam. Megindul a fenséges hangorkán, a diadalmas szimfónia, a hősök győzelmi indulója, a szférákban zúgó oratórium. Psallite sapienter! Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum, omnes populi! (116. Ps.) Valóban csodálatos „Synagoga Populorum!” Megindul a háborgó tenger zúgása: Vox Domini in virtute, in magnificentia! Confringentis cedros! Commovebit desertum Cades! (28. Ps.) Az Úr hangja letöri a kevélyeket, a bűnösöket, mint a villám Libanon

cédrusait. Megmozgatja a legrémesebb sivatagot, Kádesz pusztáját, a tévelygés, a hitelenség viharos kietlenségét.

Visszhangzik a nagy kiáltás a földgömb minden pontján. Az égő és füstölgő Európa bombázott városainak romjai közt: De profundis. Talán éppen tengeralattjáróban siet egy tábori pap valamelyik szigetre: „Videbunt Te aquae, Deus, et timuerunt et turbatae sunt abyssi.” Remegnek a mélységek! (76. Ps.)

Repülőgépeken rohannak az Úr papjai vérgőzös csataterek fölött: „Quis dabit mihi pennas, sicut columbae, et volabo et requiescam?” (54. Ps.) Hova repülhetnék nyugovóra?

A lengyel tömegsírok fölé borul egy pap: „Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.” (54. Ps.) A halál rémülete!

És tovább ömlik a nagy hangorkán Grönland missziós telepeitől a Fokföldön a pálmalevélfödte kis kápolnáig, Ázsia fennsíkjain, Himalája rémületes magányaiban: „Terrores Domini militant contra me.” (Jób 6.) Rémületbe ejt az Úr keménysége. „Viriliter age! Sustine Dominum!” Viselkedj férfiasan és turd el az Urat!

Mindenütt, a földkerekség minden részén, ahol lelkek vannak, a Jó Pásztor felkeresi a juhokat és hangzik az ének: „Cantate Domino canticum novum.”

Psallite sapienter! Bene psallite Ei in vociferatione!

Zalagyömörő.

Szeberényi László
plébános

Liturgikus könyvek jegyzéke.

Több oldalról elhangzott kívánságnak teszünk eleget, mikor a fontosabb magyar és külföldi liturgikus művekről készült kis összeállításunkat közzéteszük. Teljességre természetesen nem törekedhetünk. Az egyes művek kiválasztásánál és csoportosításánál saját véleményünkön kívül tekintetbe vettük folyóirataink bírálatait is.

Bevezető művek a liturgiába: *Guardini: A liturgia szelleme* (Korda, 1940), *Festugière: La liturgie catholique* (Maredsous, 1913), *Szunyogh: Az igazi katolikus élet forrásánál* (Pannonhalma, 1926). A liturgiának minden kérdését tárgyalja *Lefebvre—Szunyogh: A liturgia alapvető gondolatai* (Szalézi Művek, 1941) és *Lang—Solymos: Rövid liturgiája* (Szent István T., 1937). A liturgikus mozgalom lelkes hívévé teszi minden olvasóját *Beauduin—Szunyogh: Az Egyház lelki élete* (Pannonhalma, 1922) és *Parsch* számos műve közül főképp *Liturgische Erneuerung* című kis könyve (Klosterneuburg, 1931). Egészen mélyen vezet be a liturgiába *Halász Pius* kitűnő filozófiai megalapozottságú, költői nyelvű *Örök liturgiája* (Korda, 1942) és Berlin liturgikus apostolának, *Pinsk*-nek szemléletes műve: *Die sakramentale Welt* (Herder, 1938; hamarosan megjelenik magyar fordítása). Itt említjük meg a magyar liturgikus mozgalom vezérének egyik legszébb tanulmányát, *Szunyogh: Lélekújulás és életújítás a liturgia szellemében* (Pannonhalma, 1935).

Liturgikus munkánkat a s z e n t m i s e mélyebb megismerésével és megértésével kell kezdenünk. Ebből a szempontból *Parsch—Szunyogh: A szentmise magyarázata a liturgikus megújulás szellemében* (Szociális Missziótársulat, 1937) című könyvet ajánlhatjuk leginkább. Tudományos alapossággal írta meg a szentmise történetét a mostani váci püspök úr: *Petró: A szentmise története* (Szent István-könyvek 90—91. sz. 1931). Ugyanezt tárgyalja rövidebben és szellemtörténeti szempontok szerint *Szunyogh: A szentmise kialakulása* (Szent István, 1936). Ugyancsak a Pátertől kaptuk *A szentmise lelke* című tanulmányt (Megjelent a Pannonhalmi Szemle 1936—37. évfolyamában, külön is. Bp. 1937). Felöleli szinte az egész erre vonatkozó újabb külföldi irodalmat. A nagymisét tárgyalja dogmatikus, liturgikus és egyházzenei szempontból *Pinsk: Hochamt-ja* (Pustet, 1938). Mint kispapok munkáját meg kell említenünk a központisták *Az 1900 éves szentmise* (Bp. 1934) című munkáját. Újabban a szentmise egyes részeiről is alapos munkák jelentek meg *Guéranger: Explication des prières et des cérémonies de la sainte Messe* (Tours, 1928). A változó részek közül az Introitusokat dolgozza fel *Kramp: Introitus* (Münster, Regensbergsche Verlag, 1937), az Oratiókat *Bord: La prière liturgique* (Desclée, 1934), a Lectiókat *Kramp: Briefe der Kirche* (Münster, Regensbergsche Verlag, 1940), az evangéliumokat *Kramp: Heilbotschaft von Christus Jesus* (u. o. 1938), a Postcommuniókat *Czernin: Ein Leib — ein Brot* (Herder, 1939). Mindezek egyben kiváló elméleti anyagot is szolgáltatnak. A szentmise állandó részeit elméleti végig *Bopp: Missa est* (Herder, 1938) és *Mennini: La mia messa* (Marietti, 1934).

A s z e n t z s o l o z s m á r ó l, a b r e v i á r i u m r ó l sokáig nélkülözőnk kellett magyar nyelvű műveket. A közelmúltban két ilyen munkát is kaptunk: *Györgypál: A dicséret áldozata* (Szent István, 1941) és *Szunyogh: A szent zsolozsma* (Korda, 1942). Újabban megjelent német nyelvű munkák *Kastner: Praktischer Brevier-Kommentar-ja* (Breslau, 1923) és *Parsch: Brevier Erklärung-ja* (Klosterneuburg, 1940). Sajnos, a teljes magyar breviáriumfordítást még nélkülözzük, csak a vasárnapoké és nagyobb ünnepeké jelent meg *Zsolozsmás-könyv* címen (Szent István, 1938). A zoltárok legtökéletesebb és legszebb fordítását kétségtelenül *Sík Sándornak* (Zoltároskönyv, Szent István, 1936²) köszönhetjük. A legjobb magyarázatos fordítás *Horváth Konstantiné: A Zoltároskönyv magyarázata és fordítása* (Zirc, 1935). A zoltárok liturgikus alkalmazását adja *Thalhofer: Erklärung der Psalmen* (Regensburg, 1871), *Wolter Maurus: Psallite sapienter* (Herder, 1871), *Miller: Die Psalmen* (Klosterneuburg, 1933) és *Parsch—Stenta: Psalmenschule* (megjelent több részletben a *Bibel und Liturgie* 1926—35. évfolyamaiban). Nemrég jelent meg a Bonner Bibel zoltárokról szóló kötete (*Herkenne: Das Buch der Psalmen*. Bonn, 1936), az egyik legalaposabb ilyen irányú tudományos mű.

Tekintélyes az egyházi élet tárgyaló magyar és külföldi könyvek száma is. A legközismertebb Klosterneuburg lelkes liturgikus apostolának, *Parsch Piusnak* 12 kiadást megért *Das Jahr des Heiles* című műve. 10. kiadását magyarra is lefordították (*Az üdvösség éve*. Szociális Missziótársulat, 1937), újabb német kiadása (Klosterneuburg,

1938¹²) lényeges módosításokkal jelent meg. A magyarországi helyi viszonyokat is tekintetbe veszi *Artnér Edgár* kis könyve: *Az egyházi évről, ünnepeiről és szertartásainak kimerítő leírása és magyarázata* (Szent István, 1923). Az egyházi évet dolgozta fel a sajnos rövid életű (1936—38) kis liturgikus hetilapunk, az *Oltár és Élet* is. Első évfolyama külön könyvben is megjelent *Szunyogh: Elmélgedések a misszálé felett* (Szalézi Művek, 1937) címen. *Wimmer Anzelm* az egyházi év liturgiájához kapcsolódó szubjektív színezetű elmélgedések formájában dolgozta fel a vásár- és ünnepnapok szentmiséit (*Oratio Spiritu... Szociális Missziótársulat, 1941*). Az idegen nyelvű, egyházi évet tárgyaló munkák közül először kell említenünk az újkori liturgikus mozgalom megindítójának, *Guéranger Prosper*-nek hatalmas *Année liturgique*-jét (Paris, 1874—75; németül *Das Kirchenjahr*. Mainz, 1874). A számos német nyelvű mű közül kiemelhetjük *Kramp: Bete mit der Kirche* (Münster, Regensbergsche Verlag, 1936), *Löhr: Das Herrenjahr* (Pustet, 1940—42⁴) és *Casel: Das christliche Festmysterium* (Paderborn, Bonifazius, 1941, teljes megértéséhez szükséges többi műveinek, elsősorban *Das christliche Kultmysterium*nak (Pustet, 1935²) ismerete.) Az egyházi év nagyobb ünnepeihez fűzi mély teológiai elmélgedéseit *Marmion: Krisztus misztériumai* (Szent István, 1941). Majdnem valamennyi nagyobb európai nyelvre lefordították már *Schuster* kardinális nagyszabású, tudományos *Liber Sacramentorum*-át (németül Pustet, 1929).

Az egyes szentségek és szentelmények magyarázatával magyar nyelvű mű, sajnos még nemigen foglalkozik. *Szunyogh* 12 kis kötetből álló sorozata: *Liturgikus élet* (Szent István, 1926—34). Világi írta világiak számára, de papok is sokat meríthetnek: *Dús: Igy élek az Egyházban* (Pécs, 1941) című művéből. Legújabbban megjelent a rituálé magyar fordítása is, *Burka: Szertartás-könyv* (Esztergom, 1943). A pontifikálé szertartásait magyarázza *Puniet: Le Pontifical romain* (Paris, 1930; németül: *Das römische Pontifikale*. Klosterneuburg, 1933). A kisebb és nagyobb rendeket tárgyalja *Molitor: Vom Sakrament der Weihe* (Pustet, 1938) és *Mennini: I santi ordini* (Marietti, 1940) könyve. Az Oltáriszentséget *Kramp: Eucharistiája* (Freiburg, 1926). Nagy összefoglaló mű *Braun: Sakramente und Sakramentalien* (Regensburg, 1924). Ugyancsak tőle valók az egyes liturgikus tárgyak történetét, kialakulását tárgyaló legalaposabb művek is (*Die liturgische Gewandung im Okzident und Orient* (Freiburg, 1907), *Die liturgischen Paramente im Gegenwart und Vergangenheit* (Freiburg, 1924³), *Der christliche Altar* (München, 1924), *Das christliche Altargerät* (München, 1932); *Roulin: Lingés, insignes et vêtements Liturgiques* (Paris, 1930). *Guardini* klasszikus kis műve az Egyház szent jeleiről magyarul két különböző fordításban is megjelent, *Örökmécs* (Debrecen, Kat. Figyelő, 1931) és *Az Egyház szent jelei* (Szociális Missziótársulat, 1938). A szentelményeket tárgyalja *Dudli: Das Segensbuch der hl. Kirche* (Paderborn Schöningh, 1936) és *Schuk: Der Segen Gottes* (Würzburg, Echter Verlag, 1939). Ezekről készült elmélgedéseket találunk *Bopp: In liturgischer Geborgenheit* (Herder, 1936²) című művében is.

Világi paptestvéreinket bizonyval az érdekli legjobban, hogy

hol találnak megfelelő anyagot és mintát a liturgikus szentbeszédhez. Az eddig felsoroltak szinte mindegyikében, különösen az egyházi évről szólókban, de vannak kimondottan liturgikus prédikációkat tartalmazó könyvek is. *Parsch—Klinda: Liturgikus szentbeszéddek* (Szociális Missziótársulat, 1936), *Parsch: Messpredigten* (Klosterneuburg, 1930), *Böser: Liturgische Kanzelvorträge* (Herder, 1929) és *Dausend* nagyszabású műve: *Die Liturgie der Sonn- und Festtage in Predigten* (Paderborn Bonifazius, 1932). Nagyonbbrészt liturgikus prédikációkat tartalmaz *Szunyogh: Az igazi katolikus élet forrásánál* (Pannonhalma, 1926) és *Szunyogh—Szívós: Haec loquere* (Szentírás Egyesület, 1936) című könyve. Ezenkívül számos liturgikus prédikáció jelent meg folyóiratainkban, az *Egyházi Lapokban*, *Evángéliumban* stb. A liturgikus szentbeszéd mikéntjére vonatkozóan alapvetőnek gondoljuk *Herwegen* apátúrnak a *Bibel und Liturgie*-ban (1927. évf.) megjelent cikkét.

A másik, paptestvéreinket leginkább érdeklő kérdés a liturgia és pasztoráció viszonya. Ezt a problémát veti fel *Kiss: A liturgikus mozgalom jelentősége a pasztorációban* (Szeged, 1935) és *Györgypál: Hogyan képes a liturgia katolikus népünk vallásos életét felvirágoztatni* (Szeged, 1936). Szép fejezeteket találunk a liturgikus apostolkodásról *Chautard: Az apostolkodás lelke* (Szalézi Művek, 1932) c. könyvében. Részletkérdéssel foglalkozik *Szunyogh: A szentmise a pasztorációban* (Pannonhalma, 1934) és *Bopp: Das Brevier im Dienste der Seelsorge* (Pustet, 1939). Rengeteg tervet, ötletet, megvalósítandó lehetőséget nyújtanak ebből a szempontból az egyes liturgikus hetek beszámolóí. Épp az idén van 20 éve annak, hogy Magyarországon az első liturgikus hetet megtartották. Az 1924-es (második) liturgikus héten elhangzott, ma is fölőtte aktuális előadások nyomtatásban is megjelentek a katolikus hittanárok és hitoktatók egyesületének kiadásában (*Előadások a kat. liturgiáról*, 1924). Sajnos a szép kezdetnek nem volt kellő folytatása. Pedig nagy volna ebben az irányban az érdeklődés és igény, legalábbis ezt véljük kiolvasni az 1941. évi lelkipásztori konferencia beszámolójából (*Mihalovics: Igehirdetés és liturgia*. A. C. 1941). Francia és német nyelven természetesen jóval nagyobb az ilyen liturgikus konferenciákról és kurzusokról szóló beszámolók száma. Pl. *Semaine liturgique de Maredsous* 1912, az 1913 óta évenként megjelenő: *Cours et conférences des semaines liturgiques Louvain* (Abbaye du Mont-César), *Rudolf: Die lebendige Pfarrgemeinde* (3. Wiener Seelsorgertagung, 1933), u. a.: *Liturgie und Seelsorge* (6. Wiener Seelsorgertagung, 1936), *Seelsorge und Liturgie* (Mainz, 1937) stb. Itt kell megemlítenünk *Parsch: Seelsorgsbrieft* és *Liturgische Theologen-Gemeinschaft* címen megjelent körleveleit és a nagyrészt ezekben megjelent cikkekből összeállított *Volksliturgie* (Klosterneuburg, 1940) című könyvét. Hasonló jellegű, de több szerző műve a nemrég megjelent *Volksliturgie und Seelsorge* (Alsatia Verlag Kolmar, 1942) c. kitűnő mű is.

A liturgikus nevelés kérdésével is több könyv és cikk foglalkozik. *Guardini: Liturgische Bildung* (Quickborn Burg Rothenfels, 1923), *Bopp: Liturgische Erziehung* (Herder, 1929, de többi könyveiben is), *Schmedding: Erziehung zum Mittleben des Kirchenjahres*

(Klosterneuburg, 1934), *Flad: L'éducation par la Liturgie* (Paris, 1927), *Parsch* előbb említett Volksliturgie-jében: *Messopfererziehung*, *Lassaulx: Liturgie in der Erziehung* (Liturgische Zeitschrift 1930. évf.). Magyar nyelven megjelent művek közül, sajnos, csak egy-két szemléltető könyvet említhetünk: *Havass: A megértett szentmise* (Korda, 1941), *Malfér—Szunyogh: A liturgia misztériumának feltárása* (Liptsey Bp. 1941).

A liturgia egyes részletkérdéseivel foglalkozó fontosabb irodalom felsorolását egyelőre abbahagyjuk. Ha a Testvérek megfelelőnek találják, legközelebb folytatjuk (liturgikus elmélkedések, ének, életalakítás, „népliturgia”, liturgiátörténet stb.). Most még csak egy-két nagyobb kézikönyvet, sorozatot és folyóiratot említhetünk meg.

A legkomolyabb tudományos szükségleteket is kielégíti *Eisenhoffer: Handbuch der kath. Liturgik* c. hatalmas műve (Herder, 1941²; rövidített kiadása: *Grundriss der kath. Liturgik 1937*⁴ címen Herder teológiai kézikönyveinek sorozatában jelent meg). Még nem fejezte be nagyszabású művét *Oppenheim (Institutiones systematico-historicae in sacram liturgiam — Taurini, 1937)*. Magyar nyelvű *Unghváry: A római egyház liturgiája* (Vác, 1934), a szerző főiskolai előadásait tartalmazza, miként *Mihályfi Ákosnak*, a magyar liturgikus mozgalom atyjának művei is: *A nyilvános istentisztelet* (Szent István, 4. kiadás), *Az emberek megszentelése* (u. o.). Széles néprétegek számára készült, de a tudományos igényeket is kielégíti a felépítésében klasszikus, kiállításában fölötte ízléses *Die betende Kirche* c. liturgikus kézikönyv (a Maria-Laach-i bencések adták ki, St. Augustinus Verlag Berlin 1927²). Elsősorban a kántorok igényeit tartja szem előtt *Pantol: Oremus-a* (Magyar Kórus, 1941).

Van magyar nyelvű liturgikus lexikonunk is, *Kühár—Radó: Liturgikus lexikon* (Komárom, 1933). Elég kimerítően tárgyalja a liturgikus kérdéseket a nagy Katolikus Lexikon is. Még bővebben *Braun: Liturgisches Handlexikon*-ja (Pustet, 1924²) és korunk egyik legmonumentálisabb liturgikus vállalkozása, *Cabrol—Leclercq: Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie* (Paris, 1903).

A liturgikus sorozatok közül legnevezetesebb a Maria-Laach-i apátság kiadásában megjelent *Ecclesia Orans* és a coesfeldi Szent József-apátság *Liturgia*-sorozata. A liturgiát népszerűsítő füzetek közül nálunk elég ismertek *Parsch*-nak különböző sorozatai: *Klosterneuburger Hefte*, *Lebe-Bücherei*, *Volksliturgische Andachten und Texte* stb.

Liturgikus évkönyvek, folyóiratok; latin: *Ephemerides Liturgicae* (Roma), német: *Jahrbuch für Liturgiewissenschaft* (Münster, minden év teljes liturgikus irodalmát ismerteti), *Bibel und Liturgie* (Klosterneuburg), *Liturgische Zeitschrift* és folytatása a *Liturgisches Leben* (Regensburg); francia: *Les Questions Liturgiques et Paroissiales* (Louvain), *Bulletin Paroissial Liturgique* (St. Andrée Bruges), *Revue Liturgique et Monastique* (Maredsous); angol: *Orate Fratres* (Collegetown USA); olasz: *Rivista Liturgica* (Finalpia), *Bolletino Liturgico* (Parma), *Rassegna Gregoriana* (Roma).

Első helyen kellett volna említenünk magát a szent liturgiát tartalmazó könyveket, mert elsősorban ezeket kell megismernünk,

megszeretnünk, lehetőség szerint meg is szereznünk. A *misszáléra* (latin-magyar kiadások, kis formátumok), *breviáriumra* (legalább diurnaléra) és *rituáléra* gondolunk. A többi mind csak segédkönyv ahhoz, hogy Isten dicsőségére saját magunk és híveink megszentelésére ezekből minél többet meríthessünk.

Pannonhalma.

Diaconi O. S. B.

Vezérkönyv a nyilvános ájtatosságokhoz. A győri egyházmegyei hatóság megbízásából. Győr, 1943. 176 l., (nagy nyolcad).

Imáink és a hívek imádságának katolikussá tételére nagyon fontos lépés ennek a Vezérkönyvnek megjelentetése. „Egyöntetűséget kíván létrehozni az együtt végzett ájtatosságok rendjében”, mondja az előszóban a Főpásztor. Jobban bekapcsolódnak a hívek ájtatossági szertartásainkba és azok nem egyéni ízlés és önkény szerint alakulnak, — legtöbbször azért, mert nincs közös és jóváhagyott forma — hanem mindenki nyugodtan fordul az előírt formához és megkíméli magát a rögtönzéssel járó munkától és kockázattól is. Főleg az egyesületi tagavatások sok szertartása nagy segítség itt.

A lelkipásztorkodó papság mindent egy helyen talál e kötetben, a szertartási résznél pedig a sekrestyések munkáját könnyíti meg. Az egyes helyekhez fűzött megjegyzés a búcsúkról, a rubrika előírásairól ismét sok bizonytalanságot szüntet majd meg.

Világosan szól az első szentáldozások koráról (II. elemi osztály) és módjáról. Megtaláljuk benne a papok szombatját, az újmise, ezüst-, aranymise leírását. — A szentmisével kapcsolatban a papnak a legpontosabb utasításokat adja.

Mélyen liturgikus szellem hatja át az egész művet, melynek kiállítása is méltó, sőt a mai nyomdai lehetőségekhez képest feltűnően jó minőségű.

Maradjunk emberek!

A cím magyarázatra szorul. Annyiféle értelmezés lehetséges, ahányféle embereszményt alkothatunk magunknak. Itt is el lehet mondani: mondd meg, kinek tartod az embert, és megmondom ki vagy. A főszínes történelmi áttekintés is azt mutatja, hogy annyifajta élet-eszmény és aszketikus ideál ejtette rabul az embereket, ahányféle elgondolás látott napvilágot az ember lényegéről.

Maradjunk emberek! Igen, de mi maga az ember? Biztos eligazítást csak akkor kapunk, ha a kinyilatkoztatás világánál Isten teremtő szemével kíséreljük meg az embert szemlélni. A teremtés dogmája sorsdöntő az egész keresztény életnézés számára. Fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. E szerint az emberi lélek nem isteni emanáció, nem isteni szikra, nem is angyali lélek, mely idegen a világban és rab a test börtönében. Az anyag számára nem lealacsonyító s a földi lét nem váróterem, amelyben idegen emberek sodródnak össze s türelmetlenül várják a pillanatot, mikor eloldódnak egymástól, elszakadnak a testtől, anyagtól, földtől s találkoznak Istennel. Sola anima solus Deo. Ilyenfajta nézés teljesen idegen a Biblia emberképétől.

A valóság az, hogy test és lélek, szellem és anyag, evilág és túlvilág, természet és természetfölötti egyensúlyából, belső harmóniájából alkotta meg Isten a föld legnemesebb teremtményét, az embert. Igaz, az eredeti bűn éppen abba a mélységbe hatolt, s attól kezdve minden személyes bűn abból a mélységből fakad, ahol ezek a poláris értékek találkoznak egymással az emberben. Minden bűnben van egy közös vonás: e belső egyensúly megbomlása. A lélek, a szellem, a túlvilági szemléleti mód is vétkezhetik, lehet oka a kisiklásnak. Téves volna úgy beállítani a dolgot, mintha a bűn elsősorban a test-anyag-evilág vonalán mozogna. Keresztény életszentség tehát csak olyan életideált alkothat magának, mely az eredeti egyensúlyt akarja újból biztosítani s az ellentétes erők belső harmóniáját visszaállítani.

Sajnos azonban a bűn itt is beleszól az emberi törekvésekbe. Ennek az élet-eszménynek megvalósítása sem szokott símán menni. A megtérés pszichológiájához tartozik, hogy a lélek kezdetben rendszerint a másik végletbe csap át. Ott, ahol a természetfölötti belép az életbe, a természet körébe, mint vadhajítás jelentkezik a *nem-természetes*, sőt *természetellenes*. Hangsúlyozzuk ismét, nem a dolog természetéből folyik ez, hanem a bűn folyománya. Szinte általános jelenség, hogy a buzgósággal együtt szokott föllépni bizonyos meszterkéltség, mely az életszentséget valami *emberfeletti*nek fogalmazza,

melyhez az út az *embertelenen* vezet keresztül. Úgy akar szent lenni, hogy megtagadja magában az embert, s a természet romjai fölött akarja meglobogtatni a természetfölötti diadalmas zászlóját. Csak később, hosszú évek múltán jövünk rá, hogy minél jobban megközelítjük a természetfölötti célt, annál teljesebben és mélyebben valósul meg bennünk az ember. Valahol a csúcson az életszentség keresztény eszménye s a természetes ember képe egybevágó egymással.

Ez a kérdés azért érdekel bennünket közelebbről, mert mindennapos jelenségeivel éppen a szerzetesi keretek között találkozunk. Ez az élet ugyanis, bármilyen regula irányítása alatt álljon is, lényegénél fogva a keresztény tökéletesség iskolája. Ami annyit is jelentene, mint megtérés az ember igazi eszméjéhez, haladás az emberréválás felé. Amikor tehát azt a programot állítjuk magunk elé: *legyünk tökéletesek!* — ugyanakkor ki kell tartanunk másik jelszavunk mellett is: *maradjunk emberek!* S mert e két elvet oly sokszor külön választjuk, ebből fakad fiatal éveink sok tévedése, ebben rejlik az a későbbi veszély, hogy sok hiábavaló fáradozás után a másik végletbe sodródunk, s itt a magyarázata sok energiánk elpazarlásának is.

A következőkben nézzünk egy-két szempontot, ahol veszélyeztetve vagyunk, hogy természetfölötti életünk természetellenessé válik.

Éltszentség határidőre.

Fiatal lélek mindent programszerűen fog föl. Az éltszentség problémáját is leegyszerűsítve látja. Csak bizonyos feladatokat kell megoldania, bizonyos magatartást elsajátítania s máris elérte a tökéletességet. Talán életkorának természetes velejárója, hogy sportszerűen gondolkodik: külsőleg mérhető eredményekre van szüksége, hogy el ne csüggedjen, mindig nagyobb teljesítményekre, hogy lelkesedése ki ne apadjon. A mélységek iránt kevés a fogékonysága, a csendes kitartást, az észrevétlen hűséget alig veszi észre. A tettek és tények imponálnak neki. Maga a szerzetesi életkeret is elsősorban gyakorlatokat kíván tőle. Ezen a vonalon oly könnyűnek látszik az út, melyet meg kell tennie. Csupán az előírásokat kell megtartania, a szabályokhoz kell hűnek maradnia s máris tökéletes szerzetessé válik.

Ebből a szemléleti módból aztán könnyen a diszciplína bálványozása válhat. A napirend apró előírásai súlyosabban nyomnak a latban, mint a testvéri szeretet, a szilencium fontosabb, mint a messziről hazaérkezett testvér üdvözlése, a szűzi tisztaság ápolása merev jégcsappá fagyasztja a kedélyt, a szent szegénység pedig leszoktat arról, hogy apró figyelmességekkel örömet okozzunk másoknak.

Naponkint új és új jelszavakat írunk mappánkra, kalapálunk bele lelkünkbe. Az egyik így hangzik: *Az idő rövid!* Nagyszerű zsandárnak bizonyul: egész nap arra se jut időnk, hogy más baját észrevegyük. A másik: *hasznosíts mindent az örökkévalóság számára!* Ezzel a programmal lépünk a betegszobába, mert itt alkalom nyílik az irgalmasság testi cselekedeteinek gyakorlására. Mondunk néhány kenetes ígét, ami ilyenkor egy ifjú szerzetes ajkára illik. Közben lopva az órára pillantunk. Felpattanunk, elviharzunk. Sietni kell, mert hűnek kell lennünk napirendünkhöz. — *Bátorság, Testvér! Hasznosítsa szenvedéseit a lelkek javára!* — nyujtjuk a kezünket. Beteg testvérünk

szomorú mosollyal búcsúzik tőlünk. A szíve egy kicsit sajog, mert érzi, hogy e látogatás nem neki, hanem az „örökkévalóságnak” szól. Egy kicsit talán megszegyenítve is érzi magát, mert nem tudott még odáig eljutni, ahol mi vagyunk.

Egy másik közkedvelt jelszavunk: *Mindíg mosolyogj!* Sokat nyomtam már az eredete után. Az evangéliumban nyomát sem találok. Az Üdvözítő életében sehol sem bukkanok rá, hogy mindig mosolygott volna. Az ellenkezőre van példa: sírt, szomorkodott, hangos zokogásba tört ki. Honnét vettük ezt a jelszót, nem tudom. Talán a Buddhaszobrokról. Gondoltunk-e már rá, mi lenne a földön, ha mindenki mosolyogna? Megszünnék siralomvölgye lenni, de arra sem lenne többé alkalom, hogy egymást vigasztalják az emberek. S miért akarunk mindig mi lenni azok, akik vigasztalnak, akik felül vannak. Engedjük egy kicsit magunkat is vigasztalni, adjunk módot másoknak is a vigasztalásra. Merjünk időnkint gyöngéeknek, gyarlóknak is látszani. Olyanoknak, amilyenek a valóságban vagyunk.

Hányszor fordul elő, hogy a testvéri együttlétet is programmá tesszük. Ott sem tudunk feloldódni, hanem „közösségi életet gyakorlunk”. A kellemeset egybe akarjuk kapcsolni a haszonnal s már azzal a szándékkal megyünk, hogy erényt fogunk gyakorolni. Az üdülés egy-egy órája peripatetikus erkölcsi oktatás és példaadás. Utána nyugodtan elmehetnénk kipihenni a rekreáció idegfeszültségeit.

Az bizonyos, hogy minden sport között ez a legnemesebb, de kérdés, szabad-e sportot csinálni a lelkiségből? Szabad-e gépesíteni, mechanizálni az életszentséget? Egyáltalán, azonosítható-e az ilyen magatartás a tökéletességgel? Ha az élet csak gyakorlatok, megoldások, feladatok összességét jelenti, akkor lehetne életszentségről beszélni. Azonban az élet, és pedig az emberi élet sokkal többet jelent. Az élet belülről való mozgás. Tehát a szentségnek is belülről, személyiségünk mélységeiből kell fakadnia. Onnét kell fokozatosan kifelé áradnia. *Vestis non facit monachum*. Nemcsak a szerzetesruhára vonatkozik ez. Külső jeleket, gesztusokat, gyakorlatokat és aszketikus szokincset is lehet külsőleg magunkra aggatni. A szentség külső megnyilvánulásait mindig könnyebb elsajátítani, mint a valódi életszentséget. Hibás ebben a hagiografikus irodalom is; barokk, patetikus ábrázolásával főként a szentek külső megnyilatkozásait hangsúlyozta.

Sit venia verbo! Ne „életszentségre” törekedjünk, hanem Isten mindig nagyobb szeretetére! Természetesen ez is külső cselekedetekben fog megnyilvánulni, ennek is lesz vetülete a külső világban. Hiszen a lélek minden rezdülése ideghálózatunkon, vérpályánkon siklik tovább. De milyen más az, ha e külső jelek a mélyből fakadnak, személyiségünk, egyéniségünk gyökeréből; s meggyőződésünk sajtolódik át szívünkön és kedélyünkön. Így emberi. Máskülönbben folytonosan az akarat nyomása alatt állunk s a gyakorlatok parancsuralmának engedelmeskedünk.

Talán ebben a nagy igyekezetben nem is vesszük észre, hogy a lelkek elhúzódnak közelünkől. Ontudatlanul is a költő szavai jutnak eszükbe: „Tán csodállak, ámde nem szeretlek.” Sokan farizeusoknak, álszenteknek tartanak. Ebben nincs igazuk. Szó sincs a világ áltatásáról. E magunkra öltött jelmez által nemcsak jobbaknak akarunk

látszani, hanem jobbak is akarunk *lenni*, éppen mert ezekben látjuk a jóságot. Ma is vannak sokan, akik Goethevel fanyalogva fordulnak el a vallásos megnyilatkozásoktól és Nietzschevel együtt borzonganak a természetfölöttitől, mely megöli a természetes embert. Nem akarjuk ezeket igazolni. De talán sok esetben nem is magára a vallásra és természetfölöttire irányul idegenkedésük, hanem azokra a torz formákra, amelyekben mi emberek megtestesítjük.

Hideg szentség.

Sok időbe telik, míg ebben a kérdésben megtaláljuk a helyes utat: tudni vagy szeretni? Sohasem tudnám helyeselni azt az elvet: csukott szemmel végig az életen. Ne láss, ne hallj semmit abból, amit körülötted fodroz a világ! Ó, a szentek erre oly sok példát mutattak! Szent Bernát évek múltán sem tudta, hány ablaka van a kórusnak, pedig napról-napra órákat töltött ott. Végigment a Genfi-tó partján a nélkül, hogy észrevette volna. Szent Alajos anyja arcára se mert tekinteni. Alcantarái Szent Péter évek múltán is csak hangjukról ismerte meg szerzetes testvéreit, s magától a refektóriumba se tudott eltalálni, mert sohasem emelte fel szeméit. Ezek az esetek mély belső összeszedettség, Istenben való elmerültség külső megnyilvánulásai, így érthetők. De teljesen elhibázott lenne a külső gyakorlatokon elkezdni kopírozásukat.

A vakságot nem lehet aszketikus ideállá tenni. Sőt nem szabad a látást irányítani sem. Nem szabad előre meghatározni, hogy mit vehetünk észre embereken és intézményeken. Pedig hányszor teszünk ilyen jófeltételeket: Csak a jót akarom meglátni! Semmi rosszat sem akarok észrevenni! Ezért aztán valami irreális álomvilágba ringatjuk magunkat. Soha, ennek következtében, valóságérzetre, emberismeretre, határozottságra nem teszünk szert.

Vannak olyanok is, akik azért nem akarnak látni, mert félnek a valóságoktól. A lelki életet valami pasztellszerű belső békének fogják fel, valami jóleső belső csendnek, amittől távol kell tartani minden problémát, vívódást, vergődést. „*Az életem egy kis patak az égbenyúló fák alatt. Nem ás, nem ont és nem kering. Csak ring, s a lelkem benne ring.*” Valamikor régen olvastam egy versben e sorokat. Azt sem tudom már, ki írta. De pont így fogalmazná meg a széplelkek, a vallásos esztéták a kolostori életet. Félnek a valóságoktól, összeütközésektől, elvi harcoktól. Félnek észrevenni az embert az Úr hajlékaiban. Legfőképpen pedig félnek azoktól a feleletektől, amelyeket adniok kellene.

Mindenekelőtt szögezzük le: *különbség van a logikai és az erkölcsi ítélet között.* A logikai ítélet még nem elítélése valaminek vagy valakinek. Szabad, sőt jó olyannak látnom az embereket, amilyenek ténylegesen. Meglátom bennük a jót, keresem a nemeset. De észreveszem a rosszat és gyöngét is. Ez még logikai művelet: igazságalkotás, ténymegállapítás. Értelmem egybevágása a tárgyi valósággal. E nélkül nem is lehet lelkeket vezetni, embereket irányítani. Naiv optimizmussal talán boldogulunk cellánk négy fala között, de már a küszöbön csődbe jutunk.

Szabad tehát nyitott szemmel nézni a tényeket. Igaz, őszintén megvalljuk, nem könnyű feladat: látni és nem elítélni, tudni, de ki

nem ábrándulni. De egyszer mindenkinek le kell tennie arról az illúzióról, hogy a lelki életben vannak könnyű megoldások is. Nagy emberi értékek csak nagy vívódások árán csiszolódnak ki bennünk.

Amikor azonban bátor tekintetet vetünk a tények felé, rögtön kísért a másik véglet. Érezzük, hogy nem elég a nyitott szem, meleg szív is kell mögé. Van, aki így fogalmazza e tételt: Nyitott szem, csukott száj! Szabad látni, de hallgatni kell a látottakról. Ez magában kevés. Talán magunkba tudjuk fojtani másokról alkotott véleményünket, de a ki nem mondott szavak mázsás sziklákként hullanak vissza saját lelkünkbe. Minden elfojtott ítélet keserű, kátrányos füsttel üli meg belső világunkat. Hallgatni fogunk, de a hallgatásunk vádol. Példásan élünk, de az életünk lesz állandó ítélet. Mindenkit láthatatlanul mérlegre teszünk és könnyűnek találunk. Ha szólunk, talán nem bántunk egyeseket, de mindenki érzi, hogy csak morális kategóriákban tudunk gondolkodni. Nem ismerjük a harmadik dimenziót. Életrajzokból, lelki könyvekből és vágyálmainkból alakítunk ki magunknak egy embereszményt — ahhoz mérünk mindenkit. Magához az emberhez azonban sohasem jutunk el. Az a szerzetes, aki így kezdi nézni környezetét, lassan minden testvéréből kiábrándul s végül magában az Emberben csalódik. Mert hová mehet még ezután, hogy megjelje azt, akit álmaiból formált magának?

Van a zirci templom főoltára fölött egy üvegfestmény: háromszögű keretből Isten szeme tekint alá. Sokáig azt hittem, azért idegenkedem tőle, mert sérti az esztétikai érzéket, kikiabál környezetéből. Meg kontármunka is. Ma már azt hiszem, mélyebb motívumok is lapanganak ebben az elhárító magatartásomban. Isten-fogalmamat sérti. Istent sem szabad embertelennek ábrázolni. Neki nemcsak szeme van. Nem Medúzafő. Teremtő keze teremtő Szívéből lendült elő; mert szeretett, azért alkotott. Szemlélő szemei ma is szerető Szívéből nyílnak. Csak látni, a legembertelenebb valami a világon.

Nagyon tévedünk, ha a nézést csupán fényképezésnek, mechanikai folyamatnak gondoljuk. Képzeljünk el magunknak egy ideg-orvost, akiről tudjuk, hogy diagnózisa tökéletes, hogy halálos biztonságga olvas belső világunkban. De csak olvas. Csak lát és megállapít. Azután ítél: nem elítél, csak tényeket jelent ki. Minden nézése ezt sugározza: Látlak. Ó hogy menekülnénk az ilyen szemek elől! Gondoljuk csak el: életünk titkait, sorsunk összekuszált szálainak kibogozását rábíznók-e arra az emberre, akinek csak szemei vannak? Hazánk, rendünk, családunk történetét megíratnánk-e olyan íróval, aki csak mérleget tart a kezében? S ha mégis megtennénk, maradna-e még hitünk az életben, emberekben és az Istenben? Ijesztő képet kapnánk: a tiszta démoni tekintene reánk. Csak a gonoszlélek nézheti így a valóságokat; világosan, de szívtelenül.

Itt döbbenünk rá, mekkora valóság rejtőzik e mondásban: a szívnek is megvannak a maga törvényei, melyek nem azonosak az ész törvényeivel. Nem ellentmondást kell keresni a kettő között, hanem kölcsönös kiegészítést. A dolgokban, emberekben és tényekben sok olyan mozzanat is van, amit a szem nem képes észrevenni, csak a szív. Az a tudós, aki az életben csak mechanizmust, az emberben csupán élettani működéseket, a szellemben csak pszichikai jelenségeket

képes látni, az állandóan egy fokkal elmarad a teljes valóságtól. Márpedig, ami a *mechanikus* szemlélet a biológiában, *biologizmus* a lélek területén, *pszichologizmus* és *historizmus* a szellem világában, ugyanaz a végzetes tévedés a *hideg látás* az ember megismerésében.

Titokzatos dolog a nézés. Hányszor döbbenünk rá: a szemek sokszor tisztábban beszélnek a szavaknál. Hányszor érezzük meg messziről is mások rajtunk nyugvó tekintetét. A szem nemcsak a lélek tükré, hanem sugárzója is. Nemcsak a lélekbe lát, hanem lelkeket zár és nyit is előttünk. Kár, hogy olyan gyakran elfeledjük, hogy a nézés nemcsak megismerés, hanem cselekvés is. Nemcsak a megismert ember képe hatol belém, hanem én is hatok reá nézésemmel. Általa nemcsak absztrahálok, hanem befolyásolok is. Lehet valakit személytelen, hideg világossággal szemlélni s akkor dideregni kezd. Lehet ellenszenvvel tekinteni másra, nyomában keménység és ellenszenv ébred. Lehet levetkőztető kíváncsisággal nézni; ezzel sértünk és megszégyenítünk. Viszont ha bizalommal nézek, erő árad tekintetemből. Ha megértéssel, lelkek tárulnak fel előttem. Ha szeretet van tekintetemben, melegséget élesztek a másik lélekben s nyomában otthon épül kettőnk köré.

Maradjunk tehát emberek. Szemünk mögött mindig a szívünk dobogjon s akkor ne féljünk nyitott szemekkel szembenézni az élettel.

A lelki gyermekség nem gyerekes lelkület.

A lelki gyermekség értékeiről már írtak az illetékesek. Itt inkább egy melléktermékére szeretnék kitérni. Mindenki, aki egyszer rálépett a „kis ösvényre”, rájön arra, hogy tulajdonképpen ez az út se gyerekjáték. Ha végig akarja járni, nem mentesül a problémáktól. Hamarosan jelentkezik a veszély, hogy a gyermekség lényege helyett gyermeki attitűdöt vesz magára. Különösen manapság megy könnyen, amikor a szülői majomszeretet a gyermek körül egész romantikát teremtett. Irodalmunk, költészetünk tele van szentimentális rajongással a gyermeki vonások iránt. E szerint a gyermek boldog „kis angyal”, mert még nincs módja ismerni az életet. Az ő élete az igazi élet: játszik. Nekünk felnőtteknek nincs is más bajunk, mint hogy elfelejtettünk már játszani. Túl bölcsök és komolyak lettünk. Irigyelnünk kell a gyermek paradicsomi védettségét, felelőségektől mentes gondtalanságát; mindent mások intéznek el helyette, neki csak szót kell fogadnia. A gyermektől senki sem vár nagy dolgokat. Akkor szűnünk meg gyermek lenni, mikor túl komolyan kezdjük venni az életet és önmagunkat. Egy kisbabá aranyos kacagásával több örömet tud varázsolni a világba, mint a felnőttek minden mesterkedése. Ki tudja, meddig lehetne még folytatni hasonló tónusban a gyermek dicséretét. Nekünk azonban ez is elég.

A Biblia mindenkit kijózanít, aki hasonló felfogással közeledik a gyermek felé. Nem ismer „ártatlan angyalt”, mert Isten előtt az egynapos csecsemő is vétkes. A gyermek ilyenfajta imádása a felnőttek műve, akik benne akarják megteremteni azt az elvesztett paradicsomot, ahová vágyálmaikat menteni szeretnék. A szerzetesi élet különösképpen alkalmas arra, hogy a fiatal lelket helytelen irányba állítsa be. A gyermekség metafizikuma helyett a gyermekség pszicho-

logikuma kerül előtérbe, s ha az előjárók nem állnak résen, a „kis ösvény” *lelki infantilizmusba* vezet. Vegyük még hozzá, hogy mindannyian kísértve vagyunk saját gyermekkorunk idealizálására. A megtérés után megkíséreljük újból visszavarázsolni gyermekkorunk „önfelelt báját”.

A kolostor védett világa folytatója lesz az otthon paradicsomi felelőtlenségének. Az előjárók ugyanolyan közelségben élnek, mint valaha a szülők odahaza. Minden kis ügyünkkel, semmisségeinkkel hozzájuk futhatunk. Nem is akarunk mások lenni, mint ártatlan „angyalok”, „kis szeráfok”. A fontos, hogy ujjunkat mindig pontosan a szenteltvízbe mártsuk, fejünket áhítatos szögben meghajtsuk és szép szentképekkel legyen tele minden imakönyvünk. Külsőnkön elárad valami kisterézi lágyság, ajkunk szegletén nem hiányzik soha egy röpke kis mosoly. *„Én tükre vagyok minden mosolyoknak, én azért élek, hogy visszamosolyogjak.”* Hát kell ennél szebb életprogram! Napsugár akarok lenni mások életében!

Igen, mindez egyszerű életszemlélet egy gyermek számára, de vajmi kevés a felnőtt férfikorban. A gyermek játszani akart s tükröt keresett, — a felnőttnek dolgoznia kell s szerszám után nyújtja ki a kezét. Mindannyian ismerjük a kedves diáktípust, mely tanárai kérdéseit ártatlan, kedves mosollyal viszonzza. Csillogó szeméből csak úgy ragyog a készületlenség. Áldott jó gyerek, de azért meg kell buktatni, mert a mosoly, sajnos, mégsem elegendő. Jófiúságból nem lehet megélni.

Nem tehetek róla, amikor lelki gyermekség helyett gyerekes felnőtteket látok, mindig Lafontain egyik meséje jut eszembe a számmárról és kiskutyáról. A kis göndörszőrű pincsi minden este boldog ugrándozással, jókedvű csaholással fogadta hazatérő gazdáját. Keze után kapkodott, ruháját cibálta. Kedvességéért nem is maradt el egyik este sem a cirógatás, dédelgetés. Megírgyeltte ezt az udvar szögletében álló igavonó számár. Megfigyeltte pontosan, mit művel ilyenkor a kiskutya. Egyik este aztán szintén a kapu mögé állt. Amikor megnyílt az ajtó, szegény számár szívét elöntötte az öröm, felágaskodott, elülső patáit gazdája nyaka köré fonta, arcát nyalogatta, ugrándozott, ordítózott a maga módja szerint. A végét elképzelhetjük: több verésben lett része, mint máskor. Tanulság pedig: ami jól áll egy kis pinsinek, elijesztő egy felnőtt számárban. Sapienti sat.

Közösségben élő magánosok.

Kolostori közösségekben általában tüzzel-vassal irtják a partikuláris barátságot. Bizonyára alapos okuk van erre. Ahol párok szövődnek, félrehúzódnak, külön egységet alkotnak, ott a közösség szenved. Nincs sértőbb, elidegenítőbb, mint amikor testvéri körben ketten összesűnnek-búgnak, beszélgetés közben szemükkel, tekintetükkel bizalmas jeleket váltanak. Nem jelenti-e azonban a másik végletet, ha e miatt magát a barátságot ítéljük el? Félő, hogy igen. Mindenütt hajlamosak vagyunk a problémák megkerülésére, sommás eljárásokra: nyelvünk hibáit olymódon akarjuk legyőzni, hogy mély hallgatásba burkolódzunk, egy-két ember vétségéért egész közösséget büntetünk, esetleges lehetőségek miatt magát a szabadságot vesszük el, s az érté-

kek elleni kilengések arra ragadnak, hogy magát az értéket vesszük tagadásba.

Mióta a szervezett tevékenység áll Nyugat életszemléletének homlokterében, azóta a szeretetességbe is beszűrődött olyan felfogás, hogy mindaz, ami nem közvetlenül az akciót szolgálja, felesleges, sőt káros. Ennek következtében a szerzetesi élet könnyen elmechanizálódik, a kolostorfalak között élő lelkek egymáshoz való vonatkozása meglazul. Egyedül a célokhoz, feladatokhoz való vonatkozás domborodik ki. Nem így volt ez a szeretetesség hajdani történetében. Igazán mély és szent barátságok éppen a monostorok mélyén szövődtek. Emlékezzünk csak Szent Anzelm és Lanfrancus, Szent Bernát és Szent Malakiás, Boldog Elréd és Simon kapcsolatára. Olvassuk B. Elréd könyvét a lelki barátságról. (Magyarul nemrégiben Henkey-Hönig Károly dr. fordításában jelent meg.)

Azért kell ezt a gondolatot is e cikk keretében fölvetni, mert nincs talán egyetlen mélyen emberi igényünk sem, amely olyan legyőzhetetlen és elemi erővel jelentkezik, mint éppen a barátság utáni vágy. Szabad-e, lehet-e tehát elfojtani, főképen kiölni ezt az igényt a nélkül, hogy egész emberi valónk meg ne sérüljön ezáltal? Azt hiszem, alig. Ne mondjuk erre azt, hogy a szerzetesi család tagjai úgyszólván testvérek, fölösleges külön barátság még közöttük. Az ilyen feleleteket legtöbbször gondolkodás nélkül átvesszük, de aztán magunk is érezzük, hogy csupán a dialektika kedvéért fogalmazták őket. Inkább egy tételt vagy kényelmes álláspontot akartak igazolni vele s nem a tárgyi igazságot.

Ha egyszer mélyebben elemezzük a lélekben élő közösségi vágyat, rájövünk arra, hogy az nem az „emberiségnek” szól, nem a tömegekre irányul, hanem végső fokon az intimitásra van beállítva. Lelki igényről van itt szó, tehát félre a pánszexuális képzelgésekkel! Annál is inkább, mert hiszen a házasság kapcsolatban is elsősorban a lelkek szövetségén a hangsúly, a testi vonatkozások kíséreléseinek. Az emberi lélek, hogy szemléletesen fejezem ki magam, úgy van megalkotva, hogy kifelé tárul, befelé szűkül. Minél mélyebbre hatolunk, annál kevesebben férnek el benne. De ott bent él igazán az igény, hogy megosszuk mással magányunkat, egészen egyéni problémáinkat.

Egy emberekkel teli szoba még nem otthon, viszont két-három jóbarát fölött a betlehemi istálló is otthonná melegszik. Bizonyára mindannyian tapasztaltuk már, hogy magános bolyongásaink közben a legszebb táj is bizonyos idő múlva idegenné válik, közömbös, néma lesz velünk szemben. A paradicsom is kihalt pusztá benyomását teszi reánk egy másik lélek nélkül. Viszont néhány egymást megértő ember lépései előtt harangoznak a virágok, figyelmes áhítattal bókólnak a fák és beszédes lesz a természet. Külön említeni se kell: legelhagyatottabbnak éppen nagyvárosok forgalmas utcáin érezzük magunkat, ha egyedül vagyunk, — de egyszerre föloldódik a többi ember idegensége is, ha ugyanott jóbarátunk oldalán tesszük meg utunkat.

A barátság lélektanáról, törvényszerűségeiről sokat írnak manapság. Sok okosat is. Végső fokon, azt gondolom, ugyanolyan titok

ez is, mint az anyag, az élet és a szellem. Bizonyos határon túl megfoghatatlan, elemezhetetlen számunkra. Ezekkel találkozunk és nem rezdül meg a mélyben semmi, sokakkal élünk testvéri közösségben és nem jön létre barátság. De vannak találkozások, amelyekből észrevétlenül, készületlenül kivirágzik. A lélekben vannak rétegződések a mélység felé: közös embersons, egyforma hivatottság, hasonló adottságok, megegyező eszmények. A külső hurok együtt rezegnek minden emberrel. A legmélyebb húr egyedül Isten érintésére reagál. A két végpont között hosszabb-rövidebb skála a szerint, hogy finomabban vagy primitívebben hangolt a lélek. Minél mélyebbre jutunk, annál kevesebb azoknak a száma, akikkel együtt rezdül a lelkünk. Abban a mélységben, ahol a barátságok fakadnak, már nem tudunk lélektani szabályszerűségekkel méricskélni. Szép, szent emberi titokkal állunk szemben.

Boldog ember, akinek lelkében ezek a kapuk megnyíltak már és még be nem rozsdásodtak. Saját embervoltának olyan mélységeibe jutott, amelyekről előtte sejtelve sem volt. Talán az önismeretnek és egyéni értékek kibontakoztatásának is a legeredményesebb útja ez. Congeniális lelkek kölcsönhatásában feslenek ki igazán a lappangó szellemi és érzelmi értékek. Aki még nem állt a másik sorsa fölé hajolva aggódó, félő, imádkozó és reménykedő lélekkel, azután megörvendezve, ujjongva, Istennek hálát adva, az tulajdonképp még nem is tudja, mit jelent valóban embernek lenni.

Tehát nem magát a barátságot kell száműzni a kolostorból, hanem a rendetlen barátságot. Szalézi Szent Ferenc szerint a tökéletesség nem abban áll, hogy ne legyenek barátaink, hanem abban, hogy csak jó, szent és megszentelt barátságot folytassunk. Szerzetesi közösségben helytelen a barátság, ha falakat emel a többiek közé. Sziámi ikrek idegesítően, nyugtalanítóan hatnak. Kerítésekkel akadályozzák a közösség belső terét. Helytelen, ha rejtett érzékiségből forrásozik. Ilyenkor arról van szó, hogy fiatal lelkek ezen az úton, öntudatlanul is, kártalanítják magukat az elmaradt földi szerelmekért. Az ilyen kapcsolat idővel féltékenykedések, érzékeny sértődékenységek melegágya lesz és kölcsönös kínzások között pusztul el. Végül helytelen a barátság, ha az életeszmények tekintetében ellentétek mutatkoznak. Külsőséges szempontokra és átmeneti érdekekre nem lehet barátságot emelni. De ha mindezt kikapcsoljuk, akkor támadhat olyan kapcsolat a lelkek között, amely segít, támogat, mélyít, és Isten felé való szárnyalásunkban állandóan emel. Ugyanakkor megőrizz mélyenérző embernek is. Erről írja B. Elréd: *Qui manet in amicitia, in Deo manet et Deus in eo.*

Ahol pedig erőszakkal kinevelik a lelkekből ezeket az érzéseket, mert feltétel nélkül ártalmasnak minősítik a munka és a közösség java szempontjából, ott éppen a munka és a közösség sínyli meg ezt. A kolostor elveszti az otthon varázsát, kisebb-nagyobb üzemmé válik, ahol talán kollégiálisan, esetleg idegenül járnak-kelnek egymásmellett a szerzetesek. Mindenki a maga munkájába temetkezik és a maga élet-szentségét kovácsolja. Vannak azonban regiszterek, amelyek a közös üdülés idején nem szólalnak meg, és vannak mélységek, amelyek csak a barátság védettebb légkörében nyílnak. Ennek hiányában a lélek

nagy területei lassan elsorvadnak, csökevényesek maradnak. Keményen, hidegen, „férfiasan“ tekintenek egymásra. S mindegyik titokban rósteikelve hiszi, hogy csak benne sajog időnkint a honvág az otthon után, csak benne kopogtat halkán, de állandóan az igény egy másik lélek megértése után. Az ilyen közösségekben nagyobb a magány, mint a puszták remetéi között. Bizonyára voltunk már olyan közösségekben, ahol példás rend uralkodott, és mégsem szerettünk volna ott betegen feküdni, megöregedni, halálba indulni, nehéz óráinkban idegenek között, személyzetre hagyatkozva élni.

Ilyen körülmények között a felszínes lelkek civil barátságokban élik ki magukat. A szellemi ember könyvei közé menti irreálisnak látszó álmait. Akiket magasabb eszmények fűtenek, megkísérlik Istenben föllelni a jóbarátot. A kegyelem segítségével sikerülhet is, hiszen Szent Tamás tanítása szerint a caritas „amicitia est inter Deum et hominem“. De amikor ennek a léleknek sikerül eljutnia az Úr Jézus valóban meleg barátságára, akkor jön rá, hogy ez a barátság sohasem állta volna útját és nem tette volna fölöslegessé a földi barátságot sem. Sőt talán ide is hamarabb jutott volna el, emberibb, mások számára is vonzóbb úton.

Elefántcsonttoronyban.

Mi szerzetesek Isten különös kegyelméből külön világban élhetünk. Ha útunk ki is vezet az emberek közé, mikor a klauzúra kapuja ismét becsukódik mögöttünk, boldogan lélekszünk fel. Békét, nyugalmat találunk. Isten lakik falaink között s napról-napra elmondhatjuk: *Bonum nobis hic esse!* Elöljáróink gondoskodása, jó hívek figyelme mentesít minden anyagi gondtól. Benne élünk a zakatoló mában s annak piszkos hullámai mégis megtörnek küszöbünk előtt. Háborús korlátozások csak távolról súrolnak. Világok válságát ujságokból éljük át, és adomázva tárgyaljuk meg.

Mindezért hála jár Istennek, mert a „centuplum accipiet“ ígérete ma igazán teljesül. Derűs magatartásunkból egy rész bizonyára a természetfölötti lehorgonyozottság számlájára írható. Kismadár a korhadt, recsegő-ropogó ágon is énekel. Mert ha letörik alatta, tudja, hogy vannak szárnyai és belelendül a magasságba.

De lehet e magatartásunkban ijesztő felelőtlenség, végzetes könnyelműség is. Mikor a szerzetesi életre adtuk magunkat, akkor a szűk útra vállalkoztunk s a kereszt iskolájába iratkoztunk be. S most, mikor az egész világ szenved rettenetes, ha szabad ebben az összefüggésben használni e szót, klasszikus emberi kínokat (mert ha csak a fehér kenyérünk hiányzik, ez nem az!), éppen mi akarnók kivonni magunkat hivatásunk apró áldozataira való hivatkozással?! Azt hisszük, eleget teszünk azzal, hogy békés éveink békés diszciplináját, megszokott napirendjét ajánljuk föl engesztelésül? Infernális kínjaikban hol leljenek az emberek vigasztalást, ha a keresztre néznek s ott a fogadalmakkal keresztre feszített szerzetesek békebeli jóléte tárul eléjük? Nem gondolunk arra, hogy elveszítjük a jogot, sőt a lélektani lehetőségét is annak, hogy az embereknek az áldozat megváltói jellegeről prédikáljunk?

Talán ez a pont az, ahol leginkább embertelenné válunk. Egy alkalommal szobakerült egy nyomorult falunak a sorsa. Nagybirtok fogja közre. Egyik oldalon erdők, másik oldalon szántók. Nincs egy talpalatnyi hely sem a terjeszkedésre. Pedig a tiszta katolikus falu szapora. A legények elszármaztak, a leányok megöregedtek, mert egyetlen házat sem lehetett építeni. Minderre egy szerzetesnek csak annyi megjegyzése volt: „Bizony, szegények annakidején rossz helyre települtek.” Ezek után azt is mondhatta volna: Egyáltalán kár, hogy születtek. A jóakarásban nem lehet kételkedni. Csupán a szív, az emberi érzés, igazi részvét, valódi humánus hal ki lassan belőlünk. Vigasztaló szavaink csak ajkunkról, de nem a szívünkéből fakadnak. Ezért nem is találják meg az utat a szívekbe. Emberekre igazán csak szenvedő emberek tudnak hatni, ezért testesült meg az Isten Fia s vette fel keresztjét...

Két irodalmi példa.

Amiket eddig elmondottunk, csattanósan igazolhatjuk olyan emberek írásával, akik kívül állnak s a civil ember szemével nézik problémáinkat. Két regényt idézhetünk. Meséjük, alakjaik költöttek, de lélektani megfigyelésük páratlanul hűséges.

Babits Mihály Timár Virgil alakjában egy szerzetes képét rajzolja meg, aki úgy hatolt mindig jobban előre a lelki életben, hogy közben folytonosan távolodott a valóságoktól. Az ember lassan kihalt belőle. Egyszer támad fel benne igazi emberi érzés, szembe találkozik egy darab étellel s ekkor sül ki, hogy egész eddigi aszkézise préselt virág volt csupán... „Timár Virgil felment szobájába. Ő csak ott érezte jól magát, a könyvek között. Bort nem ivott, a kártyát nem szerette. Fülei irtóztak az artikulátlan, kvaterkás diskurzustól. Ott fönt kedvelt latin szentjei vártak reá, a költő Ambrus, a filozóf Agoston, a szellemes, urbánus Jeromos... Milyen messze volt ő minden rendtársától... és mégis csak itt tudott élni a klastromban. A szerzetesi élet legnagyobb áldása nem az együttélés, hanem a különélés szabadsága, a cellábavonulás nagy lehetősége. A rendházban nem uralkodott a testvériség szelleme: rejtett kis civódások, lappangó ellenszenvék és féltékenységek hálói feszültek celláról-cellára; de Timár Virgilt megszokta mindenki semlegesnek tudni... Timár negyvenedik éve felé járt ekkor, túl azon a koron... mely oly kritikus kor a magános férfiúra. Timár e korban kezdte először céltalannak látni az életet és estéin néha irtózatossá várt érzéssel feküdt le. Élete szigorúságából nem engedett semmit; most is tanult, olvasott lankadatlanul, mint aki valami célra tör; de ijedten kezdte sejteni, hogy a könyvek nem adhatnak neki többé semmi lényegest és hogy tanulásának voltaképpen célja nincs. Azelőtt, fiatalkorában érezte napról-napra, hogy fejlődik, gazdagodik a lelke ezekből a könyvekből: most csak szomorú stagnálást érzett egyhangú időöltésében. Miért még tanulni? Most már világosan látta, hogy soha egy igazi titkot — amit érdemes megtudni — nem tud meg. S kinek használ az, amit ő tudhat? Irjon? De fájdalmas meddőség érzése ült benne. Mi van az ő lelkében, amit nem könyvekből szívott? S minek újra leírni, amit már leírtak?...

„Rendtársainak megvoltak az apró intrikáik, kis versengéseik: szinte irigyelte, hogy ezek annyiok életét betöltik. Ó Istenem, hát

minden kis bűnnek, irigységnek, hiúságnak megvan a maga életcélja: csak a jóság nem tud mit csinálni magával? Imái nem segítettek rajta. Az Isten nem válaszolt neki; s ő nem volt elég gazdag már, hogy kielégítse a párbeszéd egy néma Istennel, hogy mindig csak adjon és sohase kapjon. Néha kedve volt sírni, mint gyerekkorában, jele nést kívánt... Az ember, ha már nem fiatal, az Istennel együtt sem elég többé önmagának. Timárban felderengett az élet titkos igazsága: hogy csak az él igazán, aki másért él. A szeretet az Isten grádicsa."

A másik arcképet *Márai* festette meg *Egy polgár vallomásaiban*. Olyan szerzetest mutat, akinek talán sohasem voltak természetfölötti aspirációi. Csak ember akart maradni, de embertelen gép, hideg agglegény lett belőle, mert aki szerzetesruhában csak ember akar lenni, az kérlelhetetlenül lesüllyed az emberalattiba. „Zavartan válogatok tanáraink dús arcképcsarnokában. Volt egy közöttük, családom barátja, legkisebb gyermekkoromtól ismert, figyelt... hűsz esztendőn át minden második este megjelent a családi körben, ismerte a család lap-pangó ellentéteit, bonyodalmaikat, de sohasem nyujtotta ki utánam a kezét, mikor bajban voltam.

Jószándékú ember volt, sterilen tiszta lélek volt, puffadásig tömte magát az „átlagon felüli”, mesterséges, szakmabeli és „általános műveltséggel”, de ahhoz a másik műveltséghez, mely a lélek természetes illata, nem futotta már neki hozzávalóból. Nem volt se hideg, se meleg; langyos és gyáva ember volt; s azon a nagy vizsgán, mikor nem a növendékek bukhatnak el, hanem a tanárok a növendékek sorsában, megmértem és könnyűnek találtam...

Hűsz éven át minden második nap megjelent házukban, este tíz órakor, óraütésre érkezett, elfoglalta helyét apám dolgozószobájában egy velencei karszékben, télen-nyáron meleg limonádét ivott, nem dohányzott és nem élt szesszel, mert sokat szenvedett neurózisától és — jórészt képzelt — betegségeitől; de ebben az intimitásban is oly tartózkodó és közönyös tudott maradni, oly udvariasan távoli és idegen, mintha nem is egy család meghittségébe, hanem „társaságba”, szalonba rándult volna ki minden második este...

Félt mindentől, az élettől, a szenvedélytől, a felelősségtől, attól a titokzatos lendülettől, mely a szellemi embert is kiteszítja néha fegyelméből s amely nélkül nincs élet és nincs alkotás; féltékenyen elrejtőzött hivatása tilalmai mögé; pap volt, de úgy, mint egy lelkiismeretes hivatalnok, papi meggyőződéséből is hiányzott az a lángolás, az a diszciplinált rajongás, amely nélkül nincs hit, nincs gondolkodás és nincs semmi. Gondolkodó hírében állt, de igazában félt gondolkodni is; talán sejtette, hogy a gondolkodás kalandja az élet összes kísértései között a legveszedelmesebb...

Életében egyszer lett volna alkalma kiállani értem, ha másként nem, hát „keresztényi” hősiességgel, — de akkor is ötölt-hatolt, megijedt, tanári, papi presztízst féltette, sorsomra hagyott. Szomorú és csalódott emlékem maradt erről az emberről, gyermekkorom nagy barátjáról; sohasem kerestem fel később, kerültem társaságát."

Maradjunk emberek, azt a címet írtuk e sorok fölé. Isten sem sértette meg bennünk az embert, mikor a kegyelem csodáját építette fölébe. Mi se öljük meg, fonnyasszuk el magunkban, mikor szerzetesi

ruhába bujttatjuk. Keresztény, sőt szerzetes ajkán is érvényes a latin író büszke szava: *Homo sum et nihil humani a me alienum puto*. Akkor az életszentség is vonzóbb lesz a földön és kedvesebb az égben.

P. Halász Pius S. O. Cist.

A Pálosrend szelleme.

A Pálosrend 150 évig távol volt hazájától s így már csupán a neve maradt meg a magyarság emlékezetében; de céljáról és szelleméről már keveset tudnak, sőt a legtöbb embernek téves véleménye van a pálosrendet illetőleg.

I.

A szerzetesrendek szelleme rendszerint a rendek céljából és az annak megfelelő munkakörből tűnik ki, mert a célt és annak megvalósulását a rendi szellem mozgatja.

A Pálosrend célját az 1930-ban jóváhagyott „Constitutio”-k így szabják meg: „A Remete Szent Pál Rendjének főcélja *Isten dicsősége*, vagyis, hogy a testvérek, kik ide belépnek... törekedjenek a keresztény tökéletességre...”

Nem tagadom, hogy Rendünknek ez a célja, mert hisz kell, hogy minden Rendnek ez legyen a célja. De kell még egy különleges céljának is lennie, mely a Rend különleges szellemét mutatja. Mert ha minden rendnek csak egy közös célja volna, akkor elég volna csak egy név, egy ruha, egy szabályzat, egy munkakör s akkor egy volna a rendi szellem is. De minden rendnek más a neve, ruhája, munkaköre és szelleme, amely kizárólagosan az övé. Tehát a Pálosrend szelleme sem merülhet ki *egyedül* abban a munkában, melyet mások is végeznek. Kell valami másnak is lennie, ami jellemzi.

Második célja a lelkek üdvének munkálása, mert a szabályzat azt mondja: „... És fáradozzanak *telebarátjaik örök üdvösségének elérésében* s ezért buzgólkodjanak az isteni ige hirdetésében és a hívek szorgalmas gyóntatásában.”

Sajátos rendi cél csak az lehet, mely kezdettől fogva megvolt és melyet a rendi szellem kezdettől fogva inspirált. De nem szabad felednünk, hogy Rendünk kezdetben nem volt lelkipásztorkodó rend. A pálosok nem laktak városokban, mint Szent Ferenc fiai, hanem az emberektől távol, és nem is volt engedélyük a lelkipásztorkodásra. Évszázadok teltek el, míg a pápák a pálosoknak különféle kiváltságokat adtak, hogy prédikálhattak, gyóntathattak stb. Ahogy egyes szerzetek ma sem végzik e ténykedéseket, s templomaik ma is zárva vannak a nők előtt; pl. a krakkói kamalduliaknál a nők még a templom udvarára sem léphetnek. Így volt ez nálunk is, azért hintettek Márianosztrán szalmát a templomba, mikor látták, hogy Nagy Lajos kíséretében nők is vannak, és távozásuk után a szalmát kisöpörték és felgyújtották. A lelkek üdvösségén való munkálkodás a Pálosrendben évszázados fejlődés, mely végre odajutott, hogy a Pálosok a XVIII. században egymásután nyitották meg iskoláikat és a legna-

gyobb buzgósággal vetették magukat a lelkipásztorkodásra. Ez tehát nem az eredeti cél és szellem. S ha a XX. században atyáink mégis így szabták meg és Róma is így hagyta jóvá a Rend célját, szükséges, hogy szelleme is benne legyen; tán inkább rejtve lappang benne, mintsem hogy süvítő vihar módjára minden mást elsöpörve rohanjon célja felé. Rendünk monasztikus, mint Szent Benedek Rendje, ahogy XIV. Benedek pápa bullája is mondja, de alkotmánya olyan, mint Szent Ferenc Rendjéé, tehát átmenet a monasztikus és mendikáns rendek között. Azért célja is mindkettőt egyesíti, és így szelleme is azokéval rokon. A mindenható Isten és az általa vezérelt Egyház bizonyára megtalálta módját, hogy a rendi szellemet Isten dicsősége és a lelkek üdvössége vágányára beállítsa. Az őseredeti szellemet mégis másban keresem.

II.

Valaki a Pálosrend sajátos szellemét az *Isten szeretetében* látta. Ez lehet ősi, eredeti sajátosság, amennyiben a remeteség nélkülözése talán hősibb fokban követelte az Isten szeretetét, mint más rendek többé-kevésbé kész kolostori élete. Mégis ebben sem láthatom a különleges pálos szellemet, mert minden rendben megvan az Isten szeretete. A nélkül nem megy senki sem szerzetesnek, ahogy nem is akadt rendalapító, aki nem az Isten iránti szeretetből alapította volna rendjét. A rendalapítók rendszerint szentek voltak, tehát az Isten-szeretet hősei, és bizonyára akadtak szentéletűek a rendalapítók első követői között is. A külső apostoli tevékenységben pedig a kolduló-rendek, de főként a XVI. század óta alakult papi kongregációk tán mind fölülmúlták a pálosokat, ahogy ma is fölülmúlnak bennünket. Tehát nem mondhatjuk, hogy csak a mi szent eleink szerették az Istent és még kevésbé mondhatjuk, — ha bűn nélkül egyáltalán mondhatnók — hogy csak mi, pálosok szeretjük az Istent.

III.

Voltak, akik a Pálosrend szellemét a *tudomány szeretetében* látták. Szent Domonkos Rendje a „veritas” jelszavával a tudomány apostola lett és fiai nemcsak egyetemi hallgatók, de egyetemi tanárok is lettek. Szent Ferenc ugyan e téren is szerette a szegénységet, mégis már Szent Bonaventura és társai szintén nemcsak tanultak az egyetemen, de tanítottak is, és a szegény Szent Ferenc fiai azóta is nemcsak életszentségben és apostoli munkában járnak együtt Szent Domonkos fiaival, de a tudományban is. Szent Ignác fiai pedig kezdettől fogva a tudomány fegyverével küzdöttek a hitetlenség és a tévhit ellen. Az első pálosok valószínűleg mind egyszerű, kevésbé tanult emberek voltak, azért kellett magának az alapító Bertalan püspöknek 25 éven át az első kolostor fejének lennie, és távozása után valószínűleg azért választották meg a mecseki kolostor lakói is a pilisi kolostor alapítóját közös főnöküknek, mert az tanult, képzett ember volt. Hihetőleg így volt az első században, és csak a második száz évben kezdtek a tudomány után érdeklődni, s a XV. században jutottak a pálosok odáig, hogy egyik történészünk szerint „Magyarország történetében volt korszak, mikor csaknem az egész magyar kultúra a pálosok kezében volt.”

Pannonhalma, Zirc, Jászó és más rendi központok könyvtárai és főleg szerzeteseik főiskolai végzettsége eléggé mutatja, hogy a szerzetesek mennyire szeretik a tudományt. Mi pálosok e téren is még a kezdet nehézségeivel küzdünk. Ezért nem merném állítani, hogy Rendünk sajátos szelleme a tudomány szeretete.

IV.

Azt is mondták, hogy a Pálosrend szelleme a *művészetek szeretete*. Az első kolostorokból semmi sem maradt, a legtöbbnek helyét sem tudjuk. Elindulásunk nem is lehetett olyan művészi, hisz őseink barlanglakók voltak, s az első kolostorok valószínűleg nem is voltak annyira művésziek, mint inkább alkalmasak. A száz év múlva épült budaszentlőrinci kolostor már művészi volt, mert aztán már vagy kétszáz éven át folyton csinosították. Miután Rendünk akkor még többségében nem volt papi rend, s a papok sem lelkipásztorkodtak, idejüket könyvek másolásával, képek festésével, szobrok faragásával tölthették, így érthető, hogy oly csodálatos műalkotásokat hoztak létre, minők Nagyjenőn, Pápán, Pesten stb. helyen máig is láthatók. De alkottak művészi dolgokat más rendek is, amikor anyagi lehetőségeik megvoltak hozzá, s azért nem merném mondani, hogy a művészet szeretete a pálos szellem sajátos kivirágzása. Voltak egyes rendek, melyek idők folyamán kizárólag tudománnyal foglalkoztak, ahogy voltak hídépítők vagy vannak tanító és betegápoló rendek. (A trappisták ma is földet művelnek.) De olyan nem igen akad, melynek célja a művészet lett volna. (A beuroni bencéseknek van festőiskolájuk, de nemcsak festőket vesznek fel a rendbe.) Azért, úgy gondolom, a Pálosrendnek sem lehetett ez a célja, tehát nem is ez az eredeti szelleme.

V.

Valaki azt írta, hogy a Pálosrend jellemzője az *egyszerűség*, „mely rányomja a bélyegét az élet minden megnyilatkozására, a külső környezetre csakúgy, mint a belső életre, az étkezésre úgy, mint a ruházatra...” Az egyszerűség már az igazi pálos szellem, remete-őseink hagyatéka, mert hisz barlangjaikban sem volt semmijük, nemcsak a nélkülözhető, de még a nélkülözhetetlen is hiányzott. Nagyjában így lehetett a rendalakulás után is egy-két száz évig, mert hisz az első kolostorok mind az emberektől távol, erdők magányában voltak, ahol bizony még ha nem is akartak volna, egyszerűségben kellett élniök, s csak a török világ után, mikor az új kolostorok az emberlakta vidék közelébe, sőt városok közepébe kerültek, mosódott el kissé az egyszerűség.

Azonban nem szabad felednünk, hogy az egyszerűség (melyet egyik-másik előljáró oly szigorúan vett, hogy még az ebédlőből és folyosókról is eltávolította Nagyasszonyunk és Remete Szent Pál atyánk képét is!) tán ikerestvére vagy gyermeke a szegénységnek, ez pedig megint közös szerzetesi vonás, mely minden rendnek egyik fogadalmát képezi. S azért, ha szellem is az egyszerűség, nem egyedül a pálosok jellemvonása, sőt talán még inkább a ferenceseké, a kolduló barátoké. Azért még továbbra is keresem a rendi szellemet.

VI.

Legtöbben a Pálosrend *magyar szellemét* említik mint sajátos rendi jellemvonást. Az igaz, hogy a Pálosrend már 700 éven át az egyetlen magyar eredetű szerzet, s a pálosok erre mindig büszkék is voltak, hogy a magyar haza szülőttei. Ennek tulajdonítható aztán, hogy a rend 700 éves történetében nem egy epizódot találunk, melynek említésére megmozdul keblünkben a magyar vér.

Egy alkalommal, mikor a magyar szent koronát Visegrádon őrizték, a vár parancsnok és őrség nélkül állott, és tán csupán az ott lakó 200 pálos imádsága őrködött felette. De közeledett a török haderő. Ennek hírére a márianosztrai 300 pálos leszaladt Visegrádra és az 500 pálos kevés földművelő néppel megvédte akkor a várat és benne a szent koronát.

Hogy Martinuzzi, az egykori sajlódi pálos perjel mit tett a magyar hon, főleg Erdély megmentésére, mindannyian tudjuk.

Mikor a törökvilág után idegen telepések fiai is beléptek a Rendbe, a magyar szerzet szükségesnek látta káptalani határozattal szabályai közé iktatni: „Tekintet nélkül anyanyelvünkre, mi valamennyien magyarok vagyunk, mert az édes magyar haza szült mindnyájunkat.”

Sorsukat a magyar hazáéval egynek vették, azért hittek a régi jóslatban: „Mi dulcis patria, cum Paulinis crescis, et cum Paulinis itiden decrescis.”

A Breviáriumban a hét napjai magyar nyelven voltak nyomtatva. A Boldogasszony zsolozsmáját egész éven át magyar nyelven mondták. Mikor a XVIII. században a pálosok iskolákat nyitottak vagy vettek át, — ahogy egyik történészünk írja — „ott a magyaros szellemben való nevelés volt a főcél, és e szellem volt a tanítás rúgója.”

Azért a közismert három pálos költő is csak olyan lehetett, minőnek a tárgyilagos történelem ismeri őket: Ányos Pál (ki egy rosszul sikerült műtét következtében vérzett el) nemcsak a világfájdalom borongós lelkű megszólaltatója volt, hanem még inkább lángolt benne a hazafias hév és lelkesedés. Verseghy Ferenc lefordította „Marsilia dalát”, de nem azért, mert kellett neki a szabadkőművesség egyházellenes áramlata (hisz Budapest-belvárosi plébános akart lenni!), hanem mert rajongott az osztrák-ellenes irányzatért. Virág Benedek, a főváros első „proletár-lelkipásztora”, de a mellett a „Magyar századok”-at írva, „nemzeti lélek tüzes ébresztője lett”.

A Pálosrendnek 1786-ban magyar érzése miatt pusztulnia kellett, s míg a többi eltörölt rendet visszaállították, „a magyarság törhetetlen bajnokainak nem volt szabad visszatérniök!”

Ez a nemzeti szellem rá is nyomta bélyegét a rendi szellemre. „A magyar nép józansága, valóságot kereső és meglátó ereje még a szemlélődésben és aszkézisben elmerült pálos szerzetesi lélek gondolatkörében is megtalálható. A magyar népléleknek ez a sajátos józansága végigkíséri a Rendet egész történetén. Elődeink mindig az életszentség legmagasabb fokára törekedtek, de sohasem tévesztették el szem elől, hogy a természetfölöttiekért való küzdelem közepette is ezen a földön maradnak... Szinte feltűnő, hogy Boldog Ozséb életében is mindössze csak egy csodával találkozunk. Úgyszintén csaknem hiányzanak az egész Rend történetéből a csodás események, ami csaknem egyedül-

álló a rendek történetében... Az eseményeknek és az élet hétköznapjainak reális, minden szentimentalizmustól mentesen való szemlélete jellemzi a pálos kolostorok csendes életét. És talán éppen ez az, ami a legjellegzetesebb, ami különösképen átítatja a Pálosrendet és ami jellegzetes magyar színezetet, erőteljes magyar karaktert ad a rendi szellemnek...

Feltűnő, hogy a magyar kereszténységnek kilencszáz éven át oly kevés a szenttéavatott tagja, jeléül, hogy a magyar nemzet nem sietett oltárra emelni jámbor életű honfitársait. Ez jellemzi a Pálosrendet is. „Voltak a Pálosrendnek is vértanúi, hitvallói, nagy vezeklői és angyallelkű, liliomos tagjai, vagy 120, kiknek holtteste is számos esetben romlatlanok maradtak, de mindezek ellenére az ismeretlenség homályában maradtak mindeddig.“ Nincs az egész Rendnek egyetlen szentté avatott tagja sem, és megelégedtek e mondással: „Minden pálosnak ügyis szentté kell lennie” — és azzal, hogy nov. 6-án ünnepeljük a „Pálos Mindenszentek” napját.

Minden szerzet különösen tiszteli a maga rendi szentjeit. A pálosok a magyar szenteket tisztelték különös módon és vitték azok kultuszát külföldre is. Szent István és Szent László életnagyságú képei most is ott függenek a czenstochowai templom bejáratánál.

Világi egyéneknek legjobban tetszik a loretoi letenyében a „Patrona Hungariae” invocatio, így természetesen különösen tetszik a szerzetesrendek közül a magyar vonatkozásokkal összenőtt Pálosrend. Bármennyire jólesik nekünk ez édes magyar ragaszkodás, mégis el kell ismernünk, hogy egy szerzetet a hazafias érzéssel nem lehet egy ország határai közé lekötni, (Horvátországban is a horvát pálosok voltak a horvát kultúra főterjesztői és Lengyelországban is a czenstochowai pálosok képviselték a lengyel szellemet!), másrészt ma már minden honi szerzetesrend magyarrá lett szellemében és lelkületében, Azért még tovább is keresem az igazi pálos szellemet.

VII.

A valóság nyomára jutok akkor, ha tudom, ki a Pálosrend alapítója.

Pál, thébai ifjú, a Décius-féle keresztényüldözés alatt, hogy életét megmentse, az erdőbe menekült, s a magányt megkedvelvén, a pusztaiba vonult s ott egy barlangban húzta meg magát, idejét imádsággal és elmélkedéssel, böjttel és önsanyargatással töltötte. Élelmet a barlang előtti pálma nyujtott, az utolsó 60 éven át pedig egy holló hozott neki mindennap egy fél cipót. Élete utolsó napján meglátogatta őt Remete Szent Antal, ki aztán el is temette. Szent Antal tanítványai aztán át is költöztek a Szent Pál sírja közelében levő barlangokba és kunyhókba, hogy ők is „Pál módjára élő remeték”, vagyis „pálos remeték” lehessenek.

A kereszténységgel együtt elterjedt a remete-élet is nemcsak Keleten, de a nyugati országokban is. Hazánk földjén már a honfoglalás idején is laktak remeték, még inkább a kereszténység felvétele után, így Szent Gellért Bakonybélben, Szent Mór a róla elnevezett község határában, Boldog Vác, a róla elnevezett város helyén. Kétszáz év múlva már egész remete-telepek voltak az országban.

Bertalan, pécsi püspök, 1225-ben összegyűjtötte a Mecsek erdő-

ségeiben lakó remetéket, — ahogy akkor már Remete Szent Antal remetéi is kolostorban laktak — és számukra kolostort és templomot épített Ürög felett, a Szent Jakab hegyén, szabályzatot is adott nekik és megélhetésükről is gondoskodott; előjárójuk ő maga maradt, s az év egy részét köztük töltötte. Csak mikor hazament Clunybe meghalni, állította Antal testvér az ürögi kolostor élére. Miért is dr. Horváth József „A Pálosrend a pécsi egyházmegye területén” c. művében Bertalan püspököt mondja a Pálosrend alapítójának.

Alkalmassint e kolostorból települhetett a Tábor-hegyén létesült pálos-kolostor, melyet II. Endre bő javadalmakkal látott el. (Pilismaróti Bozóky Gyula: „A Szentföld lelke” c. könyvében említi, hogy látta ennek romjait.) Érthető is, hogy a Szentföldön járt király oda is elsegítette kedvenc emberének alapítását. Miután II. Endre 1235-ben halt meg, az ottani megtelepedésnek legalább ez év elején kellett megtörténnie.

Özséb esztergomi kanonok 1245-ben lemondott javadalmáról és remetének ment. 1250-ben összegyűjtötte a Pilis erdejében lakó remetéket és kolostort épített számukra. Elkérte az ürögi kolostor szabályait s előírta azokat a pilisi kolostor lakóinak is. Erre a két kolostor közös főnöknek választotta őt. Más remetekolostorok csatlakozása és újabbak alapítása által a szerzet gyors fejlődésnek indult. 1256-ban az esztergomi zsinaton Özséb már mint Remete Szent Pál Rendjének tartományfőnöke írja alá nevét. 1263-ban Rómában járt, hogy fejlődő Rendje számára a pápa jóváhagyását kérje. Meghalt 1270. jan. 20-án.

Az utóbbi évtizedek történetírói B. Özsébet mondják a Pálosrend alapítójának. A pálosok ezt sosem vallották. A Pálosrend történetírói ezt nem írták és B. Özsébet, aki a Rendet megszervezte, sosem mondták annak, ahogy Bertalan püspököt sem, az első kolostor alapítóját.

A Pálosrend első tagjai remeték voltak, akik elődeiknek és testvéreiknek tartották az előttük élt összes remetéket visszamenőleg Thébai Szent Pálíig, az első remetéig. A kolostorba gyűjtés után is remeték maradtak, azért 300 éven át minden kolostoruk az erdőségekben, a magányban, a remeteségben épült.

Az első rájuk vonatkozó okmány tán az, melyet a pécsi káptalan állított ki 1234-ben, mikor a pécsi határban házat és malmot vettek s amely írás őket „Szent Jakab remetéinek” (Heremitae S. Jacobi) mondja; Achilles püspök pedig mikor 1252-ben jóváhagyta elődje alapítását, így írja őket: „Eremitae Ordinis S. Pauli”, ahogy a pilisi kolostor lakóit is még 1308-ban maga Róma is a „Szent Kereszt remetéinek” írta.

A kolostorok alapítóleveleiben is akárhányszor csak a „remete”-szó szerepel. Így a tövisi pálos kolostor alapításakor Hunyadi János is csak azt írja: „a remeték számára”.

Martinuzzi is a pálosok szokása szerint így írta alá nevét: Frater Georgius eremita, miért is egyszerűen „eremita”-nak, „remeté”-nek (és nem „a barát”-nak) nevezték.

A Velencében megjelent pálos Missale címlapján is ez áll: Missale fratrum heremitarum ordinis divi Pauli primi heremitaie.

1663-ban jelent meg a Pálosrend első története Eggerer pálos író tollából. Ennek címlapján ezt olvassuk: „Ordinis fratrum eremitarum S. Pauli primi eremitaie.”

Benger 1743-ban adta ki ennek folytatását s a címlapon ugyanígy „Ordinis fratrum eremitarum...”

Legújabb szabályzatunk közli fogadalmunk szövegét is, melyben többek között e szavak is találhatóak: „Ordinis fratrum Eremitarum...”

Ahogy a ferencesek is beleimádkozzák a loretói letenyébe „Regina Ordinis Minorum!”, ugyanígy tesznek a pálosok is, de náluk e könyörgés így szól: „Regina eremitarum... Remeték királynéja, könyörögj érettünk!”

Pálos Mindenszentek napján, nov. 6-án, az Officiumban a hangsúly a himnusz e során van: „Et quos eremus incolas transmisit astris...”, mutatja a következő versiculus is: „Orate pro nobis omnes Sancti Ordinis eremitici!” A Missale secreta-jában pedig ez áll: „... in sollemnitate Sanctorum omnium Ordinis eremitici...” A Postcommunióban: „Sanctorum omnium Eremitarum...”

A pálosok tehát *ma is remeték*, mint 700 év előtti elődjeik voltak, s azért B. Özsébnek mindig csak ez volt a címe: „In coenobia collector”, ahogy Bertalan püspök képe alá is azt írták, „aki először gyűjtötte kolostorba a pálos remetéket”. Rendalapítójuknak pedig 700 éven át mindig a remeteélet kezdeményezőjét, az első remetét, Szent Pált vallották.

Ahogy Szent Benedek Rendje és Szent Ferenc Rendje azért viseli e nevet, mert Szent Benedek, illetőleg Szent Ferenc alapította, úgy Remete Szent Pál Rendjének is azért mondták a pálosok Rendjüket, mert Remete Szent Pált tartották alapítójuknak. Remete Szent Pál nem védőszentje a Pálosrendnek, mint pl. Szalézi Szent Ferenc a Szalézi Rendnek, azért nem „Remete Szent Pálról nevezett Rend”, hanem „Remete Szent Pál Rendje”.

A Pálosrend *címeréül* a kenyeret hozó hollót választotta, mely az első szent remetét 60 éven át táplálta a pusztában. Templomaikban, kolostoraikban, az általuk festett képeken és az általuk kiadott könyveken gyakran találjuk Remete Szent Pál hollóját ábrázolva.

A Pálosrend *hivatalos pecsétjén* Remete Szent Pál pálmáját és a két oroszlánt látjuk.

Minden szerzetesrend a szentmise és a zsolozsma „Confiteor”-jába belemondja rendalapítója nevét, ugyanúgy a pálosok belemondják Remete Szent Pál nevét.

Remete Szent Pál ünnepe az Anyaszentegyházban csak alacsonyabb rangú ünnep volt. Az 1718-ban, Máriavölgyben egybegyűlt nagykáptalanon a pálosok elhatározták, hogy felkérik a Szentszéket Remete Szent Pál ünnepének az egész Egyházban a „ritus duplex”-re való emelésére, „mivel az Egyház a többi szerzetesrend alapítójának ünnepét is így üli meg”. XIII. Ince pápa 1722-ben teljesítette a pálosok kívánságát s ez év július 11-én kelt dekrétumával Remete Szent Pál ünnepét az egész Egyházban a magasabb rangú ünnepek közé sorozta.

Mikor az 1644 szeptember 8. utáni vasárnapon tartott *nagykáptalan* az újonnan átdolgozott constitúciókat kötelezőkké elrendelte, többek között ezt írta: „Senkit se retentsen vissza az út zordsága, minthogy ez vezet igazi hazánkba... Gondoljunk csak Rendünk alapítójára, Szent Pálra, aki életében és halálában csodálatos szigorúság példáját adta nekünk...”

P. balázsfalvi Orosz Ferenc pálos perjel „Egyedülvalóság ékesége” címen 1754-ben megjelent könyvében ezt írja: „Valamint Szent Pál a pálmafáról eledelt és ruházatot vett, úgy az őtőle fondáltatott szerzet is, hogy a titkosértelmű pálmafától, Szűz Máriától, testi táplálásra való szükséges dolgokat vészen, nyilván vagyon...”

Szívesen hivatkoztak a pálosok a *pápák*, főként XIII. Gergely szavaira, aki „Cum inter alios” kezdetű bullájában ekként ír: „Mivel a többi szerzetesrendek között, amelyek a katolikus vallást mindmennyi drágagyöngyök ékesítik, azon szerzetesrend, melyet Boldog Pál, első remete, a pusztába vonulván, életének szentségével és kitűnő oktatásával megalapított, különös fényben ragyog, illő, hogy Rendet és kolostorait kiváló kegyvel támogassuk.” — „Vizsgáld meg az egyes szavakat!” — kiált fel Orosz Ferenc pálos író, a pápa eme szavait idézve, — „és be fogod látni, hogy Pál, az első remete, volt a mi szent alapítónk!”

Az új szabályzat 1930 január 27-i jóváhagyásában XI. Pius pápa is ezt írja: „E Rendnek az eredete, melynek tagjai most szerzetesi életet élnek, régi időkbe nyúlik vissza, bár a Szentszék jóváhagyását csak a XIII. században nyerte el.” Ez is annyit jelent, hogy a pápai jóváhagyás előtt „a régi időkben” is, tehát visszamenőleg Szent Pál, létezett már ez a remeteélet, mely a XIII. században szerzetesi létté egyesült, remeteségének fenntartása mellett. Így az új pápai jóváhagyás sem zárja ki azt, hogy Remete Szent Pált tekintsük a Pálosrend alapítójának. Nem mondható Remete Szent Pál oly értelemben rendalapítónak, mint Szent Ferenc vagy Szent Ignác, kik szerzetesrendet alapítottak, de kezdett ő egy életformát, melyet a pálosok mint szerzetesek is követnek.

Ha elfogadjuk, hogy a ciszterciek a XX. században is „Krisztus katonái” és a ferencesek „Isten szegénykéjének fiai”, elhihetjük azt is, hogy a pálosok a XX. században is „remeték”, kiknek alapítója a remeteségük kezdeményezője Remete Szent Pál, mint például Szent Illés a kármelitaké.

Szent Norbert kanonok volt, kanonokrendet alapított; Szent Ferenc maga is koldult, kolduló rendet alapított; Szent Domonkos életének célja a prédikálás volt, fiai is prédikátorok lettek; Máthai Szent János rabokat váltott ki, követői rabváltók lettek; De la Salle Szent János iskolamestereket gyűjtött, fiai is iskolatestvérek lettek; Don Bosco Szent János az elhagyott ifjúságot karolta fel, a szaléziak ma is az ifjúság nevelői. Thebai Szent Pál remete volt, az ő fiai is csak azok lehetnek.

Ha pedig a Pálosrend alapítója Remete Szent Pál és életmegnyilvánulásának jellemző sajátossága a remeteség, akkor sajátos rendi szelleme csak a magány és annak velejárója, a kontempláció, a szemlélődés lehet!

VIII.

Hogyan tud beleilleszkedni a másfélvezredes remeteség a XX. század robotoló és rohanó világába? Hogyan tud segíteni lelkeket menteni és kenyeret keresni? A remete is résztvesz a világnak az Isten országa számára való meghódításában, habár minden vele való külső érintkezést kerül. Aki ugyanis a „szentek egyessége” alapján

hisz a közbenjáró imádság és a helyettesítő engesztelés erejében, az meg lesz győződve, hogy a remeték is szociális feladatokat oldanak meg, és hogy imádkozók és vezeklők mindenkor szükségesek lesznek az Egyházban. Az egyik embernek küzdenie kell, a másiknak pedig ugyanakkor ég felé kell emelnie ártatlan kezeit, hogy áldást és győzelmet esdjen le a küzdőkre.

És miben áll a pálosok remetesége?

A Constitutio azt írja: „solitudinis amatores” — a magány kedvelői legyünk, azért még a másik cellájába sem mehetünk, s azért van csaknem állandó silentium. A XIII. fejezet az elmélkedésről szól és előírja, hogy minden szabadidőt elmélkedéssel kell tölteni. Több fejezetben vannak gyakorlati utasítások és előírások a világiakkal való érintkezés kerülésére, és pedig nemcsak a nőkre vonatkozólag, hanem még a férfiak fogadását és a velük való barátkozást illetőleg is. Egyedül nem is járhatunk ki a kolostorból, hanem csak társal, de útközben azzal sem beszélve és így mindig visszük magunkkal a kolostornak, a magánynak szellemét. A többi már csak az előjáró bölcs belátásától függ. Az első év nyarán történt: A hazatelepítő bizottság elnöke meghívta P. Generálist ebédre. Visszamondták, mert „a pálosok a kolostoron kívül nem étkeznek”. Mikor a budai kolostorba kerültem, megkérdeztem a P. Priort, szabad-e a fővárosban meglátogatni két ismerős apácát?

— Nem, mert nálunk nem szokás a látogatás. P. Generális még a szülők látogatását sem engedi, ha átutazunk azon a helységeken, melyben a szülők laknak.

IX.

A pálosok azonban nem csupán remeték. Más remete szerzetek hét-nyolcszáz év múlva is megmaradtak remeteségeiknek és szerzeteik nem vesznek részt a lélekmentés külső munkájában. A Pálosrend a pápák rendelkezései alapján mindig jobban áttolódott a lelkipásztorkodás mezejére és így a Pálosrend *speciális magyar fejlődés*, szinte unicum a szerzetesrendek családjában, miért is évszázadokon át nagy szolgálatot tett a katolikus Anyaszentegyháznak és a magyar hazának is. A legújabb szabályzat a Rend céljául egyenesen a lelkipásztorkodást jelöli meg, ezért mondja P. Policarpus Savicki (De Missa conventuali. p. 144.) „Patet Ordinem Paulinum esse ex voluntate Ecclesiae Ordinem contemplativo-activum . . . Est activum, quia proximis exemplo verboque lucere radiosque variarum virtutum ex abundantia propriae vitae internae in alios mittere teneantur . . .”

Igaz, hogy kezdetben a pálos szerzetesek is csaknem 100 évig kizárólag csak *remetéskedtek* és élvezték azt, amit a két rövid sor kifejez:

O beata solitudo:

O sola beatitudo!

De aztán, mikor megépült a budaszentlőrinci kolostor, ott 1325-ben bevezették az *örökimádsást*. Ugyan nem a mai értelemben, hiszen akkor ez még ismeretlen volt, hanem a „chorus assiduus”-t és zengett a zsoltár éjjel-nappal megszakítás nélkül. Így tartott ez 200 évig, míg a török ennek végét vetett. A szerzetesek másik része pedig

igyekezett Asszonyunk Szűz Mária tiszteletére szentelt helyeken megvetni a lábát és kezdette a lélekmentés — még csak rejtett — munkáját.

A XV. században, főként Mátyás király idejében, a pálosok már nemcsak remetéik, de a mellett már tudósok és művészek, festők és szobrászok, de kiváló gazdák is, mert nagy érdemeik voltak a földművelés és állattenyésztés terén is. A törökvész letarolt mindent.

A hitújítás idején az Egyház rájuk bízta a *belmissziót* és ők vállalták a *gyermekek hitoktatását* is.

A XVIII. században *iskolákat* nyitottak, vettek át és nagy lelkesedéssel vetették magukat a *lelkipásztorkodásra*. És néhány évi lázas munkálkodás után visszavonultak remetekolostoraik magányába és remetéik voltak.

X.

Nekünk *nem kell szégyelnünk*, hogy egy remete a mi alapítónk és hogy mi „Remete-testvérek” vagyunk, mert

1. az egész szerzetesi intézmény a remeteségből fejlődött s azért már Szent Jeromos óta mindig vallotta az Egyház, hogy Remete Szent Pál a „princeps vitae monasticae”.

2. A keleti szerzetesek alapítója, Nagy Szent Vazul is előbb remete volt és csak aztán alapította rendjét, és a nyugati szerzetesek alapítója, Szent Benedek, szintén több évi remeteség után lett kolostorépítő és rendalapító.

3. A középkor legszociálisabb rendjét, a rabváltó trinitáriusokat is két remete alapította: Mathai Szent János és Valois Szent Félix, sőt

4. az újkor legtevékenyebb rendjét, a Jézustársaságot is Loyola Szent Ignác csak akkor alapította, miután egy évig a manrézai sziklabarlangban remetéskedett. (A napjainkban alakult Szociális Testvérek is a puszták remetéitől származtatják szellemüket!)

Amit ezek a szentek néhány évig szürcsöltek, azt Szent Pál Atyánk száz éven át élvezte.

És ha a bencések és ciszterciek, kiknek első kolostoraik szintén remeteségek voltak (még Magyarországon is!), annyit tudtak tenni az *európai kultúra* érdekében, érthető a pálosok kultúrtevékenysége, főleg Magyarországon és Horvátországban; — és ha a jezsuiták minden lelkipásztori tevékenységének gyökérszála visszanyúlnak a manrézai remeteségbe, miért ne fejlődhetett volna a pálosok lelkipásztori tevékenységévé a thébai pusztá s a Mecsek és Pilis erdeinek remetesége?

És ahogy a ferences, dömés vagy jezsuita *nem hagyhatja* el sajátos nevét: O. F. M. — O. P. — S. J. és nem hagyhatja el annak sajátos szellemét, úgy a Pálosrend sem hagyhatja el sem a nevét: „Ordo Fratrum Eremitarum Sancti Pauli I. Eremitae”, sem sajátos remete szellemét, ha nem akarja feladni létjogosultságát.

A pálosremetéik *lélekmentő munkáját* ismeri, aki volt már Czenstochowában, hol nemcsak tízezres, de százezres tömegek is megfordultak és ahol a világ legnagyobb cibóriumá van, 40 ezer szentostya részére — vagy csak aki benézett vasárnap Budapesten a pálosok

Sziklatemplomába. Pécssett a bányatelepi gyermekek hitoktatását végzik. Pálosszentkúton pedig hat tanyai iskola gyermekeit tanítják.

Liguori Szent Alfonz azt mondotta az általa alapított redemptoristákról: „A házon kívül a lelkek üdvösségén fáradoznak, otthon azonban remeték.” Ugyanez áll a maga teljességében a pálosokról is.

P. Galambos Kálmán O. S. P.

Depaul Szent Vince és a papság reformja.

Depaul Szent Vince 1624-ben megalapította a Missziópapok Kongregációját. Azóta rendtársaival együtt szorgalmasan járta Franciaország falvait és kisebb városait, hogy misszióival vezesse a gyakorlati hitélet útjára az egyszerű falusi népet. A missziók hatása alatt az eddig lelkileg annyira elhanyagolt falusi jobbágyosság a jó útra tért ugyan, azonban sajnos, nem tartósan. Mert nem voltak alkalmas lelkipásztorok, akik a misszió alatt megindult hitéletet tovább vezették és erősítették volna. Nem mintha nem lett volna elegendő pap. Nagyon is sok pap volt ebben az időben. De ezeknek nem volt sem szellemi, sem lelki képzettségük szent hivatásuk gyakorlására.

Az újkor elején nincsenek szemináriumok. Van ugyan néhány kolostori iskola, de ezek a világi papságnak hozzáférhetetlenek. Szellemük amúgyis a protestántizmus hatása alatt a mélyponton van. Van ugyan egy-két híres egyetem, de a súlyos anyagi követelmények miatt a legtöbb papi pályára készülő ifjúnak elérhetetlen távolságban vannak. Legfeljebb álmaik és vágyaik tárgyai. Akik pedig az egyetemeken nevelkedtek és tanultak, azoknak nem volt kedvük falura menni és az alacsony sorban élő jobbágyokkal foglalkozni.

A trienti zsinat 1563-ban elrendelte, hogy az egyes egyházmegyék alapítsanak papok nevelésére szemináriumokat. Olaszországban IV. és V. Pius pápák alatt főleg Néri Szent Fülöp és Borromei Szent Károly sürgetésére egymásután emelkednek a szemináriumok. A hivatalos Franciaország azonban ellenszenvvel viseltetett a trienti zsinat iránt, ezért ennek rendeleteit sem akarta érvényre juttatni. Néhány jólelkű püspök sürgette a szemináriumok felállítását, de hiába. Akadt ugyan püspök, ki próbálkozott egy-egy szeminárium létesítésével, de ezek rövid életűek voltak. A gyakorlati tapasztalat és a megfelelő szellemű előjárók hiányában csakhamar középiskolai kollégiumokká alakultak át.

Ilyen viszonyok mellett nem csodálatos, hogy a falusi papság tudatlanságban élt. Sokan nem tudták a szentségeket kiszolgáltatni, olyan is akadt, aki a feloldozás formuláját sem tudta. Papi lelki nevelésről szó sem volt. Hiszen a papjelöltek nem éltek közös életet előjárók vezetése alatt. Mint más főiskolai vagy egyetemi hallgatók magánházakban éltek. A szentelés előtti vizsgálat, készület, lelki-gyakorlat ismeretlen fogalmak voltak. Nem csodálkozhatunk, hogy alapos képzettség, szellemi és lelki felkészültség híján az akkori papság nem felelhetett meg hivatásának. A szentély sok szolgája bűnös életet élt, és híveinek inkább botrányára volt, mint vezetésére. A leg-

többen pedig teljesen világias életet éltek, minden egyházi szellem nélkül. Még csak egyházi ruhát sem viseltek.

Szükség volt tehát reformra. De hogyan? Hivatásánál fogva ez feladata lett volna De Bérulle bíboros oratóriumának. Ez teljesen elmerült a középiskolai kollégiumok vezetésében. Nagy érdeme azonban mégis az, hogy a papság szellemi megújulásának elindítója az Oratóriumból kerültek ki, vagy legalábbis kapcsolatban voltak vele. Így Depaul Szent Vince, Eudes Szent János, Bourdoise, Olier. Ez utóbbi a szulpiciánusok megalapítója. Különösen nagy érdemeket szerzett az Oratórium második generálisa, a szentéletű P. Condren. Papi gárdát nevelt, mely főcéljává tette a papság szellemi és lelki kiképzését. P. Condren ennek a gárdának mély tudományos és aszketikus képzettséget adott. Maguk a tagok sem tudták, hogy miért foglalkozik velük ennyit. Célját csak halálos ágyán árulta el. Emlékiratba akarta foglalni ezt a lelki végrendeletét, de erre már nem volt ideje. Tanítványainak azonban hátrahagyta nagy szellemét és jámborságát. Ma talán a szentek között tiszteljük, ha a janzenizmus később el nem homályosítja életét és műveit.

A francia papság reformjának megindulásában csodálnunk kell az isteni Gondviselést, amely ebből a munkából P. Condren minden buzgósága és szent élete ellenére is kizárta az Oratóriumot. Mi lett volna a francia papságból, ha az Oratórium veszi kezébe nevelését? Nem meríthetett volna tiszta forrásból, mert az Oratórium utóbb teljesen a janzenizmus karjaiba vetette magát.

Közben folytak a kísérletek szemináriumok alapítására. A legelső kísérletek egyike Bourdoise Adorján, rheimsi papé volt. Már mint a rheimsi kollégium tagja összegyűjtötte a vele rokongondolkozásúakat és közös életet kezdett velük élni határozott napirenddel és imagyakorlattal. Ő inkább a már működő papságot akarta megreformálni azáltal, hogy a városi papságot közös életre tömörítette. Sajnos, munkája meddő maradt. Működését 1620 körül kezdte, de még 1640-ben sem ért el eredményt.

Közben Szent Vince is kísérletet tett Társasága első házában, a Bons-Enfants kollégiumban egy szeminárium alapításával. Ez a kísérlet is csődöt mondott. Így sokan arra a meggyőződésre jutottak, hogy Franciaországban lehetetlen a szeminárium alapítása.

Bourdoise és Duval ismételt sürgetésére a francia papság egyetemes gyűlésén, 1629-ben elhatározták, hogy négy regionális szemináriumot állítanak fel. Ettől a négy szemináriumtól függ majd minden más alapítandó szeminárium. Mikor azonban a gyakorlati kivitelről kezdtek tárgyalni, annyi nehézség merült fel, hogy az egyetemes gyűlés a szemináriumok megalapítását a püspökök bölcsességére bízta. Erre több püspök hozzáfogott a szeminárium létesítéséhez. Mivel azonban mind a tridentinum, mind pedig a tartományi zsinatok határozata a szemináriumba való felvételt a gyermekkorra korlátozták, a szemináriumok hamarosan ismét középiskolai kollégiumokká alakultak át, melyekből alig került ki egy-két pap. Még soká tartott, míg végül Szent Vince és Olier felfedezték a szemináriumok vezetésének eddigi hibáit és éles különbséget tettek középiskola és szeminárium, továbbá kis- és nagyszeminárium között.

Míg Szent Vince erre rá nem jött, a püspököknek is, a felszen-

telendőknek is meg kellett elégedniök azzal a 10 napi lelkigyakorlattal, mellyel előkészültek a papirend szentségének felvételére.

A felszentelendők lelkigyakorlatai.

1628-ban lett Potier Ágoston a beauvaisi egyházmegye püspöke. Lelkét mélyen sujtotta egyházmegyéje szomorú lelkiállapota és papságának elvilágiasultsága. Erről sokat tárgyalt Bourdoisval, akit többször felkeresett Párizsban, de különösen Depaul Szent Vincével, ki rendtársaival végigmissziózta az egész egyházmegyét, s így tökéletesen ismerte az állapotokat és a papságot. Az egyszerű híveket visszavezették ugyan a missziók a vallásos élet útjára, de a papság továbbra is megmaradt a maga közönyösségében és tudatlanságában. Ez a súlyos téma képezte többször a püspök és Szent Vince társalgásának tárgyát. Hogyan lehetne ezen segíteni? A püspök sürgetésére egyszer a következőket ajánlotta Szent Vince: „Méltóságos Uram! Vissza kell mennünk a forráshoz. Egyháziakat, kik a közönyösségükben megöszültek, lehetetlen jobb belátásra bírni, mert egy rossz pap ritkán tér meg. A papság megújulásának alapjait inkább azokban keressük, akik a szent rendeket fel óhajtják venni, és ne azokban, kik már papok. Csak azokat engedje a szent rendekhez, kiknek megvannak a szükséges ismereteik és akik magukon viselik az igazi hivatás jeleit; és ezektől is kívánjon egy meglehetősen hosszú készületi időt, hogy mind alkalmasabbak legyenek a fönséges papi hivatás gyakorlására.”¹

Egyszer Potier püspök és Szent Vince 1628 júliusában együtt utaztak. Beszélgetésük tárgya a papság reformja volt. Hiszen ez nyomta lelküket.

— Tudja, mi jutott eszembe? — mondja a püspök.

— Az, hogy mielőtt kispapjaimat fölszentelem, elhívom őket néhány napra házamba. Mindannyinak el kell jönnie. Ott ezen időben konferenciák alakjában megkapják mindazokat az ismereteket, melyekre szükségük van és megismerik a szükséges papi erényeket és gyakorlásuk módját.

— Méltóságos uram, ez a gondolat Istentől jön — vág a szavába Szent Vince.

— Jól van, — mondja a püspök — azonnal hozzáfogunk az előkészületekhez. Legyen szíves, dolgozza ki nekem az egész lelkigyakorlat rendjét, és állapítsa meg azokat a témákat, melyekről tárgyalni kell. És azután a papszentelés előtt 15—20 nappal jöjjön el Beauvais-ba.

— Engedelmeskedem, méltóságos uram, mert tudom, hogy a jó Isten kívánja tőlem ezt a szolgálatot, mert egy püspök ajkai által adta értésemre akarátát, mintha csak angyal által hívott volna.²

Még ugyanezen év szeptemberében Szent Vince Beauvais-ba utazott két sorbonne-i professzor, dr. Duchesne és dr. Messier kíséretében. Szent Vince kész programmal jött. A tudományos előadásokat a két professzor tartotta, Vince a lelkigyakorlatot vezette. A fölszentelendőknek ez a lelkigyakorlata mintája volt az összes következő lelkigyakorlatoknak. Szent Vince oly lelkes szeretettel beszélt, hogy hallgatóit magával ragadta, s mindenki nála óhajtotta elvégezni egye-

¹ Maynard, Leben des hl. Vinzenz v. Paul. I. 112.

² Maynard, Leben des hl. Vinzenz v. Paul. I. 112—113.

temes gyónását. Maga Duchesne professzor sem mulasztott el egyetlen elmélkedést vagy konferenciát sem, ott ült Szent Vince lábainál és szomjazó lélekkel hallgatta igéit. Ő volt az első, ki megrendült lélekkel lépett Szent Vince gyónatószékébe, hogy elvégezze egyetemes gyónását. A professzor példáját buzgón követték hallgatói.

A felszentelendők lelkigyakorlatait a következőképpen szervezte meg. 1631-ben Olier és más jámbor papokkal való tanácskozás után kiadta az „Entretiens des Ordinands” c. vezérkönyvet, amelyben ismerteti a felszentelendők lelkigyakorlatának anyagát, tervét, napirendjét, az elmélkedések és egyéb előadások vázlatát. Ezt minden lelkigyakorlatot vezetőnek kezébe adta, még a Sorbonne tanárainak is és kérte őket, hogy nagyban és egészben ehhez tartsák magukat.

A szent gyakorlatokon két előadó volt. Az egyik a reggeli konferenciákat tartotta, a másik az estieket. Azonkívül volt egy lelki igazgató, ki vezette az úgynevezett repetíciókat az elmélkedések és konferenciák után és a szertartási gyakorlatokat.

Napirendjük: Felkelés után reggeli ima és félórai elmélkedés. Majd elmondották a kishórákat. Ezután következett a szentmise. Utána elolvastak egy fejezetet az Újszövetségből. Egy kis szabadidő után következett a reggeli konferencia, melynek tárgyát a keresztény erkölcsstanból vették. Utána 10—15-en egy „akadémiát” alkottak, és egy misszióspap vezetése alatt megbeszélték az elmélkedés, illetőleg konferencia anyagát. Ez volt a repetitio. Étkezés alatt olvasmány. Lelkiolvasmányukat képezte a karthauzi P. Molina „De la dignité et sainteté des prêtres” c. műve. Az esti konferencia tárgyát a papi lelki életből vették. Ebéd és vacsora után egy órai társalgás volt. Délutánonkint liturgiai gyakorlatok voltak, hogy megtanulják a szentmise szertartásait és a szentségek kiszolgáltatását. Szerdán volt a szentgyónás, csütörtökön nagymise keretében a közös szentáldozás. Szombaton volt az ordináció. Ezzel befejeződött a lelkigyakorlat. Az újonnan felszenteltek azonban a Szent Lázárban maradtak a vasárnapi nagymise utánig. Ezen résztvettek és megegyeszer közösen a szentáldozáshoz járultak, hogy hálát adjanak a jó Istennek a vett kegyelmekért.⁸

Beauvais buzgó és szentéletű püspöke nem nyugodott. Mikor két év múlva látta, hogy minő gyümölcsöket teremnek a felszentelendők lelkigyakorlatai, Párizsba sietett de Gondi János Ferenc gróf érsekhez, és ecsetelte előtte a felszentelendők lelkigyakorlatának szükségességét nemcsak Beauvais-ben, hanem Párizsban és egész Franciaországban is. A papság megújulásának eddig legjobb eszköze. Rámutatott a püspök arra, hogy itt van a kezénél az egész mű létrehozója és megszervezője, és szinte szemrehányást tett neki, hogy ezt a minden jóra kapható szent férfiút nem használja fel eléggé. Az érsek 1631 febr. 21-én kiadott körlevelében elrendelte, hogy minden klerikus köteles a szent rendek felvétele előtt 10 napi lelkigyakorlatot végezni. Az első lelkigyakorlatot Szent Vince vezetése alatt a Társaság „Bons-Enfants” nevű házában végezték, majd innen áthelyezték a lelkigyakorlatok székhelyét a Szent Lázár kolostorba, ahol minden évben 4—6 lelkigyakorlatot rendeztek a felszentelendők számára. (Még az 1930-as évek elején látni lehetett a régi Szent Lázár házában a felszentelendők egyszerű,

⁸ Coste, Le grand Saint du grand siècle, II. 344.

kedves berendezésű szobáskáit, amelyekben a lelkigyakorlataik alatt laktak. Ez a mű így tartotta fenn magát évszázadokig. Még ma is megvan, sőt általánossá lett az Anyaszentegyházban.)

A felszentelendők kiszolgálására klerikusait és a laikus testvéreket használta. A kispapok vezették őket a házban és ellátták őket a szükségességekkel, a testvérek pedig a külső anyagi szolgáltatásokat teljesítették. Jótanácsaival állandóan ellátta övéit, hogy miképpen végezzék szolgálataikat a felszentelendők körül. Legyenek velük szemben nagy tisztelettel, szívélyességgel és szeretettel. Teljesítsék apróbb kívánságait és igényeiket. Különösen hangsúlyozta az alázatosságot. Nagyon furcsán hatna rájuk az önmagával elteit misszióspap vagy testvér. „Nem a tudomány nyeri meg őket, — mondotta — sem az ékesszólás, hiszen ők sokkal bölcsebbek, mint mi vagyunk. Sokan közülük a hit-tudomány baccalaureusai vagy licenciátusai, mások a jog doktorai, s alig van köztük olyan, ki nem volna a legapróbb részletekig otthonos a bölcséletben és a teológiában... Nem mondhatunk nekik újat, amit nem hallottak vagy olvastak volna. Ők maguk mondják, hogy nem ez hatja meg őket, hanem az erény, amelyet itt gyakorlatban látnak... És kik vagyunk mi? Szegények tudományban, szegények szeltemben, szegények tehetségben. Istenem, hogy választhatnál bennünket ekkora műre! Azért, mert a legalacsonyabbat választja kegyelmének rendkívüli közlésére, amint a szentségeknél is például a víz és a szavak alkalmazásával a legnagyobb kegyelmeket hozza létre.”⁴ A többieket, akik nem szolgálták közvetlenül a szentelendőket, buzdította, hogy támogassák őket imáikkal, szentáldozásaik felajánlásával, önmegtágadásaikkal és jó példájukkal.

Midőn Szent Vince látta, hogy mily áldásos hatással van a felszentelendők lelkigyakorlata a papság életére és működésére, nem elégedett meg többé azzal, hogy a Beauvais-i és párizsi egyházmegyéek felszentelendőit fogadja a Társaság anyaházába, hanem Franciaország összes egyházmegyéiből fogadta be őket. Így sokszor több mint száz lelkigyakorlatot tartó klerikus jelent meg a Szent Lázárban. Ez évenként öt-hatszor ismétlődött. De ki fedezze a lelkigyakorlatok anyagi kiadását, a 11—12 napig tartó ellátást? Kezdetben támogatták Szent Vincét Szeretet Egyesületének tagjai. Bebútorozták a felszentelendők szobáit. Sőt maga a királyné, ausztriai Anna nagyobb alapítványt tervezett erre a célra, de a közbejött háború ebben megakadályozta. Meg kellett elégednie azzal, hogy három éven át nagyobb összegeket adjon. Hasonlóképpen de Maignelay marquise. De Herse elnöknő minden lelkigyakorlatra öt éven keresztül 1000 frankot adott. A javadalmas egyháziak felajánlották javadalmaikat erre a célra. Sajnos, csak a Saint-Pourcain perjelséget sikerült egyesíteni a Szent Lázárral 1659-ben. Ha a többit, amit felajánlottak, is sikerült volna megszerezni, a Szent Lázár-ház meg lett volna mentve minden anyagi gondtól. Különben az anyagi ellátás terén kisebb zökkenésektől eltekintve, nem volt nagyobb nehézség, csupán a polgárháború (Fronde) idejében 1647-ben. A ház gondnok sokat sóhajtozott. Szemrehányásokat tett Szent Vincének, de hiába. „A Gondviselés kincstára hatalmas! Vessük minden gondunkat és tervünket az Úrba, ki nem szűnik meg táplálni minket

⁴ Coste, II. 342.

igérete szerint.”⁵ Végül is teljesen magára a missziópapok anyaházára maradt a mű fenntartása. Szent Vince nem engedett, amikor azt tanácsolták, hogy anyagiak híján hagyja abba a művet, sőt még azt sem tűrte, hogy a lelkigyakorlatozók ellátása kevésbé jó legyen, mint eredetileg volt. Az Isten és az Anyaszentegyház ügyéről volt szó, s ilyen esetben Vincénél nem számított az anyagi kiadás.

A Keddi Konferenciák

A legelső lépés a papság reformálására azok a konferenciák voltak, amelyeket Szent Vince és első társai tartottak misszióik alkalmával a kerületek papjainak. Egy-egy missziójuk alkalmával ugyanis összegyűjtötték a környék lelkipásztorait és konferenciák alakjában oktatták őket a legszükségesebb teológiai ismeretekre és a papi lelki élet elemeire. Ezeknek nem lehetett nagy eredményük, hiszen csak ritkán voltak. És egy konferenciának meghallgatása még nem jelentett lelki átalakulást.

A felszentelendők lelkigyakorlatai volt a második lépés. Ezeken lelkes fiatal emberek vettek részt, kik még minden jóra kaphatók. Mivel azonban ezt a lelkigyakorlatot nem előzte meg rendszeres lelki élet, mivel továbbá ki kellett menniök a világba, ahol hivataluk veszélyei, a világ szórakozásai, idősebb paptársaik könnyelmű élete nagy befolyást gyakorolt rájuk, joggal félni kellett, hogy ez a tíz napos lelkigyakorlat nem vértelje fel őket eléggé a veszélyekkel szemben. Ezért Szent Vince állandóan gondolkodott, elmélkedett és tervezgetett, hogy hogyan lehetne a felszentelendők lelkigyakorlatainak hatását állandósítani.

Különféle terv merült fel, melyeket azonban szentünk alázatoságában mind elutasított. Egyszer egy fiatal pap látogatta meg, aki maga is résztvett a felszentelendők lelkigyakorlatán. Némelyek úgy vélik, hogy Olier volt, a papság másik nagy reformátora. Elmondotta Vincének gondolatát. Mindazokat a papokat, akik meg akarják őrizni az ordináció kegyelmét, időnkint össze kellene hívni, hogy konferenciák és előadások alakjában egymást buzdítsák és lelkesítsék a papi életre, a papi erények gyakorlására, a szentmise és egyéb liturgikus cselekmények helyes végzésére és a lelkipásztori munkára.

— Fiam, — mondotta Szent Vince — ez a gondolat Istentől jön, de fontoljuk meg még jobban és imádkozzunk!” — Ezekkel a szavakkal elbocsátotta a fiatal papot.

Két heti imádság és megfontolás után végül is határozott. Úgy érezte, hogy a tervezett összejövetelek Isten dicsőségét és az Egyház javát fogják szolgálni. Hogy azonban biztos legyen abban, hogy ez a terv nem csupán emberi elme találmánya, fölterjesztette a párizsi érseknek és a pápának. Ezek helyeselték.

Vince hozzáfogott a munkához. Sok fiatal pap, kik az ő vezetése alatt végezték el a felszentelendők lelkigyakorlatát, továbbra is lelki vezetése alatt maradtak. Sőt megkérték arra, hogy alkalmazza őket különféle lelkipásztori munkában. Egy kis csoportjuk éppen missziót tartott munkásoknak, kik a Vizitációs-rend templomépítésén dolgoz-

⁵ Coste, II. 336.

tak. Ezeket naponként meglátogatta és ellenőrizte munkájukat. Mikor látta buzgóságukat, engedelmességüket és összetartásukat, elhatározta, hogy új művének ők lesznek az alapjai. Miután egyenként megtárgyalta velük tervét, megnyitotta az első konferenciát a Szent Lázárban 1633 június végén. Itt előadta tervét. Nem akar új szerzetesrendet alapítani, még csak papi egyesületet sem. Célja a konferenciával csak az, hogy megtartsa őket abban a szellemben és lelkületben, mely áthatotta őket a püspök kézfeltétele alkalmával. Még csak közös életre sem gondolt. Csupán arra, hogy többször összejönnék és beszélgetnek a szükséges papi tudományról és életszentségről, megtárgyalják majd azt a módot, amely szerint a szükséges papi erényeket gyakorolhatják és bizonyos rendet vezethetnek életükbe és működésükbe.

Szent öröm és lelkesedés sugárzott a fiatal papok arcán, amikor Szent Vince előadta nekik tervét. Közösen elhatározták, hogy teljesen az ő vezetésére bízzák magukat. A második konferenciát 1633 július 9-én tartották. Itt megállapították az egyes konferenciák tárgyalási rendjét, megválasztották a tisztkart és elhatározták, hogy a konferenciát minden hét keddjén tartják. Innen az elnevezés „*Keddi Konferenciák*”. Húsvétól Mindszentig a Szent Lázár-házban tartották. Az év többi részében a Bons-Enfants-kollégiumban. Az utóbbiban ezzel párhuzamosan egy másik konferencia is keletkezett, mely gyűléseit minden csütörtökön tartotta, ez volt a Hotel-Dieu papjainak és a Sorbonne teológiai hallgatóinak konferenciája.

Szent Vince hamarosan megszerkesztette a Keddi Konferenciák szabályzatát. Ez nagy vonásokban a következő:

1. A Keddi Konferenciák tagjai tisztelik az Úr Jézus Krisztus életét, örök főpapi méltóságát, szent családját és nagy szeretetét a szegények iránt. Ezért előmozdítják Isten dicsőségét az egyházi rendben, családjukban és a szegények között, főleg a falvak szegényei között. 2. Tagjai világi papok, diakonusok és szubdiakonusok. Tagjaikat kiegészítik az úgynevezett postulánsok, akiknek feddhetetlen papi életéről a Konferencia tisztkara tanúskodik és felvételükhöz a Konferencia minden tagja hozzájárul. 3. Megállapítja azokat az erényeket, melyeket a tagoknak gyakorolniuk kell és a napirendet, mely szerint élniök kell. 4. Felsorolja a Konferenciák tárgyalási rendjét és az egyes gyűlések tárgyát.

A Keddi Konferenciák tagjának megválasztott nyolc napos lelki gyakorlatot tartott a Szent Lázárban, életgyónást végzett s így készült új papi életére.

Napirendjük a következő: Korán kelnek (de bon matin). Majd elvégzik reggeli imájukat és legalább egy félórai elmélkedést. Azután elmondják a kishórákat, miséznek vagy misét hallgatnak. Minden reggel térden állva és fedetlen fővel elolvasnak egy fejezetet az Újszövetségből. Napi gyakorlataikhoz tartozott a lelki olvasmány, a rózsafüzér elmondása, egy negyedórai szentséglátogatás, ebéd és vacsora előtt a részletes lelkiismeretvizsgálat, az esti ima alkalmával általános lelkiismeretvizsgálás és a következő napi elmélkedés pontjainak felolvasása. Hetenkint gyóntak. A diakonusok és szubdiakonusok minden vasár- és ünnepnap áldoztak.

Minden évben nagycsütörtökön összegyűltek és megható szertartás keretében megújították keresztségi fogadalmukat, a papi tisztaság

ígéretét és a püspöknek fogadott engedelmességet, valamint a hűséget a Konferenciák szabályaihoz.⁶ „Megjelennek, — mondja szabályzatuk — hogy az Úr Jézus Krisztus szeretetének kötelékével tökéletesen egyesítse őket, hogy szeressék egymást, látogassák egymást és vigasztalják egymást szomorúságaikban és betegségükben. És ha valamelyikük meghal, a többiek jelenjenek meg temetésén. És mindegyik pap, ha teheti, mondjon három szentmisét meghalt paptársa lelki üdvösségéért, a többiek pedig ajánlják fel egyszer erre a szándékra szentáldozásukat.”⁷

Szervezettségük: A Konferenciák igazgatója a Misszióspapok mindenkori generálisa. Akadályoztatása esetén egy általa megbízott misszióspap. Majd egy prefektus és két asszisztens. Ezeket maguk közül választották. Szent Vince azt akarta, hogy a Misszióspapok Társasága és a Keddi Konferenciák között állandó bensőséges kapcsolat álljon fenn. Isten felhasználta az egyiket, hogy létrehozza a másikat, Ő maga egyesítette őket, ezért ember ne merje szétválasztani.

A prefektus feladata volt vigyázni fegyelmi ügyekre, meginteni a hibázókat, értesíteni a tagokat a betegekről, őket meglátogatni, a végső szentségekkel ellátni, a temetésről gondoskodni. Az asszisztensek feladata volt az új tagokat bevezetni, a szükséges felvilágosításokkal szolgálni.

Végül volt egy jegyző, kinek feladata volt a gyűlések jegyzőkönyveit vezetni, a Konferenciák hivatalos levelezését lebonyolítani.

Kétféle konferenciát különböztettek meg. A nagy konferenciát, melyet minden hét keddjén tartottak. Ezen megjelentek az összes tagok. Rendesen három témát tárgyaltak meg: a) általában a keresztény ember erényeit, b) a pap lelki életét s erényeit, c) az egyes egyházi hivatalok és méltóságok kötelességeit. Alkalmadtán megtárgyalták a lelkipásztorkodás különféle kérdéseit vagy lelkiismereti problémákat és eseteket, amelyekről egyes tagok társaik véleményét óhajtották megtudni. Egyéb tárgyak voltak pl. egy közeleső nagyobb ünnep liturgiája vagy valamely jelentősebb egyházi esemény, esetleg hibák és visszaélések, melyek becsúsztak a Konferenciák életébe és működésébe. Mindszentek körül megtárgyalták a Hegyibeszéd nyolc boldogságát. Egy-egy paptárs halála alkalmat adott arra, hogy tárgyaljanak erényeiről és buzduljanak követésére. 1569-ben 15 konferenciának tárgya volt: Mi az oka az Egyház és az egyháziak nyomorúságos állapotának és süllyedésének, és minő eszközök állnak rendelkezésre az állapotok megjavítására?

A nagy konferencián kívül volt az ú. n. kis konferencia vagy kisgyűlés, melyet a tisztikar tartott negyedévenként. Tárgyai: a szabályzathoz való hűség, az eredeti szellem megőrzése és az erényben való haladás. A kisgyűlés tárgyalt első fokon új tagok fölveteléről. Ugyan-

⁶ Ez a szokás ma is megvan, de nem nagycsütörtökön, hanem az évi lelkigyakorlat befejezése alkalmával. Ilyenkor megjelenik a püspök a Szent Lázárban vagy a szemináriumban, ahol a lelkigyakorlatot tartják, ünnepi áldást (salus) tart vagy szentmisét pontifikál, mely alatt a lelkigyakorlatozók áldoznak. Szentmise vagy áldás után az oltár előtt karosszékbe ül. Kettesével eléje járulnak a lelkigyakorlatozók és megújítják ugyanazon szertartással, mint az ordinációnál az engedelmességi fogadalmat.

⁷ Coste, II. 300.

csak idekerültek a tagok esetleges fegyelmi ügyei. Itt állapították meg az egyes tagok munkakörét is. Ilyenek pl. a betegek látogatása és szentiségekkel való ellátása a Hôtel-Dieu-ben, missziók és lelkigyakorlatok tartása, rabok látogatása börtöneikben és megvigasztalása. A munka-beosztást felolvasták a legközelebbi nagy konferencián és kérték az illetékeseket, hogy vállalják el.

Minden gyűlés előtt elmondották a Veni Creator-t és befejezték a Szűzanya egy antifonájával. A konferencia tárgyát mindig kihirdették az előző konferencián.

Alázatosság, egyszerűség és szeretet uralkodott a gyűléseken. Az ellentmondás ismeretlen volt közöttük. Beszédük egyszerű és szerény volt. Ha valaki azonban mégis fitogtatni akarta tudását és remekelni az ékesszólásban, kínos türelemmel végighallgatták, de utána szerényen értésére adták, hogy vétett a bevett szokások ellen.

A beszédek elmondásánál és a felszólalásnál Szent Vince megkövetelte a legnagyobb egyszerűséget mind nyelvben, mind pedig a taglejtésekben. Ezzel megreformálta a francia szónoki nyelvet. A XVI. és XVII. századi francia szónoklat nyelve tele volt cifra jelzőkkel és sallangokkal sokszor az érthetlenségig. A helyett, hogy a Szentírásban keresték volna érveiket, a pogány klasszikus költőkből merítettek. Pl. a halál hatalmának ecsetelésére megszólaltatták Homeroszt, Vergiliust, Horatiust, vagy válogatás nélkül felsorolták a kor orvosi receptjeit a betegségek gyógyítására. Asszonyok és sekrestyések előtt latinul, görögül és héberül beszéltek. Erről mondja Bougaud Emil: „Valóban csodálatos tudománnyal kellett rendelkezni, hogy ily rosszul lehessen prédikálni.”⁸ Ennek a szónoklattani cifraságnak és sallagnak véget vetett az az egyszerű irány, melyet Szent Vince vezetett be a Keddi Konferenciákon. Megfogadtatta a tagokkal, hogy csakis a legegyszerűbben beszélnek. „Nagyszerű egyszerűség — mondja Bossuet — telve gyengédséggel, Isten és ember iránt való szeretettel, nem említve a források tisztaságát, ahonnan merített: a Szentírást, Jézus szavait és cselekedeteit, az emberi szív szükségeinek és szenvedélyeinek mélységes ismeretét.”⁹

A befejező szavakat rendszerint Szent Vince maga mondta. A lehető legegyszerűbben beszélt és sűrűn alkalmazta a Szentírást, melynek tökéletes ismeretében volt. Különösen szeretett az Úr Jézus példájára hivatkozni, ezzel magával ragadta a hallgatókat. Sokan csak azért jöttek el, hogy őt hallgassák és nagyon le voltak sujtva, ha Vince nem beszélt, hanem tiszteletből egy jelenlevő püspöknek engedte át a szót. Gyakran megesett, hogy amikor a püspök elhallgatott, Szentünket kívánták hallani az egybegyűltek. Ilyenkor nagy zavarba jött. De az ártatlan zavar csak fokozta a hatást. Hányszor mondták a Keddi Konferenciák tagjai a misszióspapoknak: „Mily boldogok Önök, hogy mindennap láthatják és hallhatják ezt a csodálatos embert, kiből csak úgy lángol az Isten szeretete.”¹⁰

A Keddi Konferenciák egyik legbuzgóbb tagja kétségen kívül Bossuet. Ő így ír: „Beiratkoztunk a buzgó papoknak ez egyesületébe,

⁸ Bougaud, Szent Vince élete, Bp. 1906. I. 209.

⁹ U. o. 208.

¹⁰ U. o. 208.

mely minden héten gyűlést tart, hogy meghányja-vesse a lelki dolgokat. Vince volt ezen összejövetelek lelke és szerzője. Midőn mohón hallgattuk beszédét, mindegyikünk az Apostol szavainak teljesülését látta: Aki beszél, szóljon Isten ígéje szerint." (I Pét. 4, 11.)¹¹

A politikai hatalom is felfigyelt a Keddi Konferenciákra. Richelieu bíboros magához rendelte Vincét és kérte tőle azok nevének listáját, kiket püspöki székre tart alkalmasaknak. És valóban Richelieu majdnem teljesen ebből a listából választotta ki a kinevezendő püspököket. XIII. Lajos pedig csak olyan papot akart kinevezni püspöknek, akiket Szent Vince nevelt.

A Szent erre megijedt. Hiszen ha ennek híre megy, a Keddi Konferenciák nem a papi életszentség iskolája lesznek, hanem a nagyra-vágyás és az ambíció melegágya. Ezt pedig mindenképen el kell kerülni. A Szent maga a hallgatóság volt. De vajjon nem szólja-e el magát egyszer a király vagy a miniszter? Szent Vince nagy alázatos-sága itt is győzött. Mind a királyt, mind miniszterét rávette a tökéletes hallgatásra. Így elérte azt, hogy a Keddi Konferenciák valóban sugározták az életszentséget és a legkiválóbb püspököket és egyházi előljárókat adták a francia egyháznak. Elég rámutatni arra, hogy még Szent Vince életében 23 megyéspüspök és még számos más egyházi előljáró került ki a Keddi Konferenciákból, kik sugározták papságukba és híveikbe Szent Vince szellemét, tehát Jézus Krisztus szellemét. A Keddi Konferenciák tagja volt a papság másik nagy reformátora, Olier Jakab, a szulpiciánusok alapítója, továbbá Duval János, a későbbi babiloni püspök, a párizsi külföldi missziós szeminárium alapítója.

Akiket Szent Vince egyházi méltóságra szemelt ki, azokat külön is nevelte egészen észrevétlenül. Magánbeszélgetésben ecsetelte nekik az elrejtett munkás életnek szépségeit és boldogságát, az alázatos lelkület szükségét, az önmegtagadásban és önfegyelmezésben kiegyensúlyozott jellem értékét stb. Sőt gyakorlatilag is nevelte őket az alázatosságra. Elküldötte őket, jöllehet már felszentelt papok voltak, asszisztált vagy pontifikális misékre alacsonyabb szolgálatokat végezni. Így pl. Bossuet-t nem egyszer alkalmazta acolythusnak vagy thuriferariusnak. Valóban apostoli nevelés volt ez, mely Franciaországnak annyi nagy érseket és püspököt adott.

Papi buzgóságuknak is bő teret adott. Ha szónokra volt szükség egy papi konferencia megtartásában vagy a felszentelendők lelkigyakorlatának vezetésében vagy egy misszióban, mindig rendelkezésre állottak. A rendes lelkipásztori munkában pedig mindig kivették részüket. Így látni lehetett a Sorbonne professzorait, amint vasárnap délután a litánia, ill. a vesperás után maguk köré gyűjtötték a templomban a gyermekeket és hitoktatásban részesítették őket. A plébánosok pedig a templomba gyűjtötték a munkásokat és tanították őket a hit ismereteire. Így gyakorolták a szegényekkel szemben az irgalmasság lelki cselekedeteit. Sokszor az irgalmasság testi cselekedeteit is, amennyiben jövedelmüket megosztották plébániájuk szegényeivel. A templomtól távolosó külvárosban szereztek sokszor egy termet, ahova kétszer egy héten összegyűjtöttek 4—500 szegényt és tanították őket üdvösségük szolgálatára. Hét-nyolc ilyen oktatás után elvezették őket

¹¹ Bougaud, I. 207.

a szentgyónáshoz és a közös szentáldozáshoz. Állandóan látogatták a kórházak betegeit, vigasztalták őket és kiszolgáltatták nekik a szentégeket. Sőt missziót tartottak a Quinze-Vingts kórház vakjainak és családjaiknak, a Hôtel-Dieu szegény betegeinek. Ugyanakkor a Hôtel-Dieu betegeit ápoló ágostonos apácáknak heti 3 konferenciát adtak. Látogatták és vigasztalták, gyakori lelkigyakorlatban részesítették a gályarabokat. Vasárnap délelőtt azok, kik nem voltak hivatalosan elfoglalva, látogatták a kórházak és börtönök kápolnáit, ahol miséztek, prédikáltak s kiszolgáltatták a szentégeket.

Legnagyobb és legsikeresebb munkáik voltak a missziók. Szent Vince és rendtársai nem voltak annyian, hogy minden missziós és lelkigyakorlatos munkát elvégezzenek. Ezért alkalmazta Vince sokszor a Keddi Konferenciák tagjait. Így tulajdonképpen ő alapította meg a világi papok első missziós egyesületét. Elve volt: Nem az a fontos, hogy ki hirdeti Krisztust, csak hirdettessék! Így akár egyedül, akár egy misszióspap vezetésével, vagy ha már gyakorlottabbak voltak, ketten-kint elküldötte őket vidékre, falvakra, főleg azonban nagyvárosokba, ahová a misszióspapok szabályaik szerint nem mehettek, missziókat tartani. Híressé vált a Saint-Germain-ben tartott missziójuk. Rettenetes állapotok uralkodhattak ott a papság és a hívek között egyaránt. D'Aiguillon hercegnő, Richelieu unokahúga, állandóan sürgette Szent Vincét, hogy tartson rendtársaival Saint-Germain-ben missziót. De ő mindig elhárította a kérést azzal, hogy a misszióspapok szabályaik értelmében nem tarthatnak nagyvárosokban, főleg püspöki városokban missziót. A sok kérésre végül is engedett, és felszólította egy keddi napon a Konferencia tagjait, hogy vállalják ezt a missziót. Rövid tanácskozás után elvetették a Szent kérését azzal, hogy fölösleges Saint-Germain-ben missziót tartani, úgysem lesz eredménye. A következő konferencián Vince megint kérte a tagokat, éspedig erős szavakkal, hogy vállalják ezt a nehéz feladatot. Ellenkeztek. Erre térdre esett és így kért bocsánatot kemény szavaiért: „Én csak nyomorúságos, kevély bűnös vagyok; nem tudom kifejezni érzelmeimet; azt hittem, hogy az Isten kényszerít, hogy ezt a munkát önök elé tárjam.”¹² Ez a megalázkodás annyira hatott, hogy végül is vállalkoztak néhányan a misszió megtartására.

Azonnal felkérték Szent Vincét, hogy dolgozza ki a misszió rendjét. Egyikük megjegyezte, hogy Párizsban aligha lehet olyan egyszerűen beszélni, mint a vidéken. Vince azonnal kész volt a válasszal. Belevágott az illető szavába: „Önök azért mennek oda, hogy legyőzzék a világ szellemét, vagyis a kevélységet. De csak úgy győzik le, ha Jézus Krisztus szellemében küzdenek, vagyis az egyszerűség és alázatosság szellemében.”¹³ Nem hangzott el több ellenvetés. Éppen az egyszerűség a szószéken és az emberekkel való társalgásban nyerte meg a szíveket és hódította meg a tömegeket Krisztus országának. Nemsokára Olier lett Saint-Sulpice plébánosa, ki folytatta a megkezdett munkát. És az addig annyira lenézett és lesüllyedt plébánia minta plébánia lett.

Még nagyobb feltűnést keltett a metzi misszió, ahova Szent Vince

¹² Coste, II. 311.

¹³ U. o.

a Keddi Konferenciák 40 tagját küldte de Chandenier apát vezetése alatt. Itt nagy nehézségekkel kellett a missziósoknak megküzdeniök. Jellemző a korra, hogy 200 év óta nem volt betöltve a metzi püspöki szék. E miatt hatalmas léptekkel terjedt a protestantizmus. A zsidók is nagy tömegben laktak a városban, akik szintén nagyon rossz hatással voltak a keresztény hitre és az erkölcsökre. Az egész missziót Bossuet, az akkori metzi esperes szervezte meg, Szent Vince útmutatása szerint. Nem volt könnyű feladat, mert mindenütt ellenkezésre talált. Mindez nem akadályozta a misszió sikerét. Bossuet a város valamennyi templomát a missziósoknak osztotta be, önnönmagának a fellegrváiban levő kicsiny Szent János-templomot tartotta meg. Hallgatósága katonák és egyszerű emberek voltak, kik tömegesen járultak egyszerű nyelven mondott szentbeszédeinek hatása alatt a szent-ségekhez. Számos protestáns megtért. Ugyanilyen eredményt értek el a többiek is az egész városban. A missziót vezető apát az egész sikert Bossuet nagyszerű szervezésének tulajdonította, ez pedig Vince szak-szerű utasításainak. Szent Vince pedig helyes értékeléssel csak ennyit mondott: „Ne nekünk Uram, ne nekünk, hanem a te szent nevednek adj dicsőséget.” (Zsolt. 115, 1.)

A metzi misszió nagy sikerének hatása alatt a királyné egy 60,000 livres-nyi összegű alapítványt tett egy missziósház és egy szem-inárium építésére. Bossuet pedig erre a célra megvette a több szárny-ból álló hatalmas Montgomery-palotát. 1663-ban foglalták el Szent Vince fiai ezt a nagy házat. Egyrésztük a papság nevelésével foglal-kozott, másik részük pedig a vidéket missziózta. Ez volt az első szem-inárium Metzben. A királyné menyeyi pártfogójáról Szent Anna Szeminárium volt a neve.

A misszió egy másik hatása volt a Papi Konferencia, mely a párizsi Keddi Konferenciák mintájára alakult. Alapítója és lelke Bos-suet volt. Szent Vincének így ír: „Az új alakulat reméli, hogy Ön lesz a vezetője és megkapja azt a kegyelmet, hogy csatlakozhatik a Szent Lázárban levőhöz.”¹⁴

A Keddi Konferenciák lassan elterjedtek az egész országban. A lazaristák és a konferenciák tagjai összegyűjtötték misszióik alkal-mával a kerület papságát és megalapították a Konferenciát. Gyűlései-ken egy ideig elnököltek, hogy az új tagokat begyakorolják. Sőt Franciaország határán túl, Genuában és Turinban is alakultak ilyen Keddi Konferenciák.

Olier megalapította Puyban a Konferenciát. Tagjai a káptalan kanonokjai voltak. Ezek különösen kitüntették magukat a szegények szeretetében és szolgálatában. Katekizálták a gyermekeket, látogat-ták a betegeket, sőt a kórházakban ápolták őket. Birtokaikon minde-nütt missziókat tartottak jobbágyaiknak. Példájukat hamarosan kö-vették a noyoni kanonokok is.

Ezek a vidéki konferenciák a párizsit tekintették fejüknek. Kér-déseikkel mindig hozzá fordulnak. Így pl. a pontois-i konferencia így ír. a párizsinak: „Mi még gyermekek vagyunk az érényben és nincs elég erőnk, hogy fenntartsuk és vezessük magunkat... Ezért kérjük Önöket, látogasson meg valamelyik tagjuk, hogy megtanítsa minket

¹⁴ Coste, II. 328.

nagyobb határozottsággal jární azon gyakorlatok útján, melyre annyi bátorsággal ráléptünk.¹⁵

A Keddi Konferenciák fennállottak 1792-ig, amikor is a forradalom a többi katolikus intézménnyel együtt elseperte. A XIX. században számos papi egyesület keletkezett, melyeknek ugyanaz a céljuk, mint volt a Keddi Konferenciáké: a papi lelki élet elmélyítése a tökéletességig, a teológiai tudományok ápolása és a különböző helyi és kori viszonyok között felmerülő pasztorációs kérdések megoldása.

(Folytatjuk.)

Janisch Mihály C. M.

Fr. Keyes Parkinson: *Égben írt könyv*. Fordította: P. Ernő kármelita. Ára: 4.— P. Kapható: Kármeliták, Keszthely.

Konvertita amerikai előkelő úrnő írta e kiváló Kis Szent Teréz életrajzot még protestáns korában. — Személyesen, Lisieuxben akart meggyőződni a csodálatos Szent lakóhelyén azokról a benyomásokról, melyek egy ilyen érdeklődő látogatót érhetnek. „Női szemmel nézi Terézkét s annak körülményeit, melyeket férfi nem venne észre” — írja a fordító. Így nevezhető ez újszerűnek és hézagpótlónak a többi, kiváló életrajzok között. Ama helyeken támadt gondolataiból — hol kis Teréz élt — szövi mesterien az egyébként ismert életrajz leglényegesebb szálait s nagy-szerűen veszi ezekből a tanulságokat. Hogy mennyire megkapóak a lelki konkluziók, azt egyedül is magyarázza az a körülmény, hogy ezek nyomán tért át a konvertita. — Köszönet és hála illeti a fordítót, hogy ily megkapó életrajzzal ajándékozta meg a magyar aszkétikus irodalmat.

Boldog Elréd: *A lelki barátságról*. Ford.: Dr. Henkey—Hönig Károly. A boldog életrajzát írta: Vucskits Jenő. Miskolc, 1943. Ára: 3.50 P.

A szentéletű rievalli apát könyve iskolapéldája a középkor katolikus lelkületének s üdítő forrás gyanánt hat az újkor tikkadt vándoraira. Az I. Dávid skót király udvari marsalljából lett ciszterci szerzetes, mint egyik legnagyobb gyermekkori élményt vitte magával a kolostorba Cicerónak a barátságról írt munkáját. De mint lelki embert már nem elégitik ki a pogány bölcs érvei, egészen krisztusi alapokra kívánja fektetni a barátság elméletét. Ez teljes mértékben sikerül is neki, mi által jelképévé lesz a pogány kultúra eredményeit felhasználó s természetfeletti tartalommal kitöltő középkori szellemnek.

A barátság „jóakarató és szerető összhangzása két szívnek minden földi és vallási kérdésben”. Mint ilyen, csak jó emberek közt lehet valódi, hol alapja Isten szeretete. Az ilyen barátság a legnagyobb földi boldogság. Mindezt nagy bölcséleti mélységgel, remek teológiai megvilágításban és kitűnő gyakorlati tanácsokkal fűszerezve élvezetes párbeszédekben adja elő. Béke, derű, világfölényes öntudat árad belőle, mindaz, ami a középkori szerzetesek kora és minden kor fölé emelte világító fáklya gyanánt. Mi papok és szerzetesek különösen hálásak lehetünk a fordítónak, hogy ezt a könyvet a kezünkbe adja, hisz a lelki barátság a papi lelkiségnek és egységnek egyaránt alapsejtje, belőle nő ki a hamisítatlan katolikus lélek és magasabb lelki közösség.

¹⁵ U. o. 333.

Magyar papi lelkiiség.

Lelkiisége annak van, aki a testieken, az anyagiakon kívül a lelkiekkel is törődik. Vallásos lelkiisége annak van, aki lelkét Isten akarata szerint gondolja. Papi lelkiisége annak, aki kötelességszerűen, tudatosan úgy alakítja a lelkét, hogy annak kiáradása közvetlenül találjon utat mások lelkébe. Krisztus tanítása: „Úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és dicsősít-sék Atyátokat, ki mennyekben vagyon“ (Mt. 5, 16), mindenkinek szól ugyan, mégis egészen más kötelességek hármanak belőle a papra, mint a világiakra. Ezeknek elég, ha életük önkénytelenül sugározza a jót, ha alkalomadtán, vagy legfeljebb viszonyaikhoz mérten apostol-kodnak, ellenben a papnak kötelessége életével, szavával, adódó és keresett találkozásával, egész működésével szakadatlanul hirdetni az evangéliumot, mert azért küldetett. (Lk. 4, 43.) A pap életének csak a másokra való jó hatása ad értelmet és jelentőséget. A pap csak akkor lehet igazán pap, ha birtokában van mindazoknak az eszközök-nek, melyekkel a vallásos lelkületet az emberekben legbiztosabban felébresztheti és ápolhatja.

Ha az emberek mind egyformák volnának, és az emberiség nem oszlnék egymástól sajátosan különböző népekre, akkor elég lenne általában papi lelkiiségről beszélnünk. A népek azonban nemcsak nyelvét nem értik egymásnak, hanem eszejárását, szokásait, érzelmi megnyilvánulásait, jámborságuknak formáit sem. Csak az a pap tud a lelkükhöz férközni, aki adottságaikat ismeri és ezekre épít. Ezért lett már Szent Pál apostol a zsidóknak olyan, mint zsidó, a törvény nélkül lévőeknek meg olyan, mintha ő is törvény nélkül lett volna. (I Kor. 9, 21.) Ezért készíti elő az Egyház külön intézetekben a missziókba indulókat, és ezért szorgalmazza, hogy minden népnek bennszülött papjai és püspökei legyenek.

A papi lelkiiségnek tehát az a jellemzője, hogy nem önmagáért való cél, hanem közösségi érdek. Nem azért fogadja be a Szentlelket, hogy nála lakjék, hanem azért, hogy onnan kiáradjon. *A pap lelke mintegy a Szentlélek repülőtere, vagy még inkább légi támaszpontja, melyet úgy kell megépíteni, hogy onnan a legkedvezőbb feltételek mellett szárnyalhasson az emberiségnek egy meghatározott csoportja felé.*

Ha ebben a felfogásban vizsgáljuk a papi lelkiiséget, egyszerre rájövünk, hogy a papi lelkiiség egyszerűnek látszó fogalma nagyon is bonyolulttá válik. Mi magyar katolikus papok nem alakíthatunk magunkban akármilyen idegen hatások alatt fejlődő papi lelkiiséget, hanem *a mi papi lelkiiségünknek sajátosan magyar papi lelkiiségnek kell lennie.* Ha nem ilyenre törekednénk, alkalmatlanul, céltévesztetten

építenénk magunkban a Szentlélek légi támaszpontját és meghiúsítanánk vagy legalábbis erősen korlátoznánk a magyar nép felé való indulásának lehetőségeit. Kiesnénk hivatásunkból, mintegy magánemberré válnánk, akire nem nehezedik hivatásszerűen a mások lelkéért való felelősség gondja.

De ha mármost feltesszük a kérdést: Van-e általánosan kialakult magyar papi lelkiség? Mit felelünk rá? Őszintén és egyenesen csak ezt: Nincs. Ez a válasz ugyan megdöbbentő, de a magyar életben, sajnos, nem szokatlan. Ha az egész magyar élet kifejező szimbóluma az eltévedt lovas, nem lehet ez alól kivétel a magyar papi lelkiség sem. Ha nem szégyen ma annak sürgős tisztázása, mi magyar, nekünk sem szabad szégyenérzetből elhallgatnunk, hogy nincs sajátos magyar papi lelkiség. Ha még ma is csak kevesen törekszenek az idegenszerűségekből való kivetkőzésre és a mély magyarság keresésére, nekünk sem tehet szemrehányást senki, hogy csak most kezdünk eszmélődni. Közös magyar sors!

Ez az írás kettős feladatra szeretne vállalkozni: 1. keresi a magyar papi lelkiség hiányának okait; 2. lépkedni próbál a jövő utain. Nem azzal a szándékkal, hogy summásan elintézzé a kérdést, hanem csak azzal, hogy írójának fejlődésén keresztül vizsgálja. Mások természetesen máshonnan indulva, másfelé haladva, más okokat is találhatnak és más következtetésekre is juthatnak. Az igazsághoz való eljutásban akkor reménykedhetünk, ha azt, ami itt rosszul van, mások kijavítják; ami hiányzik belőle, mások elmondják.

A most közölt I. részt a következő gondolatmenetre építtem: 1. hogyan szakadtunk el a néptől, akik belőle indultunk; 2. hogyan alakítottak bennünket a teológiai tanulmányok; 3. mi várt reánk az életben?

I. A magyar papi lelkiség kibontakozásának akadályai.

Ha a magyar papi lelkiség hiányának okait keressük, elsősorban felkínálkozik az a meglehetősen közkeletű vélemény, hogy a magyar általában nem nagyon vallásos lelkületű nép, tehát a magyar papságtól sem várható mélyebb sajátos papi lelkiség. Messzire vezetne, ha ezt a vélekedést itt meg akarnánk dönteni, azért csak röviden azt az állítást kockáztatjuk meg, hogy a magyar nép általában vallásosabb, mint a papsága. Papi szolgálatra vágyó fiait vallásosság vezeti, de ez a vallásosság azután elszakad a gyökereitől és önmagában is valami felemás vallásossággá lesz, hatóerejében meg éppen megbénul. Vagyis — röviden szólva — ugyanaz történik a népi magyar vallásossággal a népből származó magyar papban, ami a népi magyarsággal a középosztályba emelkedettekben.

A magyar pap néptől elszakadó útja a középiskola végéig azonos út a magyar középosztályba törekvők útjával. És nálunk — amint már sokszor megírták — a nép és a vezetőréteg nem is alsó- és középosztály, hanem két ellentétes idegen világ. Nálunk a népi sor valóban alsó dolog, szinte kényszerhelyzet. Aki tud, menekül belőle és mint a szökevény iparkodik elváltoztatni minden régi ismertető jelét. Irigykedve olvasunk a finn nép és a finn iskolázottak eszményi közösségben maradásáról. (Kodolányi: *Suomi a csend országa.*) Irigykedve

gondolunk még a szomszédos népekre is, melyeknek értelmisége lehet korrupt és a maga sápját sehol el nem engedő, de azért szervezi és a magyarság rovására földhöz juttatja a maga népét. Nálunk ilyesmi egészen szórványos eset. S ezzel megint ott állunk a nagy kérdés előtt: Miért? Erre is van elég közkeletű felelet: Mert középosztályunk keverék összetételű és szellemű, mely meghajlásra és magához való hasonulásra készíti a népből jövőket is. (Szabó Zoltán: *Cifra nyomorúság.*) De ez a felelet sem nyugtat meg. Az „úr”-nak képe így él a földhöz ragadtak képzeletében is. Ha kiálmodja magát a sorsából, ilyennek álmodja. A népmesében is, ha valaki váratlan szerencse folytán átmenet nélkül kiemelkedik a szegény sorból, egyszerre hibátlan „úr” lesz belőle. „Übelüle osztán nagy uraság vállott, lehet képzelni. Mikor mán oszt készen lettek, mán oszt a feleségét sem ismerte meg a bátya, naccsága lett belőle, semmit se csinált, mindent a szakácsné, szobalány, minden vót mán akkor.” „Ü nem csinált semmit, csak kormányzott.” (Ortutay: *Fedics Mihály mesél.*) Az egész magyar világot ki kellene a sarkából emelni, hogy ezen változtatni lehessen.

1. Mindnyájunkban megvan tehát — úgylátszik — a hajlam a néptől való elszakadásra és ez a hajlam azonnal megtalálta bennünk az érvényesülés útját, mihelyst bizonyossá vált, hogy középiskolába kerülünk. Ez az elhatározás azonnali félbeszakítását jelentette egy életformának, melyen különben átmentünk volna.

a) Nem lettünk pásztorgyerekek, nem bántunk lóval, ökörrrel, tehénnel. Nem ízleltük meg a fiatalokat edző mezei munkákat, nem szántottunk, nem kaszáltunk, nem kapáltunk, hogy ne is beszéljünk az aratásról, hordásról. Legfeljebb a cséplés iránt mutattunk érdeklődést. Nem ismertük meg a talajok minőségét, az állatok, a növények természetét, a csillagok állását, az időjárás változásának jeleit. Nem hatoltunk be a paraszti élet bölcsességének szellemébe. Mindez már elmaradottságot jelentett nekünk és nem győztünk elég gyorsan hátat fordítani feléje. Ami addig ránk ragadott, abból is iparkodtunk kivetközni. A közszellem olyan volt, hogy az ilyesmit már a diákban szégyelnivalónak tartotta. (A helyzetet ma sem látom másmilyennek. A „paraszti öntudat” éppen a parasztságban nem jelentkezik. Fiúknak, lányoknak minden törekvésük arra irányul, hogy a paraszti jelleget eltüntessék magukról még akkor is, ha a valóságban benne maradnak. Aki pedig teheti, legalább az iparosságig kiemelkedik belőle.)

Ennek a kiemelkedési mániának minden közhivatalban megvan a káros következményei, de sehol sem esnek annyira a hivatás betöltésének rovására, mint a papságnál. A papság legnagyobb részének vissza kell térnie oda, ahonnet vétetett, a néphez. Elvégre kevésből lesz városi vagy iparvidéki pap. Ha káplánkorában szolgál is ilyen helyeken, ez a legtöbbször csak átmeneti állapotot jelent. A nép papjának pedig ismernie kellene mindazokat az élményeket, melyek a falusi ember lelkében munkája, életmódja, a természettel és a mindennapi élet nehézségeivel való harca, az ősök hagyománya révén idők folyamán lerakódnak. Bizonyára más lenne az ige sorsa, ha ezen élményvilágon keresztül tudnánk közvetíteni. Más lenne személyünk és szavunk súlya, ha érezhető volna rajtunk, hogy tapasztalatból ismerjük híveink küzdelmes életének nehézségeit, ismerjük jogos vágyaikat, igényeiket, érdekeiket és osztozunk velük azokban. Mindettől azonban

megfosztottuk magunkat. Valami különös ellenmondás van abban, hogy amikor a Szentlélek légi támaszpontjának szántuk magunkat, — mert a falusi gyermek papi hivatása nem a középiskolában jön meg, hanem már ez viszi a középiskolába — ugyanakkor megkezdjük a talaj jó adottságainak elrontását.

b) A középiskola kikezdte népi vallásosságunk formáit is. Korán találkoztunk azzal a gúnyos hanggal, mely a népének húzását, csavar-gatásait, a népi imádkozás hanghordozását, a szentasszonyokat stb. tette nevetségessé. Szégyeltük ezeket, ellenszenvvel hallgattuk és ma-gunk is epés megjegyzéseket tettünk rájuk. De erősen próbára tette a középiskola egyéni vallásosságunkat és a papi hivatáshoz való ragaszkodásunkat is.

c) Végül a középiskolába való jutással társadalmilag is kezdtünk elkülönülni eddigi társainktól. Ahol több volt a diák, vakációban már külön csoportot alkottak. (Ma nincs ilyen éles elkülönülés, de csak azért, mert külsejünkben az otthonmaradottak is sokat urasodtak. A „vad” paraszt utolsó maradványaiban a mai diáknak is éppen olyan idegen, mint a réginek.) Mire elvégeztük a IV. osztályt, feljo-gosítva éreztük magunkat, hogy iskolai évünk nagy élményével, Toldi-val füstölögjünk: „Én paraszt? Én?” Mert nemcsak egy emberre vonatkozó, hanem általános igazságot láttunk Laczfi nádor katonájának szánakozó megjegyzésében: „Szép öcsém, be nagy kár, hogy apád paraszt volt, te is az maradtál.” Mire meg felöltöttük a reverendát, kész középosztálybeliek lettünk. Már fölülről néztünk lefelé.

2. A kispapi nevelés ezen nem változtatott semmit. Ott is az volt a jelszó, hogy le kell ereszkednünk. De magunk magasabb, idegen világban jártunk.

a) Teológiai tankönyveink közül — ha jól emlékszem — csak háromnak volt magyar szerzője. A többi idegen országbeli tudósok írták idegen nép kispapjainak, a maguk észjárása szerint, a maguk viszonyainak szemmel tartásával. Teológiai tanáraink jobbadán kül-földi egyetemeken végeztek és itthon is egyetemük szellemét képviselték. Képviseltek ilyen szellemet, képviseltek olyan szellemet, csak éppen magyar szellemet nem képviselt senki. Ha szemléltető példákat hoztak fel, idegen nép fiaira hivatkoztak. A tiroli paraszt vallásosságá-ról mindenesetre többet hallottunk, mint a magyar parasztéről. Hozzá-tehetjük még azt is, hogy a teológiai tanárok csekély kivétellel városi, már régebb idő óta középosztálybeli családok sarjai voltak. Az egyetem padjairól semmi, vagy csak rövid átmenettel a főiskola katedrájára kerültek. Legjobb akarattal sem adhattak a pusztaság tudáson kívül egye-bet a magyar nép jövőjéért papjának.

b) Nem tehettek arról sem, hogy amolyan fiók-egyetemnek kép-zelték a munkahelyüket és szaktudományt tanítottak. Olykor mondták ugyan, hogy az ismeretet életre kell váltanunk, de egy-két magától adódó példánál talán ők sem tudtak volna többre menni. Az egyház-történet tanárát megkérdeztem egyszer, miért kell nekünk németül is latinul is megtanulnunk annak a 16 vagy hány városnak nevét, ahol Szent Bonifác térítő-útjain megfordult. Roppant megsértődött és azt vetette szememre, hogy kételkedem a judiciumában. Ismernünk kell — mondta — a vázat, hogy biztosan tovább dolgozhassunk. Ellenve-tésemre, hogy mi falusi papok és nem szaktudósok leszünk, olyanféle

arccal fordult felém, mint abban az időben a gyárigazgatók fordulhattak a munkásság képviselőihez. Mi hát a kívánságuk? — kérdezte fanyalogva. Fogta a ceruzáját és áthúzott a könyvben öt városnevet. — Amikor meg a plébánosi vizsgálaton a lekipásztorkodás tanára nagyon gyakorlati kérdést akart föladni, azt kérdezte tőlem, mit csinálnék, ha a bérmlásra jövő püspök krizma helyett kereszteltek-olaját hozna. Nagyon meglepett, hogy püspökségre vizsgáztatnak és nem jutott eszembe, hogy minden plébániai templomban van krizma. De neki sem! A szent olajok természetéről bocsátkozott magyarázatba, amiről sohase hallottam és amit ma éppen úgy nem tudnék elmondani, mint akkor.

De nem anekdóta-gyűjteményt akarok szerkeszteni, hanem arra szeretnék rámutatni, hogy a teológiai oktatás mennyire a didaktikai materializmus jegyében állott és milyen kevéssé készítette elő az életre. Elméleti észmüvelés folyt, melynek próbakövei az objekek. Ha gyakorlati következményekkel akartunk számot vetni, külföldi tudósokkal és külföldi eszmeáramlatokkal vitatkoztunk. Ezek közé igazán nem lehetett odakeverni a magyar parasztot.

c) A szónoklás gyakorlására előjáróink jelenlétében minden esztendőben felmentünk egyszer az ebédli szószekére és kezdő fokon elmondottunk egy-egy részletet Bossuet vagy Bourdaloue valamelyik magyarra fordított beszédéből. Később magunk választhattunk szöveget, vagy ha futotta a bátorságunkból, saját szellemi termékeinkkel is kísérletezhettünk. Mikor azután előjáróinknak megköszöntük megjelenésüket, néhány futó megjegyzést tettek teljesítményünkre. Lelkipásztori órákon semmi gyakorlati kiképzést nem kaptunk. Sem beszédek nem olvastunk, nem elemeztünk, sem magunk irányítás mellett beszédek nem készítettünk.

Volt ugyan Irodalmi és Szónoki Iskolánk, de korunkat előztük volna meg, ha a bennük folyó munkát közelebbi kapcsolatba tudtuk volna hozni jövő hivatásunkkal. Nem tudok rá visszaemlékezni, hogy itt szerzett benyomásaim papi működéseimre irányító hatással lettek volna.

3. Azután kikerültünk az Úr szőlőjébe. Ha visszagondolok itt eltöltött időnkre, két síkon folyónak látom életünket. A felső síkon folyó élet egyenes folytatása volt annak, melyet a teológiai főiskolán elkezdünk. Tele idegen, a magyar sajátos viszonyokkal alig számoló elemekkel, melyek káprázatukkal befontak és látzateredményekre kötötték le erőink legjavát. A magyar katolicizmusnak alig voltak akkor kezdeményezői. Tanítványnak érezte magát, nem tanítónak. Szemlélt és figyelt, nem azért, hogy ennek következményeit levonja, és úgy készítse el haditervét, hanem hogy ellesse mások sikerének titkát és utánozza. Baráttól és ellenségtől egyformán hajlandó volt tanulni, ami nem lett volna baj. Csak azzal nem számolt, hogy minden utánzás végeredményben olyan, mint Gárdonyi szerint a műfordítás: mosott zászló. A pirosat meg a zöldet megfakítja, a fehéret meg összekeni. Látszatra olykor egészen jól sikerül, csak idővel sül ki, hogy éppen a lélek hiányzik belőle. Si duo faciunt idem, non est idem!

a) Ezen a felső síkon mozogtak a német katolicizmus törekvéseinek vetületei. A szervezkedés, az egyesület-láz, a gyűlés-áradat, a demonstráció, a vasárnaponkinti 4—5 beszéd, melyek hihetetlenül higgá tették a szót és gyökerében támadták meg a hitelét. Hány egye-

sülete van? Hány taggal? Hány gyűlést tartottak? Ilyenféle kérdések alapján állapították meg az értékrendet. Azután lassan kisült, hogy az egyesületeknek a sok beszéden kívül alig tudtak egyéb „tartalmat” adni. Eszközök lettek kis ügyesek kezében, akik olykor 50 emberrel 30 egyesületet tudtak üzemben tartani. Az egyesületek nem lettek erőközpontok, a tagok unták őket és boldogok voltak, ha egyet-egyelt elhantolhattak. Divatjuk volt az egyesületeknek is. Időnkint felsőbb rendeletre kellett egyet-egyelt megalapítanunk. De mikor az új alapításra vonatkozó rendelkezés kijött, senki sem kérdezte már, mi van a régi-vel. Az alapítás dicsőségének kiélvezése után, sorsára maradhatott, folytathatta papíros-életét.

Ezen a felső síkon mozgott az új vezetőréteg képzése, mely hivatva volt elfoglalni az irányító helyeket, hogy megszüntesse a szabadkőműves befolyást, majd a katolikusok számarányában mutatkozó hátrányt. De bizony ifjainkkal sem igen jártunk jobban, mint Mózes az övéivel. Mikor 40 év múlva összeszedte őket, az volt az első tapasztalata, hogy ezek sem különbek atyáiknál. Ezen a síkon mozogtak a nevestől átvett utcabizalmiak, a már átkeresztelt agitátorok, világnézeti kurzusok, sejtrendszerű szervezkedések stb.

b) Mindezek közül a behozatali cikkek közül kiemelkedik a Szívgárda. Valószínűleg a cserkészlet hatása alatt született meg, de magyar elképzelés adott neki formát. Az ember egész életét át akarja fogni. A szívgárdistából az iskolából kikerülve, szívlevente lesz, a felnőtt leventéből pedig a Szív szövetség tagja. Sajnos, a középső fokozat nem valósult meg, és így a felső sem tudott igazán kifejlődni. Az iskolás gyermekek között még vetekedés nélkül dolgozhatott a Gárda, az ifjak és a felnőttek arcvonalát azonban már széthúzta, darabokra szaggatta nemcsak az ellenséges, hanem saját egyesületeink versengése is. Az eredmény tehát: a levente-mozgalmat az állam csinálta meg, a Jézus Szíve Szövetség csak egy a sok egyesület közül, a gárda-mozgalom meg sajnálatos ellanyulást mutat.

Azóta a magyar talajból sarjadt egyesületek száma is megsza-
porodott és közülük néhány valóban országos jelentőségre emelkedett. Ezeknek működése lassan arra a második síkra tolja át a papi működést, melyre eddig csak ritkán jutott át.

Ezen második síkon mozogtak irányítatlan életünk közvetlen meg-
látásai, eseményei. A sajátos szükségégek kielégítetlensége, a kiszabott formák alkatmatlansága, a hiábavaló erőlködésbe kényszerítettség érzése. Mindezek a megérzések azonban nem tudtak tisztázódni bennünk. Agyonnyomta őket az egyetemesen más hatása. Be kell vallanunk, hogy a gondolkodás bátorsága eléggé elsatnyult bennünk. Sokszor támad bennünk indokolatlan aggodalmaskodás és félelem. Ha kissé szokatlan egy gondolat, alig merjük kimondani. Magam is tapasztalatból jöttem rá, hogy ami kimondás előtt vakmerőségnek tetszett, nyomtatásban megjelenve, a legegyszerűbb, a legtermészetesebb igazság színét öltötte föl. Meggyőződésem szerint a lelkiismeret szabadságával minden igazságot hangoztathatunk, csak találjuk meg a kifejezésére alkalmas módot.

De hogy a tárgytól el ne tévedjek, ezen a második, alsóbb síkon folytak le híveink életébe való közvetlen bekapcsolódásaink, ügyes-
bajos dolgaikban való részvételeink, hatóságoknál tett közbelépéseink,

esetleges vidéki hírlapi csatáink. Mindez azonban életünknek inkább mellékterméke volt, valami tudatalattiból feltört időszakai forrás. De ennek ellenére is azt kell mondanunk, hogy nem volt a magyar tanult rétegnek olyan hivatásbeli csoportja, mely közvetlenebbül, nagyobb önzetlenséggel, több gyakorlati segítséggel állott volna a nép mellé, mint a katolikus papság. Ez nem dicsekvés, hanem szomorú megállapítás. Ezért maradt bennem fullánkként Veres Péter egyik állítása, melyet protestáns létére éppen a katolikus papságról látott jónak megkockáztatni: „Mert ha úgy emelik ki a tehetségeket a parasztok közül, hogy a paraszti közösség e mindennapi életben nem veheti hasznukat, mint pl. a katolikus Egyház, mely nagyon demokratikusan a tehetséges parasztyerekeket elviszi és pappá neveli, az még ártalmasabb, mintha otthon hagyja őket.” (*Egyedül Vagyunk*. I. évf. 1. sz. 32. oldal.) Miért kellett ezt a vádat éppen csak a katolikus Egyház ellen emelni? Azért, mert a legutolsó napokig csak ő emelt ki tehetségeket a parasztok közül? De visszaküldte őket a paraszti közösség mindennapi életébe! Hogy nem lettek azokká, amiké lenniök kellett volna, sajnálatos, de ez nemcsak az egyházi, hanem az egész magyar élet hibája. Veres Péter ötletének alkalmazhatóságát megtalálhatta volna a hozzá közelebb eső írói vagy szakszervezeti körökben is. Amint előzőleg vallott is már a kispolgárrá emelkedett munkásmilliókról, a kicsinyes, gyűlölködő, hataloméhes, kollektívizmust hirdető, de ellene cselekvő szocialista vezetőkről (*Számadás* 379. 385.), a polgári osztály által felszívott munkásirókról (396.), viszont talált elismerő szavakat az eldugott falvakban éldegélő plébánosok számára is. (391.) Ami pedig bennünket illet, megvalljuk, hogy nem előztük meg korunkat, az idő tévedése és bűne miránk is áteredt, de le akarunk számolni a multtal és a sajátos magyar papi lelkiség útjait keressük.

4. Ebből a jövőből azonban egyelőre kanyarodjunk még vissza a multba és vizsgáljuk meg egy-két örökségét.

a) Míg gyakorlati életünkről legalább nagyjából elmondható, hogy két síkon mozgott, szellemi fejlődésünkről aligha állítható ugyanez. Szellemi fejlődésünk általában a felső sík követelményeinek jegyében alakult, s ez a jegy megbélyegzőn ütött ki rajta. A német katolicizmus teljesítményei iránt érzett hódolat nemcsak az intézményeknek szólt, hanem a szellemi termékeknek is. Ha csak a nagy alkotások találunk volna utat hozzánk, minden rendben lett volna, de mi sokkal inkább a közepesnek, sőt a silánynak lettünk lerakódó telepe.

Megkönnyítette ezt a szellemi kapcsolatot egyrészt az, hogy sokan közülünk otthonról hozták a német nyelv ismeretét, másrészt az, hogy a középiskola csak a német műveltség felé való tapogatódzásra adott csápokat. A közepes vagy éppen selejtes felé való igazodást megmagyarázza a sok beszéd anyagszükséglete. Akinek gyakran kell beszélnie, nem ér rá sokat gondolkodni. Annak könnyű anyag kell, mely a szemén át fut a könyvből az agyba, az ész azonnal továbbítja a nyelvnek és a nyelv már lövi is kapásból a hallgató fül-kapujába.

Ha az ember némi igénnyel vette kezébe ezeket a fordításokat, valósággal elképedt. Mi indíthatta vajjon a fordítót erre a munkára? Irodalmi viszketege vagy az ízlés és az ítélőképesség hiánya? Hiszen olyan termékek kerültek fordításban piacra, melyeket magyarul sem

lett volna érdemes megírni, holott józan ésszel úgy képzeljük, hogy a fordítást csak az érdemi meg, ami egészen kiváló a maga nemében. Igaz, a fordítás legtöbbször méltó volt a tartalomhoz. Úgy állt rajta a magyar szöveg, mint némely honfitársunkon a „magyarosított” név. Éppen a magyar fülnek kibírhatatlan romantikus névválasztással árulják el, hogy még mindig vajmi kevés közül van a magyar lélekhez.

Lehetünk sorsközösségben, fegyverbarátságban a német néppel, ez semmit sem változtat azon, hogy szellemünk két ellentétes sarok. Amikor megmaradásunk attól függ, mennyire tudunk magyarságunkhoz ragaszkodni, ilyen fordításokkal nem segíthetjük elő a lelki elfajzást. Egyébként is egészen beteges tünet, hogy egy nép vallásos irodalma — a többi most nem tartozik ránk — legalább felerészben fordított művekből álljon.

b) Magasabb igényű egyházi irodalmunknak ugyancsak megvan fényűzési behozatali cikke az ú. n. egyházi racionalizmusban. Ma már az egyházon kívüliek is egyre világosabban látják, hogy a racionalizmus az európai életszemlélet rákfenéje. Az európai ember egészen észlénnyé vált és elsorvadtak lelkének egyéb képességei. Az észuralom a lelki kiszáradás, a lelki kopárság szélére juttatott, mint ahogyan a nyári napsütés áldása átokká válik, ha heteken át megszakítás nélkül, eső nélkül tart. Leperzsel, elpusztít mindent, térdig porba merít embert, állatot.

Az Egyház idejében észrevette a racionalizmusban a természetfölötti gyilkos ellenségét és megindította ellene a harcot. Már IX. Pius felhívta a figyelmet azokra az emberekre, akik „humanam rationem tanto habent in pretio, tantopere extollunt, ut vel ipsi religioni aequiparandam stultissime putent”. Rámutatott arra, „quantae sit arrogantiae pervestigare mysteria, quae revelare nobis dignatus est clementissimus Deus”. Onámítóknak mondja azokat, „qui eam sibi certam veluti magistram proponunt eiusque ductu fausta sibi omnia pollicentur”. (Denzinger—Bannwart: *Enchiridion Symbolorum*. 1642. 1643.) A Syllabusban pedig kárhóztatja a tételt: „Humana ratio, nulla prorsus Dei respectu habito, unicus est veri et falsi, boni et mali arbiter, sibi ipsi est lex et naturalibus suis viribus ad hominum ac populorum bonum curandum sufficit.” (U. o. 1703.)

Mégis nagy jelentőségre jutott az egyházi életben is. Tudósaink vitába szálltak vele, mégpedig — mert a racionalizmus más nyelven nem értett — a saját anyanyelvén. Némi előgyakorlatuk is volt hozzá, hiszen már a felvilágosodás idején elharapódzott az ismereteknek kellőnél többre becslése. A felvilágosodás is hitt az ész mindenhatóságában és az akkori hitoktatás a tudást egynek vette a cselekvéssel, az ismeretet az erénnyel, a vallási igazságokra is okoskodással akarta rávezetni a gyermeket, holott ezekre az ember nem ésszel jött rá, hanem kinyilatkoztatás útján kapta őket. A következő korszak igyekezett a tévedést helyreigazítani, szerencsésen kezdte az igazságokat nemcsak az észhez, hanem a szívhez is közelebb vinni és az akaratot a jóra hajlítani. Mielőtt azonban iránya általánossá tudott volna lenni, betört a XIX. század racionalizmusa és tudósaink addig vitatkoztak vele a maga nyelvén, míg végre egészen megszokták ezt a nyelvet. Sőt megszoktuk mindnyájan! Szinte elfeledtük, hogy az emberi léleknek az értelmén kívül egyéb képességei is vannak, melyek szintén nagy, sőt nagyobb

hatalmat jelentenek és szintén megkívánják a maguk ápolását. Akadnak, akik ma is azt hiszik, hogy az észhez való egyoldalú beszéd nem is időszerű védekezési fegyver volt, hanem hozzátartozik a kereszténység lényegéhez. Hogy ma a papok hitéről is beszélni kell már, annak a jele, hogy az esendő emberi ész itt is vakmerően kezdi vizsgálni az Isten bölcseségének titkait.

Pedig nálunk, Magyarországon ez a nagy észnyelvű beszéd igazán fényűzési behozatali cikk volt. Kiterjedt irodalmát a magyar viszonyok egyáltalában nem indokolták. Apologétáink többet vitakoztak külföldi, nálunk ismeretlen vagy alig ismert racionalistákkal, mint itthoniakkal. Az egész szellemi mozgalom fele port sem vert volna, ha a mieink fölöslegesen nem jókodnak és buzgalmukban több kárt nem okoznak, mint hasznot.

Most bátran megismételhetjük azt a kérdést, melyet Avilai Szent Teréz önéletrajzában felvetett: „Vajjon mi az oka annak, hogy oly kevés nyilvános bűnben élő ember tér meg a szentbeszéd hallatára?” S az ő szavaival adhatjuk meg a választ is: „Mert a szónokok túlságosan okosak. Nem veszi el az eszüket az Isten iránti szeretetnek a tüze, mint tette az apostoloknál, s így beszédjük nem gyújt...” Hát így van, mi is egyoldalúan okosak vagyunk, hiányzik belőlünk a tűz, a lelkesedés, a szeretet, az igazság átérzett lendülete, a rokonszenv melege.

Minden igazság, még a kinyilatkoztatott is önmagában tehetetlen, naggyá, hatékonyá csak a szeretet teszi, mellyel befogadjuk és hirdetjük. Természetes, hogy szükség van az igazság ismeretére, szükségünk van az észszerű gondolkozásra, de éppen ilyen szükségünk van az igazság belső átélésére és az igazságközvetítésnek olyan tudására is, mely az igazságot nemcsak megérteti, hanem meg is szeretteti és az akaratot annak követésére indítja. Mindez egyszerű, köztismert pedagógiai igazság, csak az a csodálatos, hogy ezeket mi papok, ma kevésbé tudjuk, mint mások. Itt az ideje, hogy feladjuk azt az elfogultságot, mely pusztán ismeretek közlésével akarja befolyásolni az emberek magatartását s a világnézetet a tudással azonosítja.

c) A racionalizmushoz hasonlóan rajtunk hagyta nyomát a XIX. század másik nagy szellemi áramlatával, a materializmussal való küzdelem is. Azt értékeljük igazán, ami látható, fogható, számokban kifejezhető. A fából való vaskarika mintájára kitaláltuk még a lelkiek statisztikáját is. Pedig a lelki dolgok éppúgy láthatatlanok, mint maga a lélek. Vannak külső kifejezéseik, melyekből megállapíthatjuk ismétlődésük számát, de az értéküket soha. Minőség nélküli szám csak az elvont világban van, a valóságban sehol. A lelki világban pedig az is előfordulhat, hogy negatív előjelű lesz az a szám, ami előttünk pozitívnek látszik. A lelki világban a külső jel bűnt takarhat ott, ahol mi erényt számítunk. A minőségbeli ingadozás határtalan: egy szentáldozás lehet áldás vagy átok, egyetlen szentáldozás érhet annyit, mint ezer együttvéve. A számokba foglalt lelki értékek tehát legalábbis nagyon erősen vitathatók, és értékelésre nem nyújtanak alapot. Két különböző hely azonos számú eredménye olyan messzire eshetik egymástól, mint az ég a földtől.

A Szentírás álláspontja általában nem is kedvező a számokra. Már Mózes figyelmezteti a zsidókat, hogy fel ne fuvalkodjanak a

lovakok számában. Az Úr nem vette jónéven Dávid királytól, hogy megszámláltatta Izrael népét. Sok helyről kicsendül a tanulság, hogy nem a számok erejében győz az Isten. Kár tehát nekünk is annyit bajlódni a számokkal, mert a számok nemcsak álarcosok, hanem megbízhatatlanok, állhatatlanok is, kifigurázhatnak bennünket, mint Pezenhoffer számai az egykéről.

Ezek ellenére sem tagadom, hogy a számok a lelki életben is nagyon jól beválhatnak... magánhasználatra. Pl. a gyónók számolása és a számok nyilvántartása kiirthatja a gyóntatószéktől való húzódást, sőt az evangéliumi sáfár okosságára nevelhet. Erények, bűnök számon-tartása nagy segítség lehet. Mihelyt azonban hivatalos használatra kell a számokat összeállítanunk, és ezek a számok lesznek értékelésünk alapja, vagy legalább azt sejtjük róluk, hogy azok lesznek, azonnal roppant veszélyt és súlyos kísértést jelentenek.

A számok veszedelmét három pontban foglalhatjuk össze: 1. A szent dolgok iránti vakmerőségre vezethetnek bennünket. Hogy a magunk tevékenységét és egyházközségünk állapotát kedvező színben tüntethessük fel, pl. kellő felelősség nélküli áldozásra szoktatjuk híveinket vagy erőltetjük a gyermekek gyakori szentségekhez járulását. 2. Kivehetik lelkünkéből az igazság éhezését és szomjazását és a hazugságot tehetik táplálékunkká. A papír — amint mondani szokták — türelmes és nem is pirul el. Előfordulhat, hogy akár hiúságból, akár a kellemetlen kérdőrevonástól való szabadulás kedvéért nagyítsunk vagy tagadjunk. 3. Kontraszelekció eszközeivé válhatnak. A lelki-ismeretes, a szentet, a gyöngyöt gondosan őrző, a megtévesztéstől irtózó papokat rosszhírbe hozhatják, míg a táglelkiismeretűeket reklámszalagokkal felékesítve a minták kirakatába állíthatják. Valóban sokszor eszébe jut az embernek, hogy a számok a simoniának egy modern fajtáját hozták divatba, melyet némelyek csuklás nélkül mernek alkalmazni.

Mégha az is volna valakinek a meggyőződése, hogy a számok által okozott ilyenféle veszedelmek és lelki károk nem nagyarányúak, akkor is fel kell tennie a kérdést: Vajjon, hát a belőlük származó lelki haszon van-e legalább akkora, hogy megéri ebben az amúgyis erősen próbáló időben a papság ilyen veszedelmes kísértés elé való állítását? Aligha! Nem látjuk annak jeleit, hogy befelé erőt, lendületet, eredményeket hoztak volna. Egymásután nyílnak keserű vallomásra azok ajkai is, akik valamikor dicsekedtek velük. Kifelé pedig... úgy hat, mintha puszkaporunk hiányát magunk kiabálnánk ki. Az Egyház Krisztus titokzatos teste és ebben van az ereje, minek szoktatjuk az embereket arra mi magunk, hogy fejszám szerint értékeljenek. „Az Egyház milliákat keresztel meg, százazrekre hat, de csak néhány ezer van szőröstül-bőröstül a hatalmában... senki sem tudja biztosan, hogy óriás-e vagy egy napsugárra szétoszló ködalkak”, írja Németh László (*A minőség forradalma* IV. 175.) és a mi segítségünkkel vele együtt egyre többen ködalkaknak kezdenek képzelni bennünket.

Mindent összevetve, gondolkozzunk rajta, nincs-e igaza Rohan hercegnek, amikor a következőket írja: „Es scheint, dass auf höchster Höhe der Dialektik des Geistes der Weg von Gestalt und Qualität zu Gott, von Zahl und Quantität zum Teufel führt.“ (*Schicksalsstunde Europas* 194.)

d) A materialista jelenségek közé kell sorolnunk bizonyos ünnepeket is. Az ünnepség éppúgy, mint az ünnep, méltó, felemelő befejezése lehet a hétköznapi munkájának. Éppen ezért időnkint jóhatású és szükséges. Nem is az ilyen ünnepekről van itt szó, hanem azokról, melyek a hétköznapi munkáját nem megkoronázni, hanem helyettesíteni akarják. Azokról, melyeknél a rendezés, a munka az érdemszerző cselekedet. Ahol az ünnepség nem más, mint egy szám: jeles osztályzat, vagy jó pont a rendező neve után. Ahol — mint mondják — azért hajkurásszák azt a szegény népet a piacról a templomba, a templomból a piacra, hogy felhívják a figyelmet a hajkurászóra. Ki ne tudná, hogy az utolsó 10—15 évben sok ilyen ünnepséget rendeztünk, tele a leleményesség szem- és fülkápáztató ötleteivel. Valóban ez a korszak semmit sem hagyott elhasználatlanul a lélekrehatás ilyenfajta eszközeiből. Belecsömöröltette az embereket mindenbe, mintha csak jelszava lett volna: Utánunk a vízözön!

S miért? Hogy ezen az úton is bebizonyosodjék: Nem mennydörgés és villámlás termékenyíti meg a szántóföldet. (Prohászka.)

Ha tehát úgy szemléljük a magyar nép papjának lelkét, mint a Szentlélek légi támaszpontját, ahonnan a magyar nép meghódítására és megszentelésére akar szárnyalni, akkor ezt a lelki terepet sok tekintetben nem találjuk alkalmasan berendezettnek. Vannak jó adottságai, melyeket a helytelen korizléstől vezetve elrontottunk. Vannak építményei, melyeket nem a szükség, hanem az utánzási kedv húzott föl. Vannak részletei, melyek a kényelmet szolgálják, de a célnak kevésbé megfelelőek. Vannak hangárok, melyek nem nyílással, hanem háttal állnak a futópálya felé.

Ebben az írásban ezeket kerestük és nem általános leírást, nem pontos tereprajzot akartunk adni.

A cikk második részében arra próbálunk megfelelni, hogyan lehetne ezeket a hibákat megszüntetni és lelkeségünket hivatásunkkal tökéletesebb összhangba hoznunk.

Jászjákóhalma.

Lékó Béla

Szivós Donát: *Magyar vagyok*. Korda R. T. kiadása. Budapest, 1943. 326 l. Ára: 5.50 P.

Ez a könyv, amint a címlap rajza kifejezi, fölkiáltójelet akar vésni a magyar fiatalság és nevelőinek szívébe. A fölkiáltójel nemzetiszínű. Az íróról tudjuk, hogy olyan tanárember, akinek fínom füle van a diákság közt járó kérdések meghallására. Egy-egy rövid, újságcikkszerű fejezetben szinte az iskolai tízpercek lüktetése érzik. A kérdések megtárgyalásában is diákszínvonalra tud ereszkedni, szinte kerüli a mélyebb kifejtéseket. Beszélget a diákjával. Az első részben értékeink és értékeségünk tudatát akarja fölszítani. Elvezet történelmünk, hőseink, szentjeink iskolájába, majd pedig éles határvonalakat állít igazi és hamis értékek között. A második rész olyan magyar kérdéseket tapogat ki, amelyek veszedelmet rejtegetnek a jövő számára. Szóba kerül a társadalmi széthúzás, vallási torzszalkodás, faji és nemzeti túlzások, politikai egyoldalúságok stb. Végül a harmadik rész a jövőépítés néhány fontos szempontjára hívja föl a figyelmet és irányvonalakat jelöl, amelyek a célul tűzött 20 milliós magyarság felé vezetnek.

A papnevelés problémái.

Ezelőtt tíz évvel, mikor Mailáth püspök szervezete már-már összeroppant, sok álmatlan éjszaka után meghitt körben elpanaszolta: nem tudok aludni az iskoláim miatt. Sorra elveszik az erdélyi magyar iskolákat, s mi lesz az ifjúsággal? Ha az Egyház szívébe tekintenénk, ott is ezt a gondot látnók. Nincs szentebb szívügye az Egyháznak, mint legfőbb iskoláinak, a papnevelésnek ügye. „Ecclesia nihil fortasse magis, per saeculorum decursum, actiosa maternaque sollicitudine provexit, quam idoneam suorum conformationem sacerdotum.” (XI. Pius.)

Az Úr Jézus nem átalotta nyilvános működésének szinte minden idejét tizenkét papnövendék és választott apostol nevelésére fordítani. S látjuk épp ez első és bizonyára legtökéletesebb nevelői iskolában: milyen lassan fejlődtek ezek a férfiak azzá, amivé lenniök kellett. Mennyi fáradozás, türelem a Mester részéről; mennyi értelmetlenség, elmaradás és félreértés a tanítványok részéről! Csak tizenketten vannak, s még ezek közül is, — pedig ugyancsak megválogatta őket az Úr — egy nem válik be, legcsúnyább módon elárulja a Mestert. De legalább a többivel százszázalékos eredményt ért el. Lassan-lassan megértik a szenvedés problémáját, sok küzdelem árán megerősödnek hivatásukban, mindjobban megismerik Krisztust, egyre inkább tisztul és emelkedik földies felfogásuk Isten országáról, s végre megerőnek arra, hogy az Úr tanúi legyenek a világ előtt.

Ne gondoljuk, hogy ez a nevelői munka azóta egyszerűbb és könnyebb lett. Ma is ezer harcot kell végigharcolni a ifjúnak, míg igazán megéri a nagy feladatra, s ugyancsak ezer gonddal kell megküzdenie a nevelőnek, sok éjszakát kell átvirrasztania, míg átadhatja a szentelendőket a püspöknek.

A papnevelés mindenkori nehézsége magában a papi hivatásban, annak magasztosságában van. „Ex hominibus assumptus”, — az emberek közül emeli ki Krisztus a papot, minden gyarlóságával és gyengeségével együtt, de mégis *kiemeli* és gyertyatartóra teszi, hogy világítson a világnak. Természetesen nem világít, ha ez a „kiemelkedés” nem jár egyúttal lelki fölemelkedéssel, ha az ifjú nem tud önmagából — Isten kegyelmével — tüzet csíholni, s nem valósítja meg azt az ideált, amelyet képvisel.

Krisztus többet követel tőlünk, mint amennyire bukott állapotunkban a magunk erejéből képesek vagyunk. Ezzel tisztában kell lennünk. De Krisztus nemcsak a követelést hozza, vagyis a törvényt, mely önmagában nem menthetne meg, hanem adja bőségesen a megvalósítás kegyelmét. Amire tehát saját természetes erőimből nem

vagyok képes, azt meg tudom valósítani Krisztusban, aki megerősít engem. „Omnia possum in eo, qui me confortat.” Krisztus nem kíván tőlünk lehetetlent, hanem csupán emberfölöttit, vagyis olyan életet, mely méltókká és hasonlókká tesz Isten Fiához. „Mindazoknak pedig, kik befogadák, hatalmat ada, hogy (életmódjukban is!) Isten gyermekeivé legyenek, azoknak, akik hisznek az ő nevében.” (Jn. 1, 12.) Ime, ez minden keresztény élet gerince: ez a hit és bizonyosság, hogy Krisztus kegyelmével meg is tudom valósítani a megkövetelt életeszmenyt.

Az istengyermekség kegyelme azonban nem azt jelenti, hogy emberi gyarlóságaim megszűnnek, s felülről egy láthatatlan erő csak úgy máról-holnapra átalakítja egész magatartásomat, hogy nekem csak hinnem kell s „magától” megváltozik minden. Reményik Sándornak van egy szép verse, melyben ezt a protestáns kegyelemtant így önti ritmusba:

S akkor — magától megnyílik az ég,
mely nem tárult ki átokra, imára,
erő, akarat, kétségbeesés,
bűnbánat — hasztalanul ostromolták.

Akkor megnyílik magától az ég,
s egy pici csillag sétál szembe véled,
s olyan közel jön, szépen mosolyogva,
hogy azt hiszed: a tenyeredbe hull.

Akkor — magától — szűnik a vihar,
akkor — magától — minden elcsitul,
akkor — magától — éled a remény.
Álomfáidnak minden aranyágán
csak úgy magától — friss gyümölcs terem.

Ez a *magától*: ez a Kegyelem.

Mi is tudjuk, hogy a kegyelem „ingyen” adománya Istennek, de azt is, hogy ezt az adományt nem szabad elásni s tétlenül szemlélni, hanem mint az Úrtól kapott drága talentumot kamatoztatni kell, verejtékig megdolgozni vele, közreműködni a kegyelemmel, mert csak akkor terem — és nem magától — életünk fáján igazi gyümölcsöt.

A *papnevelésnek*, mint általában minden krisztusi nevelésnek, két nagy feladata: 1. megismertetni, sőt élménnyé emelni ezt a természetfölötti életeszmenyt, melyet Krisztus nekünk kitűzött, és 2. ránevelni az emberi akaratot és minden személyi képességét, hogy minél tökéletesebben közre tudjon működni az isteni kegyelemmel. — Ha a só megromlik, ha a pap csütörtököt mond, annak oka is rendszerint ide nyúlik vissza. Nem élte át hivatásának igazi nagyságát és magasztosságát, vagy nem tanult meg uralkodni magán és a kegyelem segítségével ellenállni a kísértéseknek.

„Ti vagytok a föld sója. Hogyha a só ízét veszti, mivel fogják megsózni?” (Mt. 5, 13.) Mi lesz akkor a világgal? Ime, Krisztus Urunk

a világ romlását a papok romlására vezeti vissza. „Cuiusmodi enim sunt sacerdotes, eiusmodi plerumque esse solet et populus.” (XIII. Kelemen.) A paphiány is nagy baj, s bizony sok múlik azon, hogy az aratás sok, de a munkás kevés. De még nagyobb bajnak tudja a szent-hagyomány, ha az Úr munkatársai nem állanak hivatásuk magaslatán. „Si sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, omnium virtus et fides marcida est.” (Aranyszájú Szent János.)

Szent Pál, a *nemzetek apostola* óriási területeket hódít meg Krisztusnak és bizonyára jobban érezte a munkatársak hiányát, mint bárki más. Mégis nem azt az elvet vallja, hogy minél több papot szentelni, hanem éppen ellenkezőleg, nagyon is lelkére köti Timóteusnak: „Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.” Ez a gondolat mindig eleven felelősségtudat volt a katolikus püspökökben. (Az egyháztörténet csak egy kivételt tud: bizonyos körülmények között merő politikai megfontolásból a román görög katolikusok szem elől tévesztették ezt az elvet, s szomorú következményeit mi szenvedjük. Magunkfajta egyszerű ember talán nem is sejti, milyen égő gond él főpásztoraink szívében. Minoretti bíboros, volt genovai érsek írta 1937-ben: „Aki nem püspök, az nem ismeri azt a rettegést és aggodást, amely bennünket elfog, mikor a szentelendőkre kell tennünk kezünket és az új papokra kell bízunk a lelkeket. Hiszen Jézus Krisztus megváltói művének, az Egyház küldetésének keresztülvitele függ a paptól!”

A püspök nem foglalkozhat külön-külön mindenegyes papjelölt-tel. Elöljárókat rendel s azoknak munkájában bízván, információjuk alapján szenteli fel a papokat. A felelősség visszanyúlik tehát nemcsak az elöljárókra, hanem az őket kijelölő püspökökre. XIII. Leó pápa annakidején sokat foglalkozott azzal a gondolattal, hogy külön intézetet alapít a papnevelők képzésére. Valóban csodálatos, hogy erről még nem történt gondoskodás; de amint tudjuk, csak a külső körülmények gátolják a terv keresztülvitelét (v. ö. Conlegium Rhaudunense: Sanctifica eos, 1937. 16.). Ma minden pályára külön gonddal képezik ki az embert, s csak épp a legfontosabb munkába, a papnevelés munkájába állítanak minket minden közelebbi előkészület és képezítés nélkül?

Mikor XIII. Leó az említett eszmét felvetette, egy kiváló bolognai nevelőnek, Camele M. prelátusnak „Disquisizione sulla formazione del Clero secondo i bisogni dei nostri tempi” c. értekezéséből merítette a gondolatot. Camele szerint mindaz, ami hiány és botrány a papság körében tapasztalható, három eredőre vezethető vissza:

1. Első és legfőbb ok, hogy nagyon ritkák a megfelelő *jó papnevelők*, akik eredményessé tehetnék a papnevelés munkáját. Szent Alfonz szavai szerint: „Nehéz olyan elöljárót találni, aki valóban képes kormányozni egy szemináriumot.”

2. Második ok, hogy *a papnevelés elveit és módszereit* illetőleg oly nagy az ellentét nemcsak vidékenkint, hanem ugyanazon intézetben is, s eredményes nevelői munka ilyen körülmények között el sem képzelhető.

3. Végül harmadik ok, hogy az elöljárók nem fordítanak elég

gondot a papi hivatások *felkutatására*, azután a felkutatottak *kellő megválogatására*, s a fenséges küldetés szellemében való *nevelésére*.

Természetes, hogy ez a hármastényező okozati összefüggésben van egymással, mert hisz a második és harmadik panasz magától megszűnnék, vagy legalább sokat halkulna, ha az első pont megoldást találna.

Camele szavai általánosak és egy világgjárt, tapasztalt lelkipásztor észrevételeit tartalmazzák. Nem akarjuk tehát azokat külön a magyar viszonyokra alkalmazni. Ez nem a mi feladatunk. De még ha az volna is a helyzet, hogy a papnevelés Magyarországon magasabb színvonalon áll, mint máshol, akkor is elismerhetünk annyit, hogy a fenti *általános megállapítások* valamilyen fokban reánk is vonatkoznak, s mindenestre hasznos, ha azokat megfontolás tárgyává tesszük. Hiszen itt nem az egyes esetekről vagy személyekről van szó, hanem az elvről, amely rendje szerint is egyetemes.

A nehézségek végső oka ugyanis magában a dologban van, amint mondtunk: a papnevelés rendkívül nehéz voltában. Az már aztán egy második lánc az okozati összefüggésben, hogy *a jelenlegi pedagógiai kiképzés nincs arányban az előtte álló nehéz feladattal*. Nemrég egy magyar prelátus látogatást tett a Congregatio de Seminariis et Universitatibus római központjában s főlemlítette, hogy több súlyt kellene helyezni a papság pedagógiai nevelésére. A Kongregáció vezetősége nemcsak meghallgatta a felvetett gondolatot, hanem szívesen vette, és külön egyórás tanácskozássra hívta meg a prelátust, hogy vele a részletekről is beszéljen. Ez a kis epizód eléggé mutatja: mennyire tudatában van az egyházi vezetőség a teendőknél. A gyakorlati megvalósítást, amint már említettük, csak a körülmények akadályozzák. De adott esetben, főképp az illetékesek lelkes közreműködése esetén, elő is segítik.

Azt mondtunk, hogy minden nehézség végső gyökere a dologban van. A papnevelés ugyanis nemcsak a legfontosabb, hanem egyben a legnehezebb feladat. Vázzoljuk néhány sorban ezeket a nehézségeket.

Minden nevelés, mely méltó erre a megnevezésre, a lélek primátusát szolgálja a testtel szemben. Segédkezet nyújt a még csupatest ifjúnak, hogy a lélek kibontakozzék a maga egyéni teljességében és uralmába vegye minden testi és lelki képességét. A természetfölötti nevelés ezenfelül az így kibontakozóban lévő és kegyelemben újjászületett lelket a Krisztus-követés útjára *vezeti*, a gyakorlati nehézségeken átsegíti és a Mesterrel való személyes kapcsolat kiépítésében támogatja. A papnevelés pedig még ezek mellett a tökéletes papi eszmény kialakítását is meg akarja valósítani az arra hivatott lelkekben. Milyen óriási feladat ez, azt mindenki tudja, aki valaha is foglalkozott papneveléssel.

Mindenekelőtt *a hivatások felkutatása és felismerése* szükséges. Nem lehet ezt a kérdést egyszerűen elintézni azzal, hogy akinek nincs hivatása, az szerezze meg (si non es vocatus, fac ut voceris), s ezen az alapon bárkit felvenni a papnövendékek sorába. Igaz ugyan, hogy legtöbbször nem *kész* hivatásokat kapunk a szemináriumba belépők-nél, de legalább az igazi hivatás csírájának, gyökerének meg kell lennie a jelentkezők lelkében, hogy abból Krisztusnak virág terem-

jen. Az Egyház ezt kifejezetten meg is követeli (v. ö. Enchiridion Clericorum, 1281).

Minden egyházmegyében megtaláljuk az „Opus vocationum Ecclesiasticarum” központi szervét, melynek tagjai többnyire a szemináriumi előjárók. Munkájuk azonban csak úgy lehet eredményes, ha a szervezet behálózza az egész egyházmegyét s minden nagyobb plébánián működik a helyi szervezet. Legalábbis ez volt XI. Pius elgondolása: „in singulis Diocesibus et paroeciis constituendum et sumopere fovendum est” (Ench. Cler. 1365). Az irányítás továbbra is a központ kezében marad, de a szemináriumba való belépésig a helyi szervek gondoskodnak arról, hogy a felismert hivatások növekedjenek és megerősödjenek.

Az így felismert hivatásokat aztán meg is kell *rostálni*, meg kell *válogatni*. Elég szabatos kritériumok állanak rendelkezésünkre, melyek megadják a papi pályára való alkalmasság (idoneitas) követelményeit. Annál nehezebb ezeket az elveket a gyakorlatban alkalmazni. Nem elég ugyanis csupán a negatívumok alapján a hiányokat megállapítani, hanem a pozitívumok alapján kell a tényleges alkalmasságra vonatkozólag legalább erkölcsi bizonyosságot szereztetni. Ehhez nemcsak nagy emberismeretre és pedagógiai bölcseségre van szükség, hanem sok más adottság mellett erős akaratra. Igen gyakran ugyanis az előjáró nem elég erős ahhoz, hogy a különben sok bajt nem okozó, de alapján alkalmatlan növendéket elbocsássa. Az Egyház felfogása pedig világos: „Non sufficit quod Episcopus nihil mali noverit de ordinando, sed debet fieri certus de eius *positiva* probitate” (v. ö. Ench. Cler. 1390).

Végül a megválogatott hivatásokat meg is kell *nevelni*. Szinte leküzdhetetlen akadályok állanak azonban a nevelő előtt, ha megelőzőleg a hivatások felismerése és megrostálása terén mulasztások történtek. Így Erdélyben az idegen megszállás két évtizede alatt sok ifjú lépett be a szemináriumokba csupán azért, mert máshol nem remélt elhelyezkedést. A hivatlanok nagyobb számú beözönlése, mint valami gátszakítás megtörte a szemináriumi szellemet s olyan légkört teremtett, amely lehetetlenné tett minden nevelői próbálkozást. A veszedelmet hamar észrevették s megtörténtek a szükséges óvóintézkedések. A helyzet azonban világosan mutatja: milyen fontos a *papnevelés* eredményessége érdekében a hivatások előzetes felismerése és erőskezü megválogatása.

Ha ezek az alapkövetelmények betöltetnek, akkor is még óriási marad a feladat, melyet a jó előjáróknak meg kell oldaniuk. Csak a legfontosabbakat említsük.

Mindenekelőtt itt van az *egységes eljárás* kérdése, mely ismét egységes elgondolást és közös elveket tételez fel. De hogyan lehetséges ez külön pedagógiai nevelés vagy valamilyen közös kiképzés nélkül? A hitoktatásnak vannak módszerei és azokat a katechétikában tanuljuk. De hol tanuljuk a papnevelés módszerét? Camele, Guibert, Misani és sokan mások ebben látják a probléma kulcsát. Franciaországban külön kongregációk (Sulpiciánusok, Eudisták) foglalkoznak a papneveléssel, hasonlóképp a milánói egyházmegyében (Szent Károly oblátusainak kongregációja). De vajjon nem volna-e célravezetőbb, ha a világi papság a maga köréből emelne magának nevelőket és vezetőket?

Mindenesetre a jelen helyzeten is sokat enyhítené, ha a *papnevelés pedagógiáját* feldolgozná valaki, s ha addig is legalább a már meg­lévő irodalmat (Ambrosiano, Audisio, Camele, Dubois, Fuzet, Guibert, Lahitton, Malou, Mercier, Mihályfi, Olier, Stockums, Tronson stb.) gondosan áttanulmányozná minden szem­ináriumi előjáró és nevelő, majd *közös értekezleteken* megtárgyalnák a követendő irányelveket. Külföldön ezek az össze­jövetelek nem ritkák, s nálunk is történt már igen értékes kezdeményezés ezen a vonalon.

Marad végül a minden­kori gyökér­probléma: a *papnevelő szemé­lyes ráter­mettsége*. A papnevelés nagy és magasztos feladata egész embert követel, értjük alatta a lelki és szelle­mi, az aszkétikus és tudomá­nyos kvalitások szerencsés összhangját bizonyos fokú pedagógiai érzék és egyéni hatóképesség adományával kiegészítve. Sehol sem mutatkozik ugyanis az egyoldalúság káros következménye súlyosab­ban, mint épp e nagyfontosságú munkakörben. Bizony helytelen volna, ha a megválasztásnál, illetve kinevezésnél csak egy szempontot ven­nénk figyelembe. Téves volna tehát, ha *csak* arra ügyelnénk, hogy a Szentszék által megkívánt „akadémiai képesítés” meglegyen, s ezen a címen a Rómában akadémiai fokozatot szerzett fiatal papot rögtön katedrara ültetnők a nélkül, hogy pedagógiai s papi kvalitásairól közelebbit tudnánk. De éppen oly téves volna az ellenkező eset, ha valakit *csak* azon a címen, hogy papi élete kifogástalan s jó hitoktató hírében áll, minden közelebbi képesítés nélkül megbíznánk a pap­nevelés munkájával. Hamar megtöltenők ily módon a szem­ináriumot vakokkal, sántákkal, süketekkel és koldusokkal.

A személyes ráter­mettség tehát két dolgot foglal magában: 1. a papi jellem tökéletességét és 2. a szakképzettséget. (V. ö. Ench. Cler. 76, 308, 1119, 1261, 1383.) Ez valóban nem olyan nagy követelmény, hogy épp Magyarországon ne akadna belőle elegendő. A magyar lel­kiség nagyonis alkalmas mindkettőre s kellő neveléssel igazán nagy értékek kerülhetnek ki belőle.

Mit értünk a *papi jellem* tökéletességén? Nem többet és nem kevesebbet, mint azt, hogy a papnövendékektől megkövetelt papi eszmény valóság és példa legyen bennük. Elégséges, ha átolvassuk azokat a pápai intézkedéseket és döntéseket, melyek leírják sorjában a megkövetelt testi, lelki, szelle­mi adottságokat, s máris tisztában vagyunk a papi eszmény fogalmával. Erre a papi eszményre kell rá­nevelni a szem­ináriumban a kispapokat. Világos, hogy csakis azok az előjárók lesznek erre képesek, akik magukban már *megvalósították ezt az eszményt* s így másokra is kisugározhatják. XIII. Leo pápa egyik enciklikájában így ír: „Igen nagy jelentőségű, hogy amikor a szentély növendékeiben (így nevezi a kispapokat) Jézus Krisztus élő mását alakítjuk, s ebben áll tulajdonképen az egész papnevelés, akkor az előjárók és tanárok munkakörük szorgos és szakszerű betöltése mellett egy igazán papi élet példájával is neveljenek.” (Ench. Cler. 703.)

Mit értünk *szakképzettségen*? A teológiai tanárok és szem­ináriumi előjárók 1931. évi országos értekezletén Schütz Antal külön előadás­ban fejtette ki a szakképzettség követelményeit. Tökéletes összefog­lalást adott. A teológiai tanár „tanító, apostoli és tudományos hiva-

tásának" hármas követelménye mindenkor ugyanazokat a képességeket feltételezi. A *tanítás* ismét csak úgy lesz eredményes, ha szem előtt tartja a papnevelés és teológiai oktatás sajátos követelményeit. Nem lehet ugyanis a papnövendékeket diákok módjára kezelni, sem a főiskolai tárgyakat középiskolási módszerrel tanítani. De a profán tárgyaknál bevált egyetemi módszer sem ültethető át a szemináriumba, mert a hittudomány tanítása egyszersmind *apostolkodás*, legalábbis annak kell lennie. „A teológiai tanár apostolkodása elsősorban abban áll, hogy átülteti hallgatóiba a katolikumnak élő és éltetni akaró férfias szeretetét; s egybeesik tanító feladatával.” (Schütz) Általános a panasz, hogy szemináriumainkban a papjelöltek nem mutatnak nagy érdeklődést a *scientia sacra* iránt. Bizonyára a korszellem hatása mutatkozik e szomorú jelenségben, de talán a teológiai tanítás apostoli jellege sem alkalmazkodik eléggé a kor követelményeihez s azért nem tudja magával ragadni a tanítványokat. Vagy talán a tanár sem lelkesedik saját tárgyaért, mert nem mélyedt el benne? Az Egyház elgondolása szerint (v. ö. Ench. Cler. 447.) a papnevelés oly fontos feladat, hogy eredményessége érdekében az előjárókat mentesíteni kell minden más munkától. Bizonyos fokban minden teológiai tanárra vonatkozik, hogy csakis úgy lesz képes elmélyedni anyagába és abból bőszegesen adni hallgatóinak, ha egyéb körülmények nem akadályozzák ebben. A teológiai tanárnak ugyanis nem szabad megfeledeznie arról, hogy tanítása és apostolkodása egybeesik *tudományos* hivatásával. „A dilettánsok kora lejárt az egész vonalon, a teológiában is.” (Schütz) Legalábbis nagyon szomorú volna, ha épp a teológiai taniszékeken ülnének olyan tanárok, akik nem állanak a tudomány olyan színvonalán, amelyet épp a tudományok tudománya, a teológia megkíván. Még elgondolni is rossz, mivé süllyednének iskoláink, ha a hittudományos főiskolán a dogmatikát valami elemista katekizmusból, a liturgiát Parsch Piusból, az erkölcstant esetleg a népimákönyvből tanítanák.

A tudományos szakképzés természete szerint *specializálódást* kíván. De ugyanakkor „nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a teológia éppen tudományos jellege miatt nem bír meg olyan specializálást, mint a világi tudományok. Hisz a teológiának formái tárgya a *revelabile*, s ezért minden teológiai szak annyiban igazán teológia, amennyiben dogmatika” (Schütz). Aligha lehet jó dogmatikatanár, aki nem ismeri jól a Szentírást; de éppoly gyászos következményekkel járna, ha akár a lelkipásztorkodástan, az erkölcstan vagy a kánonjog tanára nem volna járatos a dogmatikában.

Az egyéni rátermettség és odaadás tehát legfontosabb kelléke az eredményes papnevelésnek. Nem szabad azonban a teológiai tanárt vagy az előjárót elkülönítve és egymagában tekinteni. A papnevelés az egész tanári és előjárói kar közös műve. A legrátermettebb és nagy odaadással dolgozó nevelő sem érhet el eredményt egymagában, ha nem fog össze kartársaival, s azok nem támogatják munkájában. Mindaz, amit a papnevelő egyéni rátermettségéről mondtunk, meg kell hogy nyilatkozzék a szemináriumi előjárók és tanárok összességében is. A papi eszmény élő bemutatásában is ki kell egészíteniök egymást. Hiszen Krisztus arcának tökéletessége nem szorítható egy ember karakterének korlátai közé. Csak többen együtt, egy ideálisan össze-

válogatott tanári kar adhat teljes képet a krisztusi életeszmeny gazdag-ságáról. Egy ilyen *harmonikus együttesben* még a kisebb egyéni fogya-tékosságok (hiszen emberek vagyunk) is eltűnnek s a testvéri együtt-működés szép művében kidomborodnak az előnyös vonások, a papi eszmény igazi megszólaltatói.

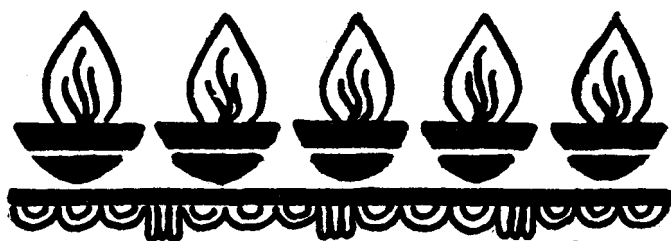
Az utóbbi évtizedben sok reformpontot s javaslatot dolgoztak ki a papnevelés előmozdítása érdekében. Nem vagyunk arra hivatva, hogy ezeket a magunk részéről újabbal megtoldjuk. Annyit azonban szabad talán megjegyeznünk, hogy saját benyomásunk szerint ez utoljára említett ponton fordul meg minden. Ha a szeminárium vezetői közt olyan családias szellem alakul ki, mely mintegy viszi és emeli tagjait, mert mindenben támogatják, erősítik és segítik egymást, akkor hamar megjön a lelkesedés, az odaadás, a munkakedv, szóval mindaz, ami a nevelés olaja s forgásba hozza a szerkezetet. A Krisztus-kép is legszebb vonásaiban itt fog kirajzolódni, a szemináriumi nevelők egy-más iránti szeretetében, s lesz elevenen ható erő és vonzó példa a kispapok számára. S vajjon adhatunk-e többet tanítványainknak, mint-ha példánkkal és életünkkel megtanítjuk őket az igazi krisztusi szere-tetre? E nélkül nincs papi eszmény, s viszont benne a papi eszmény minden követelménye helyet fog találni. Természetes, hogy ez a szere-tet a növendékekre is ki fog sugározni, s számúzi a szeminárium falai közül a kaszárnya-szellem ridegségét; fényében felsüt a Sol Iustitiae melegsége és világossága, mely ismét hatalmas ütemben fogja elő-segíteni a hivatás virágfakadását a kispapi szívekben. Egyszóval: a főparancs a papnevelésnek is legelső és legfőbb parancsa. Általa lesz-nek a szemináriumaink legteljesebb értelemben azok, amiknek lenniök kell, a Szeretet Főiskolái.

Kolozsvár.

Dr. Erőss Alfréd

"SIC LVCEAT
LVX VESTRA =
CORAM HOMI-
NIBVS, VT...GLO-
RIFICENT + PA-
TREM+VESTRVM!"
MATH.5./16/.

KISPAPEGYSEÇ

K I S P A P E G Y S É G

A „Papi Lelekiség” 9. számának különnyomata.

Megbízott főszerkesztő: PERJÉS ISTVÁN V. é. teol., Veszprém.

Nyomdatechnikai szerkesztő: Fr. KOLLÁNYI FÜLÖP O. F. M.
I. é. teol., Szombathely.

K I S P A P T E S T V É R E K !

A KISPAPEGYSÉG

új formában, új köntösben, új erővel, de a régi nagy
lelkesedéssel kopogtat be hozzátok.

A KISPAPEGYSÉG

lapjain között cikkek minden sorában és gondolatában
kispapszívünk dobban össze a Krisztus-diktálta testvéri sze-
retetben, s ezért

A KISPAPEGYSÉG

hivatott arra, hogy bennünket összébb hozzon és még
jobban eggyé kovácsoljon.

A KISPAPEGYSÉG

ezért találjon bennetek mind szellemi, mind anyagi
segítőre.

A KISPAPEGYSÉG

krisztusi szeretettel kiáltja felőtek:

SZERESSETEK, MERT A TIETEK VAGYOK!

P Ü S P Ö K S Z Ó L I

(A besnyői kispapegységi megbeszéléseket, amint mindenki tudja, nagyméltóságú és főtisztelendő dr. Pétery József váci megyéspüspök úr nyitotta meg. Az alább közölt sorokkal köszöntötte őt vitéz Füredy József m. kir. tábori esperes úr, a m. kir. V. hdt. vezetőlelkésze, a megbeszélések elnöke.)

„Mély tisztelettel köszöntjük Kegyelmes Püspök Urat körünkben. Őszinte hálával köszönjük, hogy közöttünk megjelenni kegyeskedett. Mély tisztelettel kérem, adja atyai áldását arra a gondolatra, amit ezek a fiatalok képviselnek. Amióta mi az ő megmozdulásukat figyelemmel kísérjük, úgy látjuk, hogy törekvésük nemes, krisztusi eszmék szolgálatában áll és célkitűzéseiket, ha fiatalos erővel is, de szerényen és kötelességeiket átérezve valósítják meg.

Mély tisztelettel kérem Kegyelmes Urunkat, kegyeskedjék gyűlésünket megnyitni és ismételten kérem, adja erre a nemes törekvésre atyai áldását.”

(Szeretett püspök atyánk lelkes ünneplése után a következő buzdító főpásztori szavakat intézte a magyar kispapsághoz.)

Kedves Fiaim!

Nagyon köszönöm a főtisztelendő esperes úrnak hozzám intézett kedves szavait. Magam is arra kérem az Úr Jézus szent Szívét, adja meg kegyelmét, hogy az ő indításait és szózatát megértsétek. Kérem, hogy ebből a sok nemes és szép gondolatból, lelkesedésből minél több áldás fakadjon az Ő tiszteletére.

Ha ketten vagy hárman összejöttök az én nevemben, én közöttetek vagyok — mondotta az Úr Jézus. Úgy érzem, hogyha Ő bennünket összehozott, az az Ő szent Szíve határtalan szeretetének jele s az a feltétlen vágy, hogy úgy szerethessük a mi isten¹ Údvözítőnket, hogy meg legyen elégedve velünk és az Ő Szíve szándékait méltóképpen tudjuk képviselni a modern világban. Hiszem, hogy az isteni Údvözítő közöttünk van és lát bennünket. Úgy érzem, hogy az Ő szent Szíve végtelenül boldog, hogy ennyi kispap lemond a vakáció kényelméről, eljön erre a szent helyre és azt kutatja, hogyan tudna az Isten szándékainak megfelelően embertársaiért dolgozni.

Megvallom őszintén, nekem egyénileg is jól esett ez a meghívás. Hét évig voltam magam is kispap, huszonöt évig teológiai tanár, közben tizennyolc évig spirituális. Tizennyolc évig adtam a pontokat. Sok kispap ült az íróasztalom mellett és igyekeztem őket minden erőmmel az Úr Jézus felé vezetni. Úgy érzem, szerettem őket. Ma már kint vannak az életben, és boldog vagyok, ha olykor találkozhatom és elbeszélgethetek velük. — Jól esett ez a meghívás, bár ez első-sorban annak a püspöknek szól, akinek joghatósága alá tar-

tozik ez a szent hely. Ezért mint házigazda is szeretettel fogadlak és üdvözöllek titeket.

1921-ben, még tanár koromban, Gárdonyi Gézával igen szivélyes barátságban voltam. Mikor megmondottam, hogy spirituálisnak szemeltek ki, megkérdezte, ki és mi az a spirituális. Amikor megmagyaráztam neki, ezt mondotta: Ennél szebb hivatás nincs is a világon! Néhány hónap múlva újra beszélgettünk s elmondottam neki, hogy ott ül íróasztalom mellett az a tizennyolc-húszéves kispap aggódó és nyugtalan lelkével s föltárja előttem minden problémáját. Gárdonyi már nem bírt tovább várni és azt kérdezte: Mondja, mit mond nekik? Mint regényíró, bizonyára témát keresett abból, amit én a kispapoknak mondok.

Most is, kedves fiaim, mikor itt vagytok előttem, mint egykori spirituálisnak, majd Eger városa plébánosának s most egy egyházmegye püspökének ez a gondolat jut eszembe, — és mit mondjak nekik?

Azt nem mondom, hogy a lelki élet alapja mindennek és hogy milyen fontos a megfelelő teológiai tudás, hiszen mindez természetes. Rámutatok inkább egy olyan pontra, mely sok kispap és pap lelkében elmosódott, pedig ez a legfontosabb feladat: ki kell fejlesztenünk magunkban: a s z o c i á l i s e r é n y e k e t.

Szociális erények alatt nemcsak a mások iránt való szeretetet értem, hanem ideveszem az irgalmas és segíteni kész lelkületet, a másokért való megaláztatás elviselését, a szívjóságot, a szelídséget és a türelmet is. Végül ide kell vennem — mert ez az egésznek csattanója — az állandó lelki derűt, amely nem pusztán az arcizmok mozgásában, hanem a lélek örömeinek kiverődésében áll. Egy régebbi szentvincés tartományfőnöknő mondotta: Ha egy jelölt nem tud állandóan derűs lenni, elbocsátjuk a rendből. Az ilyennek nincs hivatása. — Ez az állandó lelki derű, ez a nem lankadó fiatal lelkiség, a lélek mélyéről feltörő evangéliumi öröm, mosoly és jókedv a legfőbb lendítője egész lelkipásztori életünknek.

Ezeket a szociális erényeket, fiaim, már kispap korotokban kell elsajátítanotok. A mi népünk mindent szívesen megbocsát papjának: külső foggyatékosságot, sőt még az erkölcsi hibákat is, de a szociális erények hiányát, a kapzsiságot, a zsugoriságot, a durva, lekicsinylő modort nem tudja megbocsátani. Ennek mély evangéliumi alapja van. Az Üdvözítő azt mondta: Arról ismernek meg benneteket, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szerettétek egymást. Ez a legnagyobb parancs a hívek, de a papok számára is, a kispaptól föl egészen a püspökig. Azt kell magunktól számon kérnünk, hogyan állunk a szeretettel. Ez a szeretet kispapokban sokkal könnyebben gyakorolható, mint később. Öregkorban az ember már gyanakvó, arcizmai sem mosolyognak úgy. De mégis azt kell számonkérnünk lelküismeretüktől: szerettem-e úgy az embereket, amint azt az isteni Üdvözítő tőlem megkívánja? Éppen ezért azt gondolom, hogy ez a szeretetre való ránevelés a l e g f o n t o s a b b s z e m i n á r i u m i é l e t ü n k b e n.

Ezelőtt néhány évvel 8—9 cikket írtam az Utunkba a papi hivatásról. Mi szükséges a papi hivatáshoz? Külső alkalmasság, egészség, mások ítélete, a püspök felvétele? — Mindez kell, de legfontosabb

a segíteni vágyó, szociális szeretet. Ha valaki nem szereti társait, mindig elvonul, sötét és szúrós a tekintete, békétlen, — akkor én inkább ezt bocsátanám el, mint azt, akinek tüdőbaja van. A tüdőbaj is nagy baj, de akinek rossz a természete, — naturam expellat furca — az ilyenből sohasem lesz jó pap, mert nem tud mindenkinek mindene lenni. A szociális erényeket éveikig kell gyakorolnunk és fejlesztenünk, akkor készülünk jól elő papi hivatásunkra.

Gyönyörű példákat lehetne felhozni erre a szeretetre az áldozatos papok életéből. Csodálatos, hogy fiatal és öreg papok micsoda bámulatos szenvedéllyel szerették egymást és a híveket. Ezren és ezren hoznak áldozatot embertársaikért. Ahol voltam, az egri egyházmegyében, sokan lettek hivatásuk áldozatai. Volt nem egy lelkipásztor, aki lázas betegen ment misézni és gyóntatni. Néhány nap mulva eltemettük. Most egy új egyházmegyében kilenc hónapja járom a plébániákat és mindinkább kezdem megismerni papjainkat. Meglátszik, hogy apostoli lelkű főpásztoruk volt, mert ez az egyházmegye is szebbnél-szebb példáit nyújtja a krisztusi buzgóságnak és az áldozatos papi szeretetnek.

Ez tehát a mi programmunk: kifejleszteni önmagunkban és minél virágzóbbakká tenni a szociális erényeket. Nekem az a meggyőződés, hogy az Egyház nem a szuronyoknak és a fegyvereknek, hanem az igazi lelkipásztori szeretetnek és az áldozatoknak köszönheti a maga eredményeit. Hogy nekünk magyar papságnak olyan szép lelkipásztori sikereink vannak, amilyeneket sehol máshol a világon nem találhatunk, azt az áldozatos papi lelkeknek és a szociális erények gyakorlásának köszönhetjük.

Ezzel szeretném zárni szavaimat. Mikor ti itt kispapegységi megbeszélésekre jöttetek össze, ez nem más, mint a krisztusi szeretet ápolása. Kispapegység nem jelent egyebet, mint szeretetben összeforrni és megfogni egymás kezét. Én igazán boldog vagyok, hogy nekünk ilyen kispapjaink vannak, akik így az Úr szent Szívében összeforrnak és a szociális szeretet zászlaja alatt készülnek hivatásukra.

Ehhez a leghasznosabb szándékhoz őszinte szívvel kívánom az Úr Jézus szent Szívének kegyelmét s ennek zálogául szeretettel adom rátok főpásztori áldásomat.

Lényegét akarunk!

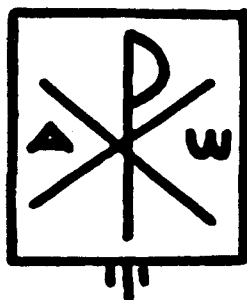
(P. Hunya Dániel S. J., a besnyői táborozás lelkivezetőjének figyelemkeltő szavai.)

„Ha megegyeztünk abban, hogy itt lényegében természetfölötti dologról van szó, s ez nem lehet vitás, bár csomó természetes elem is belejátszik, a kiindulás a legegyszerűbb: Krisztus adott szeretetparancsot, s mi nem akarunk mást, mint Krisztusnak ezt a szeretetparancsát Isten szent kegyelmének arányában *ma*, a *magunk* részéről teljesértékűen megvalósítani. A fontos ebben: *ma*, — ahogyan ma kell, *mi* — amennyi képességünk ehhez nekünk van, — Isten szent *kegyelme* szerint, — és szerényen, tiszta szándékkal. A summája nem lehet más: AKARJUK!

Talán sejtenek valamit a papnevelés misztériumából. A legnagyobb papnevelői probléma az eredmény kérdése. Nem akar kijönni. Csak ott jön ki, ahol maradéktalan közreműködés van a szabadakarat részéről Isten kegyelmével és a neveléssel. Maradéktalanság! — Csoda dolog ez! Ez a teljes értékű pappáfejlődés alapja, a teljes értékűségé, mely döntő a természetfölötti rendben.

A szeminárium — bármelyik — ezt a teljes értékű kibontakozást lehetővé teszi. Végeredményben azonban ez a szabadakarat dolga. Elöljárók ezt helyettünk nem végezhetik el. S oly roppant nagy feladat ez, hogy az egyedek is csak igyekezhetnek e felé. Elérni, megvalósítani ezt csak a közösség ereje tudja.

S itt jön a lényeges: mindannyian beállva ebbe a nagy önnevelő munkába, összeteszük a maguk kis erőit és vállvetve segítik egymást a teljesértékű kibontakozás felé. Ez a roppant nagy *öncélja* a kispap-egységnek. — S ha ezt az egységet a maga *apró vonatkozásaival* is megteremti a kispapság, akkor a *papi egység* is magától kinő majd ebből.”

„VT SINT VNVM, SICVT
ET NOS” IOANN. 17./11/.

EGYSÉG.

E rovatban tárgyaljuk a kispapegység alapvető kérdéseit. Irányadóként megjegyezzük: sohase erőltessük ezt a szót, hogy **egység**. Ne is írjunk ennek filozófiájáról, hanem azt nézzük, mit takar ez a szó. Amint tudjuk, lényegében szeretetben való összefogást Krisztus parancsának megvalósítására. Tehát írjunk arról, hogyan vehetnők komolyan gyakorlatilag ezt a parancsot, mit jelentene ez: tanulás, lelki segítség, közös munka stb. terén.

Ennek a rovatnak az a célja, hogy lássuk világosan a kispapegység lényegét és tudomást szerezzünk egységmozgalmunk mindenkori helyzetéről.

A máriabesnyői kispapegységi megbeszélések (1943 augusztus 3—6)

ELVI HATÁROZATAI:

Mert

Isten akarata,
Krisztus szeretetparanca,
korunk igénye,
papi problémáink megoldása követeli,

hogy

a szeretetben összeforrjunk és erőink
összetevésével készüljünk fel népünk boldogítására,

ezért

támogatni akarjuk egymást a papi egyéniség kialakításában,
a korszerű apostoli felkészülésben (önnevelésben és önképzésben).

Vállaljuk tehát:

önmagunknak a közösségi életre való ránevelését:
a közösségi munkába való bekapcsolódásunkat.

Akarjuk tehát:

a megfelelő eszközök alkalmazását:
a kegyelmi,
szellemi,
sajtó,
adminisztratív,
szervezési

munkaközösségek keretein belül.

Egységünk szelleme

Irtá: Windauer István S. J. (Kassa).

Gertrud von Le Fort: Veronika kendője című regényét olvasva döbbenek rá arra, hogy mit is jelent a mi életünkben az örök Róma: az Egyház. Itt, az Egyházban ömlik a földre, a természetes, emberi életbe az Isten kegyelme, az Isten igen nagy ajándéka: az istenfiúságunk, a természetfeletti életre való képességünk.

Innét kapjuk az erőt az egész életünkön át tartó harchoz, mely az Isten és a sötétség fejedelme között folyik a mi lelkünkben.

Innét jönnek szinte az ellenállhatatlanság erejével a kegyelemzuhatok, de mindig kegyelmies emberek közbejöttével, ahhoz a harchoz is, mely az emberi közösségekért folyik ugyancsak az előbbi erők között.

Róma valóban a világ közepe, a Végtelen és véges csodálatos kapcsolata. Az a pont, amelyről valóban ki lehet fordítani a világot sarkaiból. Ha egyszer felfogtuk a látható és láthatatlan világ összefüggését, megértettük, hogy a kettő mennyire egy és mennyire egyé kellene lennie, akkor nem tud többé polgári nyugalmat élvezni papi életre készülő lelkünk. Különösen, ha látjuk magunk előtt, idősebb testvéreink szavai nyomán és egyéni tapasztalásból is a mai világ borzasztó elszakadását Istentől, nemcsak az egyesekét, hanem a közgondolkodását, a világ hatalmasait, szóval mindazokét, akik csak lótnak-jutnak, kapkodnak és irányítanak dagadozó önludattal maroknyi létük idején ezen a kis Földgolyón.

Mert a mai politikai, társadalmi élet, a közgazdaság világa, szociális intézmények, a tudomány, a művészetek, az emberek szórakozása, minden-minden pontosan abban az irányban menetel, ami ellenkezik a felsőbb erőkkel, ellenkezik az Isten akaratával.

De nem elég ez a rettenetes aposztázia, megkezdődött már ennek a világnak a földi kárhozata is. Az emberek lelkében élő pokol, az Isten-távól érezteti hatását külső életünkben is. Ezt nevezem földi kárhozatnak. Az örök kárhozat előszelének. Az emberek nagyrésze és egyes emberi közösségek szinte teljes egészükben kézzelfoghatóan bizonyítják ezt a sátáni megszállottságot.

És mi nem mehetünk végig békésen, semmivel sem törődve ezen a szörnyű

harcmezőn, minket felelősség terhel nemcsak egy jövőendő plébánia lelki-üdvéért, hanem az egész emberi világ túlvilági és földi boldogságáért. Mert kezünkben van mindkettőnek igazsága, kezünkben és egyedül a mi kezünkben van az emberiség, az egész emberiség boldogulása és ezért számon fognak kérni bennünket. Nem mondhatjuk, hogy mi mindent megtettünk, mert elintéztük a plébánia minden munkáját, csak az emberek nem hallgatnak ránk... Nekünk nemcsak plébániákat, nemcsak kicsiny emberszigeteket kell látnunk, hanem egyszerre az egész emberiséget, egyszerűen azért, mert azok az erők, amelyek ellen küzdünk, világtávlatokban gondolkoznak. Az Isten kegyelme fenntartja az Egyházat, de az emberek nagyobb részének üdvözítéséhez csak minden természetes eszköz felhasználó emberek kaphatják meg a szükséges kegyelmet. Isten ember által akarja üdvözíteni az embert.

A TORTÉNELEM TANULSÁGA

Kérdés és türelmetlen tiltakozás Iobban a lelkünkben, a tiédben, az övében, az enyémben, mindegyikünkében: érdekes-e ezért az eszméért mindent feláldozni? Van-e alapja annak, hogy mi valamikor is akkora befolyáshoz juthatunk, hogy az Isten akaratát tudjuk mindenben érvényre juttatni? Lehetséges-e egyáltalán, hogy a földi, emberi élet Isten országává szélesedjék már itt a földön?

Nem az-e a valóság, amit a mai, manicheista nyárspolgárok hirdetnek: hogy megvannak a világnak a maga törvényei, amelyek szükségképpen szekulárisak, ellenkezők az Isten akaratával? És ez nem is lehet másképp, mert „Az Isten országa bennetek van”? Igen, belül: a lelkekben van, de ugyanúgy érvényesülnie kell kifelé is, mint az ugyancsak a lelkekben élő sátán országa, a földön megkezdett kárhozat érvényesül a mai, földi életben. Az a katolikus, még inkább: az a pap, aki nem törekszik kifelé is érvényre juttatni ezt a bennünk élő Isten-országot, nem igazi katolikus, nem igazi pap.

Csak az a kérdés, hogy lehetséges-e ez?

Lehetséges, mert egyszer már megcsinálták. Megcsinálták Clunyból kiindulva a középkorban. (Bővebben: Kerkai Gy.

S. J. erre vonatkozó dolgozataiban a Papi Lelkiség számaiban.) Volt egyszer már a történelem folyamán, hogy az egész akkor ismert emberiség élvezte a földön kezdődő boldogságot, azt a békét, amelyet Szent Agoston Civitas Dei-jéből merítettek a középkor szerzetesei, és amelyhez hozzáidomították a népvándorlás sziklából faragott emberrengetejét.

Megteremtették azt a világot, melynek gazdasági, társadalmi, politikai és vallási erői mind, egyformán az Isten akarata szerint alakultak, valósultak az Isten ideájának mintájára és törtek egyetlen cél felé, az Istennel való béke, a megnyugvás felé.

Persze voltak itt is kivételek, amelyek nem rontanak le semmit a középkor értékéből, csak ne nézzük polgári szemmel, hanem az egész világba táguló látókörrrel, akkor mindaz a disszonancia, ami akkor nyilvánult, csak arra szolgált, hogy bizonyítsa az ember dicsőséges szabadságát az Isten és a gonosz felé, és hogy örök figyelmeztetők legyenek a hűségbe beleszontosodott, megnyugodott tömegek szemében.

Egyszer már megteremtették a földi mennyországot, miért ne lehetne még egyszer? És ha lehet, akkor kötelességünk megteremteni. Mert a „földi mennyország”: a földön megkezdett örök élet, a kegyelemben élő emberek kihatása a népek és korok életére jobban segít a túlvilági, örökké tartó öröm eléréséhez, mint a földi pokol, amely előrevetített árnyéka a jövő, „örök kínknak.

MILYEN LEGYEN?

Milyen legyen ez az új világ? Ez a földön megkezdett örök élet? Olyan, amelyben valósul az Isten által megálmodott emberi világ. A civilizáció, az emberi élet minden vonalán, a gazdasági, ipari, kereskedelmi élet, mind legyen az emberért, az ember szebb, nemesebb földi életéért, ne legyen a bűn, a sötétség szolgálja, hanem az Isten fiainak derűs, boldog világáé. Tehát végeredményben szolgáljon az Istennek harmonikus, nagy összműködésben, a természetfeletti világ nagy harmóniájában.

Az emberi kultúra: a tudományok és művészetek, a klasszikus értékek világa, mind vezesse nagyobb közelségbe az embert az Istenhez. De nemcsak a klasszikus kultúra, hanem az egyes népek népi, mélykultúrája is olvadjon be a maga egyéni színével, árnyalatával az Isten dicséretének örökszép élethimnuszába.

És tegyük mindezt a természetfölötti

ember útján, a kegyelmi, Istenbe kapcsolt emberi társadalom útján a mennyei boldogság koronáját, hogy minden és mindenki szolgálja, dicsőítse az Istent és így elérje nemcsak az örök dicsőséget, meg nem szűnő boldogságot, hanem a földi élet megálmodható örömeit is.

Magam előtt látom a boldog embert, aki hivatása szerint boldogan éli a maga Istentől elgondolt életét; az öröm égboltja alatt élő meleg, családi lészkeket, a nemzetek összeműködő, hatalmas harmóniába olvadó életét, a nemzetközi világ békés alakulását, mindazt, ami után sir, jajong, követelődzve kiált az egész emberiség.

Ne csapjuk be őket, ne hitegessük a túlvilággal, ha egyszer megvan rá a lehetőség, hogy már itt a földön elkezdjék a boldog örök életet...

Nem kell ehhez mindenkinek anyagiának, mindenkinek szentnek lennie. Soha, egyetlen korezmével sem történt meg, hogy mindenkit hatalmába kerített volna, mégis egy-egy kor lényeges képét a kor eszméje adja meg. Minden, ami abban a korban történik, a kor eszméjének köszönheti létét. Hitler szerint: ha egy gondolatot uralomra akarunk juttatni, a gondolatot legalább nem ellenségesen fogadó tömegnek húsz százaléka is elegendő ehhez, ha ők igazán fanatikusok. (Hitler: Harcom. 402. o. Centrum. 3. kiad.)

KIK CSINÁLJÁK?

Az eddigiekben láttuk, hogy a gondolat: az egész emberi élet Istenhez vezetése nem utópia, mert egyszer már megcsinálták. Még jobban bevilágít, ha teológiai alapjait tekintjük. A teremtés utáni állapotban minden teremtmény alá volt rendelve az embernek, az ember pedig szabadakaratóval mindent, amit az Isten teremtett, visszavezetett az Istenhez, ezáltal elérhette volna a boldogságát, ami egy lett volna az Isten külső dicsőségével.

A bűnbeesés kiejtette az összekötő kapcsot az Isten és a teremtett világ között. Bolyongóvá, lázadózóvá, forradalmivá vált az egész anyagi teremtés.

De jön a megváltás: megadja az embernek a lehetőséget, hogy a megszentelő kegyelem által felemelkedjék újra az isteniúság állapotába, így a teremtett világ minden történéseit, minden célratörését szabadakarató istenszolgálatával újra az Istenhez vezesse. Megvan újra a teremtés csodás körforgása: elindul minden lény az Istentől mint mindenek princípiumától és visszaérkezik ugyancsak hozzá, mindenek örök céljához.

Ez a világnézet a totális katolicizmus

világnezete. Ez a helyes, ez a teljes katolikum. A lehetőség tehát megvan ennek valószínűsítésére, csak emberek kellenek hozzá, akik felteszik erre az életüket.

És vannak! Vannak, akik a sok téveszme üressége után hajlandók az igaz eszméért egész életet feláldozni. Akiknek eddig elmagyaráztam ezt a gondolatot és megmondtam nekik, hogy ezt valószínűsítják már ma is a KALOT-ban, Hivatásszervezetben, a KIOE-ban stb., és ma már örvendetes kezdésekkel találkozunk az intelligencia fiatalágában: szívvel-lélekkel adták át magukat ezeknek és dolgoznak, bármilyen nehéz körülmények között is, csak azt akarják tudni, hogy miért dolgoznak.

Igy ír pl. egy fiatal hadnagy: „... Valamit tenni kell itt, ha nem akarunk nagyon szomorú időket megélni, ezt minden épeszű ember látja. Egmagában azonban hiába próbálkozik bárki, legfeljebb kinevetik. Tenni viszont kell valamit, mert tétlenül nézni a dolgok ilyenén való alakulását nem lehet.

Ergo: keres az ember egy megfelelő társulatot, egy taposómalmot, ahova beállhat és taposhat a többi megszállottal együtt, kézzel, lábbal, ésszel, testtel, lélekkel, tíz körömmel, addig, míg célt nem ér vagy föl nem fordul.

Ismétlem, hogy nem szoktam egykönnyen szót fogadni minden világmegváltó avagy országalapító eszmének, de most valahogy az az érzésem, hogy P. Kerkai valami olyan dolgot agyalt ki, ahova érdemes beállni taposni...”

És láttam sokszor kicsattanó arcú fiatalokat, akik ragyogó szemekkel, önfeladott lelkesüléssel, tettekre készen hallgatták az igazi látású, gyújtó tűzű, gyakorlati tudású vezetőket. Mai fiatalságunk,

hála Istennek, túltesz a Hitlerjugend lelkesedésén, csak vezetőket kapjon, akik nem állandóan szexuálpedagógiával tömik, hanem a teljes életet csillantják meg előtte.

Ezek a fiatalok megcsinálják majd az Isten országát a földön, csak megfelelő vezetőket, papokat kapjanak. Igen, vannak papok, ilyenek is, de nagyon, nagyon kevesen. Kevesen és szétszórtan...

Úgy örülök, mikor társaim útján tudomást szerzek egy tüzelkű barát-házfőnökről, egy roppant olvasottságú plébánosról, aki a csiki hegyek közül látja úgy a mai világot, mint nagyon kevesen, mikor kispapokról hallok, akiknek közel tizenöt gimnáziumban dolgoznak olyan diákjai, akiknek komoly képzettségük van a teológia alapvető kérdéseiben, a filozófiában, társadalomtudomány, művészetek stb. terén, egyetemistákról, „akikkel lehet majd kezdeni ebben az országban” stb., stb.

Igen örülök, mikor ilyeneket hallok, és még sok-sok más is, de nagyon fáj, mikor lemondó, keserű, csalódott, kiábrándult papok, kispapok szidják előttem a mai világot és, ami még lehangolóbb, egy szalmaszálat nem tesznek odébb az Isten országa érdekében.

Papok, kispapok kellenek, akiknek van bátorságuk, akik nem félnek munkától, a nagyon sok könyvtől, a kemény, egyéni tanulmányoktól, az elgáncsolástól, a leszamarazástól, nem félnek az emberek közönyétől... és akikben ég, tüzel az Isten földi országának, az emberiség boldogításának fanatikus akarása.

Ne legyintsünk; vannak ilyenek. Magam ismerek legalább húszat, ha pedig vannak, te is lehetsz ilyen, ... csak akarat kell!
(Folyt. köv.)

Őszinte sorok

Debreceni katona-testvéreink írták besnyői táborozásunk alkalmával:

Debrecen, 1943 augusztus 3-án.

AVE MARIA!

SZERETETT KISPAPTESTVÉREK!

Örömmel és szeretettel keresünk fel Titeket, szeretett Kispaptestvérek, e néhány sorral, hogy külsőleg is valahogyan bekapcsolódjunk a ti máriabesnyői kispaptábori életetekbe.

Minket papokat és kispapokat a katonai kiképzés hozott össze, de ez is alkal-

mas arra, hogy egymást megismerjük valamennyire. Egy láncszem ez is, és mi ezzel a kis láncszemmel akarunk bekapcsolódni a ti kispaptábori életetekbe és minden munkátokba. Krisztus Urunk szeretetétől hajtva sietünk mi Veletek élni, együtt-érezni, tervezni és szent elhatározással a tettek mezejére lépni. Külsőleg mi ebben a kis közösségben való életünkkel és e szerény sorokkal igyekszünk segíteni, lelkünkben azonban annál inkább törekszünk bekapcsolódni, hogy minél erősebben hasson át mindnyájunkat Krisztus szeretete, mely egyedül tudja a mi kispap-problémáinkat megoldani.

*Felszentelt paptestvéreinket kérjük, hogy külön e célra mondjanak szentmisét, mi pedig kispapok alázatos imáinkkal, áldozásainkkal iparkodunk kegyelmet le-
esdeni.*

Sok-sok kispap ott most együtt és mi ígéretünk teljesítésén kívül tiszta kispap-lelkünkkel kívánjuk, hogy a kispaptábor Krisztus szeretetében minél jobban sikerüljön és a mi egy célra törekvő kispap-szívünket valóban vezesse közelebb a Szent Szív vágyához: „ut omnes unum simus!”

Sok-sok szeretettel köszöntenek mindnyájatokat Krisztusban:

Aláírások

EGYSÉGRE TESTVÉR!

**Egységben az erő!
Egységben az élet!
Kispapi egységben
erőnk nagyra éled!**

**Legyünk Krisztus-csokra,
talárszín-virágok
szeretetbe kötve
s gyűjtsunk új világot.**

**Kék, fehér, fekete
s barna talárszínek
rejtsenek mibennünk
kispapegység-szívet.**

**Kéz legyen a kézben,
szív a szívbe téve,
s tettes életünknek
eredményes léssen
mindenegyedével**

**Fr. Kollányi Fülöp O. F. M.
Szombathely.**

„MIHI ENIM VIVERE
CHRISTVS EST”. EP. AD PHIL. 1.

LELKISÉG.

A papi jellem kialakulása a kooperáción fordul meg. Ennek a rovatnak az a célja, hogy a spirituális uraktól jövő függőleges irányítást mi kispapok vízszintes egymásrahatással segítsük megvalósulni. Tehát: Nem célja lelki irányítást adni, hanem módokat, gondolatokat adni arra, hogy mi testvéri összefogással segítsük megvalósítani magunkban spirituálisaink irányítását. Ez igazolja létét e rovatnak.

A cikkeknel ezt vegyük figyelembe!

Új hit, új vallás — ellene: új pap, új erővel

Minden eretnekségben valamiképpen ott az anyag problémája. A test, a föld lefelé húzza a kinyilatkoztatott igazságot. A modern felfedezések nyomán még inkább arra a tudatra ébred az ember: mindenhatóvá válik. Egyre érdekesebb lesz a föld, az anyag. Ez a lélek szeretné földiesebbnek látni az Egyházat is. Jön az eretnekség. Az eretnekségeken keresztül azután az emberiség egyre jobban beleragad az anyagba. Ezt kifejezőbben így is mondhatnánk: az anyag kezd befutni Istennel szembe.

A reneszánszban felfedezik a világ szépségét, a protestantizmus embere pedig belehelyezkedik és „dogmaival” is elrendezkedik a világban.

Századunk lényege eretnek.

Az olló egyre jobban szétnyílt. Ma már naívság volna nyilvánosan vitázni, hogy Krisztus Urunkban hány akarat van, hogy jelen van-e az Oltáriszentségben. Ma már egyszerűen kihúzzák a talajt az istenhít alól. Egyelőre ugyan még megbotránkoznak azon, aki tagadja Isten létét, de a gyakorlatban majdnem mindenki úgy él, mintha nem volna.

A nagytílú ellenfél.

Nézzük csak ezt az eretnekséget. Még a hit lehetősége elől is elvette a talajt szociális és kulturális téren is.

Szociális téren: A nagytőkés lelkületében hatalmi tudat, kizsákmányolási gőg van. Itt bizony nem marad hely a vallásnak. A proletár pedig nem hisz, mert korog a gyomra. A vallásban mit lát a proletár? Valami olyat, ami duruzsolja a fülébe: hát azért csak viseld türelmesen

az igát, majd odaát kapsz a fejedre fényes koronát, gyönyörű kövekkel. Bizony az ilyen hangulat nagyon alkalmas az anyag befuttatására. Templomainkba ezért is nem járnak a világos fejű, mozgékony emberek.

Kulturális téren sincs talaja az Isten-hitnek. Elkezdhetjük a tanccon és végigjárhatjuk kultúránk széles területét: utal-e itt valami Istenre? Nem szolgálja-e minden az önzést, az érzékiséget és a gőgöt?

Az Egyház kicsinyes?

Pillanatnyilag úgy látszik, mintha az Egyház belekövesedett volna ebbe a kisebbségbe és a folyamárból a holtárokba menekülne halacskákkal játszogatni. — Talán egyes emberek játszhattak halázosdit és nem gondoltak a világ teljes lélekhódítására, de az Egyház mindig igényt formált minden lélekre. Az Egyház minden eretnység ellen megtalálta az ellenmérget, mindig nagy életrealitással vágott vissza.

A dinamikus ellenhatás.

Érdekes megfigyelné, hogy az új módszert mindig egy-egy új rend képviseli. Majdnem minden eretnység lábrakapása után megjelenik egy szerzetesrend és az odaáll a porondra az új ellenséggel szemben. Világos és jogos a várakozás, hogy ma is kell jönnie egy ilyen élgárdának, amelyik ismeri az ellenfelet és saját fegyverével teríti le.

Most mi jövünk!

A nagyobb gondolkozók azt állítják, hogy annyira totális az ellenfél harca, annyira hatalmas az ereje, hogy ma már egy szerzetesrend nem elég. Ma az egész papságnak egységesen kell fellépnie az ellenféllel szemben. A tények is ezt a feltevést igazolják. Egyetlen új rend sem keletkezett azzal a célzattal, hogy felvegye a totális harcot ezzel az eretniséggel; a másik oldalon viszont: az egész papságban megindult valami tömörülési akarat. A problémákat világosan látó papok hirdetik is: az egész papságnak össze kell fognia, ha átütőerejű akar lenni, ha nemcsak a templomban, hanem a vásártereken is akar vallásosságot látni.

Életrealó paptípust!

(Itt majdnem szóról-szóra leközlöm, hogy egyedeiben milyennek kell lennie a modern papnak, ahogy egy világi apostol látja.)

Amint láttuk, az anyag szociális és kulturális téren kicsúszott a vallás lába alól. Így születtek meg a mai korban oly gyakori kétkulacsos emberek. Az ilyen templomban vallásos, ha vallásról hozakodnak elő, úgy beszél, mint egy szent, de a mellett sikkaszt, rágalmaz, feketézik. Szóval két külön világ van: egy vallásos, mondjuk ünnepi, amit vasárnap szokás felölteni vagy templomlátogatáskor, és egy reális, amelyik irányít minden tettet. Ennek is megvannak a maga „erkölcssei”.

Máris világosan láthatjuk, hogy olyan apostolokat vár ma Krisztus, akik ezt a szétvágott életet újra össze tudják illeszteni. Olyan papok kellene, akik a szociális és kulturális életet ismét kereszténnyé tudják tenni. A szociális életberendezést a hivatásrenddel, a kulturális életet pedig az egészséges népi kultúrával.

Ennek végrehajtásához heroizmus kell. Nem elég a „hivatalos”

ájtatosság! Hősi elszánással végre kell hajtanunk magunkon a krisztusi elveket. Nagystílus oda kell adnunk minden tehetségünket, különben az Úr nem tud mit kezdeni velünk. Ez az alap. A hősiesség nagystílus!

A második jellemvonást hittérítő bencéseinktől leshetjük el: életközelség, **sorsközösség vállalása** a néppel. Az a papság tudott lovat patkolni, de tudott zsolozsmázni is, tudott szántani és tudott kontemplálni, de soha nem gondolt arra, hogy ezek miatt kárt szenvedne az örökkévalóság. Tehát: nemcsak a lelket, hanem a testet is átfogta segítségük.

Melyik változott?

A nép lelke ma sem változott. És a papság? Ez az anyagtól nem féltő, nagystílusú papság? Amelynek nem érdekes, hogy mi lesz az ő sora, csak egy: odaadni mindent?

Tudjuk gyengességünket.

Amit fentebb Ugrin J. vázolt az új papi típusról, azt talán mind hallottuk már jó spirituálisainktól. Tudjuk: még hallani is fogunk sokszor. De egyet nem tudunk: lesz-e erőnk úgy is élni? Lesz-e erőnk magunkon azt végre is hajtani? Lapunknak ebben a rovatában azzal foglalkozunk, hogyan tudnók egymást úgy segíteni, kegyelmileg és gyakorlatilag, hogy életté is váljék a sok tanítás. Hogyan tudnánk olyan „szövetségbe” tömörülni, amikor már egyikünk sem hagyhatja el magát a nélkül, hogy a többi utána ne nyúlna, senki sem lép úgy ki az életbe, hogy testvéreitől ne hallotta volna: mik fő fogyatkozásai és erős oldala.

Talán ez volt az oka,

hogy annyi jó spirituális csalódott a legszebb reményekre jogosító kispapokban is; hogy annyi fél- és félszeg jellem került ki a szemináriumából, talán azért van, mert a kispapság nem fogott össze, hogy a függőlegesen jövő spirituális vagy előljárói tanítást vízszintes irányban oldalról is segítse.

Fogjunk össze!

Csontos Barna
Kassa

Mozaikdarabok Besnyőről:

Hősiesség nélkül ne is kezd!

*vitéz Füredy József m. kir. táborigaznádok úr, a m. kir. V. hdt. vezető
lelkésze, a megbeszélések elnöke:*

„Az egységben a hősiesség lelkületének és az áldozatosság szellemének kell uralkodnia, s ezt kell mindannyiunknak magunkban is

kialakítanunk. A pap hősiesség nélkül semmit sem ér. Példaképünk ebben is az isteni Udvözítő, hisz Ő a hősök hőse volt. Az Ő példája és az Ő életprogramja kötelez bennünket arra, hogy a hősiességben is kövessük Őt.

Ma újra alkalmunk van megcsodálni a honvéd hősiesség ragyogó példáit az orosz fronton. S ha megkérdezzük, honnan merítették ezek a derék katonák a hősiességet, azt kell válaszolnunk, hogy családjukból. A tapasztalat szerint a hősiesség ragyogó példáinak mind buzgó, vallásos, hívő édesanyja volt. Mi papok, akiket az Úr Jézus különös barátságával és szeretetével tüntetett ki, ezen hősök mellett nem maradhatunk el! Sőt ha az a derék katona oda tudja adni öntudatosan félkarját azért, hogy a bunkert megsemmisítse, mert benne az ellenség társait veszélyezteti állandóan, s hősiesen kezében tartja a robbanóanyagot ha kell addig is, míg az föl nem robban, csak azért, mert másképp célját elérni nem tudja, — akkor nekünk mit nem kell megtennünk, vállalnunk, elviselnünk testvéreinkért?! Nekünk ezeknél még különb embereknek kell lennünk!

Privilegiumokat — nagyon jól tudjuk — ma már nem várhatunk, s nem is követelhetünk. A mi egyedüli privilegiumunk az Úr Jézus barátsága és szeretete kell hogy legyen. De ez elég nekünk, s bőségesen kárpótol is mindenért. A világ előtt pedig meg kell mutatnunk, hogy különb emberek vagyunk bárkinél! Erre kell nevelnünk magunkat.

Az egységhez magához is szeretet és hősiesség szükséges. Nekünk hősiesen szeretnünk kell!"

Nem a név a fontos, hanem a gyakorlat.

Dr. Hell Imre, az A. C. országos titkára:

„Állandó komoly problémám, szívügyem a kispap-egység. Külföldön végzett tanulmányaim nagy élménye maradt az a csodálatos lelki és szellemi egység, amely szemináriumunk különböző nemzetbeli kispapjait egybeforrasztotta. Nemzeti, szellembeli különbségeket egyaránt eltüntetett Krisztus evangéliuma és Egyháza iránt érzett szeretetünk. Ez az egység forrása.

Érdekes hajlam a papságban, hogy befelé fordul és gyakran zárkózottá válik. Épp ezért nekünk, különösen a ma papságának, kollektív készségre kell szert tennünk. Összeforni szellemben, érzelmben, szeretetben és a mindennapi élet gyakorlati megvalósításában. A testvériséget megenni sohasem lehet. Most még alakíthatjuk magunkat, — alakítsuk hát ki magunkban ezt a kollektív készséget. Egy szeminárium kisebb egységében, országosan, a szerzetesekkel együtt, kispapi, papi egységben. Ennek az egységnek megteremtése rendkívül fontos az A. C. és a magyar Egyház érdekében.

Az egységbe olvadáshoz alázat és szerénység kell. Krisztus-szolgálatunk legyen tárgyilagos: az ő érdekeit képviseljük s ne túlzott ambícióinkat. Ez fogja papi egyéniségünket is vonzóvá tenni, ami az egység egyik előfeltétele.

Aki lát engem, látja azt, aki engem küldött, az Atyát, — ez áll a papi életre is. Aki lát engem, kell, hogy lássa, érezze maradék nél-

kül Azt, aki engem küldött, Krisztust. Már nem én élek, Krisztus él bennem. És akkor paptársaim is vonzódnak felém, a hívek is szeretettel vesznek körül. A papi egység lelke és lényege itt van."

Ugyanaz a közös célunk

P. Király Pacifik O. F. M., magiszter, teológia tanár, Szombathely:

A földi élet nem más, mint az örökkévalóságra való folytonos készülődés. Földi életünk kölcsönös célja: Isten dicsőítése és lelkünk örök boldogságának biztosítása.

Nekünk papoknak — hasonlóképpen önöknek is, kedves teológus testvérek, mint az Egyház jövődő levitáinak — van még egy fontos, hivatásbeli kötelességünk: a lelkek örök üdvén fáradozni, a halhatatlan megmentésében az isteni kegyelemnek hathatós eszközévé válni.

Dicső rendalapítónk, Szerafikus Szent Ferenc atyánk, ezt a papi életprogramot röviden így fogalmazta meg: „Non sibi soli vivere, sed et aliis proficere . . .”

A kispapegység létjogosultságát éppen abban látom, hogy már most, teológus korokban, az egész embert igénybevevő papi élet főcéljába mélyedjenek el. Döbbenünk csak rá, hogy mennyire közös életcélunk van: Isten dicsősége, jómagunknak és az egész emberiségnek örök üdvössége. Igyekezünk összeforralni kegyelmi téren, legyünk egyek Isten kegyelmében, egymás iránt táplált krisztusi szeretetben.

Tiszteljük, becsüljük meg egymást az Istentől nyert „gratia vocationis” miatt is.

Fontoljuk meg, hogy a világi papság mellett a szerzetes-papság léte is a jó Isten határozata, hogy a szent rendalapítók által létrehozott különféle szerzetesrendek szintén az isteni Gondviselés megfellebbezhetetlen akarata. Örülünk szívből annak, hogy édes hazánkban ezeréves, több évszázados dicső multú szerzetesrendek és kongregációk vannak, és hogy hazánk fiai közül közéjük is állít a fáradhatatlan isteni Hivogató szent kegyelme új tagokat, harcosokat. Igyekezünk az egyházmegyék multját és nagyjait, a szent rendalapítók és rendek történetét tanulmányozni, közös nagy értékeinket megismerni.

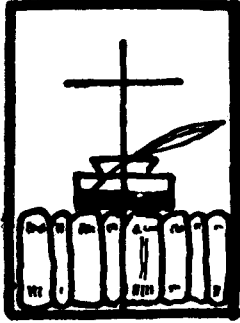
Igy talán könnyebb lesz a kegyelmi sikot megvalósítani, egymásért tiszta szívből imádkozni, egymást őszintén megbecsülni, lelki-leg megszeretni, egymás javát szorgalmazni.

Csak így szűnhetnek meg véglegesen az egymás között netán még meglevő válaszfalak legutolsó maradványai is.

Ez a kispapegység főkövetelménye, és szerény nézetem szerint e nélkül nem lehet soha kispapegység.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK

hozza dr. Mihalovics Zsigmond pápai prelátus, az A. C. igazgatójának a besnyői kispaptábor befefező beszédét.

„DOCETE OMNES
GENTES” MATH. 28./19/.

ÖNKÉPZÉS.

Egyre sűrűbben hangoztatják, hogy a papságnak szellemileg is teljesen egységesnek kell lennie. Döntően fontos volna, hogy például egységesen állást tudnánk foglalni a különböző izmusokkal szemben. Vagy ha a szociális kérdésekről, a népiségről, egyletvezetésről stb. tiszta, egyöntetű fogalmaink lennének. Erre a munkára és önképzésre kérjük fel Testvéreinket.

Szellemi munkaközösség

TORTÉNELMI HÁTTÉR

Két esztendő óhajlásából, akarásából, egymásratalálásából és elsősorban az Isten végtelen kegyelméből a *kispapegység ma már megvan!* Nem kevesek, „ábrándos, fiatal akarnokok” tervezetése többé, hanem élő egymásratalálása a magyar kispapságnak Krisztus szeretetében. Ezt bizonyítja a máriabesnyői első Kispapegység-tábor, az úgynevezett első Plenáris.

A Kispapegység létrejöttét csak akkor tudjuk valójában értékelni, ha beleállítjuk abba a kortörténeti háttérbe, melyben megszületett s amelytől tagadhatatlanul nem egy mozgató erőt is kapott. — A második világháború negyedik esztendejében élünk. Embermilliók kihullott vére, fájdalma, zokogása, segítségért kiáltása hallatszik körülöttünk. A fájdalmak, tragikumok növekedésével egyre jobban lehullik a szép, propagandisztikus szavak álarca s előttünk áll a tényeknek a szó legszorosabb értelmében vett, döbbenetes valósága. Ma már mindenkinek látnia kell, hogy a világ kettéhasadt az istenhívők és istentelenek táborára. Bármennyire is igyekszik a propaganda minden elképzelhető eszközzel leplezni a Ma történéseinek legtitkosabb rügőit, tudjuk mindannyian, hogy egyről van szó: világnézetek vizsgának a történelem színpadán embermilliók jelenlétében!

Minket, eddig legalábbis, az isteni Gondviselés végtelen irgalma megóvott a közeli és távoli embertestvéreket ért felmérhetetlen lelki, szellemi és anyagi csapásoktól. A Mindenhatónak ez a soha ki nem érdemelhető felénkfordulása a legmélyebb hálát követeli mindnyájunktól. Ha ismerjük a szellemi világ törvényeit, tudjuk azt jól, hogy sokkal nagyobb méretű és hosszabb ideig tartó a fegyverek háborúja

mögött meghúzódó világnézetek harcának küzdelme. Az ágyúszó és a bombák elnémulása után is állni fog még a világnézetek harca! Semmiféle békeálmodozással, avagy bármily más efféle ábránddal nem lehet nekünk, a jövő magyar papságának, e sorsdöntő feladatok vállalása elől kitérnünk. Egy pillanatig sem tűrhetjük, hogy a reánk bízott lelkek közül akár csak egy is a mi mulasztásunkból világnézeti és „politikai malátagyárosok” áldozatává legyen. Sohasem szabad elfelednünk azt, amit Aquinói Szent Tamás mond: „Bonum gratiae unius (hominis) majus est, quam bonum naturae totius universi.”

VÁLLRA A PUSKÁT!

Tehát ott, ahol a lélekről van szó, Krisztus papjainak semmi áldozattól sem szabad visszariadniok. A Ma világnézeti harcaiban a lelkek üdvösségéről van szó. Tehát *áldozatos lélekkel kell munkába állnunk!* — Ezt követeli: *elsősorban* saját tökéletesedésünk. Az egyházi rend szentségének felvétele által reánk bízott szentségek „ex opere operato” hatnak és így bármely bűnös papon keresztül is a megváltás végtelen értékű kegyelmei hatnak a lélekre. E mellett azonban ki tudná figyelmen kívül hagyni azt a hatást, melyet a papság személyes példája, avagy — mondjuk csak ki nyíltan — élet-szentsége gyakorol a lelkekre. Magunkon tapasztalhattuk, mennyire fájdalmas dolog az élet verejtékes küzdelmeiben magunk mellett csak bukdácsoló embereket látni. Hol lássák, tapasztalják meg az emberek, hogy *másnak* is lehet lenni, ha nem a papjuk életében? Szent Bernát atyánk mondja egyik sermojában: „A jó és gondos pásztorok nem szűnnek meg nyájukat jó és világító példával táplálni, inkább a magukéval, mint másokéval. Mert ha a más példájával oktat és nem a magáéval, ez szégyenére válik, a nyáj pedig nem növekszik.”

Másodsorban követeli Egyházunk. Hiszen azért, hogy a character sacerdotalis hordozói leszünk, ontológiai síkon szükségszerű kapcsolatba kerülünk a néppel, a reánk bízott lelkekkel. Átérezve az Udvözítő legszentebb Vére által megváltott lélek mindenekfölött való értékét, mindenütt ott kell lennünk, ahol a lélek megvédéséről van szó. Ott, ahol akadályoztatást látunk a mi legszentebb feladatunk gyakorlásában, a lelkek Krisztushoz vezetésének útján. Ezért kell nekünk résztvenni a világnézetek harcában.

Harmadsorban követeli hazánk. Kilencszázéves szentistváni magyarságunkban olyannyira *eggyé* forrott kereszténység és magyarság, hogy akár egyik, akár másik megbántása szükségképpen a *másik* veszedelmét is maga után vonja legalábbis közvetve. Mikor érezhetük avagy láthattuk volna ezt inkább, mint ma. Világosan tudjuk, hogy a kereszténységet fenyegető hatalmak bármelyikének győzelme magyarságunk pusztulását vonná maga után.

Ezeknek a követelményeknek józan belátása és mérlegelése alapján határozta el a Kispapegység első Plenárisa, hogy a magyar kispapság lelki és szellemi mélyítésére a maga keretein belül megalkotja a Szellemi Munkaközösséget. Ez a munkaközösség nem akar tehát mást tenni, mint a fent említett indítékok alapján munkára hívni

minden magyar kispapot a jövő krisztusibb Magyarországáért! — Amikor a Mélyebb munka jelszavával a Plenáris megindította a Szellemi Munkaközösséget, hitte azt, hogy kispap-testvéreink megértése, összefogása egy lépéssel közelebb viszi, segíti a kispapegységet céljai megvalósításához.

MUNKATERV

(Az idő sürget. Minden nekünk szánt percért, óráért s napért felelősek vagyunk. A munkábaállásban egy pillanattig sem késlekedhetünk.) A megindulás, a kezdeti esztendő feladatait csupán irányelvekként a következőkben foglaljuk össze: 1. A magyar kispapság ma még ismeretlen, de meglévő erőinek összegyűjtése. 2. Az egyes szakirányokban dolgozó testvérek munkájának megkönnyítése szakkönyvészetek összeállításával. 3. A szellemi önképzés megkönnyítésére, illetőleg elősegítésére a papi könyvtár fontos kérdéseinek megtárgyalása. 4. Több, egységes állásfoglalást kívánó kérdés megvitatása szintén a Kispapegység lapjain. 5. Egy-két a kispapság életével kapcsolatos, részben tudományos, részben gyakorlati kérdés megbeszélése. Itt különböző szempontok mérlegelése alapján úgy döntötünk, hogy ez évben a Liturgiát és a Népiség kérdését tesszük megbeszéléseink tárgyává. A liturgia kérdései közül azokat választjuk inkább, melyek legközelebb állnak hozzánk. Hasonló szempont figyelembevételével a népiség hatalmas, alig átfogható problémakörében a népi lelket elénk táró, megismertető kérdéseket vesszük tárgyalás alá.

Abban a reményben hívunk ismét közös munkára minden magyar kispaptestvért, hogy az Úr Jézus segítő kegyelme a jövőben is velünk lesz. Rendületlenül bízva a kegyelem erejében, hisszük, hogy ebben az önzetlen Krisztus-szolgálatban, melynek egyik jelentős gyakorlati megnyilatkozása a Kispapegység Szellemi Munkaközössége, mindannyian egymásra találunk. A mi munkánk nem akar más lenni, mint alázatos, önzetlen szolgálata Krisztus ügyének. Erre a legszentebb szolgálatra vár minden kispaptestvért a Kispapegység Szellemi Munkaközössége.

Zirc.

fr. Hölvényi Olaf S. O. Cist.

Ki a magyar, mi a magyar?

Kis lapunk e rovatában olyan problémákat fogunk felvetni, amelyekben feltétlenül szükséges a világos és egységes állásfoglalás.

Itt most mozgalmaink eszméiből kiragadunk egyet, amelyhez szeretnők, ha a következő számra hozzászólások jönnének.

Ma nagyon sok szó esik arról, hogy „Ki a magyar, mi a magyar?” Ez a kérdés egész közélről érint bennünket kispapokat is. Nemcsak azért, mert magyarok vagyunk, hanem azért is, mert vezetői akarunk lenni magyar népünknek. Ha tehát valakinek, úgy nekünk kell értenünk legjobban e kérdéshez. Az alábbiakban majdnem szóról-szóra

közlöm P. Kerkai előadását erről a kérdésről. Kérem, a problémát fejlesszék tovább.

A névkutatás, fajelemzés, vérképletekkel való dobálódzás korában élünk. Szeretnék teljesen világos utat vágni.

Tiszta fogalmat!

1. Vér szerint magyar az, aki faji adottságai szerint magyar. Ez nem jelenti azt, hogy aki vér szerint magyar, az „fajilag tiszta magyar”. Mert éppen Bartucz cikkéből (Szekfű: Mi a magyar — kötetéből) világos, hogy a magyarság fajilag állandó keverék eredője. Akiben ez a sajátos arányú keverék megvan, az magyar fajilag.

2. Lélek szerint magyar: szellemi, társadalmi, anyagi kultúrája magyar.

3. Etikailag, szabad önelhatározása szerint magyar, aki: vállalja a sorsközösséget a magyarsággal. Sorsközösséget vállalni pedig annyi, mint azonosítani magam rajtam kívül álló közösséggel: tudatban, érzelemben, célban, cselekvésben, áldozatban.

Ki szoros értelemben vett magyar?

Az előző három pontból számtalan variációt lehetne kihozni, de ezek valahogyan benne lennének a következő háromban:

1. Vére szerint is és lelke szerint is magyar.
2. Vére szerint nem, de lelke szerint magyar.
3. Vére szerint igen, de lelkileg nem magyar.

Ha hozzávesszük ehhez a felsoroláshoz azt, hogy valaki magyarságában fontosabb a lélek, mint a vér, akkor már tudunk ítéletet mondani, ki szoros értelemben vett magyar. És hogy ki milyen értékű magyar, azt eldönti az, hogy az illető *milyen mértékben vállalja a magyarsággal a sorsközösséget.*

Csak rövid utalásként vetjük ide: ezért nem lehet igaz értelemben magyarnak mondani azt, aki csak hízni, élni akar a magyarságból.

Tágabb értelemben magyar

az is, aki lelkileg és fajilag ugyan nem magyar, de vállalja a sorsközösséget a magyarsággal. Ilyen értelemben lehetne magyarnak nevezni a hazánk területén élő idegen fajú és lelkű népeket. Ezek a magyar birodalomhoz tartoznak. Aki nem hajlandó vállalni a sorsközösséget, bárki legyen is az, elválasztotta magát a magyarságtól.

Magyar birodalmi gondolat.

A fogalmak tisztázása után most próbáljuk meg röviden alkalmazni ezt hazánkra. Előrebocsátom: a kisebbség, illetve nemzetiség szót tudatosan kerülnünk kell, mert kellemetlen mellékszövegük van. (Ha ki kell mondanunk, írjuk körül vagy a fentebbi fogalmak alapján találjunk rá kifejező szót. Hogy megbecsülésünket kimutassuk, szótárunkból törölnünk kell a tót, oláh, sváb szavakat. Helyettük: szlovák, román, német szavakat használjunk.)

A Kárpátok koszorúza, kéklő tenger mosta Magyarország hívei vagyunk. A kitelepítést nem találjuk megoldhatónak és helyesnek, — egy „érdi kispap” feldolgozhatná, miért nem? — azért egyetlen járható utat találunk: a magyar birodalmi gondolat útját.

Mi a magyar birodalom?

Különböző népek egy közös hazában a magyarság primátusa alatt.

Lássuk részenkint:

Különböző népek: Ezek vagy a magyarság honfoglalásakor meghódított népek utódai, vagy — legnagyobbrészt — betelepített népek. Ezeknek a különböző népeknek meg kell hagyni, sőt ki kell fejleszteni nyelvüket, sajátos népi kultúrájukat. Ezt próbálja a KALOT II. nép-főiskoláin. Ez nemcsak lovagias kéznyújtás a magyarság részéről, hanem egyenesen Isten akarata. Isten akarja a sajátos népi kultúra kifejlődését (majd később erről is lesz szó). Így új szint, nemes versengést és termékenyítő egymásrahatást ér meg a magyar birodalom népe.

Egy közös hazában: A sorsközösséget vállalják a magyarsággal. Egyetlen állami keret fogja össze őket. Nem lehet tehát megengedni, hogy ezek a különböző népek államot alkossanak az államban. Népeink különböző nyelve és határokon túli rokonsága gyengítheti a sorsközösség vállalására szükséges akaratot; előnye viszont a nemes versengés kulturális téren, az egészséges fajkeveredés és a birodalom kapcsolatainak kifelé való könnyebb megteremtése.

A magyarság primátusa alatt.

Ezt a pontot bontsuk két részre.

1. *Miben áll ez a primátus?* a) A primátust tartó nép nyelvét lehetőleg minden polgár ismerje. Ez mindenkinek saját érdeke, mert így tudnak majd a különböző ajkú népek egymással érintkezni. b) A magyar népből kerüljenek ki túlsúlyban a politikai vezetők. c) A többi nép alapjaiban ismerje a magyar nép sajátos kultúráját.

2. *Mi jogon követeljük a primátust?* Csak felsoroljuk a jogokat: a) Ezt az országot a magyar nép foglalta el. b) Az itt lakó népekkel ebben az országban a magyar nép alkot államot. c) Számszerűleg a magyarság van többségben. d) Népi, szociális, vallási, anyagi kultúrában a magyar nép törekszik fölényben lenni. Hogy ez meg is legyen, rajtunk áll!

A hozzászólásokban valaki megírhatná: A hazánk területén élő népekre miért jó, sőt szükséges ez a sorsközösség-vállalás?

Gondolkozzunk el,

mit jelentene a kispapság összeforrására, ha így fogalmaznók meg a nagy kérdést: Ki a magyar? Kérem, szóljatok hozzá. A hozzászólásnak nem kell feltétlenül bírálatnak lennie. Sokkal többet építenénk, ha dolgozat közben nyíltan hagyott kérdéseket továbbépítenők vagy távlatot nyitnánk: milyen jelentősége volna e kérdés megoldásának kispapi, papi életünkben.

Hozzászólásaitokat november 5-ig küldjétek be címemre.

Perjés István
Veszprém

"ET LVX IN TENEBRIS LVCET" IOANN. 1./5/.

APOSTOLI ÉLET.

Ugrin József KALOT-főtitkár vetette fel a gondolatot, hogy akik Érden voltak együtt a táborban, próbáljanak lélekben továbbra is együtt maradni.

Igen. Próbáljunk, de ne csak lélekben, hanem a mozgalmaink élén válllvetve dolgozni. Az ifjúságot csak az egyletekben tudjuk megnyerni Krisztusnak. Kísérjük tehát figyelemmel ezt a rovatot és küldjünk be minél több egyesületi beszámolót, hogy az apostoli élet, melynek jellemzője a tettekreátség és a cselekvés, minél inkább tudatossá váljék bennünk.

A háromhetes KALOT kispaptábor Érden

Behívó.

Az irodalmi iskolák még májusban kaptak felhívást, hogy jelöljenek ki pár kispapot, akik az Onképzőkörben is szerepelnek és hajlandók résztvenni egy háromhetes tanfolyamon. Így került kb. 100 kispap július 1-én Érdre.

Érd.

A történelem itt is hagyott egy-két maradandó nyomot. A Nép-főiskola előtt, a kert szélén, egy emléktábla hirdeti, hogy valamikor II. Lajos magyar király itt pihent meg, amikor seregét Mohács felé vezette. Maga a Nép-főiskola is a régi századok emlékét hirdeti. Az épület belső szárnya vendégül látta II. Lajost, de utána ugyanitt lakott Hamzsa bég is. Lent, a faluban még mindig igen jó állapotban áll a minaret. Azt beszélik, hogy ólnot keverték a malter közé, azért olyan időtálló a vakolat. Egy-két kispap fel is ment a tetejére. Ők mondták, hogy fönt éppen olyan, mint a szószék.

Innét most nagyot fordul a történelem kereke, mígnem a Duna felett feltűnik egy sírhalom. Bogner Mária Margit teste pihen e virágdiszes sírban. Ott térdeltünk a sír elé tett imazsámolyon, szombatont pedig páran abban a szobában végezték szentgyónásukat, ahol Mária Margit visszaadta angyali lelkét Teremtőjének. Ennek emlékére egy márványtablát illesztettek az ajtóra.

Azóta fiatal magyar legények csizmája kopogott a folyosókon. Sokan ültek már azokon a székeken, ahol mi is helyet foglaltunk. Gróf Teleki Pál miniszterelnök itt beszélt a fiúkhoz, de úgy, mintha

ő is 20—25 éves parasztleány lett volna. Igaz, előtte meghallgatta ő is a KALOT-legények gyűlését.

Százan együtt.

Itt voltunk tehát mi is három héten át. 20 szemináriumból jöttünk össze, úgyhogy az ország minden részéből volt köztünk valaki. Előadóink a leghíresebb KALOT-férfiak közül kerültek ki: P. Kerkai, P. Nagy Töhötöm, Ugrin, dr. Farkas György, Meggyesi Sándor, Ijjas Antal, dr. Miklósi László, dr. Horányi, Kozár Gyula, Somogyi Imre, Molnár István, Muharay Elemér, Illésy Péter és még páran.

Miről volt szó?

Katolikum és népiség. Ez a KALOT alapja, de egyúttal metafizikája is. P. Kerkai több előadásban szólt a szellemi, szociális, anyagi és természetfeletti kultúra helyes mibenlétéről. A végén csodálkozva döbrentünk rá, hogy Isten akaratát mennyire elferdítették az emberek — és hogy újra az Ő akarata irányítsa a kultúrát, ahhoz nekünk is hozzá kell járulnunk.

Itt azonban nagy munka vár reánk, mert hisz ma már *korunk légköre eretnek!* P. Nagy Töhötöm beszélt e fontos kérdésről. Csak egy-két mondatot idézek: „Korunk és általában minden kor eretnek-ségének alapja az anyag. A modern eretnecség teljesen befuttatja az anyagot szociális és kulturális vonalon. Épp e totalitás miatt eretnek még a légkör is. De minden jel megvan arra, hogy az Úristen lassan kezdi felszámolni az eretnecségeket. A történelmi kifejlődés ollója mindig nyílik: nagyobb szentek lesznek, de mélyebb a gonoszság is, — hisz a végén maga a megtestesült gonoszság jön el, míg másrésztől ott áll majd maga az Isten.”

Nagy és komoly dolgok ezek! Fel kell készülnünk korunk totális eretnecsége ellen. Ilyen szemszögből vizsgáltuk a továbbiakban mi is az élet minden vonalát. *Totalitást csak totalitással lehet legyőzni.* Ezért akarunk mi mindent, de mindent újra Krisztusnak adni. Krisztusnak magyarságunkat: ezért tárgyaltuk meg *ki a magyar, mi a magyar?* problémáját. (P. Kerkai előadása.) Ezért érdekelt bennünket *parasztságunk története* (Ijjas Antal előadása). Ezért foglalkoztunk a *népi hagyományokkal*, különösen a *népdallal* és a *magyar táncsal*. Isten akarja a dalt is, meg a táncot is! A mai sláger-kultúra és tingli-tangli nyálkás tánc-kultúra pedig nemcsak hogy romlott, hanem halálosan fertőz! Tehát el vele! — De új kell helyébe. Jön a KALOT, hozza a keresztény jókedvet. Akarjuk a *színpadot* is, mert Isten is akarja! A Teremtő játékos ösztönnel áldott meg bennünket, s mi játszunk is, de az már nem mindegy, hogy mit! Jön újra a KALOT, hozza egészséges népi színműveit. Mi is eljátszottunk két rövid darabot. Nem többet, csak kettőt, és az a csodálatos, hogy megszerettük valamennyit. A végén pedig, amikor láttuk, hogy a KALOT ilyenformán mindent Krisztusnak akar visszahódítani, megszerettük az egész KALOT-ot és munkásai közé állunk.

Egy dobbanás.

Három hét izzását nem lehet csak olyan könnyen érzékeltetni. A száz magyar kispap szíve sokszor összedobbant, amikor előadások közben a nagy problémák közt kerestük a kivezető utat. Az utat meg is találtuk. Krisztus győzelme biztos, tehát a miénk is! Ezért nézzük

és szolgáljuk örömmel a Hivatásszervezet, EMSzO, KIOE és a Mária-kongregáció munkáját is.

Egységben az erő.

Nagy, történelmi korfordulóban vagyunk. A korfordulóban eddig mindig az Egyház győzött. Miért? — Mert élharcosai mindig meghallották a vezérlő Isten szavát. Ma is így van. Egyelőre csak saját magunk szerény köréről beszélünk. Mozdul a kispapsereg. A kispapegység gondolata, úgy érezzük, Krisztus akarata. Jobban mondván az Krisztus akarata, hogy éppen a mai időkben akarjuk ezt annyira hangsúlyozni. *Igy, ha mindannyian egy emberként állunk a küzdőtérre, akkor tud majd velünk isteni Vezérünk eredményes harcot kezdeni. Ez gyakorlatban pedig úgy valósul meg, hogy Istentől rendelt feletteseink tudnak valamit kezdeni velünk.* Így függ össze a kispapegység és az érdi KALOT-tábor. Volt is erről ott is szó. Közös kérésünk és óhajunk volt, hogy a következő tanévben az Onképző-körben — lehetőség szerint — az Érden hallott dolgokról tárgyaljunk. Szeretettel kérjük az elnökök jóakarátú támogatását.

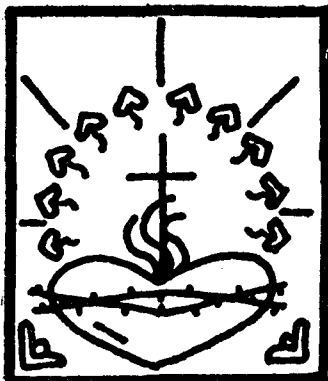
Kis apróságok.

Bár elég sok előadást hallgattunk, de azért közben még másra is maradt idő. Többek közt pl. *kugli-meccsben* megvertük a műegyetemi sportrepülőket, akik a szomszédos épületben laktak. De azért továbbra is jóbarátok maradtunk, mert győzelmi örömünket új örömmel tetőzték, t. i. kb. 30 teológus 5—10 perces *műrepülés* örömét is élvezhette. A repülőtéren dolgozó egyetemista munkatáborral pedig egy győzelmes *footballmeccset* vívtunk. Velük egy tábortüznél melegedtünk össze. A tanfolyam vége felé mi is rendeztünk *tábortüzet*. Magyar volt ott minden: magyar dalok, magyar táncok, magyar zene, magyar játék, magyar volt még a fa is, meg a láng is — és itt valóban magyarul dobogott a szív is...

Drahos méltóságos úr, Őeminenciája esztergomi helynökének zárószavai.

Tábortüznünk után hamar érkezett az utolsó nap. *Bemutatóra* készültünk. Eljött hozzánk Drahos méltóságos úr, Őeminenciája esztergomi helynöke. A bemutatón röviden leadtuk mindazt, amit három héten át magunkba szívtunk. A végén Drahos méltóságos úr így szólt hozzánk: „Sajnálom, hogy nem vagyok olyan fiatal, mint ti. Amikor még én voltam kispap és kezdő pap, akkor a jó Isten nekünk még nem mutatta meg, hogy mi is lenne a leghelyesebb kivezető út. A problémák megvoltak, de nem tudtuk, mihez kezdjünk. A KALOT, úgylátszik, megtalálta a kiutat és ti abban a szerencsében részesültetek, hogy nyílt úton haladhattok. Ezért szeretnék újra fiatal lenni és köztetek állva együtt dolgozni. De azért munkátok még most is érdekel. A Papi Lelkiség kispapegységi rovatát én is elolvasom. *Örömmel látom, hogy igazi papi úton haladtok. A közös nagy célok csak közös összefogással lehet elérni.* Ez az érdi együttes is már a kispapegység egyik gyakorlati megvalósulása. Itt most láttam munkátokat és megismertem gondolataitokat, azért örömmel tölt el az a tudat, hogy a kispapság így eggyéforrva, a magyar Egyház számára a legbiztosabb ígéretet hordozza magában. Adja Isten, így legyen!”

Gaal Ottó V. é. teológus, Veszprém

"QVAM BONVM...
HABITARE FRATRES
IN VNVM" PS. CXXXII. 1.

ÉLETÜNK.

Ez a rovat egymás és teológiáink életének megismerését szorgalmazza. Ezenkívül helyet akarunk biztosítani eredeti irodalmi munkáknak is. Kérjük a tisztelendő Testvérek szorgos munkálkodását.

SZOMBATHELYI FERENCES ÉLET

Felkérésre írt beszámolóinkban klerikus életünk fő jellemvonását vázoljuk. Ezt pedig a ferences hagyományok határozzák meg. Derűs lelkület, aktivitás, testvéri és természetszeretet: ezeken van a lényeg, de mindezeken túl ott van Krisztus és az Egyház életébe való belekapcsolódás, mely nemcsak a közös imaórák elvégzésére gyűjti össze a testvéreket, de centruma az egyének és a közösség életének.

A hittudomány művelését a főiskolai előadásokon kívül az önképzőkör munkája szolgálja, ahol az átvett anyagot feldolgozzuk, a kérdések feszítőerejét felmérjük, a problémákat megvitatjuk. Tavaly összesen negyvenkét gyűlést tett ki eme közös munkálkodásunk. Az idei év programja a classica theologia mestereinek egyéniségére és műveire irányul. Szövegelemző magyarázatokkal, ezen belül a bölcséleti, világnézeti és aszketikus vonatkozások keresésével igyekezünk a tárgyban elmélyedni.

Az önképzőkör szakosztályai a szabadegyetemen adnak számot munkájuk eredményéről. A szabadegyetemi előadásokon profán vonatkozású kérdések is szerepelnek. Egyébként irodalmi és tudományos korproblémák, valamint idevágó katolikus irányelvek alkotják a szabadegyetemi előadások tárgysorozatát. Előadási módszerünk: a kérdés magvának feltárása, meggyőzés, megvitatás. Gondot fordítunk a szükséges esztétikai és tudománykritikai alapokra is. A kifejtés világos voltát és az érvek súlyának átérését célozzuk.

A ferences vidámság tanszéke: a Gondúzó Magyar Akadémia, mely a testvérek névnapjának megünneplését tartja hivatásának. Az elmúlt évben összesen tizennégy alkalommal tartott zártkörű gyűlést a klerikusok számára, melyeken összevéve kilencvenhét eredeti vidám műsorszám hangzott el. Zártkörű gyűléseinken kívül több ízben a zárda számára is rendeztünk vidám estét. Műsorunkat tizennégy

tagú szalonzenekarunk is színésé teszi. Sajátkészítésű szindarabokkal, sőt egy ízben vígoperával is szerepeltünk.

A kispapegységet célzó mozgalmat már a kezdet kezdetén „befogadtuk”. Ezen a téren is megvan az egységfront. Azokkal a szemináriumokkal, amelyekkel a testvérszeminárium-gondolat nyomán egyszer felvettük a kapcsolatot, azt továbbra is fenntartottuk. Különösen intenzív levelezést folytatunk a kassai jezsuita bölcsészekkel és a Kapisztránról nevezett alföldi ferences tartomány teológusaival. A máriabesnyői kispaptáborban azt a megbízatást kaptuk, hogy teológiánk gondoskodjék a Perjés István V. é. veszprémi teológus testvér által szerkesztett „Kispapegység” című folyóirat alaki és nyomdatechnikai ügyeiről. A megbízatást, mint most, úgy a jövőben is szívesen teljesítjük.

Fr. Dobolyi Őrs O. F. M.,
IV. é. teológus, Szombathely

Harmincnapos lelkigyakorlat

Örömtől sugárzó teológusok utaztak június 30-án a 81-es villamoson. Szorongás, belső izgalom, Isten iránti szeretet és hála töltötte el őket. Felcsillant a szemük, amikor a villamosról megláttak egy szép, tornyos épületet. Biztos léptekkel indultak feléje, s ekkor kiderült, — hogy az angolkisasszonyok rendháza...

A Manrézában örömmel és szeretettel fogadtak bennünket a jó jezsuita atyák, és már ottlévő társaink. Ki vezeti a lelkigyakorlatot? P. Siska István S. J. „Süket, süket, de jó mikrofonja van!” Később kiderült, hogy nemcsak jó mikrofonja, hanem jó szíve, nagy tudása és mély lelkülete is van... Az első hét komoly munkát jelentett. Kemény hallgatás, nagy igazságok, — összetörni, összetörni, összetörni. Elérkezett az első villa-nap. Lassan indul a beszélgetés, — de azután alig tudjuk abbahagyni. Mindenki az egyheti hallgatást akarja egyszerre — kipótolni!...

A lelkigyakorlat alatt megláttuk hazánk nyomorát, vészterhes jövőjét. Egyik villa-napon az építendő engesztelő kápolna helyére mentünk, a Szent Anna-kápolnához. Itt kis ájtatosságot tartottunk. Így kapcsolódtunk be a nagy magyar engesztelésbe. Amikor közeledtünk a kápolnához, elénekeltük az „Angyaloknak királynéja, tiszta Szűz” című éneket. Szívből énekeltünk, az ott eléggé léhán napozó társaság pedig — megtapsolt!...

A beszéd ott kemény volt. De hiszen keményen hirdette a bűnbánatot eddig mindenki Keresztelő Szent Jánostól kezdve! Sokan eltávoztak, sokan meghallgatták, — egy kisleány pedig félve, lassan tipegve mezei virágcsokrot tett a Szűzanya kápolnájának lépcsőjére...

Hazafelé tartottunk a nagy hőségben. A fekete reverendában a hegymászás, litánia, ország- és világfelajánlás: már maga engesztelő vezeklés volt.

Egyesek a híveknek a fatimai csoda leírását árulták. Bementek a Disznófő-vendéglőbe is. „Kérem, protestáns vagyok!” — „Nem tesz

semmit!” — „Nem érdekel Fatima!” — mondja egy zord úr. „Mit? Nem érdeklis? — Meg van címezve a pokolba! Gyorsáru, romlandó! . . .”

Vége a lelkigyakorlatnak. Hálát adtunk a jó Istennek, — mégis a 30 nap nem gyerekjáték. Röviddel utána hallottuk e rövid kis párbeszédet: „Milyen hősiesség és lelkesedés kell egy ilyen lelkigyakorlathoz! 30 napot eltölteni ilyen melegben reverendában, lelkigyakorlaton — nem kis dolog!” — „Nem volt az úgysem komoly lelkigyakorlat!” — felelte valaki. Így jutottunk a földre . . .

Kispap-testvérrel találkoztam a lelkigyakorlat után. Udvözlés után jól megvizsgálja arcomat, s kijelenti csalhatatlan hangon: „Nem sokat változtál!” — „Nem kozmetikai intézet ez?” — feleltem. — Isten megvilágította az utat, megmutatta az eszközöket, a megváltozás, az új élet a kegyelem, a kemény munka gyümölcse lesz a „századok folyamán” — mint a jó Páter mondotta . . .

Egyébként a teljes lelkigyakorlatot tartom az első lépésnek a kispapi, illetőleg papi egységhez. (Egyén átforgalmazása.) Ez ad alapot a második lépéshez: a kurzus-egységhez. A szeminárium¹ belső egység lelki, illetve szellemi alapja — szerintem és nálunk — a Papi Lelkiség. Ha így átforgalmazott egy-egy szeminárium, akkor előnyt, nívót jelenthet a szemináriumok közötti bensőbb kapcsolat. (Míg ez nincs meg, esetleg veszélyt jelenthet a „megtalálja a zsák a maga foltját”-elv. Gyakorlatból mondom!) Ti is minél nagyobb számban vegyétek a teljes Papi Lelkiséget . . .

Vázlatfoltok a kolozsvári nyári katonai kiképzésről

A katonáskodásunkról lényegében nem lehet sok újat írni. Ha jól emlékszem, a tavalyi nyárról is megjelent róla egy beszámoló. Amit abban olvashattunk, az ma is megállaná a helyét. Mindazonáltal mégis felvázolok néhány vonást a kolozsvári kéthónapos kiképzésünk napjaiból.

A vázlatceruza — előre elárulom — rózsaszínű lesz . . .

A KEZDET várakozásteljes volt. Mégpedig szószerint! Például a „beöltözésre” összevissza négy kerek órát várakoztunk. Ezt különben egészen jól megszoktuk a két hónap alatt. Annyira, hogy rövid idő alatt fel se tűnt. Természetesen az időpont különböző. Van, amikor csak félórát várunk. Van. De ritkán . . .

CSEREBERE alakult ki mindjárt a kezdet kezdetén. Mert az „angyalbőr” felöltése megkapó látványokat okozott. Ugyanis a zubbony nyakából rendszerint még egy szomorú ábrázat is kidughatta a nyakát. Ezzel ellentétben a nadrágot sok esetben csak kettéhasítva lehetett volna felöltetni. És a jobblábra való bakancsok mindig hosszabak voltak, mint a ballábra való. Ekkor azután megkezdődött a cserebere, amely tartott augusztus utolsó napjáig. Helyesebben: a kiképzés végéig. A csere tárgya: zubbony, nadrág, ágy, hálóterem és bakancs. A csúcsteljesítményt csak utólag tudjuk meg. Mindenesetre az eredmény ezen a téren kielégítő lesz . . .

A BIVALY-RÉTEN kaptuk általában a gyakorlati kiképzést. (Két kilométerre van Kolozsvártól és nem túlságosan csekély kiterjedésű.

Jól odalátszik a ferencesek Alvernája.) Mikor kimentünk, — többen megfigyelték! — mindig erősen sütött a nap, egyetlen felhő sem úszott az égen és a hőmérséklet nem volt jegestengeri . . .

Itt történt egyszer, hogy egy szépnek induló sportdélutánon egy katolikus és egy protestáns bajtárs valami mesterségesen feltüzelt semmisségen összezördült. Végül is két pártra szakadva adtuk elő sérelmeinket a parancsnoknak. De legalább húszan egyszerre . . . Eredmény: a zászlós úr fegyelmetlenség címén körülfuttatta velünk a Bivaly-rétet és az egész délután puskagyakorlatokkal telt el. Azóta nincs felekezeti „villongás” a Bivaly-réten . . .

IDŐSZERŰ NÓTÁK is készültek. Az egyiknek ideiktatom a szövegét:

„Vékony zsoldja, vékony zsoldja
Van a lelkész-száznak,
De ők azért, de ők azért
Fel sohase láznak.
Vékony a zsoldja, de kimenője nincs néki . . .
Nincs néki!
Egyik hétről a másik hétre,
Másik hétről az egyik hétre,
sej-haj!
Parancsnok úr ígéri, csak ígéri . . .”

A „nótaköltészet” tragikomikus folytatását is ideillesztem okulás végett. A „költő” (aki meglehetősen „súlyos” egyéniség) ünneplésben részesült költeményei miatt. Mégpedig felemelés révén. Azonban súlyos is volt, kapálódzott is. Eredmény: Leejtették! További eredmény: A karjára esett! Még további eredmény: Csontrepedés érte a könyökében! Legtovábbi eredmény: Három hétig, gipszbe tett karral tanulmányozta a 9. sz. helyőrségi kórház sebészeti osztályát . . . Hiába, a költő és a sorsharag még a kispapi katonaéletben is ügyesen összeférnek . . .

MŰKIFEJEZÉSEK tömegei váltak a vérünkké. Pl. megtanultuk, hogy a vigyázz-állásnál a jobblábat „odaszúrjuk” a balhoz. Továbbá, hogy a reggeli „csukló” idején „csak a halott marad fenn”. Természetesen „a körletben” . . . Azután a Bivaly-réten menetirány, sorakozó és minden egyéb csupán „a füstölgő gyárkémény” lehetett . . . (Néha valóban füstölgött is . . .)

FEGYVERREL is bántunk egy ideig. Illetve a fegyver bánt el mivélünk. Főleg a vadonatúj szíjak hagytak maradandó nyomot maguk után.

A CSÉSZÉNKEN maradt csak több nyom ennél — mosogatás után . . .

SZOLGÁLATBAN voltak naponta ketten. Az ügyeletes őrzető kötelessége volt félelmetes hangon sorakozót kiáltani. (Ébresztőtől takarodóig negyedóránként legalább kétszer . . .) A napos tizedes pedig reggelit, ebédet, vacsorát kellett hogy — megtörve bár, de elhozza a laktanyából . . .

*

A LELKI ÉLETTEL kapcsolatban Reményiknek egy verssorát idézhetem: „Ahogy lehet!”

Öt felszentelt papunk félhattól nyolcig mondotta el szentmiséjét a helyőrségi kórház kápolnájában. A hétórai szentmise volt mindig a közösségé, szentáldozással és egyházi énekkel. Este félkilenckor pedig közös esti ima, lelkiismeretvizsgálat, elmélkedés, ének. Vasár- és ünnepnapokon segédkezés a plébániatemplom nagymiséjén.

Ezenfelül bárki végezhetett egyéni ájtatosságot, amennyit a lelke megkívánt . . .

A LÉTSZÁM körülbelül nyolcvan volt. Az első három héten higanyként változott. A nyolcvanból harminc volt a magyar (!) és a harmincből tizenhat a római katolikus.

Ez a néhány szám már önmagában is sokat mond.

S éppen ezért a rózsaszínű ceruza életszürkévé válik és igen komolyan elmondhatjuk, hogy sokat láttunk, tapasztaltunk, átéltünk . . .

S mi papnövendékek bizonyosan gazdagabb, tapasztaltabb lelkülettel léptük át szeptemberben a teológiák küszöbét és más szemmel nézzük a kegyelmi és a fegyelmi életet — a katonaság után . . .

Kolozsvár.

Gellért László
IV. é. papnövendék.

Csendélet Besnyőn.

A besnyői táborozás első estéjén történt. Az ország különböző vidékéről összeverődött kispapság között még csak az ismerkedés stádiumában volt a kispapegység, s az „egység” filozófiai meghatározása sem pattant még a sziporkázó pihent agyakból, mikor a valóságban páratlan hirtelenséggel egységbe tömörült a kispapság egy váratlanul fellépő közös ellenség ellen. Fáradtan tértek nyugovóra a kispaptestvérek s tele tüdővel szívták a friss besnyői levegőt, de édes lélekezésük ritmikus zenéjébe rövidesen bele-belevakkantott a szomszédék kutyája. Egyideig csak a várakozás álláspontjára helyezkedtek, de mikor látták, hogy a kis cudar csak nem akarja abbahagyni nem kívánatos éjjeli szerenádját, gyors elhatározással egységbe tömörültek, az egységről eddig még kétségben lévő kispapok és szegény pulinak szomorúan kellett tapasztalnia a kispapegység erejének meszszeható sugarait . . . Ime, egységben az erő!

Az egység áldozata.

Elég hamarosan megtörtént a sok színben tarkázó kispaptestvérek harmonikus egysége, csupán a szakállas testvérek nem tudtak beleilleszkedni az összhangba. Nem is annyira ők, mint inkább a szakál-

luk. Az mindenütt ott lebegett, ott okvetetlenkedett a simára csiszolt arcok között s valahogy szemet szúrt az egység gondolatának. Mivel pedig e szépséges férfidisz leborotválásáról nem lehetett szó a rendi törvények miatt, egy-két túlbuzgó egységpárti testvér úgy gondolt segíteni a dolgon, hogy kézzel állt neki ritkítani az egyik testvér szakállát. Csak egy kis hiba csúszott be a számításba. A testvér nem volt hajlandó olyan egyszerűen lemondani az egyetlen tulajdonról, amihez nemcsak a szíve ragaszkodik oly erősen, de álla is és erősen tiltakozott az egység gondolatáért való ilyen áldozat meghozatala ellen. Így is jó pár szál kelt vándorútra szél szárnyán vagy talán ereklyeként. Egy vigasztalta a kapucinus testvért, hogy a táborozás végére egy kedves kispap-testvére tiszta szimpátiából három-négynapos szakállt növesztett . . .

Fr. Komlóssy Ágoston O. M. Cap.

FIGYELEM!

FIGYELEM!

FIGYELEM!

A következő számba szánt cikkeket november 5-ig küldjétek be. Cím: Perjés István, Veszprém, Szeminárium.

A cikkeket géppel írva kérjük. Fent 10 cm-es üresen hagyott hellyel, jobboldalon pedig 4 cm-es margóval.

*

Lapunk címtábláját és rovatfejléceit Mészáros Andor S. J. (Kassa) készítette, akinek hálás köszönetet mondunk itt is.

T A R T A L O M:

- Embernyi ember. — Marczell Mihály (3)
Természetes szempontok a pap életében. — Halász Pius (6)
A mi nagy lehetőségeink. — Hunya Dániel (20)
- Lelki élet:*
Becsületesség. — Hunya Dániel (26)
A minimum. — Páter Ernő (37)
Testi erő — lelki erő. — B. L. (42)
- Jópásztori szellem:*
Papság és világiak együttműködése társadalmi mozgalmainkban.
— Farkas György (46)
Társadalmi emelkedés és papi lelkület. — Tamás Győző (49)
- Önképzés:*
A pap és a teológiai tanulmányok. — Félegyházy József (61)
- Egység:*
A papi egység útja. — Kerkai György (71)
- Confiteor:*
Az útipoggyász. — Páter Ernő (81)
A plébános szabadsága. — Lajos Balázs (85)
Papi életünk természetessége. — Szeberényi László (87)
- Liturgia:*
A liturgia zsolozsmás vonásai és Krisztus. — Schnattner Szigfrid (92)
Psallite sapienter! — Szeberényi László (99)
Liturgikus könyvek jegyzéke. — Diaconi O. S. B. (104)
- Szerzetespap:*
Maradjunk emberek. — Halász Pius (110)
A Pálosrend szelleme. — Galambos Kálmán (122)
Depaul Szent Vince és a papság reformja. — Janisch Mihály (132)
- Magyar népünk papja:*
Magyar papi lelkiség. — Lékó Béla (145)
- Szeminárium:*
A papnevelés problémái. — Eröss Alfréd (155)
- Kispapegység. (165—194)*
Beküldött könyvek (45, 60, 109, 144, 155)

SPIRITUALITAS SACERDOTALIS.

S U M M A R I U M:

Series anni 1943/44. tractabit *de natura et supernaturali* sub respectu quaestionum spiritualium sacerdotalium.

Primus fasciculus praesens agit *de natura* seu de viribus, potentiis naturalibus earumque momento maximo sub respectu sacerdotali.

Articuli fundamentales:

- Homo genuinus. (3)
- Momenta naturalia in vita sacerdotis. (6)
- Magnae nostrae possibilitates. (20)

Vita spiritualis:

- Honestas naturalis. (26)
- Minimum. (37)
- Robur corporale — robur spirituale. (42)

Spiritus boni pastoris:

- Collaboratio sacerdotum et saecularium in motionibus societatis. (46)
- Elevatio socialis et spiritus sacerdotalis. (49)

Studium:

- Sacerdos et studia theologica. (61)

Unitas:

- Via unionis sacerdotalis. (71)

Confiteor:

- Sarcinae. (81)
- Vacatio Parochi. (85)
- Naturalitas vitae nostrae sacerdotalis. (87)

Liturgia:

- Psalmodia in liturgia et Christus. (92)
- Psallite sapienter! (99)
- Catalogus librorum liturgicorum. (104)

Sacerdos regularis:

- Maneamus homines! (110)
- Spiritus Ordinis Sancti Pauli. (122)
- Sanctus Vincentius a Paulo et renovatio sacerdotum. (132)

Sacerdos populi Hungarici:

- Spiritualitas sacerdotalis Hungarica. (145)

Seminarium:

- Problemata educationis sacerdotalis. (155)

Unio levitarum. (165—194)

- Libri in redacionem missi (45, 60, 109, 144, 155)

A NYÁJ A PÁSZTORÉRT

A Szűzanyának, a Magyarok Nagyasszonyának segítségével bízunk, amikor a magyar papság kegyelmi támogatására elindítottuk fenti címen a két könyvecskét és azok által egy kis mozgalmat vártunk a hívek soraiban. Sok jóakarat, készség mozdult meg a hívek lelkében, főleg ott, ahol az ügynek valamilyen szószólója volt. Ahol pedig meleg papi lélekkel mondtak és tettek valamit érdekében, ott különösen is dolgozott Isten kegyelme.

Egyik legszebb megnyilatkozásról a következő híradás érkezett hozzánk:

„Nyomban leírom a nagy örömhírt, amiben ma részünk volt. — B. rektor úr, a kegyelmes Püspök úr indítványozására ma „A nyáj a pásztorért” című könyvecskéből tartott szentórát. Szentségimádási nap volt, az Oltáregylet szentségimádása. A reggeli közös szentmisén jelezte már a rektor úr a szentóra célját és menetét. Gyönyörű beszéde föllekesítette a híveket. Sokszorosított feleleteket (a kis imakönyvből kimásolva) osztottunk ki a hívek között. Így — hála Istennek — igen szépen ment. Ez a szentóra tulajdonképpen próbája annak, amit a közeljövőben a Kegyelmes úr maga fog vezetni. A szentórát követő napon ugyanis papszentelés lesz templomunkban és a szentelendőkre meg a papságra fogunk kegyelmet esdekelní.”

Nagy idők előtt állunk. Nagy kegyelmekre van szükségünk. Elsősorban a papságnak.

Ne sajnáljunk egy-egy jó szót mondani ennek a mozgalomnak érdekében, mely arra van hivatva, hogy a híveket az imádság és áldozat szellemében minél szorosabban egyesítse papjaival és a papok számára olyan erőforrást jelentsen, amelyből bőven lehet meríteni a legnagyobb megpróbáltatások idején is.

A Magyarok Nagyasszonya segítsen tovább is bennünket!

„A nyáj a pásztorért” című könyvecskék ára:

A nagyobbik könyv, amelyben magyarázatok és példák vannak, három pengő;

a kisebb, amely imákat és szentórákhoz való könyörgéseket tartalmaz, egy pengő.

Rendelhetők a Papi Lelkiség csekkjén.

